

Останні будуть першими

*Серце, серце, будь спокійне -
Збудься журб і всіх тривог.
Все на світі йде, минає -
Буде так, як хоче Бог.*

Цю книгу я написав заради тих, хто все своє життя проводить за колючим дротом - дитячий будинок, інтернат, зона. Хочу, щоб всі знедолені, які сьогодні за ґратами - завтра стали вільними дітьми Божими. Отож, допоки світить сонце, учімся любити Бога і Україну, спішім робити добро і готуймося до зустрічі з Ісусом.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	2
НЕ ПОКИНЬ МЕНЕ, ГОСПОДИ!	5
ЦЕЙ ДИВНИЙ СВІТ	6
ЗАБУДЬ ВЕРНУТИСЯ ОБРАТНО – ЗАБВО.....	11
ПЕРЕМОГТИ СЕБЕ.....	18
ЗНАК ВІД БОГА.....	20
САМБІР	22
КАМІНЕЦЬ	26
ЯРМО МОЄ ЛЮБЕ	29
ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ! СЛАВІМО ЙОГО!.....	31
НАЙДОРОЖЧИЙ СКАРБ.....	33
ПЕРЕЖИТТЯ	35
ТЮРМА – РІДНИЙ ДІМ.....	40
ПОКАЯННЯ РОЗБІЙНИКА ВІДКРИЛО ДВЕРІ РАЮ (ЛК 23:43)	44
ЗУСТРІЧ З ІСУСОМ У ТЮРМІ (МТ 25:36)	75
ЛИСТИ - ВІДГУКИ НА КНИГУ	131
СЛОВО ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА	144
ІНТЕРВ'Ю.....	146
«СВЯЩЕНИК ДЛЯ В'ЯЗНІВ»	146
«МОЄ МІСЦЕ... ЗА ҐРАТАМИ».....	148
ПРЕЗЕНТАЦІЯ В УКУ	150
ЗАБЛУДЛИМ ДУШАМ — ПОКАЯННЯ Й ПІДТРИМКА	151
ГРІШНИКИ, ЯКІ РОЗКАЯЛИСЯ	152

ОТЕЦЬ ІГОР ЦАР: "МИ ПОВИННІ ДУМАТИ ПРО ТЕ, ЩО ЗАЛИШИМО ПІСЛЯ СЕБЕ".....	153
НАШ КРАЯНИН З БУЧАЛ – В'ЯЗНИЧНИЙ КАПЕЛАН У ЛЬВОВІ.....	155
МЕНІ ПОДОБАЄТЬСЯ ПРОТИ ЦЬОГО СВІТУ ПЕРТИ.....	158
ЗЕКІВСЬКА ЛІРИКА	161

*Присвячую моїм дорогеньким
тюремним ягняткам*

ПЕРЕДМОВА

У світі є суспільні задзеркалля, в які ніхто з “нормальних” людей не хоче зазирати. Бо хто ж би то в тверезому глузді поспішав зануритись хоча б у таке місце стогону та печалі, яким є тюрма! Адже там, ніби в якомусь пекельному тиглі, клекоче гнів і вирує каяття, пропікає гріх і жевріє надія, множить зло й кристалізується доброта. Там, за кількома смугами колючого дроту – справжнє чистилище. Це ніби “колектор-розподільник” в якому вершаться людські долі: одних в’язнів нестримно тягне вниз у чорну пітьму ще більшого гріха; інші з дивної ласки Божої відбілюють свої душі й тягнуться до добра. Нелегко збагнути таїни такого преображення. Лише поодиноким людям дається дар розпізнати, що Святий Дух торкнувся чиеїсь душі та працює над нею. Книгу одного з таких всевидячих “характерників”, які однаково легко проникають крізь мури в’язниці кам’яної та мури в’язниці душевної, Ти, Читачу, й тримаєш тепер у руках.

Отець Ігор Цар – людина воістину буремної долі. Йому багато було відібрано в дитинстві та юності, й читання його сповідальної розповіді про своє життя – не для слабких нервів. Це було затяте борюкання чоловіка зі звіром, що сидів у ньому самому й до того ж багатолико шкірився з-поза спин багатьох його ближніх. Не будучи ні праведним, як біблійний Йов, ні щасливим, як той напочатку, тодішній юнак із “царським” ім’ям міг би не раз повторити Йовині скарги: *Чому, вже у лоні матері, не вмер я, як вийшов з утроби, не загинув?* (Йов 3:11). Водночас це було страждання Йовівське борюкання з Богом: *Чи це для тебе добре мене гнітити, твоїх рук діло нехтувати та раді грішників сприяти?* (Йов 10:3). Проте так уже часто ведеться в нашому дивному світі, що хто не зміряв глибіню гріха, той не знає розкошів святости. Дух Святий потужно діяв у тій бунтівній душі – і переміг. З того часу особисті страждання отця Ігоря стали дорогою визволення, якою тепер було вже можливо виводити інших бранців гріха.

У сповненні цієї місії отець Ігор – воістину одержимий. Символом цього для мене є навіть не його щоденна невсипуща пам’ять про тих, хто в тюремному задзеркаллі прагне доброго слова, теплої свитини чи бодай ношеного взуття, а те, кому і як він присвятив свою книгу: “Моїм дорогеньким тюремним ягняткам”. В устах кремезного бородатого чоловіка з долонею, що звалить і бика, ця несподівана ніжність просто вражає. У серці цього чоловіка не може встоятися спокійне плесо урівноважених

емоцій. Там, де колись клекотав гнівливий бунт, сьогодні клекоче велика жертвна любов. В епоху Середньовіччя такі буремні душі керували великими арміями або засновували цілі монашії чини. В нашу епоху “криміналізації всієї країни” отець Ігор жертвно відновлює в нашій Церкві “чин” в’язничного капелана. Далеко не кожен священник зможе відтворити жар його серця, і його дар не можна рутинно відтворювати. Місія отця Ігоря – плавити адміністративні бар’єри, людську байдужість і суспільні стереотипи. А для цього потрібна справді термоядерна енергія душі.

Головний герой книги, імена якого щоразу міняються, – це в’язень-рецидивіст, у якому проступає образ Божий. Ніде в Біблії не сказано, що рішення Бога створити людину за образом Своїм і за подобою Своєю (пор. Бт 1:26) не стосується чоловіка в тюремній роботі. Тому, хоч як сильно замулений образ Божий у найгіршому рецидивістові, Він у ньому все-таки присутній. Мало того, цей образ дивно пульсує – то зблисне чистою красою Божого творіння, то знову згасне в пільмі гріха. Ми рідко коли зауважуємо ці пульсації. Для нас злочинець – це зашкарублий згусток зла, якого ніколи не розм’якшить біль каяття. Тому, якщо ми стаємо свідками людяності зека, то звично “заспокоюємо” себе: “Та це просто випадковість. Завтра він знову стане звіром”. Що ж, часто справді так стається. І тільки душпастир-капелан вловлює ті пульсації і, ніби вартовий біля розкладеної ватри, роздмухує вогник, що тільки-но зайнявся. Бо знає: навіть найзапущеніша ікона часом відновлює свої первісні барви, навіть зовсім вицвіла світлина часом “оживає”. На тій вірі в можливе преображення навіть найгіршого злочинця тримається все християнство.

Хоч у цій книзі переважно йдеться про в’язнів, у ній – поміж образами і рядками – голосно мовиться про священника. Яким сьогодні має бути душпастир? Якою мірою він, речник Божого царства, може дозволити собі прив’язатися до світу цього? В який момент проповідуване слово у священничих устах загрожує обернутися в лукавство? Це все теми, які для отця Ігоря мають не кабінетно-теоретичне значення. Припускаю, що читати деякі критичні думки отця Ігоря про своїх співбратів буде комусь нелегко. Однак не можна не визнати: така розмова про місію й особу священника – особливо розмова між самими священниками – доконечно потрібна. Коли слуга Божий запозичує з мирського світу такі принципи, як принцип збагачення будь-якою ціною, “захисту честі мундира” чи “не винось сміття з хати”, то він стає рабом власної недосконалості й дискредитує себе як пастир. Шкода для Церкви, скажімо, від цього “невинесення сміття” більша, ніж шкода від оприлюднення моральних переступів з боку священника. Досвід Римо-Католицької Церкви в Америці в цьому плані особливо повчальний.

Поряд із тим існує й інша грань цієї проблеми. Успішно долати перелічені хиби не означає, що слід автоматично впадати в євангельський радикалізм перших християн. Заможність, досягнуту чесною й невтомною працею, не можна вважати злом, гідним осуду з боку християнина. Тому ще з часів ранньої Церкви було сформульовано принцип християнської взаємодопомоги: “Багаті допомагають бідним матеріально, бідні підтримують багатих своїми молитвами”. Для в’язня особливо важливо вчитися бути в гармонії зі світом, бо, на жаль, світ отой дуже легко його відкидає. В’язень уже силою того, що він – засуджений, перебуває в певному протистоянні з суспільством. Тому капелан мусить остерігатися, щоб не підштовхнути своїх в’язничних духовних чад до засудження світу у відповідь.

Ось чому і капелан, і в’язень-неофіт, як і будь-який християнин на цій грішній землі, мусить пильно стежити, щоб повсякчас поєднувати в своїй душі дві правди.

Згідно з однією правдою, ніщо так не навертає грішника, як особистий приклад християнина, особливо душпастиря. Цей приклад визволяє іншу людину силою самої праведности життя. Згідно з другою правдою, слід утікати від гріха, а не від світу як такого, навіть розуміючи, що він, світ, є грішним за означенням. Тому головна місія в'язня-християнина (як і кожного іншого християнина) – це свідчити, огортаючи всіх своєю любов'ю. Якщо ти ще в тюрмі, то хай по тобі впізнають, що ти – духовно вільний, навіть якщо на тобі ще зеківський бушлат. Якщо ти звільнився, то хай на твоєму прикладі інші переконуються, що можна піднятися навіть після якнайбільшого падіння. Так, як це зумів один із героїв цієї книги – Тарас.

Читання цієї книги буде одкровенням для багатьох. Адміністрація виправних колоній в силу різних обставин часто стає нечутливою до людського болю. Таке зачерствіння душі, боюсь, є неминучим побічним наслідком цієї специфічної професії (як очерствіння солдата чи, скажімо, хірурга). Адже з тонкою незахищеною душею серед відвертих переконаних злочинців довго не проживеш. І все ж колонії не для красного слівця носять назву “виправних”, а не “каральних”. Головна місія колонії – викликати в душі в'язня не жадобу помсти, а жаль за втраченою волею і контактом із близькими, після чого настає каяття. Тому допомога священника-капелана, який дивиться на в'язня з іншої перспективи, має стати для табірної адміністрації дуже помічною.

Можна лише уявити собі, якою важливою ця книга буде для єпископа чи для тієї молоді священичої душі, яка ще тільки шукає свого конкретного покликання. Інститут капеланства вимагає особливої уваги й усестороннього заохочення. Звичайно, духовної опіки потребують усі люди – в парохіях, сиротинцях, лікарнях, військових частинах чи будинках для людей похилого віку. Всі вони з надією поглядають на Церкву. Однак, у певному сенсі, в'язні аж надто нагадують загублених овець, щоб не згадати оте важливе Христове повчання: *Коли хто має сто овець і одна з них заблудить, чи він не кине дев'ятдесят дев'ять у горах і не піде шукати ту, що заблудила?* (Мт 18:12). Я не ставлю дещо максималістської вимоги “покинути всіх інших людей у горах” задля покараного злочинця, однак покидати напризволяще ув'язнену в ньому іскру Божу, душпастирям теж не слід.

Нарешті, неоціненною ця книга буде для суспільства загалом. Боюсь, ми платимо злочинцеві майже тим самим, чим він завинив перед нами. Він бачить у нас лише об'єкт задоволення своїх жадань і зневажає в нас людину. Засудженням злочинця ми часто, своєю чергою, вдовольняємо свою спрагу помсти, також зневажаючи в ньому людину. Проте суд засуджує в'язня до позбавлення волі, а не до якнайжорстокіших покарань. Каральний характер нашої в'язничної системи почасти несе відповідальність за невпинне розкручування спіралі злочинності, яка тяжко травмує ціле суспільство. Замість захищатися від цієї злочинності розкручуванням спіралі ненависти до в'язнів, треба випробувати людяні методи перевиховання. І тут запровадження інституту в'язничного капеланства відповідає глибинним інтересам нашого вистражданого суспільства.

Завершуючи свою передмову, я дозволю собі також сформулювати певну присвяту. Але спершу згадаю один випадок із мого власного тюремного досвіду. Мене, 28-річного члена Української Гельсінської групи, у 1977 році було заарештовано за “антирадянську пропаганду” – ст. 62 КК УРСР і 70 КК РРСФР – і згодом засуджено до семи років позбавлення волі та п'яти років заслання. Якимось після тривалої голодівки у політичній зоні № 36 в селі Кучино, Пермської області (це був,

мабуть, 1980 рік), коли я вже прийняв рішення знову їсти, мене за вказівкою КГБ “прокатили” по етапу. Денний етапний раціон – пів буханця хліба й один оселедець – це, звичайно ж, далеко не та їжа, яку рекомендують їсти після тривалого голодування. Проте молодий організм дивовижно швидко перетравив і це, так і не наситившись. В одній із пересильних тюрем заводять мене в камеру, де вже сиділи троє кримінальних. Я привітався і сів собі в куточку камери. Троє зеків глянули на мене, презирнулися, витягнули свої хлібні пайки і без слова поставили їх передо мною... Важко описати, як перевернув мою душу такий простий людський вчинок. Зі сльозами на очах я подякував їм за хліб, який тоді набув для мене воістину літургійної значущості. Навіть не знаючи, який злочин вчинили оті мої несподівані добродії, я тоді гаряче молився до Бога, щоб Він пробачив їм усе, хоч якою важкою була їхня провина.

Отож я присвячую цю передмову тим численним табірним добродіям, які своїми людськими вчинками долають зло, що підступно засмоктує їх. Також я схилию голову в пошані до автора книги отця Ігоря Царя. Я певен: коли він у день Останнього Суду почує Господнє запитання: “...Був нагий – чи зодягли ви Мене? слабував – чи Мене ви відвідали? у в’язниці Я був – чи прийшли ви до Мене?” (пор. Мт 25:36), – то зможе стояти перед Господом спокійно і з чистим сумлінням.

14 жовтня 2004 року

Мирослав Маринович

НЕ ПОКИНЬ МЕНЕ, ГОСПОДИ!

Мій Боже! Поглянь з висоти Своєї на мене, грішного і нікчемного раба Твого. Ось я стою перед Тобою на колінах – порошок і прах, смертна людина. Пропавший я на цьому світі, бо згрішив перед Тобою, Господи, тяжко згрішив і свідомий того, що мене чекає за мої гріхи. Совість моя – вже мене судить. Тож поки б’ється моє серце і промовляють уста мої – каюся перед Тобою, Господи! Прости мені, Боже, що образив Тебе – свого Батька й Творця!

Я був сліпий раб гріха, а думав, що то свобода. Сліпі провадили мене в пропасть ще й навчали, що це правдивий шлях. А я, нещасний, ішов за ними, шукаючи життя на цій долині сліз. Нарешті впав, розбитий паралічем своїх гріхів. Застогнала від болю моя покалічена душа й оніміла... Очі не висихали від сліз, а змучене серце розривалось у грудях, не витримуючи підлости зрадливого світу. Я став, мов той звір, загнаний у клітку. Всі друзі й знайомі дивилися на мене, як на пса непотрібного, і лукаво посміхалися, а злі люди тішились моїм горем. Чорна пелена покрила мої очі. Серед білого дня я не бачив сонця. Тільки вночі виходив у поле, падав на коліна і молився просто неба. А молитвою моєю був тяжкий стогін і ридання. Лише два слова міг вимовити: Боже, поможи! У розквіті літ я відчув, що душа моя спалена, а життя – прожите. Безодня відкрила свою пащу передо мною, і я чекав кінця...

Та раптом, серед цієї тьми, я побачив промінь світла – промінь, який осінив мій розум. Затріпотіло моє серце надією і ожила моя душа. Мій добрий Ісусе! Я впізнав Тебе! Це – Ти, Господи, прийшов до мене, найостаннішого грішника на цьому світі, Ти подав мені руку помічі й витягнув мене з пропасти. В той час, коли світ засудив мене на погибель, – Ти, Милосердний Боже, дав мені право на життя. Ти обтер мої сльози йвилічив зранену душу. Ти подав мені цілющої води й підняв мене на ноги. Чим віддячу я Тобі, мій добрий Спасителю, за Твою безмірну ласку? Мій любий Ісусе!

Візьми моє життя, мою душу й тіло! Віднині моє серце належить тільки Тобі Єдиному! Наповни все моє єство любов'ю до Тебе – Правдивого Бога! Не залишай мене ніколи, бо загину без Тебе! Зішли на мене силу Духа Святого, аби я йшов у світ апостольською дорогою, рвав пута диявола і сіяв, Господи, Твою Істину, Твою Правду й Любов. Ти бачиш, Всемогутній Боже, що сонце, місяць і зірки світять для Твоєї слави. Тож дай і мені, Господи, таку тверду віру і велику любов, таке життя, щоб і я світив для Твоєї слави! Амінь.

1987 р.

ЦЕЙ ДИВНИЙ СВІТ

*Якщо ти любиш і терпиш, пам'ятай,
що живе лише той, хто згоряє.*

Н. Сальванескі

Два рази жити не буду, а коли помру не знаю, через те я на папері свої спомини лишаю. У молоді роки я відчував, що відбуваю чистилище на землі – ще за життя. Щастя відчув тільки тоді, як став священником і зрозумів для чого мене створив Господь. Однак моє життя – це постійна боротьба з фальшивим світом, а тому передо мною завжди одна проблема: за будь-яких обставин залишитися людиною. Хай кожен мій крок, подих, слово і вчинок буде на славу Божу, а мені і тим, до кого посилає мене Господь, – на спасіння душі і тіла. У цій книзі, з усього того, що я пережив, пишу лиш те, що може витримати папір...

В мальовничих українських Бескидах, де срібнолентий Сян пливе, – розкинулось стародавнє повітове місто Лісько. Там з давніх-давен стояла убога дерев'яна церковця на честь Різдва Пресвятої Богородиці, в якій була чудотворна ікона. Перша згадка про це є з XV сторіччя. В тій церкві були охрещені мій дідусь, бабця і мама. Навпроти міста, за рікою, стоїть гора високая Грушка – 583 м. На тій горі, ближче до неба, поселився мій прадід по мамі Микола Пилипчак з дружиною Марією і важкою працею доробилися великого маєтку. Мали восьмеро дітей, а ще троє повмирили немовлятами і пішли до неба, бо перед тим були охрещені. Мого прадіда невинно розстріляли мадяри під час першої світової війни за намовою одного негідника, який йому заздрив. Прадід міг легко втекти, але не зробив цього, бо почувався невинним і не вірив, що його розстріляють. Це був перший мученик в нашій родині.

Біля підніжжя гори Грушки є невеличке село Гузелі, де народилася моя бабця Марія Малець. Її батьки, Антон і Євпраксія, були добрими господарями. Мали восьмеро дітей, а ще п'ятеро повмирили немовлятами, але охрещеними. У 1930 році мій дідусь Іван Пилипчак і бабця Марія Малець повінчалися і прожили разом 62 роки. Бабин брат Микола у 1932 році поїхав на східну Україну, бо почув через радіоприймач, що в радянській державі люди живуть щасливо. Отож, тікаючи з-під польської окупації – потрапив у більшовицьке пекло. Його замордували в тюрмі, а дружина Марія відсиділа одинадцять років. Померла у смт. Веселе, Запорізької області.

На захід від гори Грушки розташоване село Постолів, звідки походить мій батько Орест. Дід Іван Цар був січовим стрільцем УГА. Потрапив у полон, але підкопав фундамент і втік. Був членом церковного комітету і не раз по справах їздив до

Владики Йосафата Коциловського. Також організовував допомогу УПА і до самої смерті у 1960 році виконував різні доручення ОУН. Все своє життя ходив у вишитій сорочці.

У Постолові 22 роки був парохом отець Йосиф Добрянський (*26.11.1886 – †10.12.1973). Народився в селі Монастир, Ліського повіту. Закінчив у Перемишлі Духовну Семінарію, а в Римі – Академію. Крім української мови, володів англійською, німецькою, латинською і польською. У нього на парохії було 50 га поля, а їсти не мав що. Все поле роздав людям, а собі лишив малий клапчик. Ціле село ділилося з ним, а якби не принесли йому їсти, то вмер би з голоду. Убогий слуга Божий. Мав гарний голос і був сильним регентом. Все село співало, як соловейки. Вчив дітей релігії в школі і був головою “Просвіти”. В отця Йосифа було тільки дві сорочки. Прийшов циган з села і попросив одну на свято. – Отець віддав. Хрестив, вінчав і хоронив бідних задаром. З задушних субот – усе роздавав убогим по селі. Якось увечорі хтось виліз на його грушку і отець питає: “Хто там?” – а той звідти: “А ти хто? – Я душпастир. – А я – грушпастир!” На початку 30-х років отець Йосиф казав, що прийде час і не будете мати де йти до церкви. Закликав не вірити комуністам і триматися правдивої Церкви. Після війни більшовики хотіли втопити отця Йосифа в Дністрі, бо не переходив на московську релігію. “Топіть, а віри батьків не зраджу!” – так відповів. Ціле життя важко хворів на легені, бідував, але Бог дав довгі роки. Жив по вул. Козацькій, 4 у Львові в підвалі. Ходив з протертими ліктями і дірками на колінах, але щодня правив святу Літургію і ділився останнім куском хліба з тими, хто був поруч. Як помер, то на похорон прийшло 36 підпільних священників УГКЦ. Його могила на Личаківському цвинтарі – 64 поле.

У 1946 році під час дикунської акції “Вісла” українцям дали дві години, щоб покинути рідну землю прадідів. Мій тато з родиною опинився у селі Ясенів, а мама в селі Бучали, Городоцького району, Львівської області. Одружилися вони у 1957 році, мають вищу освіту. Я народився 16 грудня 1958 року в селі Бучали. У три з половиною місяці мама була змушена мене залишити на виховання бабці Марії, бо такі були декретні в той час. Крім того, начальник-“визволитель” погрожував мамі прокуратурою, якщо не вийде з декрету, бо радянська влада потратила кошти на її навчання, а вона, бач, хоче сидіти вдома з дитиною. Охрестив мене отець Теодор Хомко потайки в хаті на Великдень 1959 року. В 1963 році мої батьки перебралися жити в Рудно під Львовом. Там у 1964 році по вул. Б.Хмельницького, 3 народився мій брат Олег, якого охрестив потайки, мабуть, блаженний священномученик Василь Величковський, бо по сусідству жили монахині ЧСВВ і в них відбулося Хрещення.

Найбільший вплив на моє виховання мав мій дідо Іван Пилипчак, який брав мене, маленького, на ровер і возив до церкви в місті Комарно. Я, мабуть, ще й не вмів добре ходити, але вже брав участь у Богослужіннях. Як зараз, пам’ятаю гарно розмальовану церкву святого Петра і Павла, яку згодом окупанти-більшовики перетворили на склад. Після цього ми ходили шість кілометрів до храму святого Михаїла, де у вітварі було синьо-жовте вікно, через яке на мене падали гарні українські промені. Я жмурих очі й підставляв лице. Тепле, миле, лагідне синьо-жовте сонечко гріло мене і просто лилось до мого серця, до моєї душі. Через це сонечко з мене виріс український націоналіст. Націоналіст – це той, хто любить свою рідну землю, мову, культуру і робить усе для того, щоб його народ жив з Богом і був вільним та щасливим. Я завжди вірив, що Бог сильніший від окупантів і Україна воскресне та стане вільною Державою.

Величавий храм святого Михаїла збудував народний провідник отець Володимир Петрик (*11.05.1876 – †2.03.1931). Незадовго до освячення храму польські окупанти змусили його виїхати з Комарно через те, що організував товариство “Сокіл” та оркестр, викупив корчму і пристосував під бурсу для дітей; у центрі міста придбав будинок для “Просвіти” і кооперативу “Народна спілка”; по навколишніх селах заснував філії “Просвіти”, організував 17 читалень; збудував дзвіницю для храму святого Петра і Павла; був засновником і довголітнім директором “Українбанку”. Опинився отець Володимир в селі Бабино поблизу Самбора, і там теж зумів збудувати храм. Постійні переслідування і знущання окупантів підірвали здоров’я отця Володимира Петрика, але він прожив своє життя гідно і є взірцем українського священника. Похований на цвинтарі міста Комарно.

Досі пам’ятаю, як маленьким за ручку з бабцею ходив далеко до церкви святити паску на Великдень. Десь після першого класу ми з двоюрідною сестрою на Різдво обходили пів села з колядою від хати до хати. Ох, як тоді люди колядували! Відчувалося, що й небо разом з нами радіє. Хоч люди бідно жили, але були щирі й веселі. Кожної неділі дідो вмикав радіоприймач, і ми слухали Службу Божу з Ватикану. Відкривали навстіж вікна, щоб цілий світ чув, що Бог є. Казкова українська земля потопає в зелені, цвітуть сади і лине гарний мелодійний церковний спів. Бабця часто брала вцілілі картки зі старого обгорілого молитовника (у 1953 році вогонь знищив пів села), розкладала їх на столі і молилася. Я теж туди заглядав і відчував щось неземне.

Мені було 10 років, як ми сиділи з бабцею на сходах під ганком і я слухав її розповідь про Петруся Ганьчика – двоюрідного брата моєї мами. У 1924 році він був у четвертому класі й ішов взимку зі школи з Ліська на Гузелі. Була страшна завірюха. Раптом на нього напав скажений пес і сильно пожер. Петрика знайшли в снігу закривавленого і ледве живого. Це було в четвер. Прийшов священник, висповідав, причастив і зробив Єлеопомазання. Петрусь сів на ліжку, опертий на подушку, і каже: “Як у неділю задзвонять дзвони в храмі святого Миколая в Ліську (це було навпроти їхньої хати через Сян) на Службу Божу, – то я помру...”. Прийшла неділя, просив відчинити вікна, щоб почути дзвони. І так сталося. Ця смерть так вразила людей, що на похорон зійшлося все місто. Білу труну несли дівчата в білому одязі на цвинтар до Ліська.

Я слухав цю розповідь зі сльозами на очах. Раптом подивився на небо і відчув, що Петрик мене бачить із тамтого світу, що ми з ним колись зустрінемось. Тоді я вперше серцем зрозумів, що людська душа є безсмертна, що на тому світі ми зустрінемось зі всіма своїми рідними і найдорожчими, які скоріше від нас пішли з життя.

Вперше я побачив рідний край – зелені гори і срібнолентий Сян у 1969 році. Відтоді завжди відчував, що я тільки тілом тут, а душа моя в тих мальовничих Карпатах, де споконвіку жили мої предки, де спочивають їхні кості. Вдруге поїхав туди у 2002 році. Піднявся на гору Грушку і впав на коліна на тому місці, де стояла наша хата. Там стоїть хрест, який встановив мій дідо Іван Пилипчак зі своїми братами Андрієм та Михайлом. Помолився за всіх своїх предків і за тих, хто віддав життя в цих горах за волю України. Яка там гарна земля і яке чудодійне повітря! А внизу тече ріка Сян – все наче в казці, але з трагічною історією.

Відкопав я з-під зарослої землі камінь з фундаменту хати, поцілував його і забрав зі собою. Також пішов на цвинтар у Ліську. Там майже всі прізвища на могилах українські, але тільки польською мовою, аби ніщо не нагадувало про Україну.

Знайшов я величезні руїни знищеної стародавньої церкви Різдва Богородиці. Серце здригається, коли знаєш, що тут лежать кості твоїх предків, які століттями жили на цій чудовій землі. Помолився я на тих руїнах і забрав з собою обгорілу цеглу. Дай, Боже, хоч на тому світі зустрітися з тими, хто тут жив!

У 1952 році мого діда попросили стати головою сільської ради, бо той, що був перед тим, – спився. Пів року пройшло, приїжджає комуніст-парторг і каже: “Пане Пилипчак, ви добре працюєте, не п’єте, не курите і є порядним господарем, але щонеділі ходите до церкви. Це несумісне з радянською мораллю. Вибирайте – сільська рада, або церква”. І пішов дід до колгоспу далі важко працювати і задарма. А ще тоді з людей брали позику, яку вже ніколи злодії-комуністи не повернули. Пам’ятаю, маленьким ходив на залізничну станцію дивитися, як дідусь розвантажував вагони з міндобривами. Від тої хімії в діда та інших людей текла кров з очей і вух. Ось така страшна була ціна кусня хліба. А міг би сидіти в кабінеті, тільки треба було зректися Бога.

Дідусь був велетнем, важив 115 кг і міг на спір від крамниці додому понад кілометр нести попід пахви два мішки по 70 кг. Через трагічну смерть свого батька він був змушений уже з шести років ходити за плугом – і так ціле життя у важкій праці. Тільки тепер я пізнаю, що український селянин – це універсал. Дідो вмів обробити поле, обійти худобу, знав столярну і слюсарну справу, квасив у бочці капусту і найкраще в селі робив ковбасу. Всього не перелічиш. Закінчив чотири класи школи в Ліську, грав на декількох інструментах, дуже гарно співав і танцював. Знав безліч цікавих історій і байок. Говорив дуже поважно, а всіх так смішив, що люди заходилися реготом. Здавалося, що можна тріснути, і дехто не витримував, виходив з хати. Я був першим внуком у діда, і він мене вчив усієї життєвої премудрости. Всі канікули, кожні вихідні я їхав до села й разом із дідом важко працював. Це мені дуже пригодилося в житті.

Моя мама робила все, щоб у хаті була гарна бібліотека, і постійно читала мені маленькому казки Івана Франка, “Кобзар” та книги про козаків. Їхали ми якось у тролейбусі, а було мені чотири роки, і я на весь салон розказував про Богдана Хмельницького – так, що всі люди дуже дивувалися. Після третього класу я вже читав грубезну книгу про короля Данила Галицького, а згодом все про козаків і Україну. Також Джека Лондона, Томпсона “У світі тварин”, два рази до армії “Спартак” і два – після, та інші. *Книга – це хліб насущний, цілюща вода, без якої людина не може нормально жити, рости і розвиватися* (Тарас Шевченко). Я дякую Богові за любов до читання, бо саме в книгах я знаходив тих героїв, з яких треба було брати приклад. Вони надихали мене відважно йти проти цього світу, боротися за правду і свободу. Я завжди вірив, що Україна буде вільна, а хто мені перечив у цьому – з тими я ніколи більше в житті не хотів нічого мати спільного. Хто не вірить у перемогу – той вірить у поразку і є рабом, бо вмер іще за життя. Дехто казав: “Ось, окупанти мають атом – що ти зробиш?” А я такої думки: атом має страшну силу і може знищити все, але не має сили воскресити. А молитва може й мертвого воскресити. Таке не раз траплялося в житті Святих. Митрополит Андрей Шептицький воскресив маленьку єврейську дитину¹. Отже, молитва сильніша за атом! І якщо ми будемо сильно вірити в Бога і щиро молитися, то неможливого не буде.

Ще в дитячі роки у мене зродилася тверда думка – зробити все для того, щоб Україна стала вільною, а люди щасливими; самому згоріти, але іншим принести

¹ Дванадцять листів до матері. (Лист п’ятий)

світло. Я думав, що мені доведеться воювати фізично, як козакам і бандерівцям, а тому весь час займався спортом, вивчав різні бойові прийоми, дістав собі пістолет; умів загнудзати коня, а також мотоцикл і машину, навчився танцювати гопака, вальс, польку; грати на акордеоні й бас-гітарі; добре вчився в школі і любив працювати; записував стародавні патріотичні пісні та свідомо співав їх між людьми – бунтував народ. Якщо я український націоналіст – значить повинен бути взірцем свого народу, і кожна людина іншої національності, яка буде мати справу зі мною, залишить у своїй пам'яті те, що бачила і чула від мене. Крім того, саме прізвище Цар спонукало мене до того, щоб мати свою гідність і бути людиною, рвати з минулим в ім'я майбутнього. Як бджілка збирає нектар, щоб люди мали з нього мед, – так і я збирав знання, щоб творити навколо себе добро. Був цікавий до всього і все хотів знати. Сідав на ліжко біля діда, бабці й годинами слухав про все, що вони пережили і знали. Вони навчили мене вірити в Бога і ходити до церкви, любити Україну й чесно працювати.

Найбільшою трагедією нашої родини було те, що їх насильно вивезли з рідної землі Надсяння. Залишити сині гори, величавий Сян, церкви, де їх хрестили, могили пращурів, хати, поля, нажите добро, розлучитися з рідними й опинитися в товарному вагоні з нічим – це геноцид проти українського народу! Дідо і бабця розказували, що храм Різдва Пресвятої Богородиці в Ліську підірвав польський шовініст, який потім повісився, а величаву муровану церкву святого Миколая розібрала влада і збудувала там банк. Людей переслідували за те, що вони народилися українцями і що Бог дав їм казкову землю. За день до початку війни в корчмі Гравера у Ліську були замордовані найсвідоміші українські діячі. Поляки разом з агентами московської комуні ввімкнули мотор і під цей шум по-звірячому закатували 18 осіб. Моя мама на початку третього класу мусіла покинути школу, бо вчителька-полька постійно знущалася над українськими дітьми.

Лемківщина, Надсяння, Холмщина, Підляшшя горіли в огні і були залиті кров'ю невинних українських жертв. Усіх, хто чинив опір, – розстрілювали поляки разом із більшовиками чи мордували в концтаборі “Явожно”. У Перемиській єпархії УГКЦ на території Польщі було закатовано 41 священника, 70 арештовано, а решта депортовано; ще інші мусіли втікати за кордон. Зруйновано 365 храмів, а 245 захопили римо-католики. Ще за 100 років до офіційного Хрещення України і Польщі в Кракові та Перемишлі були вже дві єпархії східного обряду, а тепер мільйон людей вигнали з рідного краю!

Напрошується питання: чи має право людина боронитися перед окупантами? Так, звичайно, адже *більшої від цієї любови ніхто не має, як та, коли хто життя своє кладе за друзів* (Ів 15:13). Євген Коновалець, Степан Бандера, Роман Шухевич зуміли організувати в надзвичайно важких умовах Українську Повстанську Армію, яка стала на захист свого народу. Знаменитий французький президент генерал Шарль де Голь сказав: “Якби я мав таку армію, яку має ОУН, німецький чобіт не топтав би французької землі”. Я виростав за комуністичного режиму, й тоді суворо заборонялося вимовляти з пошаною ім'я Степана Бандери. Але для мене Бандера – це еталон українця, який у житті ні разу не випив, не закупив, в якого весілля було без спиртного, який підняв народ на боротьбу проти польського шовінізму, німецького фашизму й московського комунізму. Хто має розум – хай думає, а хто не хоче, то побачить на тамтому світі, де опинилися ті, що організували штучний голодомор в Україні, концтабори й вивозили людей з рідної землі.

Цікаво, що я по декілька разів читав книги, написані чекістами, в яких вони вихвалялися своїми вбивствами. З тих книг я хоч трохи міг довідатися – хто, як і де по-геройськи віддав життя за волю України. Їхня смерть ще більше додавала мені сили бути такими, як і вони. Так само, читаючи більшовицьку брехню проти Шептицького, я зрозумів, що Митрополит Андрей – це великий український святий. Тут технологія проста: все, що пише окупант, – читай і сприймай навпаки. Дякую Богові, що відкрив мені очі й дав зрозуміти, де є правда.

Також побачив я у житті, що прості люди різних національностей спокійно живуть у мирі між собою і не мають проблем. А війни розпочинають слуги диявола, бо в кожній нації знаходяться виродки, яким пів світу замало. Ці вампіри не можуть жити без людської крові – вони працюють на пекло. *І пожалів Господь, що сотворив людину* (Бут 6:6). Який жах! – історія свідчить, що на 200 років війни припадає лише п'ять років миру. А тому дідусь мене вчив: “Боронь Боже, щоб ти когось першим рушив, але як тебе зачіпають, то дай йому так, щоб десятому заповів”. Ось, я і старався дотримуватись цієї простої науки – бився майже щодня. То за себе треба було постояти, то за когось заступитись.

Займався я боксом на “Динамо” в талановитого тренера Давида Гріншпона. На ціле життя запам'ятав його мудрі слова: “Бокс – це не мордобиття, а мистецтво”. І дійсно, дуже багато хлопців, які там займались, стали порядними людьми і знайшли своє місце в житті, бо виробили характер, волю, справедливість і мужність. А ті, що у молоді роки були нижче трави, то тепер починають наздоганяти своє – п'ють, курять, б'ють своїх жінок, бо на більше не здатні, й дітям своїм роблять пекло в хаті. Недарма кажуть, що в тихому болоті чорти водяться. А де нема любови між батьками, там діти мають скалічену долю, бо батьки часто свою злість зганяють на дітях.

Так було і зі мною. Відколи народився брат, я відчув себе зайвим у хаті. Крок вліво, крок вправо – розправа на місці. Били чим попало і де попало, слухали, чи я ще дихаю, а тому що дихав – то знову били. Коли били за провину, то це все стиралося з пам'яті, а ось коли били тільки за те, що я старший або зганяли на мені злість, – то це робило своє. Я не хотів жити і тому вирішив зробити “харакірі” вперше у третьому класі. В четвертому і п'ятому не раз вилазив на дев'ятиповерховий будинок з наміром кинутися вниз. Але перед смертю вважав за потрібне востаннє помолитися “Отче Наш”, “Богородице Діво” і до Ангела-Хоронителя. Після молитви якось розвиднялося в очах, ставало спокійно і зникало бажання кидатися вниз.

Цей дикий метод виховання штовхав мене на вулицю. Там збиралися такі самі, як я, і ми думали, що зробити, аби потрапити в тюрму. Основним заняттям було напиться і побитися. В 16 років мене поставили на облік у міліцію. Я тоді важив 82 кг і не знав, де подіти свою силу. Спересердя покинув школу і пішов на завод працювати слюсарем. Через рік купив собі нову “Яву” і так ганяв, що сусідка молилася, аби мене швидше забрали в армію, щоб не вбився. Жаль мені, що не знайшлося тоді нікого, хто б до мене міг промовити по-людськи і спрямувати на добру дорогу.

ЗАБУДЬ ВЕРНУТИСЯ ОБРАТНО – ЗАБВО

Вісім класів освіта, не комсомолец, на обліку в міліції – пряма дорога в ЗАБВО – Забайкальський Військовий Округ. В Читинській області серед диких гір за 80 км від найближчого поселення стояв гарнізон автобату. З тисячі солдатів 600 були раніше

суджені. Перед ними був вибір: армія або ще раз тюрма. Зі мною служили зовсім лисі “дідусі” з 1950 р.н., які вже відсиділи по п’ять-сім років. Був один козарлюга з Чернівців, який мав 32 роки і вже 12 років не міг вилізти з армії – раз за разом потрапляв у дисбат – дисциплінарний батальйон (тюрма для військових). Один приятель з Тюмені мав кличку “Старий”, бо після шести років дисбату виглядав на 50. Ото була “зброд-банда” з 36-ти національностей! Усі порядні хулігани ходили з ножами, а дехто мав рушницю. Билися, різалися, вішалися і замерзали п’яні в снігах – за два роки загинуло понад 70 чоловік! А скільки зійшло з розуму?

Тиждень нас везли до Забайкалля, бачив різну красу, але Львів таки найгарніший. Привезли нас у той дикий край, потім у дику лазню. Муштра на плацу. Співали ми “Ой на горі та й жінці жнуть”. Через різку зміну клімату і способу життя чотири дні ніхто нічого не міг їсти і виглядали, як в’язні з концтабору. Боялися сміятись, щоб не тріснув рот. Кинули нас гасити ліс, який там горить завжди з весни до осені. А гасити треба було чоботами: топтати вогонь. Нарешті загоряються твої чоботи і нема куди дітися, бо все горить. “Дурдом кінчений” – це советська армія. Вночі спиш у казармі, а за кілька метрів все горить, і не знаєш, що тебе чекає.

Перших пів року я вчився у Читі на повара – день науки, а день вагони розвантажував. Біда була з городськими, особливо з Петербурга. Бере інтелігент вперше у житті лопату в руки і не знає, що з нею робити, або їдуть по трапу мішки з крупами – підходить черга цього інтелігента, і він, звичайно, падає під мішком. А трап крутить – відразу завал. Ох, і перепало їм за це! А на другий день – наука. Дехто з перевтоми засинає, – тоді сержант називає його прізвище і кидає в нього дубову табуретку. Як прокинувся і спіймав – добре, а як ні, то іскри сипляться. Ми постійно були голодні, а тому крали, де тільки могли, щоб набити шлунок. Буханку хліба й кілограм цукру з’їдали за секунду. Але найжахливіше було, коли після обіду змушували бігти крос! Спека 50є, біжиш, очі вилазять, кишки вивертає та ще й слабших на собі тягнеш. Кого піймали в строю з цигаркою, то мусів перед усіма з’їсти цілу пачку. Курцям легше було переносити голод, бо задурманювали себе цигарками. Мені теж хотілося курити, але я собі казав: Якщо я зараз не переборю себе, то нічого з мене у житті не вийде. Ще в школі мав велику спокусу стати курцем і то мене дуже мучило. Однак порахував, скільки грошей за місяць йде в трубу, і вирішив, що краще ті гроші дати бідним людям. Помолився три рази “Отче наш”, “Богородице Діво” – і Господь мене визволив. *Тютюн шкодить тілу, руйнує розум, доводить до отупіння цілі нації* (Оноре де Бальзак).

Крім того, в казармі були дембелі – демобілізовані, які чекали суду, бо побили цілий кінотеатр людей – відомстили за колегу. Вони щоночі напивалися, ставили молодого солдата – “духа” під двері і жбурляли з відстані ножами навколо нього... дикі крики, свист, бійки, співи, танці. Ці дембелі були браві, стрункі, підтягнуті, акуратні та здоровенні хлопці – переважно русаки й українці. Відразу на третій день служби мав я з ними сутичку, після якої запропонували мені відтарабанити одного негідника, що їх зрадив. А потім закликали на гостину – пили зубний еліксир, без закуски. Не пасувало перед такою братвою відмовлятися – зробив те, що й вони. Випив і відчув, що можна рака вродити. Ось, думаю, зараз і вроджу...

Довелося мені тоді також побувати в Советській Гавані, де був найстрашніший у ті часи дисбат. Назавжди запам’ятав побачене: рота засуджених солдатів і конвой з автоматами та вівчарками. Це не в кіно, а на власні очі побачив справжнє пекло на землі...

Через пів року повернувся до лісу, і мене поставили шеф-поваром гарнізону, в якому переважна більшість була з Середньої Азії. Отже, посада поважна, а відповідальність ще більша, бо три рази на день треба нагодувати тисячу людей. У першу ніч прийшли азіати й забрали все м'ясо, так само в другу і третю ніч. Я звертаюся до чергового капітана й кажу, що ось така біда. Цей більшовик подивився на мене по-вовчому і каже: “Ти звідки?” – Я кажу: Зі Львова. – “Тут тобі не бандерівщина...” – Я припых... Отже, йому до файки, що весь гарнізон без м'яса, головне – совєтська власть! Бачу, що треба самому давати собі раду. Якраз у цей день комсорг роти вкрав у мене нову шапку. Підходжу до нього і знімаю свою шапку. Він кличе ціле кодро – 20 одноплемінників і заводять мене в ленінську кімнату для перевиховання. Бере комсорг мене за барки, а я ще з дитинства придумав один прийом на цю оказію і відпрацював його до автоматизму. Отож, летить вірний ленінець головою в трибуну, тоді б'ю їхнього заводилу в око, а далі беру стіл в руки і кошу їх. Нарешті, хапаю найздоровішого з них, валю з ніг і душу. Азіати побачили, що йому вилазять очі, повідскакували і просять, щоб залишити його.

Приходжу в їдальню, а до мене збігаються білі хлопці зі всього гарнізону і навіть старшого призову та й питають як то було. А я кажу: Що ви бігаєте? Приходьте ввечорі до мене в казарму й розберемось з ними. Були файні хлопці, особливо тюменські – колишні зеки, прийшли і в темряві почалася капітальна бійка. Важко було розібрати, хто кого б'є, і зупинилися на тому, що я маю з комсоргом іти сам на сам до вмивальника. Заходимо, зачинає він двері та щось бурмоче. Я його вдарив лівою, хоч сам правша. Далі було, як у кіно, – вилітають двері з рамою, а за ними комсорг. Відтоді більше ніхто не мав до мене претензій до кінця служби, а влада в гарнізоні перейшла до білих. Азіати дістали по заслугі за свої страшні знущання над білими. Якось під час погрому вони закрилися в котельні, а тюменські козаки підігнали бензовоз, розбили шибку, залили бензину і підпалили. Азіати вискакували з котельні, як чорти з пекла, а хлопці їх “гасили”. Деякі з них ховалися в землянках по лісах, і туди їм земляки зі штабу доставляли документи на звільнення з армії.

Я, правда, не брав активної участі в тих гнилих розборах, бо то не для мене. Натомість навів порядок у їдальні. Поставив замки на всі двері, а зайві позаварював і залишив маленьке віконечко, через яке вміщався тільки баняк з “хавкою”. Дбав про те, щоб кухарі смачно варили. Це була нелегка справа, бо як негідник ситий, то йому байдуже, що хтось не має що їсти, а тому я не раз дубасив товаришів по кухні. Відповідальність була неймовірна, бо приходили в їдальню за куснем м'яса різні угруповання, які кучкувалися між собою – бандити, злодії, блатні, земляки, офіцери й інші. Також я слідкував за тим, щоб ті нещасні, на яких всі “їздили” і які не могли себе захистити, мали теж кусок хліба. Якщо бачив несправедливість, то тигром кидався на то гадюче кодро і бився до смерті. З часом ті бійки переросли в щоденне ремесло, і день без них вважався втраченим.

Я розумів, що така “зброд-банда” – це витвір комуністичної системи, і зроблено це свідомо, аби натравити одну людину на іншу. Саме в армії я побачив, що в кожній нації є прекрасні люди, а є й негідники – все у світі ділиться надвоє. Одного разу сиділи ми з хлопцями в кімнаті та дві години розмовляли. Аж раптом один каже: “Дивіться, нас восьмеро, і всі різної національності!” Ми були з цього дуже здивовані.

Пригадую двох конокрадів з Киргизії, які були з 1952 р.н. і відсиділи п'ять років у тюрмі. Микола Фурсенко – котигорошко, бо піднімав 120 кг штангу, а другий Махмуд Шегалдієв – азербайджанець. Обидва були нерозлийвода, стояли на смерть один за

одного і наганяли страх на всю бригаду на відстані 300 км. Обікрали пів советської армії і повернулися додому з солідним багажем. Підходять до мене і кажуть: “Давно слідкуєм за тобою, знаємо, що ти зі Львова, бандерівець, а нам у школі зовсім інше говорили. Поясни нам, хто такі бандерівці?” – Я пояснив. Хлопці відразу все зрозуміли. Тоді я вперше переконався, що кожна людина є представником своєї нації, а тому повинна здавати собі з цього рахунок.

Був у мене приятель з Сибіру, Сашка Васильєв, 1950 р.н., відсидів сім років, мав жінку з дитиною. Шибайголова кінчений, але й жартівник теж. Всі боялися його, бо перед цілим строєм міг показати командиру роти, своєму однолітку, фінку і пообіцяти, що заріже. Було, що одному солдату запхав ножа в м’яку частину, а іншим разом, після доброї пиятики, серед ночі витягнув рушницю з каптьорки і почав стріляти по абажурах в казармі. Нічого йому за те не зробили, лише мусів купити нові. Їздили ми з ним і зі “Старим” у самоволку за 80 км. “Загнали” ящик тушонки і пили безпробудно. Заходили до одного зека, який вийшов з тюрми, а раніше сидів разом, із Сашком. Цей Ваня мав 27 років, відсидів уже 12, був гарний, бравий і добрий чоловік, але казав: “Що мені тут робити? В тюрмі хоч їсти дадуть”. Через кілька місяців дали два роки – за тунеядство. В хаті жила стара мама, а з їжі була смердюча тюлька і вже посиніла бульба. Цей жах я запам’ятав на все життя. А мій друг Саша їхав на дембель і в поїзді когось зарізав – дали вісім років. Жаль мені його, бо й добрі риси мав, але система зробила своє.

Також у війську була купа “сачків”, які повчали, що краще літом відпочивати, ніж зимою працювати. Натре руку, стукне і пів року ходить з пов’язкою. Ще пів року ходить із пов’язкою на другій руці, а служба йде. Але неперевершеним “шлангом” був хлопчина з Іркутська. Вивчили його на зварювальника, і він “осліп”. Три рази возили його в госпіталь на обстеження і лікарі казали, що бачить, але ми бачили інше. Наш сліпий мав поводиря, і той водив його в їдальню, в баню, в туалет. Ми всі страшенно обурювалися, як можна так знущатися над людиною. Осліп в армії, а додому не відпускають! Якось у їдальні сідаю навпроти нього і дивлюся впритул, а в сліпого очі шкляні, все йому подають, на мене не реагує. Точно сліпий! Але одного разу, попри стіну мац-мац, лізе в темну сушку, а там братва п’є чифір. Один німець, Вервайн, підійшов тихенько до сліпого і замахнувся кулаком. Сліпий миттєво зреагував і закрився руками. Прозрів! Рік був сліпий, а тепер прозрів! Хлопці його гарненько віддубасили за те, що прикидався “шлангом”. Після такої невдачі перестав їсти – друга проблема. Я тоді забрав його працювати на кухню. Поговорив з ним спокійно, і бідолаха почав їсти. А взагалі за такий артистизм він заслужив собі на медаль.

Григорій Панченко був із Киргизії. Казав, що його батько пішки босий ходив до Сум, щоб тільки побачити рідну Україну, і з туги помер. Гришко навчив мене пити чифір. Я спочатку плювався від тої гіркоти, але згодом звик і став затятим чифіристом. Пачка чаю на 350-ти грамове горнятко! Зробив ковток – і нірвана... Стан цілковитої байдужості. Зарплата радянського вояка була 3,62 крб – стільки ж коштувала пляшка горілки. Після кожної зарплати привозили ящиками горілку, а як не було, то одеколон. Два “фанфурики” вистачало, щоб воїн був готовий на подвиг. У роті 140 чоловік, а запах, як на парфумерній фабриці. Те саме робили й офіцери, бо їх засилали з цілого світу в ЗАБВО до кінця служби за порушення дисципліни. Сам товариш Брежнєв сказав, що в Читинській області найкращі умови життя і звідти не переводять. Злодія пізнають по першому слові, коли виходить на трибуну і каже: “Товар – іщі!” Насправді, бракувало 25% кисню і влітку чи взимку при 45-50€ хапаєш повітря, як перед

смертю. Якоюсь пластмасою пахло. Вдих зробив, а нічого не ввійшло. Слава партії! Ось чому туди людей засилали на каторгу, а нас – будувати задурно Байкальську Автомобільну Магістраль.

Не один раз ми по два тижні варили тричі на день капусту – варену, парену й тушену. Меню хоч куди: гуляш по коридору, відбивні по печінках і так далі. Деколи не було соли, чаю, а причина проста – постачальники-прапорщики по дорозі запили. В лютому морози доходили до 56є. Живеш, як на цвинтарі. Я часто змерзав наскрізь. Міг тільки очі відкрити – все решта було задубіле. Ще до половини розрухаєшся, а ноги ніяк. З того часу і до нині по пів ночі мушу гопака танцювати, бо крутить ноги.

Офіцери пили з горя, що влипли у таку історію, і знущалися над солдатами, скільки влізло. Виженуть зранку на плац і морозять або пускають вівчарку – і біжи, скільки маєш духу. Хто останній, той попадався псові в зуби. То був жах! Вночі не спиш, бо переживаєш, чи прийдуть зранку з псом. Колишні зеки все казали: “Ліпше три роки в тюрмі відсидіти, ніж два – в такій армії”. Найгірші часи настали, коли ми прослужили півтора року. Почалася справжня війна, особливо вночі нападали одні на одних. Перепало й мені: заступився за одного земляка. Справляли день народження, і я був сильно п’яний. Сам бився з тими негідниками, і вони не могли зі мною дати ради, аж поки один не підкрався ззаду і гримнув мене цеглою по голові. Зробилася “вентиляція”, і я звалився з ніг. Тоді мене, як кажуть, “скопали на квасне ябко”. На другий день мене ніхто не міг впізнати, бо я уподібнився до темно-синього буряка і “пейзаж” був невимовний. Прийшли чернівецькі хлопці Іван Цибульський, Коля Ліленко, Борис Крижанівський та інші, а також німці з Казахстану, щоб відомстити за мене, але я не погодився. Як треба буде, то сам з ними справлюся, а для себе вперше у житті зробив висновок – не треба було стільки пити. Аж тоді до мене дійшли слова мого діда, що горілка наймудрішого зробить найдурнішим, а найсильнішого може легко вдрити в болото. Та, на жаль, цього обуха для мене було ще замало. “Військові дії продовжувалися...”

Був один негідник, який деколи вилазив зі своєї берлоги – токарної майстерні, і міг за ніч підрізати трьох-п’ятьох хлопців. З ним була шайка різних національностей з Середньої Азії. Вони, як зграя звірів, накидалися на одну людину і знущалися до нестями. Кінчені виродки. Одного разу напали на дуже порядного хлопця. Зламали щелепу, розбили голову, але найгірше – згвалтували. Я зібрав хлопців і кажу, що хоч сядемо в тюрму, але треба з тим кодлом покінчити. Було нас 25 порядних козаків, розділились ми на три групи і пішли по казармах. Товкли всіх негідників підряд, а також земляків, які жили за принципом “моя хата скраю”. Вдалося піймати того азіата, який згвалтував. То була тварюка на двох ногах. Копали його так, що аж порвали кірзові чоботи.

Всі три групи зійшлися на плацу і серед темної ночі почали співати “Ще не вмерла Україна”. Це було 14 грудня 1978 року. Переполошені офіцери повискакували і почали стріляти, бо бандерівці напали на Забайкалля. Нас дев’ятьох забрали на “губу” – і почалися тортури. П’яні офіцери здерли з нас одяг і пекли розпеченим залізом, били кабелями, відливали водою і кричали: “Ми вам покажемо Самостійну Україну!” Їх не цікавило, чому була бійка, вони скаженіли від того, що почули національний гімн України. Нам не давали спати, їсти, тільки катували. Один офіцер навіть пропонував пхати голки під нігті, але не мали їх біля себе. На третій день ми вже почали доходити. Тоді дозволили нам пити воду. Від тої води ми п’яніли, бо вже були знесилені. Сидимо в карцері вночі і говоримо про смерть. Якраз тоді було мені 20

років. І раптом я згадав, свою тітку, яка сім років тому казала, що з мене будуть великі люди. Це піддало мені духу, і я сказав, що мушу вижити, бо як інакше збудуться ті слова. Наступного дня до нас прийшов лікар і просив показати опіки. Нас випустили.

А врятували нас жінки порядних офіцерів, які наробили шуму, бо вжахнулися від того, що їхні діти теж колись можуть опинитися в такій армії. Приїхав прокурор-полковник з Москви. Кати почали зі сльозами нас перепрошувати, бо в них маленькі діти. Обіцяли в першу чергу випустити з армії. Я попросив хлопців нічого не писати і сказав: Хай їх Бог судить, а не ми. Прокурор почав казитися, але ми стояли твердо. Згодом, після армії, я дізнався, що один з тих офіцерів знову розпеченим залізом катував солдата, і його за це понизили у званні. Нещасний більшовик перетворився у звірину.

Одного разу стою на роздачі, підходить п'яний черговий офіцер по гарнізону і каже, що я неправильно набираю. А мене молодші повари завжди просили обід роздати, бо мені то добре виходило – близько двох годин махати великим черпаком і щоб усім на 1000 чи 1200 порцій вистачило. Я й пояснюю, що маю добру практику і знаю, як робити. Повернувся до 500-літрового казана і за роботу, бо час підганяє, а те “чмо” – бах мене по нирках. Я розвернувся і штуркнув його. Він впав у парашу. Я його підняв, натягнув фуражку аж на вуха, взяв за барки і виставив за двері. Він пішов до комбата жа-літися на мене, а той як побачив, що вся спина в параші, то відразу відправив його на “губу”.

Офіцери часто приходили до мене за м'ясом, то я не раз ставив за умову відпустити когось із “губи” або не знущатися над якимось солдатом. Після цього хлопці приходили і не знали, як віддячити, а я все напівжартома казав: Будеш вдома, підеш до церкви і поставиш за мене свічку. Не раз згадував ці свічки після армії, мабуть, вони мене і врятували. Тобто, те, що старався робити добро і заступався за слабших.

Після того, як вийшов з катівні, настала велика напруга у “військових справах”. І тут Господь посилає мені поміч. З дисбату виходить мій приятель Микола Кострицький. Ми з ним жили по-сусідству, разом іще вдома хуліганили і разом потрапили в советський концтабір. Нас ніхто не міг розрізнити, бо ми дуже подібні, і не раз бували смішні випадки. Заходить в хліборізку майор і каже: “Кострицький, що ти тут після дисбату робиш?” А в хліборізці не тільки хліб, а й масло і цукор. Я відповідаю, що перевіряю “порцайки”. Той як заричить, і довго не хотів повірити, що моє прізвище Цар. Так само і Микола через мене потрапляв у цікаві історії.

З Миколою ми різного виховання: він ніколи слова по-українськи не скаже, а я по-російськи. Дві крайності Бог звів до купи, щоб одного і другого навчити розуму. Ми обидва були страшно цікаві до бійки, до свободи, до справедливості й один за одного йшли на смерть! Якщо в мене з'явився цукорок, то я доти носив його в кишені, поки не зустрів Миколу, щоб розділити на двох. Так само й Микола приходив до мене о третій ночі, будить, витягає маленьку мандаринку, і їмо на двох. Такі були часи, і таке буває раз у житті. Отож з приходом Миколи азіати знову були поставлені на своє місце.

Залишалося три місяці до дембеля. Їдемо на річку по лід для морозильника з продуктами. Побачили недалеко в лісі двох “духів”. Кажуть, що їх послали нарізати прутів з берези на віники. Беремо їх у машину: хай помагають лід довбати. Вертаємося назад і бачимо, що назустріч їде комбат. Виходить і питається за “духами”. Випускаємо їх з машини, а полковник давай їх бити. Ми скипіли і питаємо, що сталося?

Каже: “Вбили Колю Міновщикова!” “Духи” сиділи за щось на “губі”, там над ними знущалися, а потім сказали Колі відвести їх чистити туалети. Негідники вдарили ломом Колю по шиї і кинули в “очко”, а самі – в ліс. Коля був єдиний син у мами, жили в Іркутську вдвох без батька. Маленький був, як дитина. Його посиляли комендачі за їжею в їдальню. Я все йому давав добре їсти. На нього неможливо було розізлитися – і раптом така страшна смерть. Що пережила та бідна мама? Як тінь ішла по гарнізону. Ми били тих “духів” по-чорному, але що з того, коли не повернеш до життя маленького Колю...

“Військові дії” тривали до останнього дня. В мене був джиган за тумбочкою, ніж під подушкою та й бильце знімалося легенько з ліжка і вигідне було в рукопашному бою. Поруч спав Дмитро Максимчук з Вижниці – мав сокиру під ліжком. Вночі кожний по черзі мусів годину відчергувати в казармі, оберігаючись від раптового наступу підлого противника. Я тільки міг мріяти, що як дасть Бог живим вернутися додому, то тільки тоді зможу спокійно виспатися. Прийшов дембель, і я хотів лишитися, щоб разом з Миколою їхати. Але він сказав, що через дисбат можуть його затримати, а вдома будуть переживати, бо нас двох нема. Я їхав і розумів, що Микола залишається в пеклі сам. Чергова бійка – і дали йому п’ять років тюрми. Сидів за 20 км від китайського кордону в жахливих умовах, але якось сказав: все ж таки там було легше, ніж в армії...

Вивозять мене з концтабору, востаннє дивлюся на дикі забайкальські сопки і сам собі кажу: Невже на світі може бути інше життя! Я “забув вернутися назад” – ЗАБВО. Викинули з автобуса на станції в лісі, і ніхто не хоче брати нас на поїзд. Просиділи добу на вокзалі й чудом їде товарняк з одним пасажирським вагоном на ремонт. Заплатили і їдемо до Воронежа. Нас було п’ятеро, двоє без грошей. Я кажу землякам: Скинемося, щоб і вони мали що їсти. Один не дає. Кажу: Відчиняйте, хлопці, вікно, викинем гада. Дав. Купую продукти на всіх і два рази в день потрошки їмо, бо може не вистачити. Дивлюся: один земляк краде харчі. Що ж ти робиш, паскудо? Колись через нього мене “збили на пляцок”, а він мені таку віддяку. Вік живи – вік учись і старим помреш.

Шість разів я мав щастя від Бога переїжджати через Байкал і бачити цю неймовірну красу. Їдемо поїздом, а внизу хмарка. Думаю, що то може бути? Поволі серпантинами поїзд спускається донизу і зупиняється на березі Байкалу. Дно озера видно, скільки очі бачать. На пероні стоять старенькі жіночки і пропонують гарячу бульбу з кропом. Подякував, і чую рідну українську мову: “Ви звідки, діточки?” – Зі Львова. – Сльози... Як страшно на Байкалі, в Читі, Хабаровську, Комсомольську-на-Амурі, в Совгавані зустрічати людей, які мусіли полишити казкову Україну й опинилися в такому дикому світі! Як побачиш білу хатинку й порядок біля неї – знай, що там живуть українці. А ще бачив села, де журавлі стояли над криницями. Розмовляв я з тими людьми, пригощали мене, а всередині душа здригалася: як можна жити на світі і не бачити рідної України? Краще померти...

Доїхали ми до Воронежа, а далі – поштовим до Харкова. У Харкові нас піймали комендачі, подивилися у військові квитки, а як прочитали, що з Забайкалля, то здивовано на нас подивилися і відпустили без слів. Далі знову поштовим до Львова. Я швидко навчився видавати і приймати пошту. За те мені два рази в день давали їсти. І так, мандруючи десять діб, я дістався до Львова. Виходжу з поїзда, роблю два кроки, бачу рідне місто, і раптом мені потемніло в очах. Ніч серед білого дня. Покрутив головою, покліпав очима – і зір вернувся. Не міг повірити, що вдома і живий. Йду

пішки додому, як на крилах. Дзвоню, а зсередини чую: “Кого там чорт несе?” Я онімів, поглянув на сходи вниз, але куди йти? – згадав Забайкалля...

Два тижні я не виходив з хати, не знав, що зі мною сталося. Дивився на людей і не розумів, як вони можуть веселитися. Адже там, за дев'ять тисяч кілометрів, таке пекло, там залишився Микола. Всі мене питають, як служба, а я кажу: Якби не Бог, я б ніколи звідти живим не вернувся. Перед самою відправкою до армії на вокзалі до мене підійшов дідो і каже: “Щоб ти ні разу не ліг спати без молитви”. І дійсно, я щодня молився щиро до Бога за себе, за Миколу – і чудом лишився живим. Остарбайтерам дають великі гроші за перебування у Німеччині. Треба і мені кудись писати: може, виплатять за перебування в совєтському концтаборі й дадуть посвідчення учасника воєнних дій. А що? Світ на місці не стоїть, і різне може бути...

ПЕРЕМОГТИ СЕБЕ

Два роки мені снилася та дика армія, і я зривався вночі, кричав і довго не міг отямитися – де я. Також сильно заїкався і мені здавалося, що я прожив не 20, а 80 років. Нерви були розхитані вщент. Я боявся пити, бо відчував, що більше подібний до звіра, ніж до людини і можу наробити страшної біди. Так і сталося. Через місяць зустрів хлопчину, за якого постійно в армії заступався, і він, щоб віддячити, напоїв мене і всю компанію. Один тип почав бійку з іншим, я взявся розбороняти їх, а вони на мене, і кінець був трагічний. Міліція шукає за мною, а я сховався на стриху в соломі. Тільки повернувся з концтабору, а тут світить тюрма на довгі роки. Три дні нічого не їв і не пив, думав, що з розуму зйду. Врятувала мене молитва. Я кричав до неба: Господи, врятуй мене від цієї біди, а я ніколи більше не буду пити горілки й обіцяю Тобі до смерті служити!

Бог почув крик моєї душі, і все дуже щасливо скінчилося. Дідо каже: “Йди до церкви, і тобі легше стане”. Йду, а люди переходять дорогу на другий бік, щоб зі мною не вітатись. Як мені було важко це пережити! – Чому ніхто не поцікавиться, хто бійку зачав, а тільки бачать, хто кінчив? Це було постійною проблемою мого життя – така несправедливість. Зайшов до церкви і впав біля порога на коліна. Молився так, що почали на мене чоловіки оглядатися. Моя душа кричала до Господа! Під час Богослужіння мені зробилося легко і світло в голові. Це світло поступово почало по тілу опускатися донизу, і я весь перемінився. Стало легко на душі. Я відчув невимовну радість. Це було чудо від Бога! Йду з церкви і думаю: швидше би той тиждень пройшов, щоб знову можна було прийти на Службу Божу. Мені було добре і тепло у святому храмі.

Постійно ходив до церкви і став трохи обережнішим, бо відчував, що за найменший промах можу опинитися за ґратами. Я хотів змінити життя, щоб врятуватися від тюрми, та вплив в дурну історію і наробив собі великої ганьби. На жаль, ще не один раз всіма страшними гріхами я зраджував Господа і докотився до ручки. Неможливо собі уявити, що перетерпіли через мене дідусь, бабця і вся моя родина. Скільки грошей втратили, здоров'я, скільки пережили ганьби... Моїм одноліткам батьки радили обминати мене десятою дорогою. Я це все знав і бачив. Одного разу після танців розмовляю з дівчиною: Дивися, яке небо гарне, зірки, місяць! У відповідь чую: “А ти мене не заріжеш?” – Фініш! Я остовпів, повернувся і пішов.

У 1980 році їздив з хлопцями на зарібки в Казахстан. Потреби не було, але хотілося кудись втекти світ за очі. Там я зі своїм приятелем потрапив у цікаву історію. Завезли нас за 250 км углиб дикого степу та й забули. Ми за день все зробили, а по нас ніхто не їде. Там два пастухи пасли 600 коней. То було на що подивитися, як цей табун гнав по степу. Раз на день нам трошки давали їсти, але й то скінчилося. Дійшло до того, що почали їсти м'ясо, з якого перед тим зішкрібали хробаків. Нарешті не стало води, а спека 50є. Бачимо, що приходить кінець, треба щось робити.

Йдемо в степу шукати сінокіс – там буде порятунок. Заблудилися, але помолитися і з Божою поміччю вийшли на добру дорогу. Вже бачили сінокіс, але дійти не було сили. Спека, як на пательні, слини нема в роті, не можемо навіть свою спецівку нести в руках, круки вже над нами кружляють. Приятель каже: “З’їдять мене круки, і мамця не буде знати, що зі мною сталося”. Причмелені падаємо на землю. Тихо в душі шепочу: Господи, помилуй! І в ту ж мить над’їжджає вантажна машина, що везла воду на сінокіс. Ми нічого іншого вже не могли робити, тільки блимали очима. Машина зупинилась, покидали нас через борт і повезли. На сінокоші дали миску борщу, яку ми через силу їли 45 хвилин. Вже не працював шлунок. Бог нас чудом тоді порятував.

Також було, що на мене вночі наїхав військовий КраЗ. Його зустрічна машина засліпила. В одну мить невидима сила повертає мене назад, і я бачу самозвал. Стрибаю вбік і лишаюся живим. КраЗ зачепив мене тільки бомбончиком по спині. Це Ангел-Хоронитель врятував мене. Я тоді подумав, що, мабуть, Господь хоче, щоб я ще жив, хоч мені світ був немилий.

У 23 роки я відчув, що буду помирати. Все пережив – позаду тьма і попереду без просвітку, життя скалічене і марне – мабуть, я проклятий чоловік. Знайшлися дорадники і наговорили, чого й не треба було мені знати. Я вирішив, що треба вбити. З трудом заманив товариша до хати і почав допит. Залишалися секунди до трагедії, і раптом знову Боже Провидіння! Небесна ясність б’є мені в очі, просвітивши мене наскрізь. Я аж усміхнувся і відчув неймовірний спокій, легкість, теплоту і ясність розуму. Тихий голос каже: “Це все марнота, і світ не без добрих людей. Тобі ще усміхнеться доля”.

Після чергової пиятики сиджу в корчмі і бачу: попід вікнами йде “синяк” – пика, як підошва. Невже, думаю, і я допиячуся до такого “рельєфу”? Ні, я ж козак-бандерівець! Гримнув кулаком по столі й вийшов з корчми. *Людська є річ згрішити, християнська – з гріхів встати, а диявольська – в гріхах перебувати* (святий Августин). Я згадав собі, яким був у 16 років, коли займався боксом і легко міг віддубасити п’ятьох “барбосів”, а було раз, ще до армії, що й з двадцятьма бився. Отож, постановив собі до 25-ліття відновити свій фізичний стан. Тренувався щодня по три-чотири години вдома і на роботі. Бігав кроси по 12-15 км. Міг добре ходити на руках і вже не знав, куди свою силу подіти. Не раз на дворі страшно заметіль, перекладаина обмерзла ледом, сніг по груди. В таку погоду шкода пса з буди випускати, а я кажу собі: Якщо зараз не зроблю ті вправи, то нічого з мене в житті не вийде. Люди дивилися на мене і думали собі, що то якийсь ненормальний, йог.

Відчувши в собі звірячу силу, я побачив, що в мене слабка нервова система. Тільки щось не так, відразу запалююся, як сірник. Тож постановив духовно себе вдосконалювати, щоб знайти рівновагу між духом і тілом. З 1982 року зі мною працював дідусь Павло Микитин з села Залужжя, Яворівського р-ну, який завжди мені розказував про релігію. Він був 1917 р.н., але комуна не зарахувала йому 22 роки

стажу в колгоспі, й він змушений був працювати до 70 років, щоб одержати пенсію. Крім того, дідो Павло відбув шість років у німецькому полоні. За це його повезли в Якутію, але вдалося втекти. Пізніше комуняки посадили на два роки. Отож, за п'ять років нашої співпраці я пройшов найвищий курс лекцій з історії важкого життя цієї людини. А ще зі мною працював старий зек, який відсидів 24 роки. Він був дуже начитаний, і я мав що слухати.

Коли випадало свято серед тижня, то я підходив до начальника на роботі і казав, що завтра мене не буде, бо йду до церкви. Той кліпав очима і крізь зуби погоджувався, бо я свою роботу добре виконував. Якби мене за це розрахували з роботи, то я кинув би ту роботу, але до церкви таки пішов. Бувало, дощ лив як з відра, а я все-таки йшов до святого храму. Деколи завірюха замітала все на світі, і я збивався з дороги. Бачу, що опинився в полі. Стою, змучений, прикро, шукаю дорогу і знову йду вперед, бо там свята церква, там – Ісус.

Одного разу передо мною йшли старші люди, і чую, говорять про єврея, який сказав: “Ви, українці, дуже працьовиті люди і якби ще більше укріпили свою віру, то вам би ся каміння вергло”. Я взяв ці слова собі на озброєння.

ЗНАК ВІД БОГА

У ті роки я грав на бас-гітарі по весіллях, ресторанах, у будинках культури. Колись у школі вчився грати на акордеоні й дуже любив співати українські пісні. Тоді ще не було телевізорів і магнітофонів, а тому народ був співучий. Я любив приносити людям радість і міг співати цілу ніч – щораз іншу пісню. В ресторані міста Комарно познайомився з музикантами, які походили з родини Кость, де було одинадцять дітей. Незабаром опинився в їхній хаті і побачив маму-героїню пані Олену. Ця поважна взірцева українська жінка, яка походила з-під Перемишля, вперше у житті дала мені відчуття, що і я комусь потрібний. У тій великій співучій родині я став дванадцятою дитиною. День і ніч слухав і вчився того, що чув і бачив від пані Олени. Ми з нею мали багато спільного до розмови. Ця велика Людина, за Божим провидінням, переіменила моє життя. Я почав слідувати за собою, щоб не зробити якогось “кардибалету”. Любов і доброта цих людей схиляли мене до нового життя.

Особливо до мене горнулися внуки пані Олени і просили розказувати про Бога. Я з радістю розпочав свою першу в житті катехизацію, яка закінчилася святою Сповіддю дітей. Після Першого Святого Причастя я відчув, що поручив дітей і їхню долю в руки Божі.

Одного разу в суботу ввечері пані Олена каже до мене, що їй піднявся тиск понад 200 і не має ліків. В ту ж мить внутрішній голос наказує мені: “Вставай з дивану і поклади їй руки на голову”. Я почав опиратися. Тоді невидима сила просто виштовхнула мене з дивану і я кажу: Чи можна вам покласти руки на голову? Пані Олена усміхнулася і каже, що можна. Я підійшов, поклав і всією душею взмолив: Боже, дай їй здоров'я! Пані Олена встає і каже: “Що ти зробив? Голова перестала боліти!” Ми обоє були тим дуже здивовані.

Йду вночі додому, роздумую над тим, що сталося, і починаю молитися “Отче Наш”. Раптом побачив на небі Ісуса Христа в золотистому сяйві. На голові в Нього – корона, а правою рукою обіймає великий хрест. Небо було чисте, в зірках, без місяця. Прийшов до хати, помолився і ліг спати. Зранку відкриваю очі, дивлюся до вікна і

знову бачу на небі Ісуса Христа. Вискакую на двір і починаю протирати очі: може якась пелена найшла? Але ні – таки бачу! Пішов до церкви, а звідти до пані Олени і вилікував чотирьох людей з різних хворіб. У мене з'явилося в руках сильне відчуття, де хворе місце, а згодом із рук почало йти тепло під час молитви над людиною.

Видіння тривало два тижні, а потім зсезло. Що я не робив, як себе не накручував, нічого не вийшло, більше не бачив. За той час я вилікував декількох людей. Невидимий голос казав: “Якщо будеш сильно вірити в Бога, то неможливого для тебе не буде”. Я зрозумів, що треба міняти своє життя і служити Богові. Це було в березні 1984 року, і мені недавно виповнилось 25 років! Згадав, що перед самою армією я побив одного типа. Місяць працював на заводі в дві зміни, щоб заробити на проводи, а довелося все віддати. Міліція тягає і кінця не видно. Нікого не цікавить, хто почав бійку. Так мене мучила ця несправедливість, що я глянув на чисте синє небо і заволав до Господа: Боже, доки зі мною буде така біда на світі? І раптом чую голос: “До 25 років”. Я онімів. Сім років пройшло, відколи я щодня молився за кращу долю, і ось прийшов час зачинати нове життя.

Колись у дитинстві я бачив, як у сусідів засохла гарна яблунька. Всі казали, що то одна зла баба подивилася на неї. Я не раз над тим роздумував і казав: Господи, дай мені такі очі, щоб від мого погляду яблунька розцвіла, а люди ставали здоровими і наповнялись добротою і любов'ю. Хворі йшли до мене щодня, особливо на роботі. Я з радістю всім допомагав. У той час підходить до мене один чоловік і каже: “Бог дав тобі талант задаром і ти задаром помагай людям”. Важко було себе перебороти, бо то велика спокуса, і люди не розуміли, але я твердо стояв на своєму – робити добро без вигоди. Якось привезли таксиста, весь покручений від радикуліту. – Через 20 хвилин уже рівний. Витягає грубий гаманець і каже: “Це тобі на чай”. Я відмовляюся і кажу: Візьми ті гроші і колись підвези бідну людину, яка не має сили йти. Тим ти мені найкраще віддячиш. Він аж очі витріщив.

Того ж року я зібрав 25 хлопців у Львові біля кінотеатру ім. Лесі Українки і годину заохочував їх до створення організації – разом до церкви ходити, спомагати один одного, боротись за справедливість, щоб світ став кращий, а Україна – вільна. Ще не докінчив промову, а хлопці вже тягнуть ящик вина, щоб відзначити подію. Понапивалися до нестями і бачу, що один лізе рачки. Ну, думаю, з такими рабами нічого не зробиш для України. На другу зустріч прийшло в два рази менше і знову пиятика, а на третю – кілька чоловік. Відтоді на ціле життя постановив собі самотужки боротися за Ідею, за кращу долю України. Якщо Бог зі мною, то хто проти мене? – І я не прорахувався.

У 1986 році я вперше поїхав до Почаєва. Йдемо через ліс іще з трьома жінками, і раптом сильний запах якихось небесних пахощів! Ми почали нюхати квіти, дерева – не знаємо, що пахне. Три дні молилися по 12-14 годин. Сідаємо в автобус, щоб їхати додому, і раптом знову той самий запах! Немовби в автобусі хтось розлив відро небесних парфумів, а чуємо тільки ми четверо. Тоді й зрозуміли, що так нас зустріла і проводить Матінка Божа Почаївська.

Яке то щастя побачити Почаївський монастир і золоті бані високо під небом, відбиток стопи Пресвятої Богородиці та відчутти невимовну ласку Божу...Того словами не передати. Я часто їздив туди і щиро молився, щоб Матінка Божа взяла мене під свій Покров. Маю там похресника і добрих рідних людей, які для мене багато зробили, навчили і показали, як треба любити Бога і Йому служити.

У лаврі я вперше побачив монаха, що стояв, як Мойсей. Здригнулося все моє єство, сльози бризнули з очей і я в душі заревів: Боже, чому я не можу Тобі служити, чому я так змарнував своє життя, навіщо мені цей світ, ця глупота? Один побожний монах пропонував мені перебиратися до Почаєва. Я би з радістю, але ж там московська політика, а у мене серце українське!

Ще раніше на мене велике враження справив похорон Патріарха Йосифа Сліпого, який передавали по радіо з Ватикану. Підлога була мокра від сліз, а серце кричало, що треба наслідувати цього Велетня, йти дорогою Митрополита Андрея, Коновальця, Бандери, Шухевича і всіх, хто віддав життя за волю України. Я не знаходив собі місця в цьому світі. Більшовицька система “задовбала в корінь” своєю біснуватою ідеологією, і я очікував, коли настане кінець світу. У 1986 році уві сні чую виразний голос Ісуса Христа: “Скоро буде кінець світу, але ти живи, як нормальна людина”. Це мене трохи заспокоїло.

САМБІР

У ті роки я часто заводив розмови з протестантами і виманював у них Біблії для своїх друзів. Переважно за гроші, але й це було проблемою. Одного разу йду за цим до протестанта, а ним виявився чоловік, який належав до підпільної УГКЦ, – пан Зеновій Маркевич з Комарно. Він мене навчив молитися на вервичці і на свято Миколая 1987 року завіз у Самбір до отця Миколая Куця. Правилася Велика Вечірня з Литією. Співають без страху на повний голос, немовби на світі не було советської власті. По закінченні всі стали на коліна і заспівали “Боже, вислухай благання, нищить недоля наш край...” У мене відразу бризнули сльози з очей, бо я дуже плаксивий на таке, а душа закричала: Господи, дякую Тобі, що Ти привів мене у це святе місце. Ось де є правдива Українська Церква, з такими людьми можна йти на барикади!

Невеличка хатинка довгі роки була кузнею священничих кадрів для підпільної Церкви. Саме отець Миколай Куць організував у Биличах, де є чудотворне джерельце, перше відкрите Богослужіння з нагоди 1000-ліття Хрещення України. А згодом у Зарваниці, Дрогобичі та Львові. Цей скромний чоловік своєю титанічною працею прилучився до розвалу комуни і виходу Церкви з підпілля. Сьогодні про нього ніхто й не згадує, але тут місце для правди. Я все думав, що отець Миколай стане єпископом, але чорна заздрість деяких “товаришів від релігії” важким обухом вдарила по ньому. Фарисеї зробили все, щоб розчавити добре ім'я цього побожного священника, але Господь дав йому сили пережити це страшне гоніння.

У другій половині 80-х років колесо історії почало повертатися в бік України. Через страшний вибух у Чорнобилі світ усвідомив, що є така нація в більшовицькій тюрмі народів. Рівно через рік, день у день – об'явлення Матері Божої в Грушеві біля Дрогобича. Святий Дух привів сотні тисяч людей до чудотворного джерела. Безбожники вилазили зі шкіри і кричали: “Бога нема, чудес не буває!” Але хто їх слухав? Тисячі людей зі всього світу йшли вдень і вночі, аби засвідчити свою вірність Богові. Стільки машин їхало, що неможливо було дорогу перейти. Я п'ять разів туди їздив, а раз пішки ходив. На свої очі бачив ті чуда, а також дітей, калік, людей різного віку, які незважаючи на жахливу погоду, стояли в болоті і молили Господа за кращу долю України. Ось хто випросив заступництво Матері Божої і звідки почалася перебудова!

У 1982 році мені снилося, що я маю знайти квітку, яка цвіте тисячу років. Зажурився: де таку знайти? Дряпаюся на височезну гору і бачу зелену, високу по груди шовкову траву. Роблю два кроки, а там трава по колу розляглася. Посередині велика гарна біла ромашка, яка цвіте тисячу років. Я її зірвав. Довго тоді не міг цього сну зрозуміти, і знову той чоловік, що навчив мене не брати гроші за лікування, сказав: “Та ж Церква у 1988 році буде мати Ювілей!” І дійсно, цього року я став практикуючим християнином. Крім того, належав до Української Гельсінської Спілки. То були золоті часи боротьби за волю України! Я займався національно-релігійною пропагандою. Ще при комуні в мене було три друкарські машинки, і добрі люди робили свою справу. Також був у мене непоганий фотограф. Зі своєї скромної зарплати я виділяв на це все кошти і розносив, кому треба, будив народ. До перебудови встиг усі заощаджені гроші пустити на добру справу.

Вперше я прийняв тіло і кров Ісуса Христа до свого серця у 22 роки. Нічого не розумів, але після того мені зробилося солодко на устах і в душі, захотілося ще. Через рік причастився вдруге, а пізніше щораз то частіше. Господь притягував мене до Себе. Дійшло до того, що я сказав собі: Шкода жити на світі, аби щодня не причащатися! Служба Божа – це життя, а все, що поза церквою – марнота. Три рази поважні особи пропонували мені великі посади у Львові. Спокуса була страшенна, але я молився, і Господь мене визволив від цього. Я не хотів міняти Церкву – тиху пристань Божу – на широкий світ. Мені було миліше десь у куточку храму молитися, аніж робити з себе мавпу на високій посаді.

Незабаром отець Миколай Куць привіз мене до Владики Филимона Курчаби (*21.12.1913 – †26.10.1995), щоб кудись прилаштувати. Владика строгим поглядом зміряв мене й питає: “Що ти пережив?” Ну, думаю, попав під мікроскоп. Довелося розказати усе своє темне минуле. Відтоді я приходив до Владики майже щодня, а деколи й вночі. Там куховарила старенька монахиня Андрея Шельвіка і все по-доброму до мене ставилась, давала їсти. Филимон Курчаба походив з села Великосілки, Кам’янка-Бузького району, Львівської області. У 12 років пішов до монастиря Чину Найсвятішого Ізбавителя. Навчався в Бельгії, святив його блаженний Миколай Чарнецький. У 1939 році їздив на місії в село Тростянець, де служив отець Андрій Бандера, якого через рік комуністи розстріляли в тюрмі за те, що був правдивим священником. Владика Филимон 40 років був настоятелем підпільного монастиря і дожив до свободи. Добре знав французьку мову і деколи читав мені, відразу перекладаючи українською. В одній книзі він вичитав, що коли була Французька революція, то 50% священників перейшли на комуну, а 50% – ні, хоч усі були неодружені. А в УГКЦ після сталінського погрому 30% перейшло на комуну, а 70% – ні, хоч і з багатодітними родинками. Хто має розум – хай думає.

Владика Филимон мешкав у хаті, що на метр влізла у землю. Це був правдивий монах, що пам’ятав про вбогість. Саме з його благословення підпільні священники відважно йшли на штурм безбожної більшовицької системи. Звичайно, славу загребли інші, але Владика з того посміхався. Хоч мав строгий вигляд, басистий голос і був вимогливий до себе й до інших, однак непомітно міг з кого-небудь “здерти лаха”. Я не розумів, як можна бути єпископом і жартувати, але згодом і мене життя навчило сміятися крізь сльози. Найбільшу відвагу в ті часи виявили монахи ЧНІ: о. Миколай Куць, о. Михайло Винницький, о. Євстахій Смаль, о. Іван Білик, о. Михайло Волошин; одружені: о. Роман Каспришин – 11 дітей, о. Олексій Васьків – 5 дітей, о. Богдан Смух – 5 дітей, о. Ярослав Лесів, о. Костянтин Панас та багато інших. Всіх годі

перечислити. Не менший героїзм проявили українські священники, які переходили з московської Церкви разом з парохіями. Першим це зробив у селі Стара Сіль отець Михайло Нискогуз, а другим – у Львові отець Ярослав Чухній у храмі Преображення. Хоч обидва багатодітні й пережили страшні гоніння, однак відважно пішли за голосом святої Правди.

Я помагав Владиці у різних дрібних справах, виробляв документи на монастир і церкву. З Божою поміччю вдалося звільнити з-під кінофікації храм, і я попросив Владика Филимона назвати його в честь святого Йосафата – Івана Кунцевича (1580 – 1623) Архієпископа Полоцького, найбільшого українського священномученика, мошії якого спочивають в Соборі святого Петра у Ватикані. Через кілька років довідався, що поруч по вул.Замарстинівській, 100 до війни була каплиця святого Йосафата, де служив отець Артемій Цегельський. Дивні діла Господні!

З благословення Владики Филимона була створена група семінаристів, яку провадив теперішній єпископ Степан Меньок. Мені доручили вчити хлопців церковно-слов'янської мови, а деколи професор мене просив провести заняття. Тоді я пояснював Устав Богослужіння, молитву, аскетичне життя та інше. З цієї групи вийшли досить непогані священники. Сам вчився, інших спомагав, а думати про священство я не смів через свої страшні гріхи в минулому. Це мене дуже мучило, бо де не обернуся, всі питають: “Коли тебе висвятять? Чи ти отець?” А інші вже навіть “бачили”, як я правив, і скільки мені дали за те... Одна старша жінка на вулиці підійшла і поцілувала мене в руку. Я був загнаний в кут. Утік до приятеля в Карпати, але й там те ж саме. Вернувся назад. Владика Филимон боявся мене висвятити, бо не знав, чого від мене можна чекати. Одного разу на Введення я цілу ніч молився на могилі Чарнецького, а як брався за якусь справу, то мусіло статися одне з двох: або справа вирішитися, або моя смерть. Через те Владика і мав сумніви. Крім того, шептуни теж не дрімали. Розмовляю з отцем Павлом Дмуховським, і він мене розпитує про все моє минуле. А потім каже: “Я думав, що тільки в мене важке життя, але бачу, що й ти не інакше мав. Ти знаєш, тут дехто каже, що ти з КГБ і проліз у Церкву. Буду молитися, щоб ти став священником”. Подарував мені Часослов.

Дивна річ у житті: в школі мене підозрювали, на роботі казали, що я з КГБ, бо не п'ю, не курю, займаюся спортом і щось думаю все. І тут – та сама історія. Я тоді декому в очі сказав, що раб ніколи не зрозуміє вільного і як можна щось робити, не шукаючи для себе вигоди. З настанням свободи все мінялося – герої йшли у забуття, а пристосуванці – до корита. Тяжко мені було на те дивитися, але Господь має на все свої плани. Везе мене Владика на Святоюрську гору до Патріарха Мирослава-Івана Любачівського. Сиджу в каплиці, а за дверима вирішується моя доля. Так мені до сліз прикро стало, бо бачу, що футболять мною, і кажу до Ісуса в кивоті: Зараз як чкурну звідси і більше з духовними особами ніколи нічого не буду мати спільного. Буду собі працювати далі слюсарем і ходити до церкви, як всі звичайні люди. Правда, Ісусе, що Ти мене не залишиш? Тут виходить отець Новаківський і каже: “Сказав Блаженніший, щоб ти під послухом прийшов здавати іспити через три дні”. Я чекав іншого, а слово “під послухом” мене настрашило.

Погнав я на могилу Владики Миколая Чарнецького. Там я завжди вирішував усі свої проблеми. Найперше дістав оздоровлення ноги, яка боліла ще від армії, а іншим разом у тяжку годину тиждень постив і щодня приходив молитися за нашу Церкву. Під час молитви була страшна злива і вода текла рікою. Стою годину на колінах, мокрий як хлющ, ледве дихаю, бо від пережиття паралізує груди, руки, і раптом

загоряється свічечка передо мною. Маленьке чудо! Я аж усміхнувся, бо тепер я не сам, зо мною Ісус. Після цього чую голос Владики Миколая: “Іди додому, все буде добре”.

Отож черговий раз прошу заступництва Чарнецького: Ти, Владико, бачиш мене наскрізь і знаєш, що я давно мав бути в пеклі за свої страшні гріхи. Якщо би я мав стати недобрим священником, то хай краще помру вже тепер і не доживу до свячень. А якщо така Божа воля мені, нещасному, служити перед престолом Всевишнього, то заступайся за мене, святий Миколаю, і поможи мені теж стати святим, щоб якнайбільше душ привести до неба і випросити кращу долю для нашої розп’ятої України.

Відбув у Комарно дев’ятиденні духовні вправи під проводом отця Богдана Гірського, і висповідався з цілого життя. Молилися на самоті по 14 годин у день. Дуже важко було перші три дні, а пізніше відчуваєш таку Божу ласку, що забуваєш про тіло, про світ, стаєш легким, прозорим і виростають крила.

За тиждень перед дияконськими свяченнями мене почало морозити, тремтіло все тіло, а температура піднімалася з кожним днем. В останню добу я вже просто горів, вогонь стояв перед очима. Так мені й треба за мої гріхи, не буде завтра ніяких свячень! Але прокинувся зранку і чую себе цілком здоровим. Чудо! Владика Юліан Вороновський висвятив мене на диякона 9 жовтня, а на Покрову 14 жовтня 1991 року Патріарх Мирослав-Іван у Соборі святого Юра висвятив мене на священника. Я не міг прийти до тями: Господи, що Ти зі мною зробив! Я ж така скотина, я ж стільки нагрішив, а Ти береш мене на руки і ставиш до престолу! – *Я стираю твої провини, заради Мене самого. Гріхів твоїх не згадую вже більше* (Іс 43:25).

І тут я згадав сестру Теклю-Євдокію Левкович ЗСНДМ (*11.11.1905 – †18.03.1997). Колись мої батьки продавали маленьку хатинку в Рудно і перебиралися до Львова. Мама домовилася з сестрою Теклею про ціну – півтора тисячі. Про це довідався якийсь пан і запропонував три. Хоч батьки жили бідно, однак мама не спокусилася великими грішми і продала хатинку монахині. А сестра Текля перетворила її на потужний монастир, де 30 років постійно відправлялися Служби Божі й рятувалися людські душі. Під опікою цієї маленької ростом, а великої духом монахині було Рудно і всі навколишні села. Як бджілка збирає нектар для вулика, так сестра Текля збирала людей для УГКЦ і прокладала шлях до визволення України. Вона могла вийти заміж і мати 10 чи 15 дітей. Однак у 20 років прийняла в монастирі обітницю чистоти і привела до Бога тисячі людей, які називали себе її дітьми. Роками лупала безбожний лід більшовицького атеїзму.

Вперше я побачив цю монахиню у 1967 році, і батьки казали, що треба її поцілувати в руку, а сестра Текля обняла мене й поцілувала в голову. Пам’ятаю її милий голосочок і личко, яке світилося любов’ю до Бога й України. Ми називали її завжди: наша бабця. У 1988 році я приїхав до сестри у справах Церкви, а вона каже до мене: “Я ніколи не забуду того, що зробила твоя мама для мене, а тому щодня ставала на коліна і відмовляла «Богородице Діво», щоб Господь дав тобі щасливу долю”. Від почутого по мені пішли мурашки і волосся стало дибки. Так ось чому я живий – адже сто разів смерть заглядала мені в очі! Я завжди відчував над собою якийсь дивний покров і казав, що то фортуна, а виявляється – це молитва сестри Теклі. Ось хто випросив для мене святу Тайну Священства!

Згодом сестра попросила, щоб я її, як помре, поховав. Я здвигнув плечима, бо тільки раз у рік ледве вибирався з Камінця до Львова: не хотів людей самих лишати. Однак життя перевернулося, і я опинився у Львові. Похорон відбувся при великому

здвизі народу, духовенства і монахинь. В Городку вона народилася, там її й поховали. У монастирі сестра Текля прожила 72 роки! По її смерті я два рази мав чудесне оздоровлення за її посередництвом. Ще один раз молився за чоловіка, який займав велику посаду і був при смерті, а живе дотепер.

Також пригадую слова отця Володимира Юрги з Комарно, який сказав мені: “Мільйони українців пролили свою кров, були закатовані по тюрмах, мучились у Сибірі, але жертвували собою і молилися за те, щоб Господь дав кращу долю Україні та покликав до боротьби і праці майбутні покоління. Ось кому маємо дякувати за покликання до священства, за нашу свободу, за Церкву й Україну. Їхні молитви з того світу допомагають нам.”

КАМІНЕЦЬ ²

Від Владики Филимона я почув, що нема кого зі священників послати до Камінця-Подільського. Один захворів, інший не міг, ще інший не хотів лишати своєї парохії. Бачачи таку прикру ситуацію, кажу до Ісуса: Господи, що важче – хай буде моє, і пішов до Владики. Владика каже, що треба хоч рік практики мати, але, мабуть, така Божа воля – і він погодився. Через два тижні мого священства я опинився у центрі міста Камінця під хрестом. Це було 3 листопада 1991 року. Цього хреста на місці стародавнього василіянського храму зовсім недавно встановив відважний Владика Павло Василик. Вночі мені приснився отець Павло Дмуховський і розстелив на престолі ілтон, даючи зрозуміти, що буде мені допомагати з того світу. Перші Богослужіння я правив під голим небом і дякував сам собі, бо ніхто з присутніх ні бум-бум. Навколо мене стоїть вісім молодих людей і дивляться, що з того буде. Через якийсь час ми притарабанили зі Львова будівельний вагончик. Правлю Службу Божу і думаю: Де я опинився? Поміняв величний львівський храм на цю буду. А ще мені у Львові радили: “Відправ Службу Божу й вертайся, бо нема де жити і нема церкви”. Але я вирішив за будь-яких обставин жити на парохії, бо камінь мохом обростає, а я обросту людьми. Хай знають, що священник є з ними, і хай думають, де має жити, що їсти...

Дуже важко було все це безладдя пережити, але згадував армію і казав собі: Тебе ж ніхто не копає по морді кірзовими чоботами і не катує розпеченим залізом, не цькує на тебе вівчарки – так що витримаєш. Терпів і три рази в день робив розважання з книги святого Альфонса “Молитва – могутній засіб до спасіння”. Це мені дуже помагало. Також багато молився, особливо Ісусову молитву: “Господи, Ісусе Христе, Сину Божий, помилуй мене, грішного”. Щодня не менше 500 разів, а то й 800 чи 1000. Я вірив, що молитва може найбільше зробити, а також добра проповідь, і де йдеш, там хапай душі для Бога!

Одного разу на Богослужінні в неділю було 20 людей. Який я був щасливий! А нині страшно таке згадувати. Через місяць приїхав Владика Филимон і привіз мені різні священничі речі, бо добре знав, що потрібно для мене в такій ситуації. Я був здивований, що старенький єпископ зі знищеним здоров’ям вибрався у таку далеку і нелегку зимову дорогу. Переживав за мене, а через два місяці приїхав знову.

Я збирав людей щораз в іншій хаті і так ближче пізнавав їхнє життя. Вчилися співати Літургію, молитися на вервичці. За короткий час у вагончик втискалося 70 людей – і то сама молодь. Паралельно добивався того, щоб вивезти історичний архів зі

стародавнього великого храму, який віддали нашій громаді з розрахунком, що ми той архів ніколи не вивеземо. Але ми всі разом по п'ятницях дружно постили і молилися в цьому наміренні. Один більшовик робив нам страшенні перешкоди, але з Божою поміччю вдалося вивезти понад 90 машин архіву. Залишилося дерев'яне риштування аж до самої стелі. Ніхто не вірив, що за тиждень до Великодня ми з цим впораємося і розберемо його.

Я говорю в неділю різку проповідь і кажу: Не буду паски святити у вагончику. Треба всім разом цей тиждень працювати в храмі, я теж завтра беруся до роботи. Молився і просив священномученика Йосафата, щоб допоміг дати з тим всім раду, обіцяв на його честь назвати храм. На другий день сталося чудо! До вечора ми повністю розібрали величезне риштування. Щодня до другої ночі працювали в храмі – й на Великдень 1992 року відправили в ньому першу Святу Літургію за участю 250 людей. То була велика ласка Божа!

За три дні до Воскресіння телефонує моя мама і каже, що помирає дідо: “Приїжджай!” Мені голова пішла обертом: що робити? Храм іще неготовий. Вирішив не їхати, бо ж люди залишаться без свята, а за діда відправляю Літургію і так йому поможу після смерті. Але дідусь сказав: “Не вмиру, поки він не приїде і не висповідас мене”. Так і сталося. Я зміг тільки після Провідної неділі приїхати. Відправив Службу Божу, висповідав і причастив дідуся. Всі просили залишитися на похорон, бо помре незабаром, а я відчуваю, що треба вертатися до Камінця, бо залишив людей самих. Тільки приїжджаю, – а мене вже чекає жіночка: “Швагер помирає від раку і просив, щоб Ви прийшли висповідати”. Йому було 36 років, і я колись ходив просити його хоч раз у житті висповідатися. Нічого він тоді не відповів, а перед смертю згадав про мене і в ласці Божій скінчив життя. А дідусь мій тихо заснув вічним сном і пішов до неба, проживши 82 роки. Останніх два роки вже був слабкий, але п'ять разів на день молився Хресну Дорогу і, будучи вже в похилому віці, вивчив її напам'ять.

У листопаді 1992 року приїхав Владика Филімон і освятив храм на честь священномученика Йосафата. То було велике торжество, приїхало багато гостей. Одна пані за столом подавала Владиці їсти і весь час примовляла: “Наш отець такий файний, такий файний”. А Владика й каже: “Як файний, то важайте, не з'їжте його”. – Попав у десятку. Через чотири роки ця пані робила страшні речі проти мене, бо я твердо став на захист важкохворої монахині.

Перші три роки я жив на п'яти квартирах і нікому не бажав би такого, але мусів терпіти, бо мав ціль – довести справу до кінця. Одного разу знайшли для мене квартиру. Все добре, але через місяць увечері приходять якийсь лікар-наркоман і каже: “То моя хата – до ранку щоб тебе тут не було”. Тут у мені й озвався колишній чоловік. Адже стоїть передо мною таке “нещастя” – метр шістдесят, хитається і погрожує мені. Один удар – і його вже ніякий майстер не зібрав би ніколи до купи. Але ж я священник і не маю права. Які муки! Які тортури! Ціле життя всі проблеми вирішував за шість секунд кулаками, а тут – зась. Стаю на коліна і роблю те, що каже Христос, – молюся з піднятими руками за того власника хати три рази “Отче наш” і “Богородице Діво”. Це була для мене неймовірна жертва, і раптом я відчув, що відкрилося небо, невимовно солодко стало на душі. Я хотів, щоб цей блаженний стан тривав вічно... Це була велика наука для мене на майбутнє.

Після цього я пішов жити до захристії, а там, – все одно що на дворі: 14€ морозу. Одну ніч переспав і чудом лишився живий, бо накрив лице рушником і так дихав. Після цього потрапив на добру квартиру: там у будинку багатодітні сім'ї жили. Йду з

церкви, а діти, як побачать мене, і біжать назустріч. Повилазять на мене, де тільки можуть, люди сміються – комедія та й годі. І то все дуже загадково, бо в мене вигляд бандитський та й борода чорна. Колись приносив одному священникові цікаві книжки до церкви, то він навіть думав, що то зек приходив, а тут діти... Іду раз по вулиці, а передо мною мама з маленьким хлопчиком. Раптом дитина повертається і як засміється до мене. Дивина! Як то пояснити? Взагалі, усі маленькі діточки тягнуться до мене. Кожна дитинка – то маленький Ісусик. Дивлячись на цих маленьких ангеликів, завжди кажу собі, що треба життя віддати заради їхнього щастя. Крім того, в мене є “пташка” за пазухою, яка дуже гарно співає. Діти відразу йдуть на руки шукати пташку. Але й батьки часто теж питаються, що я даю їй їсти. Кажу: борщ, картоплю, ковбасу і все підряд...

Дітей у храмі святого Йосафата було море, навіть у пеленках. Маленькі чемно стояли попереду, щоб усе бачити. Дехто міг потихеньку на четвереньках і до святилища забратися, *бо таким належить Царство Боже* (Мт 19:14). Під Євангеліє ставали тільки діти: такий був порядок. Я від них набирався духу. Діти – то є наше майбутнє, для них і живемо. Колись мріяв оженитися, мати 12 дітей, але полюбив Ідею понад усе і тому життя пішло іншою дорогою – Бог і Україна. Однак не шкодую, бо завжди прошу батьків народжувати дітей, і за мої священничі роки їх народилося дуже багато – мабуть, понад 120. Митрополит Андрей писав, що в кожній родині повинно бути не менше трьох дітей: тоді держава не буде вимирати. Ось я і переконую, заохочую. Головне подати ідею, а потім ідеш по вулиці, а тато з мамою здалека кричать: “Отче, дякуємо за дитину!” Надіюся, що колись на Страшному Суді ці діточки заступляться за мене перед Богом і скажуть: “Ісусе, прости йому гріхи, бо ми через нього побачили світ”.

Якось довідався, що одна жінка хоче зробити аборт. Зустрівся з нею, поговорив, порвав уже оплачену квитанцію на операцію і переконав, що треба родити. Домовились. Народила хлопчика п’ять кілограмів. А недавно їду в Камінці у маршрутці, заходить та жінка з сином, побачила мене і каже: “Богданчику, якби не отець, тебе не було б на світі, бо я хотіла зробити аборт”. Хлопчик вже великий, дивиться на мене і кліпає очима.

Бути священником – то велике щастя, але й доводиться не раз тяжко страждати. Після приїзду Владики Филимона дали мені двох монахинь, щоб катехизували дітей у школі. Старша весь час у роз’їздах була, а молодша мала Божу ласку до праці з дітьми. Охопила всю школу – від перших до десятих класів. Навіть запросили її на семінар вчителів у Камінці, і всі були захоплені її виступом. Діти почали цілими класами приходити до церкви разом з учителями і батьками. Я звертався два рази до старшої монахині, щоб не залишала молодшу, бо переживаю за неї, що сама ходить по місту, та й праці багато є. Поїхали обидві на Різдвяні канікули до Львова, після чого телефонує молодша і каже: “Отче, мене назад не пускають”. Я скам’янів, мені паралізувало груди, руки; я задихався, не знав, що зі мною робиться. Діти прийшли до школи, а монахинь нема. Що я маю їм казати? Вчителі, батьки телефонують до Львова, але всюди бетонна стіна. В школі зібрали підписи діти і вчителі. Приїжджаю у Львів до одного “товариша від релігії”, а він мені хитро відповідає: “Раз просять тільки ту сестру, значить її не треба туди посилати”. Я онімів від такого безглуздя, нічого не можу зрозуміти.

А вияснилось усе аж через пів року. Зустрічаю свого приятеля священника, а він каже: “Ігоре, не гнівайся, бо я переживаю за тебе, але чи то правда, що тебе піймали на

страшному гріху? Декан на зборах казав”. Тут я зрозумів, що старша монахиня разом з одною “піковою дамою”, яка намовляла людей не казати правди на Сповіді за гріхи проти шостої заповіді, пустила проти мене чорну нечисть, щоб тільки мати змогу покинути Камінець. Страшнішого злочину у своєму житті я не бачив. Понад 800 дітей з родинами і батьками дістали жахливий удар в спину. Хто і як загоїть їхні рани в душах, яка доля їх чекає? Я не знав, де подіти свої очі перед людьми, і не міг подумати, що в Церкві є місце на плітки, на очорнення. *Стережіться собак, – стережіться працівників лихих* (Флп 3:2).

Після цього до Львова на курси катехизації поїхали дві дівчини – Марія Косарчин і Неля Грубова, бо в 1994 році нам вдалося вирвати у влади гарний будинок, і в ньому можна було займатися з дітьми. До храму святого Йосафата приходило багато людей, і щонеділі причащалося в середньому 100 чоловік, а на великі свята – понад 200. Дуже часто діти приводили своїх батьків до Сповіді та Вінчання. Я добре визубрив усі твори Великого Митрополита Андрея Шептицького і хапав душі згідно з його тактикою. Також мені дуже допомагала методика місіонерської праці блаженного священномученика Василя Величковського, який служив у Камінці в 1941 році. Я мав перед собою чітку ціль: Патріархат Української Церкви, один обряд, одна мова – і тоді буде сильна Держава. А хто робить якісь кроки вбік, той працює на закордонні спецслужби, щоб не допустити єдності в нашій Церкві й Державі. Одні пропонують молитися тільки російською мовою, інші – польською, а треті, хоч китайською – тільки в секті. Як страшно дивитися, коли через релігію винищують українську націю. Це підступні люди, які вважають себе віруючими, але ненавидять наш народ і Українську Церкву. *Коли хто каже: я люблю Бога, а ненавидить брата свого, той неправдомовець. Бо хто не любить брата свого, якого бачить, той не може любити Бога, якого він не бачить* (1 Ів 4:20). Після цього мені приснився виразний сон про Церкву, через який я дістав підтвердження своїх думок.

ЯРМО МОЄ ЛЮБЕ

Ставши священником у 33 роки, я добре вивчив ситуацію, а тому твердо постановив йти проти цього світу. *Проти вітру перти, проти хвиль плисти – сміло, аж до смерти хрест важкий нести* (Іван Франко). Старався якнайкраще сповняти свої обов’язки: Святу Літургію служити так, якби востаннє у житті; проповідь говорити так, щоб люди ніколи вже її не забули; сповідати так, щоб прийшло полегшення і спокій; хрестити і вінчати, щоб запам’ятали на все життя; померлого хоронити, щоб вся родина почала ходити до церкви. І все робити з жертвовною любов’ю, пам’ятаючи, що служиш Богові й перед Ним предстоїш.

Я знав, що люди пильно дивляться на священника, а тому ніколи не дозволяв собі носити дорогий одяг чи взуття. Мусить бути добровільна вбогість. Прийшов один бомж до мене і каже: “Я тебе знаю, в тебе машини нема”. Згодом я хоронив його стареньку маму, порядну російську жінку. Вона впала, зламала бедро і довго лежала. Не раз миші гризли її тіло, бо син-пияк не доглядав за нею. Це була для мене велика честь хоронити таку бідну людину, ще й довелося труну нести, бо не було кому.

Незабутнім був похорон пана Василя Ширка, свідомого українця, який зробив дуже багато для Камінця-Подільського. Помер на Покрову 1996 року, маючи 51 рік. На похорон зійшлося все місто. Ця смерть причинилася до торжества християнства в

душах багатьох людей. Те ж саме було і на похороні пані Лариси Созанської, яка того ж року померла на Різдво Богородиці, маючи 45 років. Мужньо зносила важку хворобу й відійшла у вічність з усмішкою на устах. Я постійно причащав цих людей, підтримував, як тільки міг до останньої хвилини, і тішуся безмежно тим, що їхні душі пішли до неба.

Дуже часто мені траплялися такі жахіття, як тарифи у церквах, і я бачив, як хоронять без священника, інших не хрестять, не вінчають і не сповідають, бо треба заплатити. Грошовство відбирає людям розум. А тому, сповняючи якнайсумлінніше свої обов'язки, я абсолютно ні за що не брав грошей. Це шокувало людей і вони не знали, як бути, а я відповідав, що служу не за гроші, а за душі. Це давало мені право казати правду в очі цьому фальшивому світові й чути себе вільним. Люди масово горнулися до церкви, ходили на Служби Божі, робили великі пожертви, і ніхто навіть не заїкався про якісь ревізії чи оголошення, хто скільки дав. Такої ганьби ми не допускалися. Я служив людям, і люди вірили мені. Це була золота громада, жили ми як одна родина. Чужі люди стали рідними між собою. У Великому Пості ми правили щотижня іншу Хресну Дорогу. Одна з них була російською мовою, оскільки третя частина парафіян були російськомовними. Я робив усе, аби ці люди відчували себе повноправними дітьми Божими в нашому храмі. А коли просив, щоб на Зіслання Святого Духа всі прийшли у вишитих сорочках, то й російськомовні теж одягали гарні подільські вишиванки. Це були найкращі, золоті роки мого життя!

У день смерті Степана Бандери, 15 жовтня 1993 року, ми встановили біля храму святого Йосафата величавий металевий хрест з тризубом і терновим вінцем на пам'ять про 60-ті роковини штучного голодомору в Україні. Тоді прийшла громада УПЦ-КП зі священником, і ми разом освятили пам'ятний хрест. Колись вони разом зі священником помагали нам вивозити архів з храму. Таке не забувається ніколи. На празник святого Петра і Павла я йшов до них, а на святого Йосафата вони – до нас.

Одного разу на вулиці я поміг старенькій бабці нести торбу і довідався, що її двоє дітей мають вже по 50 років, а ще не охрещені. Я рік ходив до них, просив, благав, стукав, а передо мною закривали двері чи писали записки, щоб я більше не приходив, бо я не з тої Церкви. Однак сталося чудо від Бога, і я охрестив їх обох та висповідав маму. Її син, Кирило Амброшук, виявився талановитим художником і розмалював у нашій церкві іконостас.

Також вінчав я Володимира Купецького, який намалював для церкви величаву запрестольну ікону святого Йосафата. Згодом Володимир Матвійців намалював неперевершені портрети блаженного Миколая Чарнецького і Митрополита Андрея Шептицького.

Жив я на квартирі в одних євреїв, і господиня розповідала мені, як колись давно опинилася в лікарні. Її дев'ятимісячний син вже був при смерті, все тіло почорніло. Сусідка по палаті порадила охрестити дитину перед смертю. Неподалік був храм і швиденько це зробили. Поки донесли назад до лікарні, хлопчик повністю виздоровів.

У 1993 році до храму прийшов Віктор Печенога, ледве переставляючи ноги. Йому тоді було 24 роки, мав жінку і двоє дітей. Лікарі казали, що треба відрізати обидві ноги. Я поспідавав Віктора, повінчав, зробив Єлеопомазання, а вони з дружиною дали обітницю, що як одужає, то народять ще третю дитину. Сталося чудо – Віктор одужав, і збільшилося населення України!

А ось що написала пані Наталя Андронник: “На Святий Вечір 1993 року я побачила у вікні зірку у вигляді хреста. Навіть вийшла з церкви, щоб краще

розгледіти. І на цій же Службі я побачила розп'яття Ісуса Христа у повітрі, справа від священника. Ісус був білий у темному ореолі. Коли священник почав промовляти “Прийміть, їжте...”, Христос поступово зійшов з хреста, складаючи руки на грудях, у чашу для причастя. Це видіння повторювалося на всіх Богослужіннях аж до Вербної неділі.

А п'ятого січня 1994 року я побачила на стіні три білі хрести в темному ореолі. Коли почали співати “Вірую”, я побачила хрести над іконами Миколая Чудотворця, Миколая Чарнецького, святого Йосафата і Святої Тройці. Пізніше з'явився один великий хрест і Божа Матір з маленьким Ісусиком, який усміхався. Дитя було новонароджене, і коли отець знову почав промовляти “Прийміть, їжте...” – Дитя з рук Матері поступово опустилося в чашу для причастя”.

Я завжди казав моїм дороженьким: Ходіть до церкви, а Бог вам допоможе. Дуже часто ставалися чудесні оздоровлення: добра Сповідь, Причастя, і я не лінувався робити Єлеопомазання. Щезали різні легкі й важкі хвороби. Все це укріпляло віру в серцях молодих християн, бо старших майже не було. Підлогу в храмі мили дівчатка, щоб випросити собі в Бога щасливу долю. Згодом німці почали привозити велику гуманітарну допомогу. Спочатку одягав важкохворих, багатодітних, бідних, а тоді вже всіх підряд, навіть бомжів, які мені помагали у дрібних ремонтах біля парафіяльного будинку. Також до храму приходили расові цигани й кидали гроші у скриньку. Циганським табором керував поважний пан Юрко з Рахова на прізвисько “Шофер”. Прекрасний був чоловік – ми з ним знайшли спільну мову, хрестили його внука.

Одному чоловікові, який деколи міг напиться, я подарував свій светер і бачу, що він його не носить. Питаю: чому? – Відповідає: “Пане отче, я не одягаю його, бо боюся, що кину пити...”

Пані Віра Жук організувала гарний релігійний концерт, який чотири рази крутило Хмельницьке телебачення. Це був надзвичайний успіх! І не дивно, бо співали справжні подільські соловейки: Галина Левковська, Богдан Полевий, Валя Полуктова-Щербатюк, Катерина Лаврусевич та інші. Я постійно закуповував найкращі українські молитовники “Прийдіте поклонімся” і дарував тим, хто приєднувався до нашої великої християнської родини. А тому вся церква, малі й дорослі, гарно і жваво співали цілу Службу Божу, Молебень чи Парастас, тримаючи перед собою сині молитовники.

А вершиною всього завжди був Великдень. Починали Богослужіння о 12-й ночі й молилися до ранку. Приходили всі, навіть з возиками для грудних дітей. Я все казав, що церква – то наш дім, а квартира – тимчасовий гуртожиток. Ці Великодні торжества неможливо забути. Громадою ми ходили на гаївки, на концерти та інші заходи, а також разом зустрічали Новий рік.

Починаючи з 1985 року, я перестав зустрічати Новий рік за поганським звичаєм. В цю ніч у світі найбільше панує гріх: п'ятика, розпуста і бійка. Отож за п'ять хвилин до півночі стаю на коліна і з піднятими руками відмовляю 12 разів 50-й псалом як покуту за кожний місяць минулого року. Пізніше молюся на вервичці, б'ю по одному поклону за кожний прожитий рік, роблю розважання. Те саме робили ми разом з громадою аж до ранку. Невимовне відчуття – молитися в ту ніч і з Богом зачинати Новий рік. У 1994 році я одержав лист-вітання від Патріарха Мирослава-Івана.

ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ! СЛАВІМО ЙОГО!

Всечесніший отче Ігоре. Щиросердечне спасибі Вам за Вашого гарненького листа, за поздоровлення та деякі добрі вісті про Вашу працю в Камінці. Я справді задоволений Вашою працею й сподіваюся, що Ви й надалі будете так працювати для добра повірених Вам душ, для нашої Української Церкви- Страдниці й нашого ще досі нещасного народу. Працюйте так далі, а добрий Господь зуміє винагородити Вам Вашу віддану працю для добра Церкви й народу. Я розумію, що праця утяжлива, але й вдячна, коли бачиться, що народ сприймає все, що Ви для його добра подаєте, тобто всі навчання й добрий приклад, якого, видячи, й самі почнуть наслідувати.

Ваші монахині знов були тут у мене й дістали дальшу допомогу на сплату боргу, що його були затягнули, купуючи меблі до дому, в якому мешкають. Уважайте на них і наставляйте, та й заохочуйте до усильної праці відносно наших українських дітей там, коло Церкви, бо як знаєте “діти то наше й нашого народу майбутнє!” Чим краще їх виховаємо, тим кращими будуть Вашими парафіянами, а з тим членами нашої Церкви й народу.

Хай маленьке новонароджене Дитя Ісус Христос, Син відвічного Бога Отця, благословить Вас у Вашій праці та своїми ласками допомагає Вам повсякчасно!

Полюбив я Камінець і камінчан настільки, що Поділля стало для мене другою батьківщиною. Камінець – це перлина світової культури. Величезні каньйони оточують Старий гурод. На заході – міст, збудований у IV столітті, який з’єднує місто з стародавньою фортецею. Дивись і очам своїм не віриш – немовби переносишся на тисячу літ назад в історію. Все місто в зелені, чистота і порядок. А поруч – Дністер, як море. Особлива краса в Бакоті, де є залишки стародавнього монастиря, а могутня ріка, глибиною 50 м, закута між скелями як величезна чаша. Земний рай, та й годі. Мої добродії Володимир і Наталя Шкварські мають там дачу і бджоли, що гудуть. Тож маю щастя деколи там побувати. Поділля – це найгарніша земля на світі, а які гарні, талановиті, працьовиті, щирі люди – тільки без долі, як і вся Україна. Серце кров’ю обливається, коли бачиш, як на землі сади цвітуть, а люди вимирають. Єдина моя розрада, що до кінця світу нас уже не встигне ніякий окупант знищити.

“Так все не буде”. Цей напис я зробив у кузні та причепив над входом до церкви. Одні люди не знали, як дякувати за це, особливо ті, кому було важко на душі, а дехто сердився, бо не хотів ніякої переміни в ситому житті. Напис дивував усіх, адже був нестандартним і фактично став лапкою на душі, бо багато людей заходили до храму, щоб спитатися, а що то значить? Колись у тяжкі часи я змушував себе на кожному кроці повторювати: “Так все не буде”. Збивався, чорні думки лізли в голову, знову повторював, і це мене рятувало, вселяло надію.

Крім того, на храмі був напис: “Українська Православна Католицька Церква священномученика Йосафата”. Це теж притягало людей до церкви, бо вчило єдності та любови. Одного разу я говорив проповідь за історію Церкви і так заговорився, що не зауважив, як пролетіло 40 хвилин. Думаю, треба стриматися, бо що люди скажуть. Після Літургії підходять до мене і кажуть: “Отче, чому Ви перестали говорити, було дуже цікаво”. Взагалі, кожна, особливо недільна Служба Божа, – це було торжество, свято. Великий храм не вмів людей.

Тоді ми взялися за будову церкви у мікрорайоні на другому кінці міста. З великим трудом вдалося вирвати гарне місце. Звичайно, це все я робив з благословення єпископа, і з ним ми узгодили назву майбутнього храму. У цій справі їздили до Львова поважні люди, але їх просто не прийняли. Тільки одна “пані від релігії” сказала: “В

інших містах нема ще й одної церкви, а ви вже другу хочете”. Який злочин! – Це й стало для нас зеленим світлом, і ми розпочали будову. Але ворогам Церкви це не було до смаку, а тому посипались скарги до Львова. З’явилась стаття в пресі, яку написав “комсомолец”, а підписалась “пікова дама”. Шуму на пів світу. Алярмово пригнала комісія з поважних осіб, але фундамент вже перекидали плитами. Запізнилися... З Божої ласки за два роки ми збудували гарний храм “Матері Божої Почаївської”. Молоді люди тішилися, що в такому віці причинилися до побудови церкви для майбутніх поколінь. Звичайно, міг би я за ці гроші купити собі хату, машину і не мати проблем, але совість каже інакше – життя раз дається і треба поспішати робити добро, поки сонце світить.

У 1995 році мені приснився Владика Миколай Чарнецький: сидить на своєму гробі скраю – добрі очі, велика сива борода – і каже, що буде мені допомагати. Я підійшов, поцілував в руку і питаюся, чи буду спасенним, а Владика усміхнувся і каже: “Тобі не треба того знати, ти працюй”.

Під час будови виправдалася моя тактика, бо до кого не звертався – всі допомагали щиро і казали: “Це той священник, що не бере грошей”. З самого початку мав проблеми з проектом, але тоді мені допомогли російськомовні архітектори й безкоштовно все зробили. Директори заводів, банків, колгоспів, будівельних організацій, керівники міста – всі йшли мені назустріч. Хай Господь віддячить їм за це сторицею. Навіть протестанти з Німеччини допомагали мені і казали: “Ти добре знаєш, яка різниця між нашими релігіями, але ми дивимось на твоє життя і тому допомагаємо тобі”.

Їздив я в одне село по майстра для будови, а там старенькі батьки просять мене, щоб з гуманітарки дати взуття на молодшого сина, бо немає в чім ходити. Я знімаю свої мешти і лишаю в хаті. Бідні люди не знали, де свої очі діти. Було це у вівторок о 10⁰⁰. Якраз в сей час і день моя мама у Львові проводжала зі Стрийського автовокзалу дівчат із курсів катехизації. Під час молитви впала їй вервичка за батарею. Мама почала вигрібати все, що там було, і знайшла 100\$. Відразу через дівчат передала до Камінця на будову храму.

НАЙДОРОЖЧИЙ СКАРБ

Поза тим була невидима духовна сила мені до помочі – це молитва важкохворих, якими я здавна опікувався. Вони казали, що до кожної цеглинки прикладають по молитві, і я дійсно відчував цю поміч. Зі мною була монахиня Тетяна Данчило, яка чудово працювала з важкохворими, а їй допомагала дівчинка Таня Боднарчук. Найголовніше – у важку хвилину підтримати тих людей і дати їм відчуття, що вони комусь потрібні. Висповідати і причастити, оплатити операцію чи купити ліки, подбати про те, щоб мали змогу о 9¹⁵ слухати Службу Божу по радіо, і навчити молитися на вервичці; принести цікаву книжечку чи заплатити за квартиру; купити швейну або пральну машинку, візок, телевізор, комп’ютер, котел для опалювання тощо. Як викликають швидку допомогу, так і священник повинен завжди бути їм до помочі. Трошки праці, і важкохворі стають незламними у вірі, сильними на душі, а згодом – взірцем для інших. Яке то щастя бути для них руками, ногами, очима. Це найбільша честь для людини!

Ірина і Тарас Грицак, о. Олександр Михайличенко, Володимир Павлів, Василь Гріневич, Павло Курило, Оксана Гурська, Володимир і Анатолій Глушко, Ігор Сосна, Наталя Солонко, Ігор Богуш, Леся Герон, Людмила Задерей, Володимир Дуда, Андрій Когут, Леся Флейшер, Анатолій Климишин, Станіслав Кремінський, Мар'янка Федас, Ірина Моселіані, Валентина Сікора, Людмила Секрідова, Оксана Грицькова, Володимир Верес та багато інших. Ось мій найдорожчий скарб, з ними я хочу бути в небі.

Поруч із нами, ситими і здоровими, – тисячі голодних, сліпих, паралізованих і скалічених людей. Злочин є не бачити їх і не чути. Головне – дати їм відчутти, що вони є найближче до Бога, навіть у самому серці Бога. Ці милі люди – це скарб Божий, і яке невимовне щастя бути поруч з ними, любити їх і служити їм. Третє тисячоліття я зустрів у лікарні з умираючою дівчиною – Лесею Герон. Ще було п'ятеро в палаті, які не могли йти додому через хворобу, і ми молилися з одинадцятої вечора до першої ночі. Я бачив сльози радості на їхніх очах, і вони казали, що ніколи в житті не були такі щасливі, як на цей Новий рік! Це було і для мене вершиною щастя.

Володимир Дуда, 1956 р.н., вже 18 років хворіє на м'язову дистрофію. Важко було йому змиритися з таким терпінням, бо раніше займався спортом. Після того, як прочитав Біблію, прийшов спокій, укріпилася віра. Сьогодні Володимир каже: “Радіймо з того, що посилає нам доля, бо за терпіння на землі Господь дасть вічне щастя в небі”.

Тарас Грицак у 1980 році зламав хребет. З того часу лежить на животі, а якось сказав мені таке: “Отче, я не нарікаю на те, що я паралізований, бо якби я жив так, як колись, то хто знає, де була б моя душа – чи не в пеклі. Я дякую Богові за той хрест, бо нині я відчуваю себе щасливим, вірю, молюся і маю надію, що дістануся до неба”.

Його дружина Ірина, 1963 р.н., з дитинства має параліч ніг і рук, однак закінчила Львівський університет і чудово викладає англійську мову, дає собі раду в житті, ще й інших за собою тягне до неба. Має сильну віру і добре знає Святе Письмо. Одного разу, коли вона сиділа в парку на візочку, підходить до неї якийсь чоловік і каже: “Бідненька, як мені тебе жаль!” А Ірина відповідає: “Я маю чудову роботу, чоловіка, дах над головою, мені нічого не бракує, я вірю в Бога і відчуваю себе щасливою. Ви краще спитайте тих, що ходять і мають руки, то почувєте, як їм важко жити і які вони нещасні...”

Людмила Задерей, 1972 р.н., у 15 років захворіла на цукровий діабет. Вже декілька років, як втратила зір, і чотири рази в день приймає уколи. Однак має надзвичайну ласку від Бога до молитви, притягає інших до Церкви. Не нарікає, і каже, що через хворобу знайшла правдивих друзів у житті, відчувається щасливою, жартує з усіма. Якби їй дали вибирати – здоров'я чи Божу благодать, то каже, що вибрала б друге!

У нас тепер ціла мережа порятунку. Паралізовані читають сліпим книги, одні за одних молимося і спільно вирішуємо різні проблеми. *Кожна людська приязнь потребує благословення з неба. Надіймося також на її продовження й після смерті* (Патріарх Мирослав-Іван Кардинал Любачівський).

У Камінці приходили до мене наркомани. Я навіть відправляв для них окремо Службу Божу. Головне, щоб не було бар'єру гордості між людьми і священником. Всім стати для всіх. У сповідальниці я мав цілі стоси книжок, вервичок, іконок. Кожному щось давав у потребі. На двох столах у храмі була найсвіжіша цікава інформація, а оскільки завжди було багато людей до Сповіді, то інші мали чим

зайнятися. Митрополит Андрей Шептицький вчив у своїх працях, що пастир повинен постійно дбати про духовну їжу для своїх овечок. А тому я робив усе, щоб в кожній християнській родині була невеличка бібліотека і люди знали життя Святих, історію Церкви та України. Четверо хлопців з моїх парафій у Камінці стали священниками.

По шести роках праці, у 1994 році – з Божою поміччю мені вдалося видрукувати книжечку “Наш Український Миколай-Чудотворець”. На жаль, виявилось, що та книга нікому не потрібна. Це був шок для мене, і я хотів спалити матеріали, але сестра Тетяна каже: “Зачекай трошки, не спіши”. Нарешті Владика Володимир Стернюк тихо поблагословив цю книжечку, і ми почали її роздавати людям та просити, щоб читали – може, комусь пригодиться. Такий був сумний початок цієї книжечки, а чим скінчилось, то всі знають. На могилі Владики Миколая Чарнецького оздоровились тисячі людей, а Папа Іван-Павло II у 2001 році проголосив його Блаженным. У 1995 році вийшов мій буклет “Що відповісти сектантам”. Я постійно писав різні статті до газет, Різдвяні та Великодні привітання – робив усе, щоб пригорнути людей до Бога і нашої Церкви.

ПЕРЕЖИТТЯ

Завжди воював з безбожниками, а удар в спину дістав від своїх фарисеїв. Я не міг подумати, що хтось з духовних осіб стежить за кожним моїм кроком, збирає на мене всяку нечисть, що мої успіхи не дають комусь спокою. Ось до чого доводить чорна заздрість. “Пікова дама” і “комсомолец” таки зробили свою справу, бо казали, що треба якнайбільше писати всякого бруду, а щось з того прилипне. Казали мені старі жителі Камінця, що як ці “товариші” будуть у тебе в храмі, то добра не чекай. Не раз біля церкви чи будинку лежали тельбухи або двері були побризкані кров’ю. Я кропив це все свяченою водою, молився і жертвував свої терпіння душам у чистилищі, здавався на Божу волю. Крім того, одержував листи у віршах з різним брудом, а також погрози по телефону. Звичайно, хотілося дати по “шарабану”, бо знав, чия то робота, але ж сам просив Христа, щоб дав мені мужність і терпіння йти Його стопами, з Ним страждати, і з Ним бути розп’ятим, щоб з Ним воскреснути.

Першу проблему я мав зі священником, якого випросив собі до помочі у 1993 році. Створив йому всі умови: гарний будинок з гаражем, продукти і добрих людей, аби не пережив того, що я колись. Але бачу, що ставиться до мене, як до пса. Нарешті викрикнув: “Для чого ти мене сюди затягнув? У мене були інші плани”. Почав розповідати людям, що в Митрополії про мене найгіршої думки. За місяць часу в церкві не стало половини людей. Довелося з ним розпрощатися, а йому тільки того й треба було. Отже, приїхав уже накручений, а поїхав, щоб іще більше накручувати інших проти мене.

Я не міг повірити, що таке в Церкві може робитися. Це був для мене шок! Я не бачив іншого виходу, як тільки ще більше пригорнутися до хреста і молився: *Господи, зсилай на мене терпіння сьогоднішнього дня, щоб я тут, на землі, спокутував за всі мої страшні гріхи і злочини, сповнив Твою святу волю і привів до Тебе якнайбільше душ. Оберни мені життя в чистилище, щоб стати святим, а по смерті дістатися до неба. Боже! Зрань моє серце ласкою своєю, розіпни мене своїм милосердям і дай мені сконати з любови до Тебе. Амінь.*

З того часу я щодня відмовляю цю молитву і вона мені дуже допомагає у критичні хвилини життя. Крім того, я почав раз у тиждень, правити Службу Божу за душі в

чистилищі про ласку прощення гріхів для мене, нашої Церкви і народу, для всіх моїх дорогеньких, важкохворих, добродіїв, рідних, ув'язнених, ворогів, грішників і тих, хто просив моєї помочі в молитві. Тільки за 10 років було вже відслужено понад 500 Літургій.

У 1996 році приїжджає набагато молодший від мене священник. Після Богослужіння хочу його представити громаді. Та раптом чую на весь храм: “Не треба, я сам себе представляю!” Люди переглянулись між собою і зрозуміли, що знову буде біда. Відтоді настали чорні дні для мене і громади. Найперше здерли напис “Так все не буде”, чим вдарили по всьому Камінці. Люди зробили трафарет і на стіні написали інший. Почалася ворожнеча, і те, що я збирав п'ять років, за п'ять тижнів порозганяли. Бідних людей переконували, що страшнішого священника від отця Ігоря вже нема на світі, бо він володіє магією і зазомбував усіх, роблячи із себе царя.

Завидування ближньому Божої ласки відібрало розум нещасним, і вони думали, що вся громада тільки й чекає, коли розіпнуть Царя. Однак вийшло навпаки. Люди повісили колодку на церкві, і так виявили свій протест проти очорнення священника, який їх привів до Бога і вчив любови. Тоді ж у “товаришів від релігії” вкрали іномарку. Вони пишуть заяву в міліцію і підозрюють у цьому мене та деяких парафіян. Такої глупоти вже й самі поліцаї не витримували. *Заздрість – це страшна пристрасть. Як чиеюсь душею вона заволодіє, то не скоріше її залишить, аж доведе її до останньої межі безглуздя* (святий Іван Золотоустий). Все місто здригалось від того дикунства. Найповажніші люди зверталися в різні церковні установи Києва та Львова, але все намарно. “Релігійна братва” брудним чоботом топтала людські душі, як асфальт.

Мав я тоді розмову з деякими фарисеями і відчув, що мене підштовхують вийти з Церкви. Вони б з того були дуже задоволені. Це був для мене шок! Всі їхні аргументи – це чорні плітки “пікової дами” та “комсомольця”, який уже давно викрикував, що я з себе царя роблю. Як гидко було чути таке з уст духовних осіб!

Я спокійно полишив два храми і величезний будинок. Новим священникам залишалося тільки дочекатися мого від'їзду до Києва і далі провадити свою працю. Та чорна заздрість, яку плекали роками до мене, відібрала їм розум в одну мить. Як тільки чули від людей щось доброго про мене, відразу спадала маска, і нещасні аж мінялися на лиці. Все робилося для того, щоб мене вбити морально – брехнею, підлістю, очорненням, довести до інфаркту, і тоді ніхто в тюрму не посадить. Все буде шито-крито, слідів нема. *Жалю гідний той, кого уразила заздрість і суперництво, бо він став співучасником диявола. Серце його завжди знемагає від смутку, вигляд – блідий, а сили покидають його. Заздрощі й суперництво – страшна отрута; з них постають наклепи, ненависть, убивства* (святий Єфрем).

Прийшов час, збираю всі свої речі, і пан Леонід Святоха везе мене до Києва. Там мене зустрічає священник і каже: “Отче, в тій квартирі, де ви мали жити, господар-паяк вночі вивалив двері. Поселяйтеся в підвалі дзвіниці”. Живу в холодній темній кімнаті без вікна, їм печиво з мінеральною водою і чекаю, що буде далі. Та бачу, що мене капітально здурили. Я тут нікому не потрібний. Люди з Камінця знали, де я опинився, й приїхали за мною. Вертаюся назад. Час іде, а диявол скаженіє. Дехто з людей не витримує і починає хитатися. Прибігає до мене одна жінка і каже: “Отче, казав священник, що Ви в Митрополії вкрали 100 тисяч доларів, що Ваші свячення не важні.” Пробую щось говорити, але бачу, що в неї пелена на очах. А дехто відкрито каже: “Нарешті ми будемо ділити гуманітарку самі”. – Це з тих, кому пів світу замало,

а я не давав їм розвернутися за рахунок церкви. Як страшно було дивитися на людей, які тебе вчора в руку цілували, охали й ахали, а сьогодні по команді фарисеїв кричать: “Розпни його!” *Іноді того, хто навчав, віддають безчестю, і він терпить випробування за тих, які духовно від нього навчалися* (Преподобний Йоан Карпатоський).

Зраду пережити дуже важко, і я довго не міг зрозуміти, чому так зі мною поступають. Згодом прийшла думка-відповідь: “А скільки разів ти своїми тяжкими гріхами зраджував Христа? Тепер терпи і покутуй. І якщо хочеш бути учнем Ісуса Христа, то пам’ятай, що Його продав Юда за 30 срібняків”. Для мене настала чорна година в житті – диявол мстив за те все, що мені вдалося зробити для Церкви й України. Тільки ласка Божа тримала мене на світі та молитви добрих людей. Я теж молився і жертвував свої терпіння душам у чистилищі та за навернення ворогів і грішників. *Вам дана ласка Христа не тільки вірувати в Нього, але за Нього також і страждати* (Флп 1:29).

І раптом у цій темноті з’являється світло. Приходить до мене мій приятель Микола Кострицький і каже: “Ігоре, я вірю в Бога, в Страшний Суд, визнаю пекло і небо – охрести мене”. Той, хто був цілковито іншого, ніж у мене виховання, хто керував угрупованням; той, хто зі мною перейшов через забайкальське пекло і рік сидів у найстрашнішому в світі дисбаті в СРСРській Гавані та п’ять років у тюрмі біля китайського кордону; той, хто з арматурою ходив серед білого дня по вулиці і кидався на людей, як звір, – раптом каже: “Охрести мене!” Я 20 років молився за нього, переконував і просив! Одного разу в Почаєві роздав місячну зарплату людям без ніг, щоб молилися за навернення Миколи. Відбув за нього Велику Дев’ятницю і жертвував Богові своє життя, щоб тільки не пропала його душа.

Охрестив я Миколу 14 листопада 1996 року в храмі Всіх Святих Українського Народу у Львові, а після Хрещення сказав: Тепер мене можуть навіть живим закопати в землю, бо збулася найбільша моя мрія! В найтяжчу годину мого життя Господь дав мені найбільшу радість і тихо сказав до моєї душі: “Терпи і неси свій хрест – Я біля тебе”. Це Хрещення дуже укріпило мене духовно.

Після цього я поїхав на реколекції для священників під Києвом. Під час перерви прогулювався селом, й раптом бачу здоровилу-пияка, що копає рів. Розговорився з ним і дізнався, що він нехрещений. Ходжу, прошу – не реагує. В селі був похорон. Я кричу до нього: А тебе, Борисе, без священника поховують, як скотину! В останній день реколекцій, перед нашим від’їздом, той чоловік прибігає з дружиною, мамою, а також була та бабця, де я жив на квартирі. Борис охрестився і взяв шлюб. У цього чоловіка дідусь був священником і загинув на Соловках. Отже, жертва праведника не пропала – внук з’єднався з Церквою. Так щасливо закінчились наші реколекції. Після моєї проповіді підходить один священник, перепитує моє прізвище і чи я з Камінця. Не міг повірити, що то я, бо вже йому дали перед тим іншу характеристику.

Тоді на квартирі зі мною мешкав отець Ізидор Гончар, ЧСВВ, який загинув в автокатастрофі. Це був надзвичайно ревний і побожний священник. З приємністю згадую, як ми разом молилися і намовляли до Сповіді бабусю у якої мешкали. Вона походила з Поділля.

Після реколекцій мене направляють у Черкаси, подалі від Камінця. Замовляю квитки на поїзд і телефоную за вказаною адресою. Мені відповідають: “Ви що, зможете жити на веранді без опалення при 19-ти градусному морозі? Нема ні храму, ні

прихожан. Куди ви їдете? Ми не зможемо вас утримати. Як маєте церкву і людей, то нікуди не рипайтесь”.

Цього вже моя голова не витримала, і я опинився в лікарні. Мої дорогенькі почали мене рятувати. Приносили по два сніданки і по три обіди та вечері. Я годував всю лікарню, але від напливу добрих людей голова ходила обертом. А на саме Богоявлення в пресі з'явилося оголошення “товаришів від релігії”, що всі мої Хрещення, Сповіді, Шлюби і Богослужіння не важні. Це був фінал! Замішання зробилось по цілому Камінцю... *По моїм відході ввійдуть між вас вовки хижі, які не щадитимуть стада* (Ді 20:29).

У 1997 році, 12 лютого, виїжджаю з Камінця-Подільського і вертаюся до Львова, а мої дорогенькі залишилися стояти біля хреста під голим небом. Люди, які підняли одну церкву з руїни, а іншу своїми руками збудували, опинилися на смітнику життя. П'ятеро з найкращих декретами були відлучені від Церкви. Такого ще світ не чув! *І звір того не зробить дикий, що ви, б'ючи поклони, з братами дієте* (Тарас Шевченко). Нормальна людина, яка не втратила своєї гідності, не могла миритися з таким святотатством. Навіть німці-протестанти звертались до керівництва Церкви про моє повернення до Камінця, але... Громада стукала в різні інстанції, аж поки їм не сказали дещо по секрету. Люди вжахнулися від почутого і півтора року не заходили до храму. Зранку слухали Службу Божу з Ватикану по радіо, а тоді всі разом з маленькими дітьми, в будь-яку погоду, ставали під хрестом біля збудованого ними храму і молилися. Організовували спільні поїздки до інших областей, щоб висповідатися і причаститися, ходили на прощі до Зарваниці. Через півтора року їм призначили нового священника, але все пережите залишило глибоку рану в їхніх душах.

Звичайно, мені теж було дуже важко, і то є велика ласка від Бога, що я після такої атаки диявола лишився живий. Тільки душа боліла за тих людей, яким хотів прихилити небо. Особливо соромно було перед людьми іншої національності, які за мого душпастирства прийшли до нашої Церкви і таке побачили. Зустрів мене один полковник у відставці і каже: “Отче, що з Вами зробили, як могло таке статися в Церкві, на яку ми покладали великі надії?”

Приїхавши до Львова, я зустрівся зі своїми приятелями, яких колись заохотив до священства, а це двадцять отців, і деякі щиро старалися допомогти, чим могли. Інші радили судитися, бо в мене була від Патріарха Мирослава-Івана грамота пароха Камінця-Подільського, і закон мав би бути на моїй стороні. Але я вирішив віддати все в руки Божі, ні з ким не судитися – хай Господь всім керує. Тоді одна поважна особа сказала мені, що при першій нагоді мене відразу суспендують – заборонять служити. Будь обережним! Таке почути і далі нести свій хрест – це не просто. Виходить, що священника, який за п'ять років лишив після себе два храми і золоту громаду, треба знищити! Побачимо, як то все буде виглядати на Страшному Суді, але сумніваюся, чи ті люди мають страх Божий.

Тільки тепер я зрозумів слова Христові: *Посилаю вас, немов овець серед вовків. Стережіться людей, бо вони вас видадуть синагогам і бичуватимуть. Вас ненавидітимуть усі за Моє ім'я, але хто витримає до кінця, той спасеться* (Мт 10:16-22). Знайдуться цікаві і запитають, чому я не написав імен тих “товаришів від релігії”. Відповім: За них треба молитися, я їм не суддя, ліпше хай Господь просвітить їхній розум, щоб спаслися. Так все не буде, і час на місці не стоїть, а життя навчить сміятися крізь сльози. Аж через сім років у Зарваниці я зустрів єпископа Василя Семенюка,

який сказав мені: “Отче, дякую вам за те все, що ви зробили у Камінці-Подільському”. Дивно мені було таке чути після пережитого...

Справжній священник повинен перемогти світ і донести свій хрест до кінця. Найважливіше – не озлобитися, хоч нелегко це в такій ситуації і з таким воєнним минулим, а далі вчити людей правди, свободи і любови. *Бо уста священника мають берегти науку, і з уст його люди очікують повчання, бо він – ангел Господа сил* (Мал 2:7). Переважно люди є добрі і часто несуть до храму свою останню лепту, а взамін потребують духовної поживи – слова Божого. Завжди перед проповіддю кажу собі: Святий Духу, зійди на мене і промов устами моїми хвалу Богові, бо я немічний чоловік. Люди повинні відчувати, що священник їх любить – з надлишку бо серця говорять уста. І не боятися казати правду, бо правда визволить нас, вилікує душу. *Якби я людям хотів подобатися, я не був би Христовим слугою* (Гл 1:10).

Коли бачу перед собою людей у храмі, то всередині розпалюється дух ревности за душі, і хочеться так сказати проповідь, щоб вони полюбили Бога і змінили своє життя. А може ці люди вже ніколи не почують проповіді, може до завтра не доживуть? Не раз після проповіді люди підходять і дякують за слово Боже – значить, не даремно старався. Однак ці проповіді абсолютно не підходять “товаришам від релігії”. Бувало, доводилось чути від таких: “Не говори за Україну, за аборти, за пекло, за народження дітей, не так сповідаєш...” Дивлюся і думаю: Звідки такі беруться на святому місці? Чи то диявол до мене говорить? Пристосуванці шукають вигоди і догоджують людям – лиш би не втратити парохії. З поспіхом відправляють Служби Божі, проповідують ні про що, сповідають як-небудь і калічать людські душі. Після цього йде святотатське Причастя, хвороба, лікарня і цвинтар. *Ось чому у вас багато недужих та хворих, та й чимало умирають* (1Кр 11:30). Не раз пробував щось сказати, напімнути, але у відповідь тільки презирство і єхидна посмішка. Бачу, що люди, які дорвуться хоч до маленької влади, думають, що вони автоматично дістали “дар непомильності”. Через таких і біда на світі. Влада, гроші і слава косять усіх підряд. – *Проклят, хто Господню справу виконує недбайливо!* (Єр 48:10).

Найкращий вихід із цієї мерзоти запустіння – це порада святого Антонія Великого: *Спасайся сам, а навколо тебе тисячі спасуться*. А тому я у 1997 році завершив працю над книжечкою “Скарбинка мудрости” – 300 повчальних висловів. У 1998 році підготував збірку своїх віршів, пісень, статей у книжечці “Через терни до зірок”, а також опрацював чудовий акафіст “Подяка Пресвятій Трійці”. Того ж року за Божим провидінням натрапив на золоту жилу і записав 70 чудесних випадків, які сталися за посередництвом Шептицького, – “Чудесні дарунки від Митрополита Андрея”. Тепер цю книжечку люди читають, моляться, прикладають до хворих місць і оздоровлюються. Дуже мені допомогла у справі Шептицького сестра Інокентія Ситко з 1913 р.н., ЧСВВ.

У 1999 році вийшла збірка листів “Монастир Божої любови”, а також книжечка “За що ми любимо Бандеру” з нагоди 90-ліття від дня народження Провідника, в якій я висвітлив високі релігійно-моральні чесноти Степана Бандери. Це для тих, хто хоче нині будувати Україну і не розуміє, що без Бога нічого доброго не зробить, та ще й душу занапастить. Тільки святий чоловік може принести Богові милу жертву. Щоб інших визволити, треба самому стати вільним від гріха, і тоді Господь поблагословить твій намір. Хто будує фундамент на піску з гріхів, того будівля завалиться, а хто будує з Богом на твердому ґрунті, того будівля – держава Україна – вистоїть.

У 2000 році вийшла книжечка “Український Велетень Духа і Паломник ХХ століття”; у 2001 році – “Степан Навроцький – жертва за волю України”; у 2002 році переклав святого Єроніма “Про збереження дівинства”, у 2004 році “Покликанням до свободи” – загальна збірка творів на 304 сторінки. На жаль, через ті книжки теж доводиться багато терпіти і навіть від духовних осіб. Одного разу я зустрів чоловіка, який уже довгі роки двигав титанічну працю – журнал для священників “Сівач”. Світська людина робить для Церкви святу справу, але подяку буде мати хіба що від Бога. Ось він і каже мені: “Отче, Ви своїми книжками рятували себе, бо про Вас говорили несусвітні речі, але коли прочитав, що Ви пишете, то зрозумів, що тут щось не те”.

Зразу я дуже дивувався, звідки беруться такі недобрі люди в Церкві, а згодом перестав на них звертати увагу. Вони не розуміють того, що доведеться за кожне слово відповісти на Страшному Суді. Як мало є людей на світі, що здатні переступити через свою гордість і думати про загальне добро нації, про майбутні покоління і працювати для спільної мети. Життя – це жорстока боротьба. Мудро казав Джохар Дудаєв: “Пес бреше, а караван іде”. Нема чого перейматися тими плітками, треба робити свою справу і рятувати людські душі, бо життя лиш раз дається. *Якщо ти любиш і терпиш, пам’ятай, що живе лише той, хто згорає* (Н. Сальванескі).

ТЮРМА – РІДНИЙ ДІМ

Якось попросили мене посповідати у тюрмі зеків, а пізніше відправити Службу Божу. Це було 20 травня 1997 року. Я відразу відчув, що опинився в колі своїх друзів. Стільки років “тюрма за мною плакала” – і нарешті звершилося... Я бачив, як у зеків від моїх проповідей запалювалися вогники в очах, і ми чудово знаходили спільну мову. В тюрмі сиділи ті, з якими я виріс на одній вулиці і які добре знали, що я за “фрукт”. Починалася непогана праця, як раптом мене змушують шукати собі парафію десь у селі, бо дуже тісно стало в місті. Прощаюся з зеками і їду на екскурсію. Заїхав в село Суходіл за Бібркою. Там серед гір і лісів є найгарніша у світі величезна дерев’яна церква святої Покрови з сімома куполами. Архітектор Іван Левинський, маляр Антон Монастирський, а будували гуцули. Всередині все різьблене, як у казці. Люди в селі зберегли надзвичайно цікаві і гарні стародавні звичаї. Особливо мене вразив похорон. Попереду йдуть хлопці й дівчата з вишитими світлими хоругвами, а труна накрита білим рядном. Це символізує чистоту душі, яка висповідалася і причастилася перед смертю та йде до Царства Божого. Місяць я там мандрував і подружився з добрими людьми. Маю таке щастя в житті, що де не повернуся, там чужі люди стають для мене рідними. Від однієї жінки у якої семеро дітей, я почув золоті слова: “Якщо зараз легко жити, то колись буде важко померати”.

Приїжджаю до Львова, а тут крик: “Тюрма за тобою плаче, вертайся до зеків!” Вдома читаю листа: “У неділю на Службі Божій було 16 чоловік, ще раз не прийдеш – ніхто не піде до церкви”. Ультиматум! Дали мені грамоту душпастиря для ув’язнених, і так я опинився “за ґратами”. Колись мене батьки страшили, що здадуть у тюрму – так і сталося. Може, комусь і не в жилу, а я себе почуваю між зеками, як рибка у воді. Чим я ліпший від них? Давно мав бути в пеклі за свої гріхи, а Бог іще мене терпить і милує. Отож тепер треба відробляти минуле. Тут я зрозумів, чому мав таке скалічене дитинство, чому служив у такій страшній армії, чому довелося перейти через Крим і

Рим, вогонь, воду та мідні труби. Це все була школа підготовки до праці з тими, кому найважче у цьому світі. Я їх розумію з пів слова, бо добре знаю, що таке кусок хліба і крапля води, зрада і підлість; відчувати, що ти нікому не потрібний на цьому світі і не маєш права ні на що; бути загнаним звіром і шукати п'ятий кут. Як я дякую Богові за те, що мене копали кірзовими чоботами по морді й по душі, починаючи від коліски і до тепер! Ця дорога привела мене до кривих, сліпих, паралізованих, бідних, голодних, спраглих, знедолених, нещасних, ув'язнених – і їм з любов'ю служити! Чим більше кріпне моя віра – тим більше відчуваю свою неміч; чим більші ласки посилає мені Господь – тим більше відчуваю себе негідною скотиною.

Бути священником у тюрмі – це ходити по лезу бритви між наглядачами і зеками. Не можна стати ні на один, ні на інший бік, бо хтось тебе зненавидить, і заломаш справу. Священник повинен бути взірцем християнства для одних і для других, знаходити з ними спільну мову і з любов'ю робити все, щоби і ті, і ті дісталися до неба. Звичайно, декому дуже важко уявити собі, як то в небі може бути разом поліцей і зек, але нема на то ради...

Думаю, що одруженому священникові нема що робити в зоні, бо різне буває у житті. Не раз треба йти напролом чи “заграти на цимбалах”, дбати про те, щоб зек мав у що вдягнутися, взутися, що з'їсти, чим полікуватися, а сімейний бюджет на таке не дозволить. Вже в семінаріях треба готувати для тюрми відповідні кадри – бажано колишніх шибеників. Тоді буде відповідний результат. Якби молоді семінаристи знали, яке то щастя спасати душі у тюрмі, то не мріяли б про “лялю” та велику парохію, а вивчали б криміналістику і шили “полосаті” рясни. Служити Богові треба не за гроші, а за душі, бо цей світ минеться і треба думати, з чим прийдеш на Страшний Суд.

Звичайно, в тюрмі проблеми є, і то немалі, бо держава не забезпечує ув'язнених роботою. Хоч так просто можна було б це вирішити, але... Наслідок – хвороби і смертність серед молодих людей. Нема одягу, взуття, ліків, проблеми з продуктами. Колись перед Богом більше будуть відповідати ті, хто створив такі умови, що люди йдуть на злочин, на гріх. Це свідомо робота сатанистів. Дехто питається: “Чому раніше було менше злочинів, ніж тепер?” Відповідь дуже проста – при комуні були квіточки, а тепер ягідки. Тут згадаймо, що казав Чебурашка: “Ми будували, будували і, нарешті, без Бога збудували”. Колись люди мали сильнішу віру, мораль. Хто бачив пияка, курця, розлучення, аборти? Це було рідкісне явище, але з роками посиленої праці слуги диявола зробили своє – вбили мільйони найідейніших, штучними голодоморами винищили цвіт української нації, а іншим прищеплювали чортівські звички. Ось і пожинаємо нині наслідки комунізму: кому – на, кому – ні, а кому – нари. Сказано у Святому Письмі, що *при кінці світу буде велика скорбота, якої не було від початку світу аж по нині, та й не буде. І коли б ті дні не були вкорочені, ніхто б не врятувався; але заради вибраних будуть вкорочені дні тії* (Мт 24:21-22).

Христова Церква є структура воююча, яка бореться за спасіння людських душ, за правду, свободу й добро. В тюрмах України сидить 240 тисяч ув'язнених, а тому Церква повинна рятувати їхні душі. Потрібна армія священників – воїнів Ісуса Христа. А це вже мусить бути покликання від Бога – дар даром даний з неба. Треба мати бажання з любови до ближнього віддати своє життя, треба спалити себе задля вищої Ідеї. В тюрмі не пройде номер байдужого відбування і “хап-хап”. Тут народ поважний, вибраний, і вони відразу “зацинкують”, яке в тебе серце і з чим ти до них прийшов. Тюремних ягнят треба любити і дбати про них. Звичайно, тут ситуація не проста –

існує ризик, треба мати гострий розум і підвішений язик, потрібна велика второпність. Крім того, священник мусить на своїй шкірі много претерпіти в житті, щоб зрозуміти зека. Але понад усе – Любов! Вона перемагає світ!

Всі ті роки, “проведені за ґратами”, я молюся до священномученика Йосафата, в честь якого названа наша церковна громада. Він для мене є дуже близьким, бо горів ревністю за спасіння людських душ і був зарубаний сокирою, маючи 43 роки, за те, що масово навертав людей до Бога та бажав єдності в Українській Церкві. Гріб священномученика Йосафата не могли закрити 14 місяців, бо стільки людей оздоровлялося біля нього. Через 22 роки його проголосили Блаженим, а в 1867 році – Святим Вселенської Церкви. Крім того, був виданий декрет, у якому Папа Пій IX сказав, що якби хтось посмів проти цього щось перечити, то попаде в гнів Всевишнього Бога й святих Апостолів Петра й Павла.

Вже багато років минуло, відколи я “сиджу” в тюрмі. Добрий пастир залишає 99 овець і йде шукати ту, яка загубилась (пор. Мт 18:12). Якщо ми щиро відкриваємо перед Богом своє серце, то Господь послужиться ним для своєї слави і, згідно з талантами, кожному дасть відповідну стежку в житті. Наприклад: мене не тягне до комп’ютерів, і з космосом я не зв’язаний, а ось з бідними, важкохворими, ув’язненими почуваю себе щасливим, як рибка у воді. Звичайно, міг би десь інакше служити і жити на широку ногу, але серце каже йти тернистим шляхом до зірок. Ще трохи – і вмру, і Бог спитає мене: “З чим ти до Мене прийшов, що доброго зробив на землі?” Тому треба спішити робити добро, поки сонце світить, встигнути все пороздавати, щоб стати вільним і піти з цього світу в ласці Божій, а не з доларами, мерседесами, хатами і всяким дрантям. *На Страшному Суді багато людей піде до пекла не за те, що зло робили, а за те, що добрих діл не мали* (святий Єронім). Хто має розум – хай думає.

Мої тюремні ягнятка дуже милі й лагідні. На Службу Божу приходить близько 100 людей, а на свята може бути й 300-500. Завжди багато до Сповіді, 50 охрестилося. Їхня присутність на Літургії – це визнання Бога своїм Творцем, це свідчення віри в їхніх серцях і ствердження того, що й вони хочуть бути помилуваними на Страшному Суді. Люди міняють своє життя. Я бачу, як їхні лиця випромінюють світло Божої любови, і рідко в якій церкві так уважно люди слухають Службу, як в зоні. Де хрест і терпіння – там віра й спасіння. У тюрмі переважно сама біднота. Я їх прекрасно розумію, співчую, люблю, і з ними разом хочу бути в небі. Між іншим, вбивці найбільше мені допомагають, тримають дисципліну, відповідальні, не пропускають Богослужіння.

Мене часто запитують люди, чи не страшно мені в тюрмі. А я кажу: Найстрашніше, що я бачив у житті, – це коли жінки кричать в церкві. Дозволяють собі верещати до священника і навіть до єпископа. Їхній дикий вереск нагадує про те, що пережив Христос, коли озвіріла юрба кричала: “Розпни його!” Якби в тюрмі до мене хтось рота відкрив, то на тім би й скінчилася його історія. Недавно висповідався злодій, який відсидів 38 років! Хоча сам з Сибіру, але гарно вивчив українську мову. Найбільше мене вразила його простота і смиренність. Своєю покорою колишній злочинець відкриває собі дорогу до неба, а ті крикливі баби стягають на себе прокляття. *Багато з перших будуть останніми, а останні – першими* (Мт 19:30).

Це велика ласка Божа, що люди з такою скаліченою долею йдуть до Сповіді, усвідомлюють, що раніше тяжко грішили, а тепер змінюють своє життя, єднаються з Богом. Нам усім дуже важко зрозуміти, що до раю першим пішов розбійник, а не фарисей. І цього розбійника розіп’яли не за те, що кури крав, – він убивав людей. Його

покаяння на хресті відкрило йому дорогу до раю. А Ісуса Христа, Бога в людській подобі, розіп'яли фарисеї-священники, знавці Святого Письма. Суспільство дивиться на зеків кривим оком і водночас вдає, що не бачить, як горе-матері вбивають, ще в утробі, мільйони своїх дітей. І рідко хто з них жаліє за такі важкі гріхи, шукаючи виправдання за невинно вбите дитя! А зеки приходять і без крутіїства визнають, що те і те зробили зле.

Завжди треба добре готуватися до проповіді у тюрмі, бо якщо зекові не буде цікаво, то ніколи не прийде на Богослужіння і не спасеться. *Я зроблю вас ловцями людей* (Мт 4:19). А тому я говорю на зрозумілій для них мові, і це робить своє, бо легко доходить. Одного разу на Великдень розповідаю, як праворуч від Ісуса був розп'ятий мудрий розбійник, а ліворуч – той, що насміхався. Тоді мудрий розбійник і каже до немудрого: “Що ти гониш? Він невинно постраждав, а ми з тобою за тяжкі гріхи...” Коли я ляпнув оте “що ти гониш?”, то зеки бризнули сміхом. І то я сказав механічно, сам потім з того сміявся. Ось і маєш Євангеліє на зеківській мові. Якби я розказав на тюремній мові проповідь у звичайному храмі, то люди більше б туди не прийшли. А з зеками нам це добре йде – конкретно і по ділу, без лишнього “базару”. Чік-чірік – і все зрозуміло.

Праця в тюрмі потребує різних підходів, бо що з тих проповідей, коли перед тобою голодна чи боса людина, а ти їй байки оповідаєш. Є безліч можливостей, коли слово можна підкріпити ділом. Тоді зеки вірять тобі, люблять тебе і в результаті змінюють своє життя – стають правдивими християнами. Навколо мене згуртувалася група побожних людей, які вже роками, в будь-яку погоду, щотижня несуть передачі до тюрми, інші закупляють ліки, одяг, взуття і все необхідне. Дуже багато мені помагає у праці з ув'язненими голова Фонду святого Володимира – Ігор Матушевський, з яким іще в дитинстві ми мріяли присвятити себе для Бога і України. На свято Миколая кожному ув'язненому вручають пакет із речами та продуктами для того, щоб засуджені відчували себе дітьми Божими, що на світі є добрі люди, які безкорисливо дбають про них і люблять.

Треба пам'ятати: в тюрмі також є люди, яких сотворив Господь і призначив не для пекла, а для неба. Вони мають безсмертні душі і потребують духовної поживи та спасіння. Переважно це – сироти, дитдомівці, діти алкоголіків, розлучених, люди зі скаліченою долею та зраненим серцем. Вони ніколи не бачили свого тата й мами, їх ніхто ніколи маленькими не пестив, не цілував і не гладив по голівці, а тому якраз вони найбільше потребують любови, уваги, ласки, теплоти й людяности. Багато з них уперше бачать священника, і раптом вперше у житті чують, що їх любить Ісус, що вони комусь потрібні на цій долині сліз. І коли про них забула рідна мати, то є небесна Ненька – Пречиста Діва Марія, яка їх дуже любить і завжди готова прийти на поміч. Коли про це говорю, то не раз бачу сльози в їхніх очах, а також надію на краще життя в небі. Для мене зеки – це мої дорогенькі тюремні ягнятка, це моє щастя, це мій скарб!

Я працюю не тільки з ув'язненими, а й з тими, які вийшли з тюрми, і з тими, які туди хочуть потрапити. Одного разу мене попросили прочитати лекцію для рекетирів. Було десь 30 хлопців. Дві години слухали з відкритим ротом те, що я розказував. Пізніше разом помолились, просили ще приходити. Крім того, маю справи з зеками у багатьох тюрмах по всій Україні. Про всяк випадок, збирав я ці життєписи, листи, і ось прийшов час, коли добрі люди напосіли на мене, щоб все це не пропало, і попросили зробити книгу. Думаю, що вона пригодиться не одному священникові та допоможе в праці з людьми, заохотить інших іти до тюрми, з любов'ю та співчуттям ставитися до

зеків і робити все, щоб люди не потрапляли за ґрати. Хоч усі зеки відкрито писали мені свої прізвища, однак з деяких поважних причин я змінив їхні імена.

* * *

ПОКАЯННЯ РОЗБІЙНИКА ВІДКРИЛО ДВЕРІ РАЮ (Лк 23:43)

Тарас, 1955 р.н., п'ять разів суджений, 21 рік тюремного стажу. Я виростав у нормальній сім'ї. Ще малим ходив колядувати з братом і сестрою, хоч це і не дозволялось. Але ми все одно йшли від хати до хати, своїми колядками славили Бога. Любив ґрати у футбол, побитися, похуліганити. Здоров'я було – хоч відбавляй. З будь-ким міг йти сам на сам і рідко коли програвав. Тренер по футболу просив, щоб я приходив, але я хотів блатувати. В 16 років судили за хуліганство – дали умовно. Вже почав за дівчатами бігати, випивати. Через півтора року за бійку дали три роки хімії. Там я познайомився зі своєю першою жінкою. В 1976 році заступився за свого п'яного колегу. Його забирали дружинники. Знову дали – чотири роки. Сім'я розпалась, за сина нічого не знаю.

У 1980 році познайомився з Зенею. Чорнява симпатична жінка. Нагуляла сина з сусідським хлопцем. Вона за мною бігала, проходу не давала. З роботи іде під бочку з пивом, бо знає, що в нас там сходняк. Ввечорі я беру її з собою в кафе. Зеня інших дівчат не підпускає до мене, ревнує. Я їй і курити даю і пий скільки хочеш, ніколи не думав, що вона буде моєю дружиною. Час йшов, ми гуляли, я не працював. Мама мене годувала і все казала – сину, візьмись за розум. Я жартами відбивався, а мама за мене переживала, ночі не спала. Я дуже любив маму і завжди заступався за неї перед татом. Але як мама крикнула на мене, то я зразу глож і слухався її.

Прошло біля двох років і надоїло мені таке життя – п'янки, бійки, міліція, постійно в бігах. Та й Зеня просить, щоб ми одружилися. Вона робила все, щоб виглядати на господиню, навіть кинула курити. Правда, ще не раз була бита за куриво і алкоголь. Ми з Зенею розписались і в нас народилась дочка Оксана. Я влаштувався на птахокомбінат вантажником. У 1984 році йшов з хлопцями з роботи і несли в сумках м'ясо. Міліція забрала двох, а вони здали мене та ще одного, що втік в ту ніч. Мені, як раніше судженому, дали чотири роки суворого режиму, а їм – по два хімії. Зеня лишилася з двома дітьми. Їздить до мене на побачення, пише дуже часто листи. Родичі за неї поганого слова не скажуть.

Через якийсь час мене вивозять в Комі на рубку лісу. Я пишу, щоб жінка приїхала і перевела мене на поселення. Вона не дуже цього хотіла, але хто газда в хаті? Дали їй квартиру, влаштувалась на роботу в їдальню. Я жив з сім'єю як нормальна людина. Для мене ці роки були як в казці. Я не відчував, що сиджу в тюрмі. У 1987 році народилась друга дочка Марічка, а в грудні я звільнився. Жінка моя вже змінилася, почала пискувати, сваритись, вважала, що то вона в тюрмі сиділа, а не я. З цим я теж згідний, бо мені дійсно було з нею як на курорті.

Дома нас зустріли файно. Взяли мене на роботу по ремонту взуття. Сидів і стукав молотком від темна до темна, щоб здати план і мати щось в кишені. Життя налагоджувалося. У дев'яності роки ми з жінкою брали участь майже у всіх мітингах проти червоного демона. Вона була патріоткою, не любила комуну. Пам'ятаю був

великий мітинг і міліція пробувала розігнати нас, але вперед вийшли жінки і Зеня в тому числі. Мінти охололи, не стали шарпатись з жінками.

Я влаштував Зеню продавцем на базарі. Часто зауважував, що вона випивала. Якщо хоч ковток зробила, то губи кусала. Мене це дуже злостило. Одного разу побачив жінку з якоюсь подругою. Вони випивали. Я побив її і сказав, щоб лишала ту роботу. Влаштував жінку до колеги в бар. Я думав за дітей і хотілось щось для них зробити добре. Різне в сім'ї було і я далеко не ангел, але жінку любив. Думав, що попрацює в барі, якусь копійку принесе і я теж, та й будемо весною починати будівництво. Життя йшло, але добра між мною і жінкою не було. Скільки я говорив, бив, просив, щоб не пила, але все намарно. Вона дальше продовжувала і брехала. Прийду до неї в бар і як гляну, що гризе собі губи, то йду геть, щоб при людях не бити, а вдома знову скандал. Прийшов з роботи, а на кухні всі баняки порожні. Питаю в дітей, хто що їв і чую таке: одна в жінчиної подружки кусок хліба з маслом з'їла, а друга в сусідки. А вона ще й вмазана прийшла, набив рило і вигнав з хати.

Пішла в міліцію. Мінти через пару хвилин були в хаті, а до мене не можуть причепитися і кажуть їй: пишіть заяву на чоловіка, що він вас побив. Вона сідає за стіл і починає писати. Я підійшов до столу і мене замкнуло. З правої як дав їй в морду, вона перевернулася. Мінти на мене, я на них, в хаті бойня. Коротше, не взяли мене, пішли за допомогою, я закрив двері і ліг з дітьми спати. Але через десять хвилин стукіт в двері, мінти з допомогою вернулись, бо їх було троє, а зараз чую по голосах, більше. Вони запитали в жінки, чи ламати двері, а вона каже, не треба. До ранку був спокій, а коли прийшла жінка, то я збирався на роботу. Сказав їй, що з мінтовкою жити не буду і пішов з хати. Справу з мінтами я залагодив могоричем. Діти приходили до мене десь-колись, бо я жив три тижні після цього скандалу у своєї мами. А в мене, коли біда, то горілку не п'ю. Дуже скучав за дітьми та й за жінкою теж, переживав, щоб десь не пішла в гречку, бо любив її паскуду. А за дітьми взагалі гину, бо ради них живу.

Тому в неділю пішов до жінки додому. Вона була в хаті одна. Відразу скочила до мене з радості, почала говорити, що все зрозуміла, піде в церкву і поклянеться Богу більше не пити. Ми помирились. Дала мені ключі від бару, щоб я відкрив вчасно і як хтось буде – обслужив, бо так деколи було до цього. Сама залишилась в хаті дещо зробити і навести порядок. Коли я вже був у барі, то прийшли мої колеги і так, як ми давно не бачились, то випили. Від того, що я помирився з жінкою мені було радісно на душі. Я пив горілку як мед і пивом запивав, бо закусок в барі не було. Під час цієї п'янки я помітив, що моя жінка теж п'є втихаря. Я їй кажу: ти обіцяла, що не будеш. На що вона відповіла: Тарасе, нині останній раз. З тої радості, що я помирився з жінкою, допився до чортиків.

Як ми закривали бар, як прощалися з товаришами, не пам'ятаю. Прокинувся на підвір'ї одного знайомого, метрів за двісті від бару. Жінка лежить метрів за три від мене. Я відразу до неї, вона щось бормоче, на лиці кров, почав її піднімати, тормошити, тягнути, але не можу нічого вдіяти. Подзвонили за швидкою допомогою, а сам почав розтирати, бо на вулиці був мороз 15 градусів. Останнє, що вона сказала: Тарасе, я тебе люблю і мені нікого не треба. Чому вона це говорила, не знаю. Чому стався скандал, за що я її бив, не пам'ятаю. Я ж її так любив! Коли приїхала швидка, то я пішов до своєї мами сказати, щоб йшла до дітей. Це була моя помилка. Треба було нести жінку в машину, підганяти лікарів, щоб щось робили. А вони поки міліцію

викликали, то жінка через якийсь час врізала дуба. Деколи мені здається, що вона десь є жива.

Мене арештували відразу і цілу ніч допитували. Ці слідчі мене прекрасно знали і почали радити, як говорити, спирати всю вину на жінку. Коли на тюрму прийшла слідча, то каже: не бреші. Коли брешу і вигадую, то вона задоволена. Наговорив я собі на одинадцять років і шість місяців.

Суд був через три місяці. Дуже на мене перли жінчині родичі. Смертної кари добивалися. Моїх дітей готували здати в інтернат. Старша дочка на суді сказала мені: тату, я не вірю, що то ти зробив. Молодша обняла мене через ґрати, вчепилась за шию і сказала: тату, у нас вже нема мами. Я не знаю, як то пережив, як витримало серце... На побачення після суду прийшла мама з дітьми, сестра і сказали, що дітей забирають до себе. Я знав свою сестру, брата, маму – вони ніколи б не віддали дітей в інтернат.

Дякувати Богу, діти вчаться, ходять до церкви, читають Біблію. Я радий, що всі роки підтримую з дочками теплі стосунки. Вони слухають мене, постійно приїжджають і регулярно пишуть. На побаченнях ми читаємо Біблію, розважаємо, молимося. Не раз питаю їх: за що ви мене любите, я ж вашу маму вбив? А вони не вірять, так і кажуть: то не ти.

Моя мама є опікуном моїх донечок. Якби не вона, то я б давно здох. Від себе відриває, а мені везе передачу. Листи пишуть діти і мама, а скільки було колег, і ніхто за дев'ять років навіть записки не написав. У лютому 2000 року я був на побаченні. Приїхали мама і донечки на дві доби, а в мене був день народження. Діти заколювали пару копійок і за ці гроші одна купила мені зефіру, ще якісь цукерки, а друга – пів торта. Діти так мене цим потішили, бо самі голодні, в нужді, а для мене тримали пару грош, щоб поздоровити своїм, а не бабиним. Я дякую Богу, що в мене така мама і такі добрі діти.

По правді і чесно кажу, якби не мама, донечки, не знаю, що би зі мною було. Завжди є листи від них, є мені про що думати і є надія, що так все не буде. Уже два рази діти писали прохання про помилування, але відповідь одна: все правильно. Я не перечу, бо винен, але яка користь, що я тут ходжу без діла. Скільки людей по другому, а то і по третьому терміну приходять, а я все сиджу і ніхто не зжалиться над цими сиротами, ніхто не чує їхній крик душі. Діти не мають мами, а з тата яка їм користь. Але я завжди кажу: Бог добрий, прийде час і ви, діти, будете почуті, і ваше життя буде зовсім інше, не таке, як у вашого тата з мамою. Я дуже шкодую, що жив не так, як треба, не слухав батьків, і робив по-своєму, а за жінкою взагалі гину. Так жалко, що діти не мають мами; така молода пішла спати, а могла жити, ростити дітей, якби не горілка.

Якщо хоч одна душа прочитає цю сповідь і задумається над своїм життям, то вже не дурно я це писав. Дав Бог людині розум, свободну волю і насильно до себе нікого не тягне. Є дві дороги – одна в пекло на вічні муки, а друга – до неба на вічне життя. Я великий грішник і коли думаю, як страждає світ за один Євин гріх, то як мене Бог накаже, бо я в день грішив у сто разів більше, а скільки днів, років було? Тут в лагері я прозрів, читаючи Новий Завіт, слухаючи віруючих, ходячи в тюремну церкву на Службу Божу, яку веде прекрасна людина, патріот отець Ігор Цар. Він кожную неділю приходить з дяком Йосипом Решетівським до нас в зону і сіє слово Боже; приносить сюди тепло, дає надію, вислуховує сповіді зеків, помагає, чим може, бо тут є багато таких, що не мають нікого, або від них відмовились. Я теж вже шостий рік стараюсь жити, як вчить Ісус Христос, бо без Нього я ніхто й ніщо!

Слава Ісусу Христу!

28.08.2000 р. Дякую Вам, отче Ігоре, за газети, їх читають ще ті, з якими я спілкуюся, а потім даю на шостий загін, а після на сімнадцятий. Там теж є хлопці, що люблять цю справу, а пізніше віддаю курцям. Дуже гарну замітку Ви написали у “Віснику” – за що просять зеки на Літургії, а за що люди на свободі. Вона подобається всім зекам, і багато людей, які прочитають цю газету, зміняться в кращу сторону, або задумуються над тим, за кого їм молитися. Біля мене на Службі Божій з правої сторони стоїть мій земляк. В нього є проблема з взуттям. Він просить і я теж, якщо буде така можливість, то зробіть йому якісь чобітки чи мешти на осінь.

7.09.2000 р. В мене все нормально. За азейбарджанця Салієва скажу, що він був чужинцем серед нас і йому не приносили передач, обходився пайкою. Він мав характер, був курящим і чайок любив, але окурки на вулиці не збирав і не прав шкарпетки за сигарету, як це робили дехто з наших зеків. Я його час від часу вгощав чим міг, розпитував, хто він і за що сидить. Називав його земляком, а він мене теж жартома кликав – земляк. Дехто сміявся, піддъоргував нас, бо які ми земляки? В неділю я приходив з церкви і спілкувався з ним, розказував йому, як було на Службі, що розказував священник. Казав йому, що там я відпочиваю від цієї тюрми і набираюся сили на цілий тиждень. Якось при розмові Салієв каже, що хоче піти в церкву і чи можна. Ну, як не можна, прошу дуже!

Перші тижні він багато що не розумів, українську мову ще зле знав і хотів, щоб я йому по-російськи пояснював. Але я принципово не говорю по-російськи, бо вважаю, що то гріх – в себе вдома підстроюватись під чужу мову. Так йому і пояснив і далі роз’яснював йому на українській мові. Він теж з нами молився, але по-своєму і до Аллаха, бо я чув деякі фрази, але не розумів. З кожним разом йому ставало цікавіше і вже він мені говорив: чи в неділю буде церква і чи я йду? Йому подобалось як Ви розказуєте за життя на свободі, в церкві Вашій, за тих бабок, що не хочуть причащатись стоячи. З часом він все розумів, що робиться під час Служби Божої і його вже тягнуло в неділю до церкви. Говорив мені, що подобається священник зі своїми цікавими проповідями, заспокоює нерви, дістає задоволення і настрої піднімається від такого спілкування. А саме головне, – має надію, що Бог допоможе йому, дасть сили те все пережити і повернутись на свою землю до жінки і трьох синів. Цим теплом він був вдячний Вам, отче Ігорю. А як він радів, коли Ви принесли йому конверт! Він цілий день молився по-своєму, дякував Богу і до вечора писав листа. Ну, а вже вкінці, коли пройшов комісію, то каже, що дещо залишить мені, бо більшість хлопаків все продають, щоб мати на куриво і чай. Я думав, що він теж на це натякає, але дійсно після суду дав мені простирало, кип’ятильник і ложку, бо він колись мою зламав; ще й кликав на чифір, але я відмовився, бо на ніч не п’ю. Він трохи образився і каже, що то останній чай і не буде мене чим вгостити. Але я заспокоїв і сказав: зранку дам чаю, але щоб заварив легенько. Так і було. Попили ми з ним чаю з цукерком, попрощалися і розійшлися. Писати він не буде, бо не вміє. Вибачте за почерк. З повагою – Тарас.

4.11.2000 р. Дочитав я книжечку “В руках диявола”. Дякую Вам за газету “За вільну Україну”, бо читаю її з дуже великою охотою, вже чотири дні не ходжу на

телевізор, а в своїх молитвах прошу в Бога здоров'я для дівчини Мар'янки, за яку Ви правите Службу Божу дев'ять днів. Най Вас Бог благословить і допомагає в цій справі. На роботі маю час і на цьому тижні дочитав книгу Проповідника, Соломона, Пісня над піснями, і вже читаю книгу Ісаї, хоч і не все розумію, але читати Біблію мене тягне.

Останнім часом не дають мені спокою жінчині родичі. Може би я написав їм листа і вибачився за те, що вбив їхню дочку, сестру, а свою улюблену жінку. Як Ви вважаєте, чи буде це правильно і як вони відреагують на мій поступок? Може зрозуміють, що в цій біді винен я один, а не моя мама, сестра чи діти; може почнуть хоч здороватись з моїми родичами, а то ходять одними дорогами, а як бачать мою маму, голову відвертають, та й до дітей не краще. Може я дурно Вам голову морочу, але від цих думок не маю спокою, та й щастя не маю, бо відчуваю, що винен.

Ну, а що стосується “опущених”, це дуже делікатна справа. Є різні, і більшість з них не по своїй волі стали ними. Я тільки що розмовляв з одним. Він завтра на Сповіді дещо Вам розкаже на цю тему, щоб Ви краще розуміли. А таких, що живуть разом (мужеловці, соски), в нашій церкві нема. Є контачені і нам з ними треба триматися на відстані, тобто не їсти з одної ложки, не пити з одної кружки, за руку не можна здороватись, не брати хліба з їхніх рук, щоб не було контакту. А якщо з другої сторони дивитися, то задурно в гарем нікого не заганяють.

Дома в мене все нормально, діти пишуть і Вам привіт передають, а Марічка каже, що молиться за всіх, і за отця Ігоря теж. Дав би їй Бог здоров'я. Мама жаліється, що діти не слухають, пискують, дуріють, багато в телевізор дивляться. Скоро піду на дві доби на побачення з ними, буду щось говорити. Але і так дякую Богу, діти кожную неділю йдуть в церкву з мамою, деколи вдома разом моляться, а поодиночі, як Марічка пише, кожен день рано і ввечорі. Дівки вдітись хочуть, а мама не може дозволити собі на дорогі речі. Через це теж бурчання. Так хочеться допомогти дітям, зробити їм полегшення, але що я можу, однак надія на Бога живого, що так все не буде. Добраніч, пане отче, вибачте за почерк і за те, що морочу Вам голову. Питання: під час посту серед тижня Ви їсте щось, чи тільки кип'ячену воду п'єте, чи як? Якщо не маєте часу, то я не гніваюсь. Бог Вам друг. З повагою до Вас – Тарас.

7.09.2001 р. В мене все без змін, дякувати Богу, живий. Пощу нині до вечора, більше молюся. Ну, нічого, Бог добрий і на Нього надія. Сьогодні мама приїжджала з дитиною, тільки не знаю, з якою. Привезли передачу, то я пів дня роздавав, бо мене теж дехто вгощає і є круг людей, з якими я спілкуюся, п'ю чай, ділюся куском ковбаски чи сала. Та вже завтра, Слава Богу, неділя і ми вихідні, будемо в церкві. Я Вам дуже за все вдячний. Постійно молюсь за Вас, Йосипа, Вашу родину, церкву, і прошу Вас, згадуйте мене в своїх молитвах, бо грішник я великий. Всіх благ Вам. Недостойний Тарас.

14.10.2001 р. Файний нині день і Служба Божа, проповідь Ваша дуже цікава, і в газеті інтерв'ю Ви дали клас. Але нас занадто захищаєте. Ви бачите, що ті, які навіть в церкву ходять – ягнята у вовчих шкурах. Я навіть на одного після обіду відв'язався. Ви дали йому мешти, а він заміняв їх на тютюн. Ну, куди це годиться?! Якби поміняв на хліб, я б слова не сказав. А так мені шкода і Вас, тягнете все, що є, сюди, а такий товариш вигоду у всьому шукає. Якщо йому не підійшли, то віддав би комусь, бо багато є хлопців, що не мають доброго взуття. А ще каже, що далі буде підходити

до Вас і просити. Я йому сказав, що не дозволю псувати настрої в кінці Служби Божої Вам і Йосипу. Це дурниці, але мене роззлостили.

Я особисто поздоровляю Вас, отче Ігорю, з святом, а також дякую за ці мешти, які Ви дали Василеві, що стоїть біля мене справа. Він теж дякує і задоволений дуже. Я так надіюся сфотографуватись з Вами, щоб вислати додому, завжди був любителем фотографуватись. Дякую за газети і Бог Вам друг.

19.10.2001 р. Дякувати Богу, нині вже п'ятниця. Ми зранку зробили пару іконок для Вас і тепер всі пішли на обід, а я не йду, бо в цей день не їм до вечора. Іконки робимо поки ще тепло, бо як похолодне, то не буде можливості. Ми просимо Бога, щоб ще не холодне, бо для нас це біда. З дому отримав листа. Пишуть, що приїдуть до мене на довге побачення. А в неділю вийдуть, може Ви і зустрінете їх. То моїх дівок трохи повчіть, щоб не пискували до баби своєї і не порушували четвертої заповіді.

20.10.2001 р. Зранку трохи бігав, робив зарядку, але щось голова мені крутиться, видно старість підкрадається, нирка нині постійно, але я вже так до цього звик, що самому не віриться. А буває, що сильно заболить, то аж страх бере, так хочеться жити, вийти звідси, віддячити хоч би мамі та дітям, що так допомагають мені ці всі роки. Роботи нема, більшість людей цілий день ходять по цеху, нудяться, заробляють тубік. Дехто навіть залазить під станок поспати, а це так нездорово і небезпечно на легені. Намовили мене пацани після перевірки грати у футбол з першим сектором на сто грамів чаю. По 30 хвилин один тайм. Перерва п'ять хвилин і другий так само. Але за десять хвилин до кінця вже м'яча не було видно, скоро темніє. Я задоволений, бо люблю цю справу з дитинства. Новини теж були цікаві. Мені скучно з цим Василем, що робимо іконки. За день так наговоримося, що вже за одне і те ж саме по декілька разів мені розкаже, аж надоїло. Всі говорять про похолодання, кажуть закривати вікна. В секції 41 чоловік і майже всі курять, а половина хворі на туберкульоз, більшість наркомани. Я один з ними за вікна постійно воюю, бо хочу вижити і вийти звідси здоровим, бо береженого Бог береже. Це похолодання для мене знову нервотріпка, пояснювати, щоб не курили, бо повітря свіже – наше спасіння. Сьогодні один дід навіть сказав, що туберкульоз не є заразний. Ви уявляєте, які є грамотні зеки? Зараз почитаю щось з Нового Завіту (НЗ) і падаю спати. Добраніч, пане отче, і вибачте за почерк.

21.11.2001 р. Отче Ігорю, поздоровляю Вас з святом. Дав би Вам Бог сили, здоров'я, бажання йти за Ним і вести за собою таких грішників як я. По-перше, хочу щиро подякувати Вам за газети, які регулярно даєте нам, бо є круг людей, які їх читають постійно, а також за вервичку. Шалик я віддав Якову, він сирота і йому більше треба. Вже два рази підходжу до Богдана і все невдало. Хочу взяти в нього якусь сорочку для цього зека, бо пацанюга дійсно в нужді. Другу неділю роблю іконки сам, бо Василь по ночах ходить в їдальню чистити бульбу, буряк, моркву, сікти капусту. Ще й дещо мені принесе, та й сам поїсть. А мені скучно одному. Але так має бути, бо всім довірятись я просто не можу. Люди язикаті, а ми повинні все знати і нічого не бачити. Холодно, в мене рука права покалічена і мерзне страшно. Сьогодні мав багато гостей. Всім варю чай, бо спеціально тримав на цей день. Я люблю легкий з цукерком, бо той дьоготь, що п'ють мої колеги, я не переносю. До обіду в мене голова

обертом йшла від тих чайв, бо з багатьма треба було хоч ковточок зробити, щоб не образити компанію. Але я радий, що так, бо свято є свято, і хоч в такій ситуації, ми згадуємо Бога, просимо Його благословення, бо багато є таких, що тисне руку, каже: з святом тебе і тут же говорить, а де чай? Йому до лампочки свято, таким пасажиром головне на халяву чифірку хапанути, а я люблю давати щиро. І якщо мені хтось не підходить я нічого не дам і можу це прямо в очі сказати.

Але я вдячний Богові за цей день. З самого ранку запросив Ісуса Христа до себе в гості і відчуваю, що Він зі мною. Бо все так легко йде, добре. І за Вас, отче Ігоре, я завжди молюся, та й інакше не може бути. Для мене це вже так, як кусок булки з маслом. Ви, пан Йосип постійно в моїй скромній молитві, просто неможливо, щоб я за Вас забув. Якби я був зустрів такого священника в дитинстві, може би не став вбивцею дорогої людини, але ця система комуністична виховувала нас зовсім в іншому напрямі. Я себе не шкодую, але мені шкода своєї мами, донечок, бо я страждаю заслужено, а вони через мене, і це не дає мені спокою. А ще тепер, коли дочка в лікарні, а мене душа болить, бо я не можу їй допомогти. Хлопці отримали від Вас хлібну передачу. Яків – два батони, цибуля, часник, Василь – три батони, цибуля, часник. Та й дякувати Богу і Вам, пане отче, поділили на сім чоловік.

22.11.2001 р. Зранку встав пів шостої, трохи бігав, молився. Радісно себе чуєш після такої зарядки. Снідаю на роботі, а потім читаю НЗ. Нині п'ятниця і я не ходив на обід, а завгосп здав мене черговому. Той послав за мною наряд. Я пішов на вахту, уладнав все і думав, що на цьому кінець. Та де там. Найшла на мене хвиля невдач, але дякувати Богу, що так, а не гірше. Вісім років скоро буде, як я тут сиджу, а страждаю завжди через таких самих зеків, як я. Ось тому ця зона і називається червона, бо мінти бояться зеків козлів – це бригадирів, завгоспів. Швидше знайдеш спільну мову з мусором, ніж з завгоспом. Зеки гірше тих мусорів. Він сидить за те, що зробив зле і далі робить пакості такому самому, як він. І як таких земля тримає? Не бояться, що колись зустрінемося, як в очі подивитися такому там, з того боку паркана. Але Бог їм суддя. Мені головне витримати ці спокуси, бо діти ще малі. Трохи я назлостився, але і то треба, бо сам винен.

Були діти в тещі, говорили про ту хату, де ми жили, бо від того часу вона пустує. Стеля впала, бо десь тече. В тещі є два зяті, син, чоловік, а підремонтувати дітям хату нема кому. Нарешті баба ще й вдарила старшу дочку і почала гнати з хати і кричати, що тато ваш вбив вашу маму і чому ви за нього так заступаєтесь. А молодша каже, що мама довела його до цього. Стара хотіла вдарити її, але молодша спритніша і її лупнула. Ось такі в мене родичі по жінці. А скільки я разів казав, щоб взяли в ту хату когось на квартиру, не слухали мене. Може Вам не цікаво, бо то мої проблеми і мені сумно, а коли виговорюся, то так якби легше і спокійніше стає на душі. З повагою – Тарас.

30.11.2001 р. Я знаходжусь в больничці. Перша ніч була тяжка для мене тут. Щурі по палаті бігають, як коні. Пацани спеціально кладуть пайку хліба, щоб криси не залазили на стіл. І дійсно, на столі нічого не рухали. В палаті вісім чоловік, всі ходячі. Хлопці молоді, заварили чай, бо хтось з них отримав передачу. Потім поговорили, познайомились, зустріли мене так, як має бути в тюрмі. Є ще два старших дядьки, але вони постійно сплять, та й ще глухі. В палаті тепло, але брудно через цих щуриків, всюди понаробляли, папір зі смітника порозривали. Боюсь я щурів, ще й коло вікна

сплю, а вони по ґратах ловитки бавляться, лазять так спокійно, потягуються і дивляться через вікно на нас, тікають лиш тоді, як вікно відкриваю, а якщо махаю рукою чи рушником, то навіть не думає тікати. Є різні, але є дуже великі.

1.12.2001 р. День пройшов нормально, дякувати Богу. В палаті є один Роман, 21 рік йому, астматик і добряче хворий, бачу по ньому. Зранку я поздоровив його зі святом і читав НЗ, писав листа дітям. На обід дали суп гороховий густий, на друге – картопля і бурячок. Я наївся, як бик, і спав три години. Хлопці місцеві і їм поприносили передачі, вгощають мене. Я їм розказую про нашу церкву, як ми збирали списки людей, які хотіли молитись і чифірнути з Папою Римським. Тут є хлопака з іншої зони і каже, що їм всім давали по коробці конфет в честь приїзду Папи Римського, а нас щось обминуло це щастя, хоч ми все робили для того, щоб нас замітили. Вже пізно, десь за північ, в палаті тиша. Дехто лежить і крутить своє коло. Біля стола наломали булку хліба. Крисак з сторони параші підліз, вхопив кусок і зник в норі. А другий крисацюга теж бере хліб і тягне сюди, де я сплю, під батарею. А якщо не лишити їм хліба, то кажуть, що вони всю ніч не дадуть спати, будуть лазити, все гризти. Цирк на дроті, але ніц не зробиш, так має бути, лиш би ці щурі нас не рухали, бо мене від них на рвоти тягне. Та й боюся їх.

3.12.2001 р. Ввечорі пацанят забрали на етап, а ми зранку навели в камері порядок: вимили підлогу, парашу, почистили в усіх куточках, бо цього давно, мабуть, тут ніхто не робив. На день батареї відключають і холоднуvато стає. Лікарка сказала, що в мене погані аналізи. Зіпсувся в мене настрій, бо я так хотів бути на Ваш день народження у нашій церкві. Але Бог добрий і на Нього надія, зараз буду читати дальше НЗ, а потім ще й дітям напишу.

Я дав відкритку Олегу, щоб підписав Вам на день народження, а тепер згадав і переживаю, бо він нечистий на руку. Ви дали в неділю великий зошит для нього. Я з церкви йшов останній і, коли зайшов в секцію, то побачив того зошита в сусіда на нарі. Та й спецом кажу, дай мені один листок на заяву, а він каже: не можу, бо тільки що купив в Олега за 30 сигарет і він дуже йому потрібний. Я говорив пізніше з Олегом, для чого він мороче голову Вам, видурює і вигоду собі шукає. Я йому прямо сказав, що не дозволю більше дурити священника. В цих людях нема нічого святого, вони нагло брешуть Вам і дурять Вас. Я Вам вже казав, направляйте їх до мене. Я теж довірчивий і мене дуже часто дурять, але коли Вас дурять, то я не можу легковажно на це дивитись. Якби він поміняв цей зошит на хліб, я б вигляду не подав, а віддавати за тютюн, чай чи сигарети? Хто так може робити, отче Ігорю, які люди, що то за віруючі і за чим вони приходять в нашу церкву? Як на мене, то краще, як нас буде менше, але сильніші у вірі, ніж у вигоді. Ще там є один, що конверти в Вас бере і тут же продає за сірникову коробку чаю. Хлопці до мене підходять і говорять, а я кажу їм: мовчіть, пацани, бо боюсь, щоб хтось з начальства не взнав. Негідники користуються Вашою порядністю і ганьбу роблять нормальним людям, які ходять на Службу, бо всяке про Вас говорять через таких аферистів, як ці. Моє діло маленьке, але я хочу, щоб Ви знали, хто Вас оточує. Ну, все, пора спати, добраніч і хай Вас Бог благословляє і допомагає завжди.

8.12.2001 р. Якщо можете, принесіть три-чотири лампочки і одну свічку. В мене є деякі проблеми в загоні з козлом. Навіть ходив в санчастину взнавати за мене, чи я

дійсно хворий. В мене немає Вашої книжечки і прошу підігнати, якщо маєте. Називається “Через терни до зірок”. Якщо дасть Бог і принесете мені пару лампочок, то дасте мені так, щоб ніхто не бачив. У мене звільнення і я дійсно хворий, бо чую по собі, а завгосп каже, що в ліжку лежати вдень не можна. Ось такі в нас козли. Зранку зіпсув мені настрій, а саме прикро, що він такий самий зек, як я. І ми страждаємо із-за них. Але Бог добрий. Вибачте – Тарас.

14.12.2001 р. З святом Вас, отче Ігоре. Каже козел, що звільнення від роботи не дає права лежати на ліжку. Хвора людина, а лягти не маємо права. Весь день сиди на ліжку, бо ляжеш і будеш порушником. Козлом ми називаємо завгоспа, це старий днювальник на загоні. Він слідує за порядком в секціях, має ще кількох козлів коло себе, які миють підлоги, заготовляють мужикам в столові їжу. Адміністрація дала старшому козлу великі пільги, його треба слухати так само, як начальника загону, інакше будеш покараний. Потрохи читаю книжку “Пилип Орлик”. Час летить. Нині вже п’ятниця. Коли всі пішли на роботу, я молився в кладовці, де тримаємо свої шмутки, а після читав НЗ. Хоч я нині не їм, але в столову мушу йти, бо з козлом воюю, і треба дотримуватись режиму. Приємність відчуваю, коли поспілкуюся з одним офіцером, мудрою людиною. Бачу його тільки тоді, як треба щось підписати, але він мені подобається як людина і порядний. Добраніч, пане отче, і хай Вам добре спиться.

17.12.2001 р. Час летить страшно. Я нічого не встигаю зробити за день. Вчора після церкви пили ми чай. Це шість друзів. А пили за Вас, щоб цей день Вам запам’ятався надовго. Мав розмову зі своїм завгоспом, бо Богдан йому щось говорив за мене. Богдан не знає всього, але дав би Бог, щоб на добро та розмова була. Козел не заспокоїться, бо злопам’ятний і дещо неправильно робить. Але домовились ми жити дружно, і я буду старатись обходити його. Цей чоловік хоче тюрму на свій лад зробити. Як людям це подобається, то хай їздить на них. Добраніч, пане отче, і всього Вам найкращого.

31.12.2001 р. Нині в церкві нас було дуже мало, бо робочий день, але все пройшло на вищому рівні. Бог був з нами. Вистачило часу на розмови і на Сповідь, і настрій у всіх був гарний. Дякувати Богу, що є такий Ігор Цар, який живе для людей, а не для себе. Ви робите таку велику роботу між нами, зеками, людьми, в яких не було нічого доброго. Дякуючи Вам, багато зеків змінили свої погляди на життя, повірте мені грішному. Ви ще сюди не приходили, а я тут був багато років між цією публікою, і я аналізую ці роки, як і що міняється. Багато людей при Вас, пане отче, задумались над своєю долею, змінились в кращу сторону, я бачу по своїх друзях за цей рік, яких я привів в церкву. Це були негідники в усьому. Вони думали тільки про себе, про свою вигоду, не знали ніякої молитви. Наприклад – Василь. Неповний рік ходить зі мною на Службу Божу. Це – інша людина, думки в нього не ті, що були десять місяців тому, знає всі молитви, що говоряться на Службі Божій. І таких хлопців є багато. І дав би Бог, щоб ці люди йшли по цій стежці, на яку Ви, пане отче, вивели нас, бо я в тому числі. А я взагалі не знаю, як дякувати Вам, бо Ви вчили мене, а я – Вашим манером – свою сім’ю, і таки багато що пішло моїм дівкам на користь. Дав би Вам Бог благополучно і щасливо провести цей рік і радісно ввійти в Новий; щоб в Новому році збулись всі Ваші мрії, і щоб Господь дав Вам здоров’я і сили приходити до нас, бо ми

потребуємо таких людей, як Ви, пане отче. Багато є священників в Україні, але небагато таких, щоб відмовились від усіх благ земних і кожен неділю бігли в тюрму, ще й несли всякі побрякушки нам – злодіям, вбивцям, хуліганам... А саме головне – Слово Боже, яке спасає, змінює людей. Ця публіка Вас любить, як діти свого батька; ця отара молиться за Вас і думає за Вас, завжди з нетерпінням чекає. Вибачте, якщо щось не так. Я без лицемірства і підлабузництва це кажу. Хлопці прийшли з роботи, прибігли до мене, і з шостого, і з сімнадцятого, і з мого загону, мусів розказувати їм, як і хто був в церкві, роздав їм Ваші листки “Це треба знати всім” і деяким мінтам дав почитати.

1.01.2002 р. Вчора спати лягали в 22⁰⁰, а мали б в 23⁰⁰. Ранком вставали о шостій годині. П'ють кров, нема спокою, ситуація чомусь напружена, зараз в секціях прибирають, а ми всі в кімнаті, де стоїть телевізор. Після перевірки займався іконками, віддав хлопцям круглі вафлі на торт, згущене молоко, сухарі, бо я не до того, не люблю з тим панькатись, не хлопська це робота. Пацани п'ють чаї, що качки воду. То не є добре, так часто. Та й я два рази з ними пив. Дякував Богу за цей рік, за те, що живий і діти здорові, мама, що пишуть і приїжджають, що є що їсти, пити. Провів старий рік, зустріли Новий, і дякувати Богу дуже файно, дивився новорічне поздравлення. Не сподобалось мені це побажання, не було там благословення Божого.

З Новим роком Вас, пане отче, і всього Вам найкращого. Ніч була файна і день непоганий, нині ще й день народження Степана Бандери. Ми пили чай за упокій його героїської душі. Новин таких нема, кожен займається чимось своїм, а основна маса спить, бо що більше робити. Інші весь час в телевізор дивляться, а мені час летить біля іконок. З Богом!

6.01.2002 р. Нині вже неділя, і ми вихідні. Зранку чекали на Вас, а потім порозходились. Через хвилину 15 хтось сказав, що Ви є, і знову я почав збирати своїх людей, мінти навіть випустили з локалки нас, але біля їдальні зупинили і сказали, що нікого нема. Та й Богдана я бачив перед тим, і він сказав, що Ви завтра будете, а я і пацани були впевнені, що нині. Знову комуна мутить.

Ми вечеряли вчотирьох. Розмовляли, згадували кожен про своє. В кінці ще й колядували. Було в нас що їсти, але і без сала не обійшлося, і страв було більше, як дванадцять. Всім сподобалось, і кутя була дуже смачна, моя мама передала до неї все. Дякувати Богу, вечір пройшов дуже гарно, і за Вас, пане Ігорю, була розмова, хлопці люблять Вас, виджу по їх розмовах, моляться за Вас. Тут ми пригнічені, принижені, мінти готові останнє від нас забрати, так і шукають причину, щоб до чогось причепитись, а потім вимантити в тебе пачку сигарет з фільтром чи чай, а інакше буде рапорт. Але є Ви і з Ваших промов ми вчимося терпіти, Ви нас підбадьорюєте, вселяєте надію, що так все не буде, і тому ми з нетерпінням чекаємо на Вас від неділі до неділі. Правда, мало в нас часу, мало ми спілкуємось, але і за це дяка Богу. Веселих Вам свят, пане отче!

Христос ся Роджає!

Дякую Вам за все, що Ви робите мені і таким як я. Ви так мене втішили тим листом, що я зразу і не в'їхав, про що мова. Вас весь час голова боліла, де взяти те, що

..., але так не беріть собі близько до серця, бо я виджу, що Ви більше за мене переживаєте, ніж я сам за себе. Я не заслуговую такої уваги, я маю тяжкий гріх. І я це розумію, та й в очах людей я залишуся назавжди вбивцею. Але дякувати Богу, що я хоч в тюрмі пізнав Бога, зустрів таку людину, священника від Бога як Ви, отче Ігорю. Нелегка в мене дорога була до цього всього. Я жалію за жінкою, яку дуже любив, за дітьми, які в нужді залишилися з моєю старенькою мамою. Але я нікого не виню, бо сам в усьому винен. Якби в дитинстві знав такого священника як Ви, то моє життя не потекло би цим руслом. Ніколи не пізно спам'ятатися. Ось, як дасть Бог вийти з цього пекла, одне хочу, щоб я не змінився в тому світі, щоб з Богом бути і Йому служити. А також дітей своїх направити на добрий шлях, бо вони в мене скорше матюкалися, а потім уже вчилися говорити мама, баба... Як згадаю, то аж в піт кидає.

18.01.02 р. Погода в ці дні тримається файна. Василь тре мак, бо маю ще трохи пшениці, меду, кулак горіхів і треба на вечерю щось приготувати. Казав йому зробити цю роботу в цеху. Там є чим, а він не слухає, робить по-своєму. Вперте, не знає і не хоче знати. Ложку вже вламав, взяв плоскогубці і ними тре мак. Уже пів дня з ним мучиться, а толку нема. Потім дерев'яною ложкою тер. Я вже не дивлюся в ту сторону, бо злощуся. Потім дав йому капусту на салат порізати, а він ріже такими кусками, як в їдальні. Забрав я від нього і сам то докінчував, а йому доручив почистити червоні буряки, бо він вчора ходив в їдальню помагати і вкрав пару буряків та бульбин. Хай Бог його простить, бо не для себе старався. Дав я їм горня гречки, щоб скоро зварили, а сам робив стіл. На нару постелив картон від ящиків, зверху газеткою застелили, свічку запалив, поставив кутю, дві невеликі миски салату. Пальчики облизували пацани. Ще було сало, часник, цибуля, печиво, халва, вафлі і в кінці півтора літри розчинної кави. Нас вечеряло четверо. Перед тим ми помолились. Їли довго, згадували кожен своє, а за розмовою час летить. Дякувати Богу за таку вечерю, та й моїй мамі, що передала мені все те, а я притримав до сего дня. Бо не кожен в даний момент на свободі їсть те, що ми їли на вечерю. А ще, пане отче, дякую Вам за ті ліки, натираюсь два рази в день, зранку і ввечері, як лягаю спати.

Христос Хрестився! На ріці Йордані!

19.01.02 р. Зранку я гуляв по вулиці, молився, поки ще всі сплять і не заважають. Василь вже зварив чифіру, я сказав йому пару слів на дорогу і пригубив чаю, щоб не дивились на мене косо. Хоч всі добре знають, що я зранку чифір не п'ю, бо я маю свячену водичку для цього. Але проводи є проводи. Коли всі пішли на роботу, то ми з Василем попили купця з цукерком, поговорили дещо. Провів я його до брами. Він скинув з себе куфайку, потисли руки один одному, я ще йому копняка дав під зад, щоб більше не приходив сюди, і він пішов. А коли я одягнув куфайку, то в кишені були його чотки, то я ще біг за ним і кричав біля тих дверей, що ведуть в чергову частину. Він почув, зійшов вниз і я віддав йому ті чотки. Пішов на свободу у спортивнім костюмі, але там мають його вдіти в щось, будем надіятись, що Бог допоможе йому. Він теж добрий собі, коли мама і тато не признають своє дитя, то тут є над чим задуматись. Йому треба, щоб коло нього постійно хтось був, контролював його дії. Тут він пробув за два терміни десять років. Вкінці я йому дав науку одної старої жінки. Вона казала, що як в голод було тяжко людям, то вони вмирили, але чужого не

брали. Дав би Бог, щоб він змінився на краще. Десь поруч церква є і так добре чути священника, який править Службу Божу по мікрофону. Такий день файний, але стояти на вулиці холодно. Най Вам щастить. З повагою – Тарас.

Христос ся Рождає!

20.01.2002 р. Дякувати Богу, в мене все без змін. Уже три дні варю ту траву, що Ви колись мені були дали. Я лишив жменю, а тепер пригодилося. І льон п'ю на роботі, але покращення нема. Навпаки, деколи думаю, що дуба вріжу. Дочекались Вас, але що ми не говорили, нас не випускали. Багато людей пішли на телевізор, а хто спати. Нервів пішло в наших вірних хлопаків, бо заїло всіх, що іншим такі пільги, а нас під замок. Ще вчором ми домовились, коли підемо на Службу Божу, то будемо колядувати цей відрізок дороги від локалки і аж до їдальні, але коли виходили, то не дружно. Одні скорше вийшли, інші – пізніше, колядувало мало людей. Одні боялись мінтів, другі встидались, та й мінти не знали, що казати. А коли дійшло до них, то з'явилась усмішка на їхніх лицах. Але дякувати Богу і за те, що було задумано – те і зроблено, бо ми хотіли одного, щоб дітям і людям, які будуть з ними, піднявся настрій. Я думаю, що всім сподобалась Служба Божа, Ваша проповідь, виступ цих щирих ангелят, це було видно по настрою моїх друзів. А пізніше і по їх розмовах, бо ті, що не були і спали, а слухаючи розповіді своїх колег, дуже шкодують, що не пішли в цей день до нашої церкви. Дякую Вам, пане отче, за те, що організували нам таке свято.

Вчора в церкві взяв трохи календарів і фоток Папи, бо деякі хлопці були на роботі, а вони регулярно відвідують Службу Божу. То я дав їм. Пацани раді, що Ви за них пам'ятаєте. Приємно для них було та й дивно трохи. Один календар дав прапорщику. Каже Федір, що Ви колись приносили з могили святого Миколая Чарнецького землю, яка дуже помагає на здоров'я і від мінтів ховає, бо не замічають вони тих, хто землю носив з собою. В мене на загоні є зек, який зцілився тією землею, а була дірка в легенях. Постараюся його привести в неділю до церкви, а при можливості принесить нам тої цілющої землі.

Вчора в мене пропала пайка хліба. Сьогодні я спеціально залишив дві пачки сигарет і хліб, але знову не вистачило одної сигарети. І днювальний слідкував, а коли прийшов з обіду, то сигарети не було. Ми знаємо хто це, але хотіли на горячому крисака-зłodюгу піймати. А то є в нас такий чмур, тягає по одній сигареті, але в декількох пасажирів зразу. Розбирались з ним. Допитував його і начальник загону, але він в отязі, хоч ніхто не сумнівається в тому, що це його робота. А бити за сигарети мені навіть встидно якось. Най йде з Богом. Може зрозуміє щось. Хай Вам щастить і вибачте.

1.02.2002 р. Ви знаєте, пане отче, відколи роблю іконки, я став спокійніший, терпеливіший. На деякі речі не звертаю уваги, а ще рік тому я б верещав. Дякую Богу, що є чим зайнятись і час летить. Я отримав листа, діти мені пишуть, щоб я їм не нагадував, за кого молитись чи кого записати на Службу Божу, бо вони постійно пам'ятають за Вас. Я аж здивувався, коли прочитав. Ну, хоч в цьому можу похвалитись своїми донечками. Молодці, може з часом вони стануть справжніми християнами, а поки-що вони ще діти.

2.02.2002 р. Зранку прав дещо, виварював, бо вчора вош знайшов в майці. Ніби дивлюсь за собою, не дозволяю на нару декому сідати, але все одно час від часу вони попадають. Добре, що є можливість переварити шмутки, але не всі це можуть собі дозволити. Потім читав НЗ, писав лист додому і Василеві, що звільнився. Він був у мене вдома. Приніс прополісу кусок, а мама привезе мені. В нього нагляд. Мінти вимагають паспорт, але головне, що дома його прийняли нормально, бо він злодюга, видно, й батьків грабив. Добре їм в печінки в'ївся, що за три з половиною роки не поцікавилися ним. Я його останній рік трохи змінив, але мене там не буде, щоб тормозити його. Бог добрий і якщо буде молитися, то все наладиться в нього. Передає привіт і Вам, отче Ігорю. Я думаю, Ваша школа йому теж на користь піде. Добраніч, отче Ігорю і шануйте себе.

10.02.02 р. Нині ми вихідні і з нетерпінням чекав на ту годину, коли побачу Вас, пана Йосипа. Дуже файна була Служба Божа. Добре Ви сказали за тих, хто шукає гудза, а не Бога. Ми повинні вірити в Бога і довіряти церкві, бо яка церква чи священник вчить поганого. Я не розумію тих людей, які роками ходять зі мною в церкву, читають Біблію і ті газети, що Ви приносите. Ми спілкуємось, сперечаємось, але до Сповіді вони не хочуть йти, ще й з мене насміхаються. З одним таким мудрецем я перестав спілкуватися. Буцім нормальний хлоп, а до Сповіді ніяк не хоче йти. Каже, що перед Богом кається, і як я йому не пояснюю, що для цього є священник, але без толку. Сьогодні тягнув в церкву одного. Зранку казав, що йде, дав йому листок, щоб написав на Службу Божу за своїх рідних. Написав і дав мені, щоб я поставив, а після перевірки зник і в церкву не пішов. Я прийшов та й питаю в нього, що сталося? Він весь гние і в санчастину не йде, ще й тубіком хворіє. Прочитав йому лекцію і пояснив, де є Лікар і хто йому може тут допомогти, а не той, що покликав втораку попити і відвернув від церкви. Непоганий хлоп, я його шкодую більше, ніж він сам себе. Почервонів, мовчав, а на майбутнє я з нього не злізу. Я розумію, що заставляти не можна, але деколи з такого є непоганий результат.

23.02.2002 р. Дякувати Богу, живемо. Старший, коли побачив фотографію бандерівців, очі в нього загорілися, довго крутив її в руках, придивлявся, а потім каже: дай мені її. Але я йому пояснив, чому вона в мене. Весь день робив її, чотири рази шив, а три рази поров. Але в кінці таки закінчив. Коли він прийшов і побачив, то каже: образ і на них треба молитись! Він з родини бандерівців. Мама його була зв'язковою в наших козаків. Зараз їй вже 84 роки. Якщо я не помиляюсь, вона осліпла, але при доброму розумі. Він мені багато що розказував за свою родину. В його селі навіть вулиця названа його прізвищем. Точніше в честь його тітки, яку в розквіті молодого життя застрілив більшовик.

На побачення я попав у п'ятницю. Була мама, молодша дочка і сюрприз, бо я не чекав побачити з ними свого брата. Він побув трохи і поїхав додому. Як я його не просив, щоб залишився на ніч, не хотів. Але трохи побалакав з ним, бо давно ми з ним не бачилися. Не курить давно, а серце прихопило. Дочка в нього сліпне, син щось слабує, жінка робила аборт, в церкву не ходять. Я йому дещо говорив, пояснював, щоб хоч заради дітей пішов до Сповіді з своєю жінкою, покався, бо то через наші гріхи діти страждають, але він не обіцяв. З мамою і дочкою молилися, читав їм дещо з НЗ, книжечку релігійну, де священник відповідає на запитання людей. Було що їсти, пити,

час скоро пройшов. Написав я сестрі в Іспанію листа. Може трошки і грубого, але хай задумається, бо виджу, що їй там задобре і забуває, що тут є сім'я.

Нині мені виповнилось 47 років. Аж не віриться, що я такий старий, зранку робив зарядку, бігав. Зразу і молюся. Запросив в гості Ісуса Христа в першу чергу і не шкодую, бо так гладко день пройшов при самій гіршій мінтовській зміні. Трохи варив чай і вгощав пацанів, бо так має бути, щоб відчувалось, що я іменинник. Дякувати Богу, все нормально. А вчора отримав листа з дому і знаю, що Ви розмовляли з моїми рідними. Вони задоволені, що Вас дочекались. Я буду молитись за них і Вас дуже прошу допомогти мені в цьому. Я завжди, пане отче, молюся за Вас і нині теж, бо в п'ятницю я набагато більше це роблю, ніж в будній день. А чому так, сам не знаю. Може причина в тому, що пошу і хочу, щоб з моїх дітей Бог зробив справжніх християн. Добраніч, пане отче, і хай Вам добре буде в цей вечір. З повагою до Вас – Тарас.

3.03.2002 р. Дякую Вам за таку гарну Службу Божу, а також проповідь, бо в мене серце стискалось від болю і встиду. Бо я теж не кращий за того сина, що побачив в очах своєї мами свої гріхи, які і довели стареньку до ручки. Моя мама все життя ставилась до мене дуже добре, а віддяки нема. Мені так шкода мами, але що я можу зробити. Тільки одне – молитися і просити Бога, щоб дав їй сили те все витримати і дочекатись мене. Після обіду прийшли пацани і запросили мене пограти у футбол за наш під'їзд. Я хоч старий, але люблю цю справу. За пару хвилин був мокрий з ніг до голови. Все лице в болоті. Грали ми по 40 хвилин тайм, але за 15 хвилин до кінця розійшлися, бо в противника зробилась паніка в команді. Ми виграли 13:2 і літрову банку чифіру, але на чай я не пішов. Не хотів того дьогтю. Дав би Бог, щоб пішла та біганина на користь. Ну все, добраніч, отче Ігоре, і хай Вам Бог допоможе надрукувати всі книжечки, а я буду молитись за це.

На роботі все нормально, але постійно напружений, боюсь, щоб мене хтось з начальства не застав в шурші. Після вечері ходив я наверх, бо казали, що є офіцер. Він не мав часу на балачки, але сказав, що розмова за мене була і в понеділок після обіду викличе, будуть судити мене, що зі мною робити. Але Бог добрий і як доживем до того дня, то якось буде. Землю з могили Чарнецького я розділив на три частини. Одну роздаю в своїй локалці, другу – дав Михайлові на шосту локалку, а третю частину віддам Володі на п'ятий сектор.

Отримав листа з дому. Приїжджала моя перша жінка з сином до мене додому. Вони не знали, що я сиджу. Сина я бачив останній раз у 1980 році, а зараз йому 27. Він має медичну освіту. П'ять років я вже дідо, а взяв це лиш тепер. Він їхав з Італії у відпустку додому і десь тут його пограбували. Забрали все, документи теж, і це привело їх до мене. Якщо б не ця біда, то не бачила б моя мама онука, а дівки брата. Не взяв би я, що маю невістку і онуку. Вони їхали з надією до мене додому, що я їм поможу, чи пораджу, до кого з жуліків звернутися, але надурно. Головне, що живий, хоч трохи побили і чотири години був мій синок прив'язаний до дерева. Буде научка на все життя, як себе вести і кого слухати, щоб в яму не впасти. З одної сторони я дуже радий цьому, бо хоч що-небудь знаю тепер за свого сина. Ще на свободі я часто йому писав, поздоровляв з святами, з днем народження, але відповіді не отримував ніколи. А коли сів, то постановив собі, що звідси не напишу, хіба коли вийду. Йому йшов шостий рочок, як я в них був, а тепер дочка написала, що подібний на мене, високий 1м 80см, гарно вдітий, але дуже мало були, бо спішили. Дав би їм Бог здоров'я і сили

йти за Ним. Вибачте і моліться за мене, грішного, бо ця неділя для мене така важка була і кожен день якісь нові пригоди. Але я дякую Богу, що дає мені сили терпіти. Добраніч.

15.03.2002 р. В обід мене повели на комісію. Розмова була тільки за ніж. Для чого я зберігаю його під нарою. Начальник загону просив 15 діб шізо, але виручив офіцер, сказав, що зі мною проведена робота, все переговорено і вистачить догани. Ну, що ж дякувати Богу і Божим людям, які заступились за мене. Дякую і Вам, що молитесь за таких як я, бо один товариш весь час б'є мене тим, що я вірою прикриваюся. Але що я можу сказати чи зробити? Питали мене чи не було агітації з Вашої сторони і я написав, що Ви ніколи ніякої агітації за когось з тих всіх не казали. Мене часто шманають і не все я пишу. Колись розкажу краще, та й начальству може не сподобатись ця писанина. Але офіцер Вас хвалив, що Ви теж помагаєте зоні.

23.03.2002 р. Не писав я нічого, бо постійно під наглядом, а сьогодні прийшов з роботи і думаю дещо написати. Після тої комісії в п'ятницю я вибився з сил. В четвер бачив Михайла з другої локалки. Його теж викликали оперативники, розпитували за мене і взагалі, хто що говорить. Не знаю, що він там писав чи говорив, але я всі ці дні під наглядом зеків і прапорщиків. Шманають на кожному кроці. Правда, є багато сексотів, яким все до лампочки, і ці люди небезпечні, бо кажуть одне, а роблять і слухають те, що їм наказують начальники. В мене позабирали багато книжечок, навіть ту, що Ви написали "За що ми любимо Бандеру", потім "Через терни до зірок". Та я вже не пам'ятаю, що в мене було, але багато що нема. Я змучений, бо постійно напружений. Але я не боюсь, що мене посадять чи чогось лишуть, просто я завжди дякую Богові, вважаю, що так має бути. Та й мені за щастя постраждати, але зараз треба затихнути і не злостити начальство. В мене є діти, внучка і я за них думаю. Ну, а за сексотів я вже не хочу писати. Їх є тут дуже багато і я за них молюся. Добре відношуся тільки тому, що так хоче Ісус Христос. Я дуже злий зараз і може щось не так написав, то Ви вибачте. Є такі речі, що мені встидно перед Вами їх вимовляти. Поки що все добре, мене не рухають. Видно не мають часу, та й самі на роздоріжжі, але бачу, що злі на мене. Не вдалось мені об'єднати християн, але дякувати Богу, що є й такі, з якими можна йти в розвідку.

Йшов на вечерю і зустрів Богдана. Питаю його, як там справи, що нового? А він каже, що у Вас великі неприємності. Тяжко мені стало, але я не вірю, такого не може бути, і хлопці не вірять. Всі чекають неділі і моляться за Вас. Не дай Бог, якщо дійсно Ви через нас постраждали. Я постійно молюся за Вас, за Йосипа, за Ваші родини, церкву, бо інакше не можу вже. Майже місяць, як Вас не пускали і ми осиротіли. Нам всім так, якби чогось не вистачає. Так само кажуть і хлопці, з якими я спілкуюсь. Дав би Бог, щоб на Благовіщення Ви прийшли вже, щоб ми почули Ваш голос, якісь новини з тої сторони. Не все я написав і не відкрито, бо боюсь, щоб не попало в чужі руки. Всіх благ Вам земних.

Слава Ісусу Христу!

12.04.2002 р. Сьогодні вже п'ятниця і в першу чергу подякую Вам за газети, бо було що читати мені і хлопцям. Дав лікар мені два уколи в ясна, поставив пломбу і тут

мінти зайшли, бо була перевірка, а мене нема. Добре, що хоч рапорт не писали. Два дубінали дали по задниці. Це перший раз за ці вісім років я дістав, щоб не забував, де знаходжусь. Я подякував і на тім все закінчилось.

Сьогодні пощу, як завжди, молюся. Дав хлопцям чаю, щоб попили за день народження моєї мами. Їй нині – 66 років. Дав би їй Бог здоров'я і терпеливості. Тепер таке твориться в цьому світі, така підлість, бруд, неповага. Здивував мене один священник. Хто його висвятив і як можна так поступати, таке говорити? Бог їм суддя. Але люди розчаровуються, а дехто тикає пальцем, бо є привід вкусити і принизити нас, греко-католиків. Цікаво, чи будуть вони і далі священниками? Ви мене вибачте, але я того не можу зрозуміти. Видно, для них вигода була з самого початку їхнього навчання і якщо духовні люди так себе ведуть, то що можна казати за таких, як я і за тих, що навколо мене знаходяться. Дякую Вам за ці книжечки “Сівач”. Там я для себе знайшов цікаві речі, та й хлопці читають зі смаком. У вівторок Мирон приніс мені батон, пару часничин. Дякуємо Вам, дуже було смачно з'їсти свіжого хлібчика і приємно, що за нас хтось думає. З повагою до Вас – Тарас.

29.05.2002 р. Зранку було побачення з мамою і дівками. Я був у третій кімнаті, там вже зробили ремонт. Ось якби посвятити ці кімнати та повісити іконки в кожній, тоді було б ще краще. Ми провели час дуже гарно і мирно, багато читали, роздумували, часто молились і довго, бо в мене набралось багато духовної сили. Мені так добре було з ними молитись, така радість на серці, таке полегшення. Вони підтримують мене своїми проханнями до Отця Небесного. Я дякував Богу за все і за всіх і в першу чергу за отця Ігоря, дяка Йосипа, за нашу тюремну церкву, за тих начальників, які дозволяють зекам ходити в церкву, за свою сім'ю, за маму, яка через мене має стільки клопоту, за сестру і брата, які вимушені їхати на чужину. Дійсно, де двоє чи троє в ім'я моє, там і Я між вами – казав Христос.

Моя мама, а тим більше дівки моляться постійно за священника Ігоря. Це я не один раз чув за цих дві доби. Я радий, що хоч що-небудь діти беруть від мене, бо чують по моїх розмовах, про кого кажу. Хоч би їм Бог дав щасливу долю і все для того, щоб чесно служили Йому, бо переживаю чомусь, щоб не пішли дорогою своєї мами, бо зараз багато дітей по трасах, лісках заробляють копійчину своїм тілом. Сумно, коли приходилось прощатися, на ходу наказувати дітям берегти бабцю, слухати, просити, щоб не думала і не переживала за мене, сестру чи брата. Бо за кожного її серце болить. А як дасть Бог, то скоро знову зустрінємось.

1.06.2002 р. Дякувати Богу, живий і все нормально. Знаходжусь на штрафному загоні. Починається футбол по телевізору. Ми дивимось кожен день три гри. Я сідаю собі ззаду, там в нас є столи і пишу листи, переглядаю газети, роблю іконки і в той же час заглядаю в телевізор. Тут дійсно курорт. Дотримуйся режиму, ніде не лізь і все буде нормально. Пару іконок треба віддавати в кімнати побачення, щоб люди бачили і хоч перед сном згадували за Бога. Кинули до нас з лікарні ще одного хлопця, душевно хворого і одного опущеного (когута). Має червону бірку, як в нас кажуть на них – порушник режиму. Але цей, кажуть, любить секс, тому і бірка червона.

Чотирьох чоловік перевели від нас на інші загони. Одного кинули з етапа. А ще одного посадили в яму на 15 діб за суперечку з нач. відділення. Якби мене ще в церкву в неділю пускали, то я б сидів тут до кінця терміну. Ввечорі передам Мирону іконки, пісульки на Службу Божу і попрошу його, щоб шість посвячених іконок приніс назад

мені. Одну вчеплю там, де телевізор стоїть, а інші передам на побачення. Головне, що вони посвячені і можна буде сміливо до них звертатись. У нас тут є великі ікони Богородиці та інші, але хто їх святив... Молюсь за Вас і сумую. Нудно буває. Дістав листа з дому. Маму злостить те, що діти для подружок час знаходять, а на город піти жуків збирати не мають як. Дітей теж треба розуміти, а не щоб тільки вони під нашу скрипку танцювали. Тарас.

23.06.2002 р. Прочитав чотири книжечки "Сівач", багато що зустрів там вперше, цікаві проповіді. Мені подобається про це читати. Зранку встаю скоріше за підйом, зарядка, трохи бігаю, рухаюсь, щоб не зробитись дідом. Після обіду Мирон передав газети, книжечки, дуже дякую. Біди мені тут немає, нічим не гризуся, ні про що не думаю, їсти вистачає, а деколи на обід і в столові щось з'їм, але частіше сам готую, поки є з чого. Бог добрий і так все не буде. Але якщо так подумати, то в першу чергу нам, порушникам, потрібна духовна їжа і Сповідь. Комуś вигідно принижувати нашу людську гідність. Там, за парканом, ще можна захищатись, а тут цієї можливості нема. Одна надія на Бога живого, бо час на місці не стоїть. Я навіть вдячний долі за те, що тут і що на собі все переношу та розумію, хто я є у цій державі.

Дивлюся новини, читаю газети, розмовляю з тими, хто цікавиться життям, але в більшості кажуть, що при комуністах було краще, до Росії хочуть. Раб є раб, і прапор таким в руки. Я б їх виселяв з держави, щоб не мутили воду, але Бог добрий і колись дасть розуму нашим чиновникам. Після перевірки в нас по графіку в середу політінформація. Бригадир читає книжку про війну на російській мові, але всі на своїй думці і половина кімарить. Сьогодні у нас на локалі було дві бійки. Одному вже дали п'ять діб, а за другого не знаю. Вони всі новачки і не знають тутешніх порядків. Дивлюсь футбол, першість світу. Прочитав книжку за отця Піо та половину про екстрасенсів, і деякі хлопці теж читають. Це вже добре.

27.06.2002 р. Дивився новини. Там автобус з дітьми в прірву впав, там літаки зіткнулися, скільки людей пішло до Бога... Це все за гріх, бо нічого так не стається, але як тим батькам, що відправили своїх діточок на відпочинок. Це трагедія, і діти пішли з цього життя, щоб не впадати ще глибше в гріхи цього світу, бо вони ще не мають смертних гріхів, а страждають за всіх людей на землі. На все воля Божа і нічого не зробиш. Вчора ввечері я читав книжку "Дорога спасіння". Я так дивувався, що не знаю деяких речей. Мені так сподобалась ця книжка, що я не міг від неї відірватися. Я її не дочитав, але Вам за неї дуже дякую. Це моїм дівкам буде на побаченні що читати. Я насмілюсь Вас просити, знайдіть пару хвилин і допоможіть мені у вихованні моїх дівок. Напишіть їм з приводу того, як ставитись до бабці, чи можна говорити такі слова: не хочу, не буду. Якщо маєте книжку Чарнецького, то просто в конверті вишліть їм, бо я виджу, що ще трохи і я взагалі перестану до них писати. Вже не знаю, що маю з ними робити і як направити на християнську дорогу. Ви мене простіть, що морочу голову своїми проблемами, але іншого виходу в мене нема. Думаю, що декілька Ваших слів допоможуть змінити моїх дівок в кращу сторону.

5.07.2002 р. Перед обідом читав газету в секції на нарі та й кімарнув, бо щось таки замучений. Буквально п'ять хвилин і вже козел почав бурчати, що то за сон, чи є звільнення і так далі. Зараз ще нема страху, але як настане холод, то буде важко весь день виходити. А ще я хочу просити Вас, хоч і не в жилу мені, але є але. Зробіть мені

хлібну передачу, бо тут не так, як там і не можна мінятись. А головне: часнику, цибулі і трохи зелені, бо мене вгощають, а я вже соромлюсь брати. Та й між люди би вийшов, декого побачив, бо за передачею коли йдеш, то охоронця нема. А якщо ні, то я все розумію і ображатись не буду.

6.07.2002 р. Мирон виглянув у вікно, то ми перекинулись кількома словами. Він молодець. Я сиджу на сонечку і пишу, гріюся, читаю і навіть почав вчити англійський алфавіт. У нас на загоні є гурток англійської мови. Є хлопчина, який добре читає, пише, розмовляє. Коротше, і я туди. А що вийде з того, побачу, та поспробувати треба. Може пригодиться, але тяжко, пам'яті нема. Всім привіт і Йосипу обов'язково. Моліться за мене грішного, бо всяке в голову лізе. Дивлюся, що тюрма не міняється, хто робить зло, того хвалять, люблять, бо бояться, а добрягу вважають за лоха і кожен старається порядного ущемити, принизити і всюди треба уступати, виляти, дурачком прикидуватись, буцім не почув брутальне слово на твою адресу, та що там говорити. Між вовками живу. Слабших і скромних поїдають, це закон природи, а тим більше тут, в тюрмі. Я знаю, що треба добром діяти, але не виходить по-доброму жити серед цієї публіки. Добром в тюрмі не виживеш, а приспособленцем я не хочу бути. Ось і терплю, поки є сили. Ще тоді ходив в церкву, сповідався, якось не звертав уваги на такі речі. А зараз порівнюю декого з тих, що давно знав, вони вже авторитети, чи що вони за себе думають, а я для них вже ніхто. Про мене кажуть, що я гоню, в віру вдарився, вигоду видно маю якусь з того. А мені здається, що я, який був, такий і є. Тільки зрозумів добре те, що за все прийдеться відповідати перед небом і його Хазяїном. Бог Вам друг. З повагою, – Тарас.

16.07.2002 р. Дякую за газети, конверти, книжку про отця Меня, дякую, що не забуваєте за мене грішного. Мирон дістає плівку, а я роблю іконки. Ранком, десь біля шостої, Мирон опускав мені торбу з другого поверху з плівками, картоном і олією, а на цей момент надійшов офіцер, бо з плацу побачив і почав кричати. Мирон потягнув торбу назад, але на вікні ґрати і він рукою з сумки витягнув олію, а решта опустив на землю. Мінти глянули, що там нічого нема, крім картонок від порошку прального і пару тих плівок та й кинули торбу і пішли. Офіцер теж мовчав. Добре, що добре кінчається, але я до вечора переживав за Мирона, поки не побачив його і він сказав, що ніхто не рухав його і дякувати Богу. Всім привіт і Йосипу обов'язково. Я молюсь за Вас і дуже скучаю. З повагою – Тарас.

18.07.2002 р. Вчора мене викликали за передачею. Було п'ять батонів, один кілограм цибулі і один часнику. Дуже Вам дякую. Дав я Миронові батон, часник і цибулю, чоловік шість вгостив у себе на загоні, тай ще половина мені є, дякувати Богу. Тепер легше якийсь час буде. Дав би Бог Вам гарно відпочити, зустріти порядних людей там, де Ви будете, щоб було весело і запам'яталося надовго. А я молюсь за Вас, Йосипа, за Ваші родини і будьте завжди здорові.

Слава Ісусу Христу!

23.07.2002 р. Отче Ігоре, пише Вам Марічка, дочка Тараса. Одержали ми від Вас листа, за якого дуже дякуємо, за книжечку про Чарнецького. Я її прочитала цілу і мені дуже сподобалось. Потім стала на коліна і помолилася по тій молитві, що в книжці. У

мене справи добре. Поступаю в комерційний технікум. У серпні ми будемо їхати до татка на побачення. Ви знаєте, я так за ним сумую, так хочу, щоб він був зараз тут, вдома, помагав мені, підтримував мене, щоб я поступила. Але на все воля Божа. Ви і татко завжди кажете: так все не буде. Я надіюсь і прошу Бога, щоб татко скоро вийшов. Бажаю Вам всього-всього найкращого, щоб Бог дав Вам довгих років життя. Служіть Йому і будете мати похвалу в небі. Ми за Вас молимося, бо знаємо, що нелегка у Вас робота. Бабуся Вас вітає і дякує за лист. З повагою і любов'ю, вся наша родина. Нехай оберігає Вас і Вашу родину Бог і Божа Мати.

29.07.2002 р. Сьогодні на вулиці гарний сонячний день, але невесело чомусь. По телевізору показували про цю страшну біду на Сквилові. Я не міг витримати, такий жаль був за тими людьми. Вчора 83 трупи було, але це ще не все. Сьогодні день жалоби в Україні. У нас шукають добровольців на здачу крові, хто не хворів тубіком, жовтухою, сифілісом... Я зразу записався, бо інакше і не може бути, хоч я і ніколи не здавав кров і не знаю, які наслідки будуть, але моє діло поступити правильно. Я на Бога надіюсь, Йому поклоняюсь і знаю, що Йому це приємно бачити. Та й не тільки я такий щирий і добрий. Дуже багато хлопців записуються, щоб здати кров для потерпілих на тому авіашоу. Мирон молодець, допомагає, бо якби не він, не мав би я роботи. А так уже 30 іконок я йому передав, та й час від часу щось розкаже мені. Моліться за мене, бо нелегко мені, деколи нема кому душу відкрити, порадитись. Так додому хочеться і на доїла ця тюрма страшенно, але на все воля Божа.

6.08.2002 р. Сьогодні зранку сказали, що мають бути гості у нас, це маски-шоу. Треба ховати все гостре, напруга в нас на загоні добряча, але є пару клоунів, що веселять всіх і поневолі почнеш сміятись. Весь день ми ходили по вулиці, вдіті по формі, чекаючи омона. Аж близько шостої сказали, щоб ми розслабилися до завтрашнього дня. Ну, що ж, Бог добрий і на Нього вся надія.

7.08.2002 р. Зранку на розслабоні, але кажуть, що маски десь там в штабі є. По телевізору нема що дивитись, а преси нормальної нема в хлопців. Хоч би Ви поскоріше прийшли і свіжими силами розвіяли сум між зеками, бо так буває тяжко, ходиш по тій локалці, думаєш, розважаєш. Від початку світу були бідні і багаті, а також мудрі і немудрі, і в'язні в тому числі. Зараз в Україні шість дивізій спецвійськ, націоналісти стали фермерами, бізнесменами і думають, де нафти взяти для своїх мерсів і на яку віллу їхати свіжим повітрям дихати. Дуже жалко тих людей, дітей, які віддали своє життя за Україну, але незалежної держави ще скоро не буде і тих, що керують в даний момент, нелегко заставити правильно ставитись до цього доброго, лагідного народу. В мене все нормально, дякувати Богу, живий, маю ще релігійні газети "Нова Зоря". Скоро буде чотири місяці, як мене закрили. Хоч би час від часу можна було в церкву піти до Сповіді, бо чую нерви такі, як шахтарські троси напружені, заржавілі. Моліться за мене, за моїх дівок. Я за все дуже Вам вдячний, і вибачте.

14.08.2002 р. З святом Вас, і щоб здоров'я було. Нам лягати на нару категорично не можна. Це страшне порушення і за таке можуть визвати прапорщиків, написати рапорт, відвести наверх і там поставити на розтяжку, або зразу закрити в яму на 15 діб, як злосного порушника. А тут після такого порушення всіх з секції виганяють, а секція

закривається на замок. Це називається інтернаціональне виховання, або травка один одного, бо за що страждає той, що не лежав на ліжку. І є дебіли, що ведуться на це і обурюються, але це одиниця якась, а основна маса в голову собі це не кладе. До всього вже звикли тут і сприймають як належне. З таких дрібниць роблять такі проблеми, стільки крові поп'ють, нерви зіпсують, що не знаєш, що робити. Мене в таких випадках аж трясє, як землетрус. Але дякувати Богу, що все якось проходить, бо мушу терпіти ради своїх дітей. Скільки дат великих пройшло, амністій, а мене не зачепило, хоча в газетах читав, що всі, хто по старому кодексі суджені, вже на свободі. Тим пасажиром, що вбили Білозіра, зменшили термін з 15 на 10 і з 12 на 8 років. А нам, які сидять 14-20 років, все без змін. Мають хлопці надію, що завтра прийде лікар до хворих. Чекають Вас мужики, хай Вас Бог захищає від усякої напасті людської. Всього Вам найкращого. З повагою – Тарас.

19.08.2002 р. Дуже дякую за газети. Мирон вчора розказав, про що Ви говорили і як пройшла Служба Божа. Я з голодухи накинувся на газети зразу, ще й нині пів дня читав, бо сильно відстав. По телевізору і близько нема тих новин, які пишуть в цих газетах. Зранку кажу, щоб стримались від прання, бо свято, але марно. Тут же підходять і просять нитки, другий дає коню сигарети і шмутки, щоби поправ. Ну, де добро буде між цими демонами?! – То я вже мовчу і роблю своє. Переглядав вірші Зої Ружин, хоч я і не спец в них, але мені вони дуже сподобались. У мене все добре і я радий за Вас, а також за Йосипа і дав би Вам Бог здоров'я і довгих років життя.

26.08.2002 р. Був я дві доби на побаченні зі своїми доцями і мамою. Відпочив з дітьми і так гарно поговорили на духовну тему. Читали разом НЗ, часто молилися і дякувати Богу, Він був з нами. Все було дуже гарно, але при виході з побачення стояв офіцер і ще якийсь мусор з управи. Розділи майже до гола, навіть мішечок з землею Чарнецького розрізали, мацали, нюхали, але причепитись не було до чого. Я дуже Вам вдячний за все, що для мене передаєте, що для мене робите, я ніколи з Вами за це не розрахуюсь – дякую і по правді скажу, що якби не Ви, то я б не терпів того всього. Я маю на увазі зеків і мінтів. А так знаходжу сили в собі, бо не можу підвести Вас, розчарувати, не хочу, щоб Ви думали за мене інакше. Я вчора довго розмовляв з Мироном і буду старатись робити все, що від мене залежить. Дякую Вам і хай Бог допоможе у всіх проблемах, щоб труднощі ці приносили радість. З повагою – Тарас.

2.09.2002 р. Дякувати Богу Мирон пройшов суд і завтра піде додому. Я дуже радий за нього, він завжди помагав мені. І тоді, коли ми списки збирали за Папу Римського і перед виборами. Також з ним пройшов суд Роман, Ви його хрестили, а я був свідком. Ви йому були нову куфайку принесли. Він останнім часом не ходив до церкви, казав, що в неділю працює. Може згадаєте собі цього мужика, Ви навіть раз питали за нього, де той, що 20 років сидить. Я на роздоріжжю, не знаю, що мені даліше робити, контакт з Вами буду підтримувати через свого земляка. З Мироном довго говорили. Він радить мені вириватись з цього заgonу якнайскоріше, але то не так легко. Надіюся на Бога, на добрих людей, на Ваші молитви. Сказали мені, що він вже пішов, а тут чую знайомий голос. Каже, що пару разів дивився з другого поверху на мене, але не хотів відривати мене від роботи. Він щасливий, аж лице сяє. Я тішуся разом з ним. Казав, що хоче до Вас в церкву зайти і в собор святого Юра. Люди суд

пройшли, а їх ще мучать. Але на все воля Божа. Зараз спокійно, бо начальник загону пішов у відпустку, але вказівки на рахунок мене залишив. Він злопам'ятний.

Цей вірш моя молодша дочка розказувала там, де сироти збираються по неділях. Каже, що розплакалась, коли виступала і багато людей теж. Я сказав, щоб переписала мені. Я знаю, що Ви збираєте таке, може пригодиться Вам до якоїсь нової Вашої книжечки. А як ні, то так почитаєте, бо він мені серце щемить, за душу бере. Простіть мене, грішного.

*Моє життя, то згусток смутку й болю,
Сльозами зрошена моя невтішна доля.
Без мами рідної росту у світі –
Я не радію так, як інші діти.*

*Чи знає хтось сирітську гірку долю,
Як плаче серце і щемить від болю?
Солодким як стає ковток води
І крихта хліба вмочена туди.
Мій крик сьогодні до людей усього світу,
Хоч ми і сироти – ми також діти.
Допоможіть ви, люди, хоч краплину,
Щоб вижити у цю важку годину.*

7.09.2002 р. Зранку пацанва потягнула у футбол грати. Скільки часу втратив, ніц не зробив і листа додому не відписав. Обід сьогодні був гарний. Хоч і мала порція, але смачно було і дякувати Богу. Перед перевіркою заходив до нас офіцер. Попався йому по дорозі душевно хворий, щось там доказував, кричав своє і, видно, настрій зіпсув йому цей гонщик. Я вчора довго розмовляв з Мироном, питаю, як там в церкві, як новий дяк, скільки людей було. Все ж таки цікаво знати. Дочитав “Сівач” за вересень місяць, в кінці згадується за Ігоря-душпастиря, який ставить на місце тих, які кажуть, що їх несправедливо засудили. А те, що по десять абортів вони з жінкою зробили, то це справедливо? Я думаю, що то Ви писали, і я з Вами повністю згідний. Дав би Бог, щоб Ви були здорові, веселі і ні в чому нужди не відчували. Я молюся за це і дякую Богу за Вас.

11.09.2002 р. Хочу описати вчорашній день, бо для мене він надовго запам'ятався. Встав як завжди, пішов на вулицю і почав молитись. А коли дали команду підйом, я почав бігати по кругу в локалі. Навпроти мене вискакує один зек і бачу летить мені в голову дерев'яна дубинка. Я встиг чуть пригнутись і патики лиш черкнув чоло. Кажу: в чому справа? А він далі лупить мене, я підставляю руки, щоб голову не розвалив. Потім зі злості штовхаю його, він падає, але я не кинувся на нього, стою і прошу його спам'ятатись. Та він встає і знов на мене кидається. Дісталось мені добре, я дивуюсь, що руки не полумані, а тільки в гулях і опухли. Я міг з ним справитись, але не мав на нього зла. Я знав, що він трохи гоне – чотирнадцятий рік сидить. Хлопці стояли і дивились на цей концерт. Ніхто не міг зрозуміти, що робиться. Потім він кинувся і вдарив ще одного. Потім ще одного і тут надійшов прапорщик, який вночі сидить на даху і дивиться, щоб зі свободи не було перекидок на зону. Козли забрали в нього той патики, бо думали, що зараз прибіжить наряд мінтів. Я говорив з цим демоном і він

згадав наш конфлікт в їдальні за столом. Хоч мене попередили, що то напад і я знав, що то немудре, але він мене тоді довів і я сказав, що шию скручу. З того часу був спокій за столом в їдальні, все нормально, але вчора все вийшло наверх. Начальник загону звинуватив мене в усьому і повів в обід на офіцерську комісію.

Все обійшлося бесідою і ніхто мене не звинувачував, а навпаки, заступилися, коли начальник загону назвав мене демократом. Після комісії я ще з годину чекав, бо хотів подякувати вищим людям за справедливість. Коли вийшов хазяїн, то я підійшов і подякував. Він нічого не сказав, лиш рукою махнув, а офіцер каже, треба співпрацювати з адміністрацією і все буде добре. Але що він мав на увазі, я не зрозумів. Питав мене, чи я не хочу бути бригадиром, я сказав, що ні. Він каже: додому хочеш? Я кажу: хочу, але бригадиром ні, бо і так нема спокою, а це треба з людьми мати справу. На тім і розійшлися.

Я думав, що мене закриють в яму, а це перекреслило би для мене все. Дякую Богу за все те, що Він для мене робить. За те, що я не вдарив цю людину, хоч дехто з пацанів не скривають свого сміху надо мною. Я радий цій терпеливості, бо ніколи не був боягузом. А може це все сталося тому, що не сподівався такого, ще й в п'ятницю, коли я пощу і більше в цей день їм духовної їжі. Дякую Вам в першу чергу, бо думка начальства про мене сама не змінилася. Я відчував тиск з перших днів на собі з усіх сторін, коли мене перевели сюди і все могло статися, якби не Ви. Я не можу Вас підвести, але вчора офіцеру сказав, що це останнє моє терпіння і якщо станеться щось подібне, то я буду захищатись, то тюрма і тут вовчі закони. Я завжди старався поступати чесно, справедливо, відколи себе пам'ятаю. Я ніколи ні з кого не сміявся, не шукав вигоди. Для мене всі були однакові. Дехто мені каже, треба жорсткіше себе вести, не жаліти цю публіку. Я веду себе так, як вчила мене мама, як вчу своїх дітей: не роби нікому зла. Але чомусь так в житті нема, навіть у газеті є про це. Ось одне з них: *Те добро, що зробив сьогодні, завтра буде забуте. Роби добро, незважаючи на це.* (Мати Тереза). До сих пір я так і роблю, а далі не знаю як буде. Ну що ж, на все воля Божа. Бог Вам друг. З повагою – Тарас.

20.09.2002 р. Дякую за газети, за те, що не забуваєте про мене. Я деколи думаю, що це спектакль і все йде за сценарієм. Якщо я, тупорилий хлоп, дещо розумію і мене заїдає, то що говорити про тих, хто стоїть за цим всім? Де ті патріоти, щоб підняти дух в народі? Скільки років пройшло, держава вільна, а добра бідним людям нема. Дітей виховують дідусі і бабці, а батьки у світі на заробітках. Та що там говорити, Ви самі прекрасно все бачите і я відчуваю, що у Вас теж десь кулаки стиснуті. Ви любите свій край, свою мову, у Вас є все те, що має бути в кожного патріота і болить серце за своїх, але таких зараз дуже мало. Я в середу читав "Сівач" і якраз те, що Ви написали "На Покрову Ювілей УПА". Мені так сподобалось, я зразу не бачив, хто то написав, але прочитав пару слів і так якби відчув, що я десь то чув, і дивлюся, хто автор. Дав Бог би Вам здоров'я, щоб Ви частіше і побільше писали отак по-простому і так зрозуміло.

21.09.2002 р. Сьогодні свято, з чим поздоровляю Вас і дуже хочу, щоб Ви були здорові, веселі, добрі, в достатку і легко працювалось з грішними людьми, які б розуміли і любили Вас. Зараз читаю книжку "Душі з чистилища". Вчора казав вголос на кухні, спеціально, що завтра свято, а нині дивлюся, прання йде на всю катушку та й в секції сидить один спортсмен, ножицями ріже, шиє, стогне, лахує, бо щось не

виходить. Та й де то добро буде, коли ми не можемо спокійно посидіти під час ранішньої Служби Божої, а вже ту роботу відкласти на інший день? І це роблять люди свідомо. Я ще зранку дорікнув декого з таких і більше не кажу, бо то дурно. Пока, молись за мене. З повагою – Тарас.

24.09.2002 р. Я завжди говорив, прийде час і наш священник греко-католицький прийде в цю зону. Спочатку я ходив до протестантів і до православних, бо другого не було. А час треба було десь дівати. В основному по неділях грав у футбол і пропустити гру не мав права, бо завжди грали під інтерес. Навіть як хотів йти вже до Вас, то пацани відмовляли, але я йшов, коли дощ падав чи м'яча не було. Сидів ззаду і слухав, не все зразу розумів, але мені подобались проповіді, а після церкви було якесь полегшення, настрої гарний був. Не хотілось зробити комусь боляче, когось принизити чи обматюкати. Потім це проходило і знову йшло все як раніше. Час від часу я приходив до Вас і тут же ходив до протестантів, дещо порівнював, задавав питання. Мене все цікавило, і про Сина, і про Богородицю. В одній церкві говорять одне, в другій – інше, було багато чого незрозумілого для мене.

Потім Ви привели Джорджа Волтера, я все бачив, все чув, а пізніше усвідомив, що бачив живого святого, інструмента Божого, який своїм ходінням заставляє людей призадуматись над своєю долею. Я багато разів перечитав НЗ. Кожен раз бачив щось нове, але багато не розумів і ходив до одного хлопця протестанта, він мені дещо пояснював. У 1999 році я сповідався в нашій церкві і задав запитання Вам такого змісту: якщо на хату напали жуліки, грабують, все виносять з хати; мало того, ще один негідник насилує дочку на очах батьків, що в цей час має робити батько чи мати? Мені дуже сподобалась Ваша відповідь: захищатись! А протестанти на це ж саме казали, що треба стати на коліна і молитись. А дочку за той час хай терзають? Дурдом!

Тоді зрозумів, що кращої церкви, ніж моя, нема у світі! Я частіше почав ходити в нашу церкву, питати дещо, частіше сповідатися і мені ставало легше на душі. Я не хотів грішити, сперечатися. Відкинув футбол, а пацани тягнули гуму, щоб пізніше почати гру, коли я приходив з церкви, бо казали, що я свіжі сили маю. Я так втягнувся і звик ходити в неділю до церкви, що коли оголошували робочу неділю, то я шукав сто причин, аби не йти на роботу. Мені Ваші проповіді дуже подобались, та й хлопці, яких я знаю, йшли в церкву з охотою, бо там був Бог, який давав сили, піднімав дух і була надія, що так все не буде, що не все ще втрачено, що комусь ми ще потрібні, тільки на все свій час. Коли Ви сповідали, Ваш друг і помічник Йосип вів з нами розмови, ми задавали питання, а він давав відповіді. У цих розмовах ми, тупорилі вівці, визнавали такі не дуже важкі речі, які повинні були знати ще в дитинстві, але не знали до 40-50 років, бо не було кому це пояснити. Це були прекрасні хвилини, а після церкви ми ще в секції продовжували ті розмови.

Я до цього ув'язнення вважав себе християнином, віруючим, але тільки тут в нашій церкві мені відкрились очі. Я багато що зрозумів і чуть-чуть навчився молитись. Виховую своїх дітей через листи в духовному напрямі і бачу, що не дурно. Бог помагає моїм дітям, діти знають для чого Ісус прийшов на землю і яка Його воля. По неділях і святах ходять до церкви, а я в їх роки цього не робив. Не знаю, яким я буду на свободі, якщо Бог допоможе вийти колись звідси, але так жити, як я жив до 1996 року вже не зможу. Ви мене змінили своїми проповідями, своїм життям, хоч деколи хочеться дати по морді декому, бо ставишся до нього добре, ділишся, чим маєш, а він з тебе сміється і лохом обзиває. Але терпіння – це основа віри в Ісуса Христа. Я

завжди собі думаю, чому я не зустрів такого священника, коли мені було 20 років. Може би не дожив до таких страшних гріхів, а тепер хворію через те все і допомогти нема від кого чекати. Тільки надіюсь на Того, кому завдав стільки болю, тільки Він може мене зцілити. Навіть не можу піти в церкву, до Сповіді, не можу покликати священника, щоб молився за мене, щоб помазав мене оливою. Лишився з своїми болями і деколи думаю, що амба мені. Але завжди молюся і прошу Бога, щоб змилювався і простив мене грішного. Дуже Вас прошу, моліться за мене і *“молитва віри оздоровить хворого, Господь підніме його, а коли він вчинив гріхи, то вони простяться йому”* (Як 5:15). Щира молитва праведника може багато зробити. Дякую Вам за все.

Тут, як на острові, публіка чужа, я їх не розумію. Дав би Вам Бог сили і розуму, віри і достатку, веселості і хоч нелегкий Ваш труд, але користь від таких священників є і то дуже велика. Я щасливий, що зустрів на своєму шляху таку людину, як Ви. Може трохи пізно, а може вчасно. Бог знає, а не я. Скучно мені і сумно, але дякувати Богу живу, молюся за Вас, за церкву, за своїх дівок. Писав листа мамі, а дітям ні слова не написав, бо вже надоїло говорити, просити. Трохи погарчу на них, тоді обіцяють змінитися, але тут же забувають. Будьте здорові. З повагою до Вас – Тарас.

6.10.2002 р. Нас повели в їдальню і я Вас бачив на сцені. Якраз Богдан відкрив ту браму, завісу, Ви ще з ним щось говорили, витягували з торби газети і ставили на стіл. А ми сиділи від Вас з правої сторони, навіть пару раз Ви глянули в мою сторону і я рукою махнув, але Ви, мабуть, не звернули уваги. В мене було таке бажання підійти до Вас, але я стримав свої почуття, бо після цього могли виникнути проблеми в мене, та й лишні розмови. А вони зараз не потрібні. Я дякую Богу, що бачив Вас і кілька хвилин спостерігав за Вами. Дав би Вам Бог здоров'я. Я довго лежав на нарі і думав за Вас, аж Мирон покликав мене, бо вже з церкви прийшов, дав мені газети, книжечку, дещо обговорили з ним. Дякую Вам за все, я вас розумію, але на больничку боюсь їхати, хіба буде гірше, то тоді хай роблять, що хочуть.

Через тиждень свято Покрови – одинадцять років, як Ви стали священником, і 60 років УПА. Але ніде про це не говорять, ніде не пишуть. І що то тепер за українці такі пішли, до чого ми дійшли за ці роки? Як завжди в п'ятницю пощу, а дасть Бог сили, то буду голодувати декілька днів, молитись і просити Ісуса Христа, щоб зцілив мене, дав здоров'я і поміг якнайскорше звідси вийти.

Мирон казав, що в неділю Ви принесете “Матінку Божу” – медалик з Гарабандалу, який зцілює хворих. Ну, що ж, дав би Бог, щоб побільше людей оздоровилось, як тілесно, так і духовно. Уже сьомий місяць я не маю змоги сповідатись і нерви паршиві, тай матюкаюсь забагато. Моліться за мене, бо так мені важко, що сам не знаю, як себе вести. Добраніч і хай Вам Бог віддячить за мене, а я буду молитися і просити за це.

24.10.2002 р. Ці дні такі файні і теплі, аж приємно на вулиці потасуватись. Є один зек, що постійно в мій адрес робить закиди. Наприклад; я стою в стороні і читаю, або іконку шию. Вони підходять впритул до мене, щоб я чув розмову, і починають обговорювати, як було добре при Союзі, а прийшли демократи і йде всяка лайка. Я відходжу мовчки, а вони ще голосніше трублять: то такі націоналісти, що можуть хіба своїх жінок вбивати (це явно мене торкається). Я ледве себе стримав, але дякую Богу, що не зірвався. Буде можливість і я один на один буду їм пояснювати, що як ще раз почую

таке, відірву голову. Бо за жінку я дуже шкодую і гріх маю, а за такого негідника і гріха не буде. Від таких треба землю очищати, легше дихати буде нормальним людям. Ви мене вибачте, але люблю комусь виговоритись, вилити душу і зразу легше стає. Бережіть себе і хай Вам добро буде. З повагою – Тарас.

1.11.2002 р. Вже третій день молюся на вервичці. Задумав собі таку дев'ятницю зробити. На вулиці знову дощ моросить, я дав свої шмотки одному з зеків попрайти, а сушити не буде де. За це даю йому чаю, смальцю, часнику. Він з Закарпаття, мама від нього відказалася, помочі не має хлопчина, і тут робить все і всім. Отак і виходить з положення. Я б і сам поправ, але він не дає мені, ще й злоститься. Ну, що ж, хай його Бог благословить і допоможе йому вижити в цих стінах. Сьогодні 84 роки, як була проголошена вільною Західна Україна, але дуже мало на цю тему говорять в новинах. Так собі згадали і знову тишина. Дехто лягає на нару і спить. Козли бурчать, але їм все сходить з рук, а мені може не зійти, тому ніколи не лягаю, бо знаю, що за мною особливий нагляд. Шкода, що нас звідси в церкву не пускають. Що з того, що я розмірився, але так все не буде. Бог добрий. Бережіть себе і Бог дасть розуму та сили все перетерпіти. Моліться за мене грішного, привіт пану Йосипу. Дякую за все.

10.12.2002 р. Мама приїхала до мене на больничку, а їй сказали, що в цей день нікого з лікарів нема. Вона їде назад додому, а через декілька годин знову всю ніч тарахкотить поїздом. Головне, що мама не нарікає ні на кого, а навпаки дякує Богу. В принципі вона добряче намучилась. А я читаю листа і чуть не плачу, думаю, чи зможу я віддячити їй за це добро, за її любов до мене, грішного. Не вистачить мені життя, щоб розрахуватись перед нею за те, що вона мені дала і зробила. Мій дім йде під знос, а діти числяться в тій хаті, де жінка жила, і виходить, що я лишаюсь без даху над головою, нема щастя в цім життю...

Передаю Вам дві фотки, які вирізав з газети, може сподобаються. Я старався, бо люблю цих козаків-бандерівців. Вони молоді гинули за нас, за незалежну Україну і вигоди для себе ніхто не шукав. А ми до цього часу не визнаємо їх на рівні державних героїв. Весь світ їх визнав, а ми живемо, спілкуємося з тими, хто їх вбивав і нас нищив. Не так я собі уявляв незалежну Україну в дев'яностих роках. Всіх Вам благ земних, друзів надійних і витримки, а також, щоб мали чим гостити тих людей, які прийдуть поздоровити Вас з іменинами. Щиро тішуся разом з усіма і бажаю тільки добра для Вас і Вашої родини. Бог Вам друг. З повагою – Тарас.

16.12.2002 р. Сьогодні у Вас свято, з ним і поздоровляю. Низький уклін Вам, отче, за Вашу любов до Бога та людей, щире серце, за те, що всю душу вкладаєте в духовну працю, у спілкування з нами, зеками. Хай Ваша нелегка праця завжди приносить добрі плоди, а Бог нагороджує Вас своїми ласками на многії і благії літа. Я ранком тасувався по вулиці і молився, а також думав чомусь про Вас. Дав би Бог, щоб цей день приніс файних друзів, щоб Ви і всі, хто Вас оточує, були здорові, веселі, добрі, і ні в чому нужди не мали. З повагою – засуджений Тарас.

19.12.2002 р. Погода сьогодні файна, сніг падає. Я ранком поставив одному пацану на тумбочку іконку святого Миколая, а другому – іконку Шептицького. Хлопці дякують, приємно їм і настрої піднесені, веселі. Юлік вчепив собі іконку Шептицького на шию, ходить по коридору і всім каже, що йому Миколай подарунок

приніс. Горланить на весь загін. Вчора ввечері кожному давали дарунки. Там було мило, шоколадка, шкарпетки, мандаринка, ручка, конверт, папір. Та й дякувати Богу і тим людям, що зробили нам, зекам, таку приємність. Але є такі, що не задоволені цим, бо їм чаю не поставили, а хто курива хоче. Більшість думає, що то братва організувала. Я почав говорити, скільки церква дає сюди ліків, шмуток, плівку на рентген, і ці дарунки не обійшлись без священника, але важко переконати. В них були друзі священники, з якими вони разом по кабаках ходили, по молодицях... І виходить, що вони праві. Але розійшлися ми мирно і на тому, що все-таки десять відсотків є нормальними священниками. Я навіть поставив Вас у приклад і один зек мене в цьому підтримав. Всі, хто був з порушників тут, переводяться на інші загони, навіть ті пияки, що по рокові в бурі сиділи, теж перевелись.

21.12.2002 р. Дякувати Богу, живий і пишу цих пару слів з нового загону. Вчора зненацька мене вхопили на комісію і начальник прямо сказав, що за мене просить священник і гарантує, що я буду чемний. Попередив, що за мною буде око, нагляд... Я Вам дуже вдячний, але гарантувати за мене небезпечно, бо вони в будь-який момент можуть спровокувати мене, а будуть дорікати Вам. Я буду старатись десь не запхати свій язик, але натура в мене така, що за себе можу промовчати, а за друга чи інших мушу заступитись, якщо бачу несправедливість. Дякую Богу, Вам, пане отче, і тим людям, що за мене негідника молились, що не забували мене цих вісім місяців і підтримували морально, бо прийшлося мені дещо пережити. Якби не вони, то хто знає, чи витерпів би я ті іспити і злоби людські, які провокували мене до останнього дня. Всяке було, але були і друзі, і вони були до кінця. Один з них є нині в церкві і 19 грудня доказував разом зі мною, що ці дарунки від нашої Греко-Католицької Церкви і за них треба дякувати Богу і священникам, а не братві. Народ на зоні невдячний, нарікають на демократію. Навіть такі наркомани, яким 22-26 років, кажуть, що при комунізмі було краще. Що він може знати, як йому тоді було пару рочків? Ну, як можна жаліти за комунією, народ що, з розуму сходить? Нелегко людям живеться, а буде ще гірше, якщо такий настрій в людських головах, така пасивність і як на це можна мовчати. Але тут треба стримуватись від цих розмов, бо в більшості це сприймають негативно. Та нічого, Бог добрий і все з часом зміниться на краще, але ще не скоро, бо самі ми, українці, в цьому винні. Ще не одне покоління буде клясти нас за дев'яності роки за нашу довіру і порядність, бо був момент взяти владу, і не використали, а за дванадцять років незалежності до чого дійшли. Діти не бачать своїх батьків роками, старих нема кому похоронити... Ой, хоч би Бог дав сили то все витримати. Я трохи потасувався перед сном, щоб добре спалося і помолився. Так мені якось легко на душі стало і спокійно. Добраніч і хай Вам теж файно буде в цю ніч.

2.01.2003 р. Дякувати Богу, Новий рік зустріли файно. Прийшов до мене в секцію Юра зі своїми двома кентами і принесли кусок торта. Каву я вже був зварив і чекав на них з шоколадкою. Перед вживанням попросили у Бога благословення на цей рік, на цю їду і за все дякували Богу. Всі ці люди ходять в нашу церкву і в нас є спільна розмова, пили каву і дивились у вікно, де рвались ракети різного кольору. Просиділи ми добру годину і час скоро пролетів, побажали щастя один одному. Вас згадували і то не один раз. Нині я восьмий раз молився на вервичці, робив зарядку, бігав, висів на турніку і брусьях. Потім знову читав все релігійне. Ось так і живу.

Христос ся Рождає!

06.01.2003 р. Зранку домовився з Юрієм мак терти, макогін є, а макітри нема, але завжди є вихід. Потім я готував їжу, а Юра пішов отримати передачу, але кутю і печиво домашнє не взяв. Це вказівка офіцера, бо він нині тут гарцює. Юра пригнічений, однак маємо все і було дуже гарно. Вечеряли ми втрюх, я, Юра і його друг Данило. В мене була ще свічка з минулого року. Ми файно помолилися, попробували куті, потім чифірку попили, дуже все було смачне, хлопці хвалять. Ніхто нам не заважав. Ми гостились близько двох годин, а пізніше понад годину гуляли по вулиці, розмовляли, згадували кожний про своє свободське і за Вас, отче Ігоре, говорили. Каже Юра, що вийде і треба женитись, і якщо дійде до цього, то шлюб тільки Ви їм маєте дати. Хлопець задумався над своїм життям і то в добру сторону. Дав би Бог, щоб і на свободі Юра думав і робив так, як ми тут говоримо. Хлопці хочуть мати на пам'ять фотографії про нашу церкву і на свободі, бо скоро звільняються. Я дав їм по іконці Шептицького. Най мають на пам'ять за цей Святий Вечір і за те, що ми говорили, про те, як обіцяємо по-християнськи жити, коли вийдемо на свободу. Буду Вам вдячний, поки жити буду. Хай Вас Бог благословляє і дає сили йти за Ним. Бережіть себе, бо Ви нам потрібні і багато хто бере Вас за взірєць. Привіт від хлопців. Бог Вам друг і веселі будьте в свята. Всього Вам найкращого. З повагою – Тарас.

27.01.2003 р. Багато разів ми з дітьми і мамою молилися. Один раз на вервичці до Божої Матері. Бачу, що розуміння в них є. Просив, щоб вдома змовили собі дев'ятницю. А Вам чесно скажу: задоволений своїми дітьми, бо бачу, що не дурно я їм листи пишу і виховую любити ближнього свого, молитись за тих, хто їх б'є. І мене вони люблять, туляться. Але вони в нужді, бідні, і я не можу їм допомогти. Я такий радий був, що вони приїхали, так гарно поспілкувалися, але час дуже скоро пролетів. Тяжко розлучатися зі своїми рідними, але треба, хоч і сльози у кожного на очах.

31.01.2003 р. Ви мені сьогодні здались якимсь блідим, чи не хворі були в цей момент, але промова була класна, тиша, і всі так уважно слухали Вас і дякували Богу. В середу з больнички приїхав цей Олексій, що поцілував медалик Матері Божої з Гарабандалу і зцілився. Я був на вулиці, робив зарядку і спостерігав за ним. Воно таке нещасне, згорбився, руки запхав в рукави куфайки і стає біля входу в під'їзд. Штани на колінах латані, хтось кине окурок на землю біля смітника, а він підніме його, заходить в під'їзд і там курить. Видно встидається бички при людях в рот пхати. Пізніше я взяв той листок, де Ви про нього написали, підійшов і поговорив з ним. Прочитав я йому те все, бо він каже, що ледве бачить, але я чомусь не вірю, бо чинарики він скоро хапав з землі, а там купа всякого сміття і побачити того окурка нелегко, але ... Казав я баригам за штани, купив би йому якісь за пару пачок сигарет, але поки нема. Кажу Юрі і його другу Данилу, щоб вечорами приходили до мене, будемо молитися разом на вервичці, бо вони не вміють. Юра скоро виходить. Файні ці хлопці, але коли вийдуть звідси, на перші часи їм треба контроль, бо ще молоді, 30 років. А я молюся на вервичці, бо з своїми доцями договорився відмовити дев'ятницю. Вони вдома, а я тут, бо маємо надію на Бога і Його Матір. Багато є питань по молитві на вервичці, вже прочитав половину книжечки за Шептицького і мені дуже

подобається. Дякую Богу, що дав Вам сили, розуму і часу на цей такий потрібний труд. Думаю, що людина, яка прочитає цю книжечку, зможе змінити своє уявлення за Митрополита Андрея. Щиро Вам дякую за все. Будьте завжди здорові, веселі, добрі, терпеливі, і за почерк вибачте.

Знайшов я таки Олексію штани, куртку, дав голку, нитки, щоб пришив собі бірку, бо завтра, як піде в такому вигляді, що був, в церкву, то Ви би розрив серця дістали, а так буде як всі. Мені самому встидно за нього, тільки тому, що він ходить в ту церкву, що і я. Але я помагав йому натягати поверх штани і куртку, бо треба було приміряти. Людей кругом нас зібралося, всім цікаво, що то я маю з цим другом. А мої знайомі спостерігають і дехто каже: ти б що-небудь нам купив і ми теж підем в церкву, або чаю дав, заварку. Кожен щось хоче, але я такий самий жебрак, як і вони, тільки сліdkую за собою трішки. Ви не подумайте, що я хвалюся чи щось вимудрюю. Пишу, як є, бо всякі люди тут в більшості негідники, які дбають тільки за себе, а таких, яким я помагаю, взагалі за людей не вважають. Дехто каже, що я гоню, чи пересиджений, що спілкуюся з цією нечистю, але я так не вважаю. Вчора ввечорі знову завів розмову з Юрієм про молитви на вервичці. Каже, що вдома вже навчиться. А я ще більшу охоту дістав через його впертість, щоб тут він пізнав це. Книжку “Чудесні дарунки від Митрополита Андрея”, де описано 70 оздоровлень, я дочитав і мені дуже сподобалось. А хто сумнівається в чомусь, то хай молиться до Митрополита і скоро переконається, що він дійсно святий. Добраніч, і хай Вам гарно спиться в цю ніч, щоб завтра до нас прийшли здорові, веселі, бо потребуємо Вас і Ваших порад. З нетерпінням чекаємо святої неділі. З повагою – Тарас.

10.02.2003 р. Мій рідний брат взяв шлюб і це мене радує, Бог почув мої прохання, а також моєї мами, дітей, бо не один рік пройшов з того часу, як я вперше написав йому за шлюб. Коли він женився, то я не був на весіллі, а на зоні. І ще одна добра новина. Вчора ввечорі прийшов до мене Данило, бо я казав, що покажу, як молитись на вервичці. Разом молились за свої родини, тим більше, що цей рік в нас названий Роком Родини. Потратили 19 хвилин, а потім ще з годину гуляли на вулиці. Сьогодні підходив до мене зранку Симеон-циган і питає, як молитись на вервичці. Показав я Юрі як молитись на вервичці, та й цигану разів п'ять-шість пояснював. Головне, що він хоче навчитись. Цілими днями роблю іконки, бо і Юрі хочу трохи дати. Сім'я в нього дуже велика. Скучно мені щось. Нині вже дев'ять років як я тут за ґратами, а попереду ще два роки шість місяців. Через два місяці УДЗ – умовно дострокове звільнення. Дякую Вам за все і бережіть себе.

Слава Ісусу Христу!

12.03.2003 р. Піст ми почали непогано, понеділок і вівторок не їв, телевізор теж не дивлюсь; матюки пролазять, в суперечки не встрявав. Молюся на вервичці до Матінки Божої, стараюсь робити і жити так, як хоче Бог, як вчите нас Ви. У неділю йшов до церкви знервований, бо не подобається декому, що я відкриваю вікно, але дякувати Богу, молився, просив вибачення в Ісуса і через пару хвилин увійшов в колію Служби Божої. І так гарно було Вас слухати, така чудова проповідь вийшла з Ваших уст.

Ми з Данилом вчора ввечорі згадували Вас, молилися як вмієм за Вас, за Владику Ігоря Возняка, за тих священників з церкви святої Ольги і Єлизавети. Добре, що є “Арка” і такі гарні статті, бо ми слідкуємо за тим всім, що робиться в Церкві. Маємо про що говорити. Якщо священник вважає, що він після Служби може жити як хоче і з ким хоче, то їх не можна допускати до церкви, бо через таких грошоловів відвертаються люди від віри.

Дещо чую по радіо за Ірак, за цю війну. Від добра люди казяться, а нам ще гірше може бути, бо багаті нагріють руки, а бідні ще бідніші будуть. Добраніч і нехай Господь Бог захистить Вас від людської злоби, бережіть себе, бо Ви потрібні таким як я, Данило, Микола, Василь... З повагою Тарас.

26.03.2003 р. У неділю Ви нам розказували про свої проблеми. Нормальні люди співчують Вам і розуміють Ваш стан. Ми все пам'ятаємо і будемо молитися за Вас, хоч і ніколи нема перебою з цим. Нелегко Вам між тими дияволами, а в принципі нема нічого страшного, бо як Ви вчите і не раз казали: на Бога треба дивитись, а не на людей і їхню злобу. Бережіть себе і робіть добро, як робите, а це зло само по собі непомітно зникне. Добраніч, з повагою до Вас – Тарас.

01.04.2003 р. Сьогодні вже вівторок і дав би Бог, щоб в цей день сміху Вам було весело, добре і без проблем. Пилип вчора весь день відказував прапорщикам за сигарети гавкати. Хлопці йому кажуть, що правильно священник тобі сказав, а то ходиш до церкви і ганьбиш себе і всіх в тому числі. Видно, задумався Пилип. Шкода, що не чули цю розмову такі ж як і він. Але це, що Ви йому сказали, піде на користь багатьом в зоні. Дехто навіть каже, що отець Ігор заборонив Пилипу ходити до церкви за таку поведінку. І всі, кого я чув, кажуть, що правильно зробив. Добраніч і будьте здорові. Ми стараємося все робити так, як Ви кажете. Тарас.

07.04.2003 р. З святом Вас, отче Ігоре. Я вчора слухав Вашу проповідь і душа раділа, як Ви гарно сказали за Митрополита Андрея. Якраз деякі люди були присутні і чули це, може тепер змінять свої погляди. Я дуже вдячний Вам за все, що робите для мене, а також дякую за газети. З вчорашньої партії мені дуже сподобалась Долинська “Свіча” стаття “Українське – найкраще”. Що тут скажеш? Молодець Оксана Мишак! Дав би їй Бог щасливу долю, побільше би таких жінок, і в маси, щоб будити сонних хлопів, бо хто має рідний край боронити. Після церкви мав розмову з Омеляном. Він прочитав мені Вашого листа і бачу, що задоволений Вашими порадами, що признав Вас. Я радий і дякую Богу за це.

12.04.2003 р. Сьогодні в моєї мами день народження і я дуже би хотів, щоб їй було добре в цей день, щоб діти любили її і ставилися з повагою, щоб мама тішилася внуками. Молюся і прошу Божої ласки своїй родині. Зварив хлопцям чифіру і попили за маминих 67 років. Якщо буде можливість і час у Вас, то поясніть Буття 6. Я маю на увазі – всім, а не тільки мені, бо баламутство йде між нами. Хоч би Ваш дяк приніс нам пару гілок верби на Квітну Неділю. Вибачте – Тарас.

18.04.2003 р. Я пощу нині, як завжди, молюся і бачу, що до вервички звик, бо щодня це роблю. Просто молюся деякий час до Матінки Божої, а пару днів – до Божого Милосердя чи до якогось святого. Вчора пройшов комісію на УДЗ і дякую

Богу, Вам і всім добрим людям, що помагали в цій справі і молилися за мене. Здоров'я пішло за цих пару хвилин! Мені життя не вистачить, щоб Вам віддячити. Я дякую Богу, що зустрів Вас, пане отче. Я тільки шкодую, що скоріше не зустрів таку людину, яка б змінила моє життя в кращу сторону, щоб діти мали маму, а я – жінку. Але вже пізно і час не повернути. Дякую Вам, що змінили мене, бо з Вашою допомогою я навчився розуміти, де біле, а де чорне. Не знаю, як далі складеться моє життя, і я нічого ніколи не обіцяю, та якщо треба буде вмерти за Вас, то я вмиру. Це не гарні слова і я не підлизують, але майте на увазі, що я намагаюсь не підвести Вас.

19.04.2003 р. Я сам не свій у ці дні. Голова третій день болить. Не віриться мені, що я через декілька днів можу вийти звідси. Всіх цікавить, скільки я залишаю терміну покарання, і нікого не цікавить, скільки я тут відбув, а вже перед тим відсидів дев'ять років. Бережіть себе і не довіряйте нашому брату. З повагою – Тарас.

Христос Воскрес!

30.04.2003 р. Пане отче, я – вільний! Я такий радий, що Ви зранку подзвонили, бо знаю, що Вас цікавить, як я доїхав і як живу цих пару днів. Я з Богом і Він мені помагає. Після того, як ми розмовляли, я поїхав в ЗАГС, бо не маю свідоцтва про народження, а без цього документа ніхто паспорта не буде робити. Там було три жінки. Одній з них я пояснив своє становище. Спочатку вона хотіла мене відфутболити, але потім передумала і сказала почекати. Побігла по коридору в архівний відділ, через годину я мав нове свідоцтво. Файно подякував і пообіцяв їй помолитися за неї і її родину. Вони на мене дивилися і кліпали очима (ті всі баби). А братова моя здивувалася, бо мала таку ж проблему і тиждень до неї ходила. Хай Таня молиться за мене, грішника, бо нелегко мені дається це життя після того пекла. Там я мав час газети читати, новини дивитись, а тут не встигаю. Ми всі молимося за Вас і дякуємо Богу.

1.05.2003 р. Коли я пройшов комісію, то було якесь відчуття, що скоро вийду звідси. Я часто молився, переживав, думав, вечорами гуляв з Данилом по вулиці і розказував йому свої думки. Він мене трохи розраджував, заспокоював. Одного разу кажу йому, що я дуже хочу додому, але як подумаю, що більше не буду бачити отця Ігоря, не буду на Службі Божій, не буду чути настанов нашого священника, то мене страх бере. Як я зможу без нашої тюремної церкви жити там? Чи буде мені там так легко і добре під час святої Літургії, як є тут, в тюрмі? Він сміявся і казав, що звикну. А потім була Квітна неділя, остання Служба Божа Ваша для мене, бо я вже знав, що суд буде в середу. Так було гарно, цікаво слухати Вашу проповідь. Ви сповідали людей, а я думав, що більше не побачу Вас, не буду в тій церкві, не зможу захистити Вас від тих приспособленців, які надідають Вам своїми проханнями. Ви так багато людей висповідали і змучений вигляд у Вас був. Ще й мене покликали, бо я не думав йти до Сповіді, а хотів просто поговорити з Вами, дещо спитати, розказати, що пройшов комісію, але було вже дуже пізно.

В день суду дуже переживав. Прокурор щось почав говорити за вбивство, але суддя його зупинив і каже, тут йде розмова не судити, а звільнити. Після цього прокурор задавав питання мені, а я відповідав. Пізніше сказав, що бачить по мені, що я

все усвідомив, і не проти того, що адміністрація подала мене на УДЗ. Я стояв і молився, сльози заливали очі від радості. Дякувати Богу, все обійшлося і після суду я зайшов до офіцера, подякував йому, дещо поговорили. Хлопці в загоні накинулись, поздоровляють, варю чаї, гуляєм, радість велика!

Десь о першій годині викликали нас 17 чоловік і прошманали. Ми ще чифіру попили в етапці з конфетами, потім офіцер зайшов і прощальну розмову з нами провів. Я вийшов на свободу за десять хвилин п'ята. Пішов до перехрестя, машини гонять одна за другою. Я не розумію, що зі мною робиться, кручуся, не знаю, куди йти. Всі такі дивні, кудись спішать, розмовляють вороже, буцім по мені видно, що я вийшов з тюрми (це так мені здається). Зайшов в автобус і показую шоферу довідку про звільнення, грошей нема. Кажу: чи довезеш мене? Він кивнув головою. Доїхали скоро і знову питаю людей, де такий будинок, а ніхто не знає. Аж біля церкви бомжі показали, де йти, і за кілька хвилин я був перед Вашими дверима.

Яка то була радість для мене, коли Ви, пане отче, відкрили двері і я Вас побачив. Перші слова, які Ви сказали: дякувати Богу, що ти вже тут. Я впав разом з Вами на коліна, обняв Вас, плачу і не розумію, чому в мене така радість. То було щось вище, то була дійсно Божя ласка! Коли ми молилися, коли я побачив того ангелика Тетянку і ми ходили з Вами по вулиці. З усіх сторін так ніжно ласкаво дітки Вас вітали “Слава Ісусу Христу! Слава Ісусу Христу!”. Я відчував таке духовне піднесення і думаю, що з нами було щось дуже святе, супроводжувало і охороняло нас. Ми були в церкві, в Мар'янки і в родині, де багато дітей. Ті діти, що ангели Божі – мудрі лиця, скромні, до Вас з такою повагою ставляться. Я не можу на папері передати того всього, що я відчував у той момент! Мені нічого не лишалося, як дякувати Богу, Вам, пане отче, і всім тим добрим людям, які по Вашому проханню молилися за мене. Цей день я не забуду ніколи. Такий чудовий короткий час з Вами, але забути неможливо. Чому така убогість у Вашій хаті? – Ви ж священник. Я пам'ятаю всі дрібниці, просто не вмію все описати.

А як гарно провів я час у храмі святого Юра, дякував Богу, Його мамі і всім святим. Молився у крипті, де похований Шептицький і Сліпий. Навіть запис в книжці зробив. Щось мною якби керувало, так мені добре було. Таня, мабуть, казала, що я про все запитував її, надоїдав дитині своїми питаннями. Я обійшов церкву три рази, два рази до Плащаниці і, нарешті, з Тетянкою поставили свічки, помолилися і пішли до виходу. Не хотілося йти з церкви, але час підганяв. Я виходив спиною аж на вулицю, бо не міг налюбуватися красою цього святого храму.

Пізніше я прийшов під Вашу церкву, стояв там, де Ви побачили мене, коли виносили Плащаницю. Я молився і мені хотілося кричати: люди добрі, дякую Вам, що Ви за мене молилися, за вбивцю, який тепер стоїть біля Вас, молиться, плаче і просить в Бога помічі для Вас, бо я не можу віддячити нікому. Я ніхто, але з вашою допомогою я нині тут і я дякую за це Отцю Небесному, а також отцю духовному і всім добрим християнам. Це було прекрасно, правда, підкрадались думки, що скоро все це закінчиться і тяжко ставало, що прийде хвилина розставання. Я Вам дуже вдячний, бо то Ваша заслуга, що я вже тут, вдома, між своїми дітьми. Тяжко розставатись мені було з Вами, пане отче. Звик бачити Вас кожную неділю, а тут їду з Вами на вокзал і думаю, хоч би не розревітися. Як мала дитина банує за татом, так і я за Вами. Дякую, що провели, я Вам дуже і дуже вдячний.

Доїхав добре, без проблем, але відчуття було якесь незрозуміле. Не віриться, що я вже на свободі. Підходячи до своєї хати, не впізнаю нічого, все змінилося, кругом

набудували, а моя хата, як в ямі. Подивився на те все і аж страх зібрав. Зайшов на подвір'я, перехрестився і тут з хати вийшла мама. Здивована, в сльозах. Зайшов до хати. Прийшла братова і її діти. Старша дочка прибігла з роботи, бо почула, що я вдома. Потім молодша прийшла з церкви, бо з подружками ходила до Плащаниці. Пішли ми всі помолитися до церкви. На другий день ходив з дітьми святити паску і аж після цього пішов з двома Марічками, дочка і племінниця, на цвинтар до могили тата, жінки, баби, діда, приятелів. На могилі жінки розплакався, дочка заспокоює, а я не можу стриматися. Гляну на фотографію, такий жаль на душі і перед дітьми встидно. Вони також плачуть, але якимось з Божою поміччю зупинився, помолився, вибачився.

У неділю на Великдень було дуже багато людей. Після церкви мама з дітьми накладали на стіл їду. Всі помолитися і сіли покуштувати свяченого яйка, паски. Сиділи ми добрих три години за столом і розмовляли. Я за Бандеру і його друзів згадував, як вони жили і відпочивали без горілки. Весело було і всім добре. Це перший раз в житті я на таке велике свято не пив нічого спиртного, та мене і не тягне. Якщо Бог дав мені свободу, то допоможе і тут прижитися, щоб я міг вести нормальне християнське життя.

У Світлий понеділок ходив до Сповіді, бо нерви здають. Всі причащаються на колінах, а коли підійшли до мене, то я причастився стоячи. Дехто аж рота відкрив. Я дякував Богу, що знову між своїми людьми, що Бог повернув мене в рідні місця. Все, що я просив в Бога, збувається. Це не випадковість, це – ласка Божа, але Ви моліться за мене, бо спокус дуже багато і протягом дня доводиться навіть характер показувати, який був до тюрми. Вибачайте, бо я ще такий дикун, голова кругом йде, але дякую Богу, що є мама, діти, є ще добрі люди і якимось з їхньою підтримкою буду приживатись, драпатись на ту скелю, щоб не втопитись у цьому світі. Колись було простіше і люди були добріші, а тепер злоба, заздрість і я ще не скоро звикну до цього. Дякую Вам за все. В зоні скажіть, хай моляться за таких як я, бо тут нелегко. Богдану привіт і офіцеру дякую за промову в етапці. Мудро говорив і правильно, щоб думали і боялись ми вертатись назад. З святом Вас, пане отче, не переживайте за мене. Моя мама, діти, моляться за Вас і дякують за все, що Ви для мене зробили. Всього Вам найкращого, Бог Вам друг. З повагою – Тарас.

18.08.2004 р. Недавно підійшов до мене священник, який тут недалеко служить. Я його в принципі і не знаю, так з вигляду бачив декілька разів, бо його жінка поруч зі мною працює. Священник подарував мені великого хреста, йому з Італії підігнали. Я не хотів брати і кажу: за що мені така честь? А він каже, що чув за мене дещо, як я тепер після звільнення живу, і хоче, щоб цей хрест помагав мені нормально працювати з людьми, пояснювати, за кого голосувати і бути до кінця українцем. Прийшлося взяти. Привіт Вам від моїх рідних і друзів. Бережіть себе і моліться за таких, як я. З повагою і любов'ю – Тарас.

ЗУСТРІЧ З ІСУСОМ У ТЮРМІ (Мт 25:36)

1. Ростислав – відсидів дванадцять років. Після десятиліть безбожного комунячого панування відкрились двері криміналу і туди ввійшли проповідники Слова Божого. Не як засуджені, а для проголошення Істини. Першими пробились

протестанти. В хід йшли різні методи, в основному обіцянки матеріального блага, подарунки. Головне, що можна було одержати Біблії.

Щоб дістати книги і на деякий час відірватись від думок та навколишнього дикого середовища, я теж відвідував ті збори. Але в мене виникали з ними суперечки. Згодом почали приходити з РПЦ. Це вже було ближче, але я чекав і просив Бога, щоб прийшли наші священники з УГКЦ. Тої, що недавно відродилась, постала, вийшла з підпілля. Тої, що була гнана і нищена комуняками. І те диво сталося, прийшли наші отці. Ось коли було свято душі! Певно, на волі то відчувалося інакше, але там, за ґратами... Вже сама Служба Божа на українській мові – своїй рідній, можливість Сповіді і Святого Причастя, такими благодатними потоками лилися в душу, що хотілося співати, виростали крила. Без вагань ішов я на Літургію, виривався, бив ногами в залізні двері, щоби відкрили охоронці, лиш би не запізнитися. Приходили до нас священники по черзі, але з часом став постійно відвідувати нас отець Ігор Цар. Це настільки простий чоловік, що здавалося, ніби то його взяли серед нашого кримінального люду і настановили на священника. Його приходу чекали, як Божого помилування. Особливо доступними були його проповіді і розмови після Літургії. Не хотілося повертатись в те барачне болото.

Як і серед засудженої братви було різне ставлення до церкви, – одні не могли дочекатися приходу, іншим було все одно, а дехто ставився вороже, навіть агресивно, так і з тої сторони муру було комусь не до шмиги, що цей священник нас відвідує. Одного разу отець Ігор сказав, що більше не буде приходити, бо світ тісний. Ото дійсно була трагедія! Страшно було дивитися як плакали зеки – вбивці, злодії, наркомани... Знову нам закривали віконечко чистого ясного світла. Таке колись бажане очікування неділі перетворилось на сум, на холодні осінні тумани. То було своєрідне випробування. Люд питав, визнавав, писав і просив, щоби повернули цього священника. Була написана не одна заява-прохання. І Господь почув наші моління. Отця Ігора призначили на постійно душпастирем нашої зони.

Нехай Господь допомагає йому в усьому.

2. Слава Ісусу Христу!

1.10.2000 р. Шановний пане отче! Як ви знаєте, я круглий сирота і на волі у мене нема нікого. Хотів би Вас попросити, можливо, у Вас є такі люди, які могли б листами підтримувати мене морально. Вам, можливо, і відомо, що таке отримувати листи від близьких людей, а тим більше від рідних, але я їх не маю. І тому важко мені відбувати міру покарання на теперішній час.

Знаходжусь в колонії суворого режиму і саме тут я привернувся до Бога. Спочатку було важко зробити вибір і щось мене стримувало, бо користувався авторитетом у злочинному світі. Вів блатне життя, вважав себе за поважну людину, з якою рахуються, і тим був гордий. По різних колоніях я провів 21 рік зеківського життя, не бачучи перед собою нічого хорошого, крім колючки, високих парканів, конвоїрних собак. Знаючи свободське життя, я просто благаю всіх задуматись над своїми вчинками! Бог є і все бачить, всі наші гріхи не проходять безкарно, рано чи пізно прийдеться за них платити. Я уже плачу за своє. Так, я раніше думав, що вести розгульний спосіб життя – це немає нічого кращого у світі. І я бачив тільки одне перед собою – гроші, горілка, чужі жінки... Повірте, що гроші – це ще не все. А тому, хочу

звернутись до молоді: добре думайте перед тим, як щось зробити і виберіть правильну дорогу у своєму житті. Я не так давно з волі і бачив усе, що твориться, просто дивуюсь, як Бог усе це терпить. Скільки ще є людей, які ходять до церкви для чужих очей, але не вірять в Бога. П'ють, гуляють у пості, роблять різні забави...

Тепер хочу поділитися з Вами тим, що відбулося після того, як Ви мене охрестили. Я не міг сам себе впізнати, на душі стало легко-легко, почались зовсім інші погляди на життя. Раніше жив думками диявола, а зараз годину читаю Біблію, кожного ранку і вечора молюся за всіх вірних і невірних, за наших священників, а також за нашу Україну. Колись старі бабусі говорили, що є Бог на світі, але повірити не міг, бо була така влада, що все забороняла. Ви це дуже красиво описали у своїй книжці "За що ми любимо Бандеру".

Знаєте, є ще такі люди, які сміються з того, що я молюся, але я їх розумію. Їм батьки возять сумки, а тому сміються з того, що я дякую Богові за те, що Він дає мені цю пайку хліба та баланду, що я лягаю і встаю живий і здоровий. Словом, я змінився в кращу сторону і за це дякую Богу і Вам особисто. Останнім часом мене не покидає така думка, чи не зможу я після звільнення з колонії піти у монастир і провести свої роки для Бога. Я самотній і хотів би спокутувати свої гріхи перед Господом. Дуже хотів би почути Вашу пораду і правильне наставлення на вірний шлях. Щиро дякую Вам, що Ви прочитали мого листа. Дай Бог Вам довгих років життя.

З повагою – Роман.

5.11.2000 р. Я дякую Богу, а також Вам особисто за Вашу увагу до мене, за Ваше старання доказати нам своїми проповідями, що ми не такі, за яких себе видаємо. Не знаю, як для кого, а для мене кожна неділя – це новий крок у моєму житті. Взнаю щось нове для себе особисто. Після Вашої проповіді на душі стає легко, що сам не можу зрозуміти, чому це так. Знаю одне, що молитва – могутня таємна сила, через яку я розмовляю з Богом, перебуваю з Ним, молитва – це щось таке, чого не можна передати своїми устами. Ви розумієте, що таке тюрма і яке тут життя. Правда, стараюсь дотримуватись Божих законів, хоч це дуже важко. Молюся ранком і ввечері, правда, в обідню пору деколи забуваю про молитву. Тому хочу десь під кінець року висповідатись. Дякую Богу, що все іде нормально. Якщо чесно, то я сам не думав, що все так зміниться в моєму житті у цих місцях.

Ось уже скоро половина ув'язнення, здається тільки прийшов. Буває, проскакують такі думки, що робити далі, чи зможу себе тримати в руках, адже виходжу в нікуди, ні рідних, ні близьких, а за старе братись чомусь уже не личить, адже скоро 40 років, а сідають по роках уже можна сказати мої діти, на 20, а то і більше років молодші за мене. Тому їм дивно, що я на старість такий став. Дехто розпитується, цікавиться, а декому однаково. Ось нас у секції одинадцять чоловік. Серед них я найстарший по роках. Кожного разу є про що говорити, але жодного разу ніхто не порушить тему про майбутнє, не говорячи уже про Бога. Всі живуть одним днем, це тим, що є сьогодні, а що буде далі, нікого не цікавить. Це колись було у мене таке життя, чим я і був радий. А починати все спочатку дуже важко. Можливо, Ви щось підкажете, адже у Вас більший досвід, Ви спілкуєтесь з людьми. А я тут із такими, як я сам.

Хай Бог благословить Вас.

12.11.2000 р. Дорогий отче Ігорю, щиро дякую Богу і особисто Вам за відповідь на мого листа. Я сам був такої думки, що краще іти в монастир і віддати останні роки свого життя служінню Богу. Молитва для мене зараз щось надзвичайне, привчаю сам себе, як зранку так і перед сном молитись. Буває, що прокидаюсь вночі і теж молюсь, але це тоді, коли трохи знервуюсь. Важко витримати цілий день. В суботу дуже багато говорили і сперечались один з одним, бо зайшла розмова за концерт. Я відповів, що знаю тільки те, що будуть діти, а який концерт, то не знаю сам і ще добавив, що коли дуже цікаво, то можете сходити. Також повідомив, що спочатку буде відправлятися Служба Божа, а потім концерт. У них зразу змінився вираз обличчя і перейшли на другу тему, забувши все, що говорили. Але на відправу Служби Божої прийшли дванадцять чоловік, всі були кругом мене. Я, звичайно, був радий, що вони тягнуться до Бога, але розумію їх. Їм важко перебороти себе, але хай побачать, що це таке, бо знаю точно, що ні один з них не був жодного разу в церкві, у всіх в голові одне і те ж – наркотик, розпуста... Подивлюсь на них і мені шкода, що по роках – це мої діти, що вони пропадуть і говорю їм це ввічі, а вони сміються. Ось так і живу.

Своє особисте враження про концерт не можу Вам передати. Це вперше в Україні у тюрмі виступали діти. Ось уже вечір, а я ще бачу всіх цих дітей перед собою і думаю, які вони щасливі, бо з ними Господь. Вони люблять Його, а Він – їх. Дійсно, просто важко порівняти себе (дитину) і їх. Хотілося заплакати і вийти, але стримувався і слухав. Зараз собі нагадую кожне лице дитини, є чому заздрити. Дивлячись на дітей, здавалось, що для них немає нічого неможливого. Вони дивились на нас, не знаючи, мабуть, що ми за люди. Не знаю, але мені чомусь здавалось, що мало хто з них повірив, що ми робимо це з власного бажання, що хтось вперше повірив в Бога. Адже багато хто знає нас, що ми злодюги, вбивці і так далі. А ось кожному вони в душу не заглянуть і не визнають того, що робилось у нас в душі саме під час концерту. Хотілось підійти і обняти кожного, висловити свою особисту подяку, але це заборонено. Ви бачили самі, що нас відділили столами від сцени, нас, зеків, від вас – свободських. І мабуть, діти все це бачили. Пригадую, одна дівчинка так подивилась на мене своїми очима, що мені стало не по собі і я схилив голову, відчуваючи свою вину перед її очима, в яких були наведені сльози. Але у кожного з них залишилось своє враження про сьогоднішній день, так само і у нас. Хочеться взнати хоч одну чиясь думку. Я, звичайно, дякую Вам і Богу, що Ви зрозуміли мене і допомагаєте чим можете, тому я завжди буду молитись за Вас. З повагою до Вас – Роман.

Розумію, що у Вас мало часу, а тут ще я звалився на Вашу голову. Бо як на мене, то я вперше, мабуть, зустрічаю таку людину, як Ви. Хочу подякувати Вам за книжку, дуже хороша і дуже багато в ній повчального. Одним словом, є чому навчитись і є що взяти для себе. Деколи сиджу і думаю над своїм життям і повірте, що хорошого мало, скільки разів був наказаний Богом за свої гріхи і не задумувався над нічим, що буде далі, коли пройдуть роки. Часом різне в голові, як подивитись на себе збоку, то ще дитина, бо бувають такі думки, що сам собі дивуюсь, а деколи навпаки. Ось минає життя, скоро Новий рік і тому хочу попросити у Вас п'ять відкриток, якщо це буде неважко. З повагою – Роман.

Хочу Вам признатись чесно, що саме 15.12.2000 року я таки переконався, що Бог є на світі і все те, що відбулось, Він розсудив справедливо. Мене водили на дисциплінарну комісію, перед тим я перехрестився і змовив “Отче Наш”. І що Ви думаєте, всього-на-всього мені оголосили тільки догану. Після того я прийшов на барак і знову промовив “Отче Наш” та молитву вдячності. Мені стало так легко, я

почував себе як ніколи, як заново народився на світ Божий. Тепер я можу кожному доказати, що дійсно є Бог на світі. Я не хочу сказати, що став такий правильний, але стараюсь себе поправляти у всьому. Кожного разу, що до їди, що після їди дякую Богу за все, що Він дає мені споживати. Як важко на душі, то прошу: Боже, допоможи мені витримати цю мить, щоб не зірватись і не грішити проти Тебе. Сам начальник загону звернув на мене увагу і говорить: ти стаєш якийсь незрозумілий. Я відповів, що на це є воля Божа. Він так і витріщив на мене очі, що я сам не зрозумів, що тут такого було мною сказано. Ну, між нами пройшла коротка бесіда. Він запитав, чи я не сектант, я відповів, що ні, що ходжу кожної неділі на Богослужіння Греко-Католицької Церкви.

Чомусь мені завжди пригадуються Ваші рядки, що краще з бабами не розслабляться. Я це знаю, бо кожного разу через них і сиджу. Всі вони хочуть жити на широку ногу, а для того потрібні гроші. Ось у чому вся біда. Також Ви писали, що привчили себе до звірячого способу життя: чим важче, тим Ви сильніші. Ну, а тут майже те саме вовче життя, просто, хто хитріший, той і виживає. Отче Ігорю, у цих місцях розслабляться просто неможливо, якщо розслабився – то з'їли, тут постійно потрібно ходити в напрузі. Колись були люди, а зараз зовсім інше. Тут, як щось сказати, треба думати, бо можна за свої слова попасти туди, куди непотрібно. Дякую Вам, що знайшли час на читання мого листа. Хай Бог благословить Вас міцним здоров'ям, сильним духом, щоб Ви відчували себе щасливим, бо з Вами Бог! З повагою до Вас – Роман.

3. 30.03.2003. Омелян, 1966 р.н. Я прожив страшне життя – бився, пив, кутив, гуляв, коловся і сильно знищив своє здоров'я. Не один раз я чудом залишався живим. Вже десять років сиджу, але в Бога завжди вірив. Всі земні боги приходили із силою, а Ісус прийшов з Любов'ю і переміг. Так було і в неділю, коли Тарас запропонував мені сходити на Різдвяний вертеп. Діти показували сцени з життя Йосифа і Марії – Цариці Небесної. Я стояв і плавав, дякував цим діточкам, що прийшли сюди, до так званого спецконтингенту, і так щиро, відкрито, з усього серця пом'якшили наші душі.

Я просив в Бога для них великого щастя і здоров'я, щоб вони і їх діти ніколи не зазнали зони. Я щиро був вдячний батькам, які дозволили своїм дітям прийти в цю енергію зла, щоб розсіяти її дитячою усмішкою, поглядом і словом... За це нехай Господь, дасть Вам, духовний пастирю, здоров'я і перемоги над злом, щоб Ваша паства була незліченна. Десь далеко в душі я вдячний і адміністрації колонії, що дозволяє Вашу нелегку дорогу сюди. Хоча не всі ув'язнені йшли на вертеп. Ось мій приятель має 50 років, а вже 27 відсидів і каже, що звук до колючого дроту, а тут раптом маленькі діти. Серце такого не витримує. Як тяжко нам в житті буває перенести біль розлуки з коханою дружиною, батьками і дітьми. Серце ние і душа болить за втратою такою. Но! – набагато тяжче буде нам Ісуса втратити у Судний час. Не забуваймо, що в кожного із нас є право на спасіння, дароване Христом.

4. Вертеп у в'язниці

Святу Літургію служив отець Ігор, а ми, діти, співали. Пізніше ставили вертеп. В'язні плакали від радості, що про них не забули. Діти подарували їм хвилинку щастя. Скажу по-правді, ми багато де виступали, але чомусь найлегше було тут, у в'язниці. Здавалось би, ці люди майже приречені, бо зробили у своєму житті надто багато помилок. Та саме вони то плакали, то сміялись, мов діти. Насторожено слухали,

слідкували за кожним рухом, кожним подихом... Я відчувала, що нас слухають не тільки вухами, але й душею. Можливо, це й смішно, та ми не хотіли звідти йти... Анастасія.

5. *Маю можливість порівняти: про що моляться люди в тюрмі і про що – на волі. Засуджені завжди подають цілу купку карток. Ось про що просять зеки Бога:³

За здоров'я всіх священників України. За Папу Римського і Джорджа-паломника. За ворогів і за начальників тюрми. За всіх дитдомівців і тих, що в інтернатах. За всіх, хто не забуває і молиться за нас. За всіх, кому я приніс горе і біду. За всіх хворих засуджених. За мир і любов між людьми, за справедливість. За всіх зеків, щоб стали вільними. За здоров'я нашого священника і дяка, що не цураються нас. За всіх українців та християн світу. За здоров'я сиріт і бездомних дітей усього світу. За здорову розумну націю. За всіх страждаючих за правду в Україні. За здоров'я моєї нареченої, щоб Господь поміг їй кинути наркотики. За навернення грішників до покаяння. За тих, хто бореться за кращу долю в Україні. За молодь України, за добрих і чесних людей. За всіх українських жінок, які вимушено їдуть на чужину. За навернення Росії. За всіх знедолених України і світу. За Миколая, який приніс нам дарунки. За любов! За примирення батьків з дітьми. За людей, які очікують Божої ласки.

За всіх, що повмирали в тюрмах. За тих, кому ми заподіяли смерть. За упокій душ тих, що загинули від страшного штучного голодомору. За тих, що віддали своє життя за волю України, чиї могили невідомі, за якими дзвони не дзвонили. За померлих родичів, сусідів і тих, що працювали зі мною. Упокой, Господи, душі і прости їх, бо не всі покались і не наказуй нас, наших дітей і внуків за їхні грішки.

Звичайно, перед тим записують свої імена, а потім – те, що перелічено вище. Найбільше прохань – за всіх священників України. А тепер поглянемо на картки в храмі на волі: усюди тільки – Я, Я, Я, лише за мене молиться і мою родину. Ніколи не просять за сиріт, ув'язнених, ворогів, за Україну, за весь світ. Ніколи – за священників, які найбільше потребують помочі, щоб мати силу нести свій важкий солодкий хрест. Щоб краще зрозуміти труд священників, поставте своїх дітей на їхнє місце. Ось і бачимо різницю між вбивцями, злодіями, наркоманами і тими, що на волі. Як страшно, коли людина щодня в храмі, а серце її і далі без любови – порожнє! Хай кожний зробить з цього висновок і задумається над своїм життям, смертю і вічністю.

6. *11.04.1999 р. На Квітну неділю в тюремній церкві було багато людей і сталося маленьке чудо. Я кажу, що без черги буду сповідати тих, хто перший раз, а народ любить все, що без черги, ось і зловилися на те. І як пішли один за одним вбивці до Сповіді, то я не чув себе від щастя. В тюрмі переступити поріг церкви – то велика подія, а стати до Сповіді – то вже чудо. Прийшов додому і зі сльозами на очах дякую Богові за душі, одночасно не можу зрозуміти, чому Бог послуговується для Своєї слави мною – грішним чоловіком.

7. *На Богоявлення освячуємо велику посудину з водою. Один зек наливає з глечика кожному по черзі, а інші підходять, хрестяться і п'ють з горнятка свячену воду. Їдуть один за одним, як гуси в рядок. Все робиться тихо і спокійно. Дивлюсь на

³ Із знаком (*) тут і далі – текст автора.

них і думаю: зазняти би то на відеокамеру і показати дикунам на волі, хай би подивилися як ведуть себе на Йордан колишні вбивці, злодії, наркомани...

8. *На Зіслання Святого Духа у 2000 році прийшов до Сповіді чоловік, який був в банді, страшні діла робив і вбив чотирьох людей. Відсидів уже 19 років. Я дав йому розрішення: він поцілував хрест, і раптом кинувся цілувати мені руки, заливався слізьми і аж здригався від каяття: невже Бог простив йому такі гріхи? Це все відбувалося на очах 150-ти зеків, які прийшли на Богослужіння. Я був вражений тими страшними злочинами і тим рідкісним жалем за гріхи. – Ось так людина рятується від пекла!

Тут, може, дехто щось хоче ляпнути, а я скажу інше. Скільки є на світі людей, які не сидять по тюрмах, але неохрещені, невінчані, несповідані, не ходять до церкви і не думають про Страшний Суд? Інші сміються з релігії, поклоняються мамоні, ходять до ворожбитів і служать сатані, п'ють, курять, коляться, роблять аборти, не виплачують зарплати людям, кривдять бідних і сиріт, не лікують хворих... *І підуть ті на вічну муку* (Мт 25:46). *У пекло, у вогонь незагасний, де черв'як їхній не вмирає й вогонь не вгасає* (Мр 9:44). *Там буде плач і скрегіт зубів* (Мт 25:30). Гордий чоловік силоміць лізе до пекла, а розбійник – покаєнням відкриває двері раю.

9. Олександр, 1938 р.н. У тюрмі заочно закінчив університет, факультет журналістики, а згодом факультет прикладного мистецтва – реклама, живопис. У цьому я не гаяв час, навіть за колючим дротом. У місцях позбавлення волі провів 40 років, з яких 35 – особливого режиму, як небезпечний рецидивіст. Тяжких злочинів не скоював: незначні крадіжки, опір представникам влади при виконанні ними службових обов'язків і напад на них. За це був засуджений до смертної кари, але потім обійшлося... Два рази був одружений: 1970 року – на волі, 1987 року – в зоні, з заочницею. Нічого і нікого не боюся, крім Бога, але боюся померти за ґратами – неприємно, як мені здається, відчуття, цього не бажаю нікому.

Дуже поважаю віруючих, це інший склад людей у всіх відношеннях. Водночас не розумію, чому віруючі ворогують між собою? Це мене дуже пригнічує. Адже віруючі – це ж не парламент. Якщо я, злочинець, грішник несусвітній, розумію це, то чому цього не розуміють самі віруючі? Адже це так просто і ясно – у єднанні сила і перемога. Ось чому я так рідко йду до церкви. Хоча у церкві мені приємно бувати. Відчуваєш щось надзвичайне як навкруг, так і в повітрі. Але люди... Чому вони приходять до церкви такі сумні? Чому приходять взагалі тільки зі своїм горем, аби поставити свічку, чи тільки помолитися? Я гадаю, що Бог хотів би бачити нас не тільки у скорботі, але й в радості. Чи не так? Господь прощає нам усі гріхи, якщо ми просимо чесно.

2001 рік. Здається, це було вчора... Подія ця схвилювала серця мільйонів людей і не тільки українців. Я один із тих, котрий з особливим хвилюванням спостерігав цю історичну місію Папи Римського в Україну по телебаченню. Що ж дав особисто мені цей візит Святійшого Отця? Якщо коротко – він змінив мене і мої погляди на життя. З раннього дитинства я залишився без батьків. У п'ятирічному віці пас чужих корів. Чужі люди за найменшу провину закривали мене у льох на три доби. Нічого не давали їсти. У льосі, окрім квашених огірків і капусти, не було нічого. Все це я їв і запивав розсолем. Я не знав смаку цукерків. Потім я знайшов спосіб як відчутти їх смак. По неділях мене теж водили до церкви. Мені було п'ять років і я почав красти. Цілуючи

розп'яття Христа, в цей час з таці я крав копійки, або паперові гроші. І коли продавець сільської крамниці питав мене, де я дістав гроші на цукерки, я відповідав йому, дивлячись в очі, що мені Бог дав. В сім років я потрапив у дитячий будинок. Ставши чуть старшим, я почав обкрадати магазини. У мене з'явилися не тільки цукерки, але і цигарки, вино. У дитячому будинку хлопці і дівчатка були дружні між собою. Я пригощав усіх чим міг, вчив однолітків красти. Голодно тоді було. Тим паче нас обкрадали і директор, і наші вихователі. Люди ставились до нас презирливо. Презирливе "Дитдомовець" було як удар батога.

У 1958 році вперше потрапив у в'язницю на три роки, за підробку ікон під старину. Звільнившись з ув'язнення, вперше почув презирливе "Тюремник". Я зненавидів людей, і водночас був готовий віддати за них своє життя, якби трапилась така нагода. Нагода така не траплялась, а ненависть росла. Ні, ні, убити людину? Не зможу і не маю права на це, але презирство до людей залишалося до приїзду Папи Римського у Львів.

Я дивився по телебаченню на святого дідуся і у мене стискалося серце від хвилювання, перехоплювало подих, а сльози наповнювали мої очі. Я не стидався цих сліз, адже всі в'язні, котрі були поруч зі мною, так само були схвильовані. Відверто кажучи, я не сподівався на таку щиру зустріч львів'янами Святійшого Отця. А яка у нас гарна молодь! Дякую вам, хлопці і дівчата, за те, що своєю щирістю заставили моє замерзле серце розтанути і полюбити вас і усіх людей. Знайте: я люблю вас! Дякую, що пробудили в мені цю любов. Після цього я більше не зможу красти. Скоро мій день звільнення. Якщо раніше я не знав, як мені пристосуватися на волі, то зараз я знаю. У мене нікого немає з рідних, немає і даху над головою. Одне, що я вмію – це малювати. Пишу ікони, пейзажі, портрети. Це не мало, щоб заробити на життя. Але звільнившись з місць ув'язнення без копійки і без даху над головою, це вже складно. У будинок для престарілих для мене двері тяж зачинені – бояться: Тюремник. Що ж робити? З повагою – Олександр.

Святії дні

Хай дні святі встають зорею,
Якщо в твоєму серці Бог.
Тоді ти вищий над землею,
Не знаєш болю і тривоги.
Тебе, воістину я славлю,
Своїм відкритим каяттям.

Віра

Проміння хмари пробиває,
А крізь бетон трава росте.
В людей: хто Бога забуває,
Душа бур'яном обросте.
Якщо ти в сумнівах блукаєш,
Послухай свого серця бій.
В нім Бог тебе оберігає, –
Він ісцелитель твій.

Чужу ненависть я знеславлю
Любов'ю, вірністю, життям.
Хай лють знайде прощення,
Хай згине зло по всій землі
І хай від Божого знамення
Засяє Сонце у імлі.

Дорога до Бога

Я довго йшов до Тебе, Боже, –
Не вірив, що існуєш Ти...
Але без віри жить не гоже, –
Рослина гине без води.
Пробач гріхи мої земнії,
Допоможи змінити буття,
І щоб Любов, Надія, Віра
Мене вернули до життя.

Чого і чому?

Для чого Ти створив людину? Чому спокійно все сприймаєш,
Для чого вищий розум дав? Чому усіх не загнуждав?
Для чого у лиху годину Що далі буде – я не знаю,
Своє творіння рятував? Але усьому є кінець.
Чому усі гріхи прощаєш? Тому все людство – я гадаю,
Чому Ісус за всіх страждав? Терновий одягне вінець...

10. *2001 рік.* Ми, в'язні виправної колонії суворого режиму, звертаємося до Вселенського Патріарха Івана Павла II Папи Римського, з проханням відвідати нас. Здебільшого ми – люди зі скаліченою долею, і з дитячих будинків, сироти, а тому хочемо скористати з такої рідкісної нагоди, щоб разом з Вами помолитися, попросити прощення за наші гріхи й отримати від Вас Боже благословення на кращу долю в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь. 850 підписів засуджених.

*Це запрошення підписали ув'язнені українці, росіяни, євреї, поляки, мадяри, цигани, представники інших національностей, католики, православні і мусульмани.

11. Слава Ісусу Христу!

21.11.01 р. В першу чергу дякую Вам, отче, за хлібну передачу, за газети та духовну науку. В мене є ще одне до Вас прохання. Я скоро звільняюсь і маю проблему з одягом, бо на вулиці зима. Ще раз дякую Вам за Ваше піклування про нас. Ви знаєте, з кожним разом, коли я Вас слухаю, то стаю новою людиною. Багато чого я сприймаю зовсім по-іншому, ніж до цього часу. Ваші слова багато на що мені відкрили очі. Скоро на волю, як там буде далі, поки що не знаю, але прикладу максимум зусиль для того, щоб не опинитися знову в тому болоті, в якому знаходжусь зараз. Мені було в жовтні 30 років, а назад подивися – одна темнота, навіть пригадати нема що. З 16-ти років, крім тюрми і зла, не бачив в житті нічого. І тому, дякую в першу чергу Вам за все. Щодня молюся і прошу Господа, щоб поміг мені встояти перед тими спокусами, які мені готує сатана на волі. Нехай Господь Бог благословляє Вас і охороняє від усього злого. З великою до Вас повагою – Василь.

12. *Восени 1997 року мене “занесло” на проповіді, щось різко говорив. Після Богослужіння підходить до мене чоловік з Волині, який сидів за сніп льону, і каже: “Отче, не говоріть таких проповідей, бо Вас заберуть від нас”.

13. *У 1998 році підходить до мене засуджений, який прислуговував до Служби Божої і зі смутком каже: “Отче, за тиждень Великдень і мене не буде в церкві, бо звільняюсь. Хоч як тут важко в тюрмі, але не хочу йти звідси, бо так мені легко і добре стояти на Службі Божій, що я забуваю про все на світі. А вдома я мучився в храмі і стояв, якби хто каміння поприв'язував до ніг, не міг дочекатися кінця”. Я засміявся, бо вперше почув, що людина не хоче виходити з тюрми.

14. *Цікава історія життя в Богдана. Він 1958 р.н., а відсидів вже 21 рік за три вбивства. Від першої жінки має одну дитину, від другої – дві, від третьої – п'ять! З першого тринадцятилітнього терміну вісім років відсидів в ямі за бійки. Поважний кримінальний авторитет, але я про нього все кажу, що то рідкісний чоловік, бо спра-

ведливий. Час і Божа ласка зробили своє. На Великдень 2000 року Богдан вперше у житті висповідався. Я був надзвичайно щасливий з того. Згодом, він привів до Сповіді ще й своїх друзів. Два чи три рази доходило до того, що Богдан вже був готовий знову за підлість декого відправити з цього світу, але стримався, щоб не підвести священника. Я твердо переконаний, що це Святе Причастя перемінило його серце і рятує від злочинів. Якось до Богдана прийшов приятель і каже, що час від часу раптово знепритомнює і не знає, що з ним робиться. Мабуть, хтось вік. Богдан каже: там, на престолі, священник залишає свячену воду, йди, помийся нею. Той помився і сталося чудо – виздоровів. Коли мені про це розповіли, то я почав сміятися, бо вода була звичайна. Ось що робить віра в Бога!

15. *На Покрову 2002 року прийшло 120 ув'язнених на Богослужіння і я давав їм цілувати чудотворний медалик Матері Божої з Гарабандалу.

1. Олексій, 1957 р.н. “Вже тринадцять років перебуваю у в'язниці. Одного разу, після травми, у мене зробилася велика рана на правій гомілці. Чим я тільки не лікував, але все безуспішно. Рана безперервно текла і гноїлася – утворилася нуриця. Лікарі сказали, що таке не лікується. Однак я не тратив надії і молився. На Покрову 2002 року священник після Служби Божої давав цілувати чудотворний медалик Матері Божої з Гарабандалу. Я з вірою поцілував його – і після восьми років невиліковної хвороби моя нога зажила”.

2. “Внаслідок вибуху зварювального апарату в мене зробилося більмо на лівому оці. На то більмо операції не роблять. І ось після п'яти років хвороби я поцілував чудотворний медалик, і невдовзі більмо розсмокталося та щезло. Дякую Матері Божій за ті чудесні оздоровлення”.

3. Зеновій, 1951 р.н. “Два роки перебуваю у в'язниці. Влітку 2002 року я обпалив ногу і в мене почалася екзема, а з вересня – чиряки на шиї і голові. Деякі, особливо ззаду на голові, сильно боліли. Коли я прикладав іконку Чарнецького, біль проходив, але чиряки кинулися по плечах і ногах. Лікував дорогими мазями, але вони мені не допомогли. Я вже не міг рухатися, але таки йшов на Службу Божу і молився. На Покрову священник давав цілувати чудотворний медалик Матері Божої з Гарабандалу й після цього я навіть не отямився, як повністю став здоровий – екзема і чиряки щезли. Відчуваю велику радість на душі після такого чудесного оздоровлення”.

16. *Два роки до церкви ходив Данило – наркоман. Разом з Тарасом дуже мені допомагав і став практикуючим християнином, молився на вервичці. Це був гарний і добрий чоловік, який мріяв зачати нове життя після звільнення. Однак, у нього сильно почала боліти нога. Забрали в лікарню – там він і помер, не доживши до звільнення два місяці. Мав 32 роки. Як я довідався про його смерть, то аж вовком завив. Так мені жаль було за Данилом, але й радість мав на серці, бо він помер в ласці Божій. Після смерті кожного свого парафіянина-зека я відправляю окремо Службу Божу і тим чесно виконую свій обов'язок перед його душею.

17. *Зустрічаю бабку з церкви, а вона каже: “З того зека, що відсидів 21 рік за вбивство, вже ніч не буде”. А я відповідаю: У неділю, після Служби Божої в тюрмі, підходжу на зупинку, а там на возику – паралізована дівчина. Приїхала маршрутка – всі лізуть досередини, ніхто не звертає уваги на бідну каліку, яка може спізнитися на поїзд. Я підбіг і прошу: Дайте місце хворій людині. – Чую, жіночий голос ричить: “Я

теж хвора”, і ніхто крока не зробить, щоб допомогти. Беру і насилу пхаю дівчину з возиком досередини, ледве двері зачинив. Відійшов і кричу: То не люди – то звірі, зеки такого б не зробили.

А ось, що розповіла мама сліпої дівчини. Стояли на зупинці, під’їжджає маршрутка, і раптом шофер побачив, що дівчина сліпа – значить, безкоштовний проїзд. Як дав газу – тільки й закурилося за ним. Або врубав собачу попсу і йому по цимбалах, що люди їдуть, як в пеклі. Такого зеком не називають і на цьому світі за таке в тюрму не садять, ще й, може, непогано живе, але на тамтому світі обов’язково доведеться за це відповісти.

18. *Ще на самому початку мого служіння в тюрмі мав такі дивні випадки. Підходить чоловік і каже до мене: “Отче, мені ні за що дали дванадцять років, я зовсім не винен”. Жаль мені стало того чоловіка, яка несправедливість, але питаю його: Скільки ви з жінкою зробили абортів? Відповідь – дванадцять! Того ж дня підходить інший і каже, що десять років дали – теж ні за що. Питаю за аборти – відповідає, що десять було. І я, і вони були цим шоковані.

19. Яким, циган, 1968 р.н. Багато років тому мене зрадив приятель, з яким ми колись з-за кордону перевозили награбовані гроші. Я його зарізав і мені дали чотирнадцять років. Пізніше втік з тюрми, але попав у засаду, де мене очікував нічний патруль. Коли по мені відкрили вогонь, то я опинився на землі швидше першої кулі. Тільки один Бог знає, як так сталося. Один з патрульних приставив мені в потилицю дуло автомата, а другий кричав: “Стріляй, чого чекаєш!” В той час я думав про смерть і раптом подумки почав каятись і просити в Бога прощення гріхів. Не пройшло і дві секунди, як перший сказав: “Зачекай, ми можемо не того застрілити”. І лише тоді я зрозумів, наскільки Бог милосердний, що з-за любові до людини Він прощає навіть такого грішника, котрий кається, хоч і подумки.

Зі мною було багато таких випадків. Я захворів туберкульозом відкритої форми. Перебуваючи на постельному режимі, я бачив тих, хто вмирав на моїх очах. Це було жахливе видовище дивитися, як вмирають молоді люди віком від 18 до 40 років. Лікарі поставили мені діагноз – смерть, що проживу чотири місяці. Лежу я в постелі, чекаю свого часу і бачу як відходять з мого життя молоді хлопці. І я призвав *Великого Бога й Спаса нашого Ісуса Христа* (Тит 2:13), з молитвою про порятунок. Господи, я молодий і знаю, що Ти мене любиш. Через любов до мене страждаєш. Якщо Тобі потрібна моя душа, то нехай буде на то воля Твоя.

Вночі мені виразно приснився Ісус Христос, біля входу до церкви з хрестом. *Бог є Дух* (Ів 4:24). Він був у білому вбранні. Його очі дивились на мене так, якби чогось від мене хотіли. У сні Він сказав мені тричі три слова і я прокинувся. Зранку сам встав і пішов на прогулянку, згадуючи свій сон. Без втручання лікарів Ісус вернув мене до нормального нового життя.

Я народився по-новому, тому що на то була воля Божа. Тепер у мене здоровий дух, тіло і чистий розум. Кинув курити після Сповіді через те, що Ісус у моєму серці. Тепер мої легені в нормі. Я вдячний Господу нашому Ісусу Христу за те, що мене, невідьника, зробив вільним. Дякую Тобі, Господи, за те, що виявляєш любов і ласку до тих, хто взиває ім’я Твоє.

Отче, я на Покрову скинув з себе якийсь тягар і на душі стало легко. Я почав вільно дихати, дякуючи Святій Діві Марії з Гарабандалу.

20.

Слава Ісусу Христу!

Симеон, циган, 1951 р.н. Моя мама родом з Угорщини, пенсіонерка, 86 років, а батько помер. Я маю шестеро дітей. Працював на заводах, на будовах. Змушений піти красти, бо роботи не було, і сів в тюрму. По п'янці вкрав сумку на вокзалі, за що отримав півтора року. Я за це шкодую, що так сталося. Другий раз відбуваю шість років. Цей термін я взяв на себе через жінку, бо в мене багато дітей і я не хотів, щоб вона сиділа. Хай мати буде з дітьми вдома. У тюрмі я захворів і лежав у центральній лікарні, бо хвороба мене скрутила. Робили операцію на геморой, а нирки хворі. Тому я Вас просив, отче, щоб Ви мені допомогли з ліками. Я почав ходити в церкву, бо Ви любите говорити правду і допомагати людям в лагері, які потребують, бо Ви вірите і відчуваєте просьбу людини. Я Вам дуже вдячний за все. Нехай Вам Бог чистого неба дає, щастя, здоров'я і довгих років життя.

* Пригадую, підходить Симеон після Служби Божої і запитує, чи я купив ліки на операцію, бо інакше... Я кажу, що так, приніс. Хотів мені подякувати, але сльози залили йому очі. Не сподівався, що хтось у таку важку годину, без вигоди, може робити добро. Ніколи, до кінця життя не забуду тих сліз в очах і такої подяки. Це справжній циган, роботяга. Всі шість років я помагав йому харчами, взуттям, ліками і чим тільки міг. Симеон навчився молитися на вервичці, ніколи не пропускав Літургії і лице в нього під час Служби Божої світилося. Привів багато циганів до Сповіді, а одного разу навіть перекладав на Сповіді, бо попався такий, що ні бум-бум. З Симеона буде святий чоловік-циган. Після його звільнення дав я йому гроші на поїзд і ми попрощалися з надією колись зустрітись в небі.

21.

Слава Ісусу Христу!

22.04.2002 р. Святий отче, я служив в Афганістані у 1979-81 роках, а зараз скоїв тяжкий злочин, у чому розкаююсь і весь час прошу в Бога прощення. Звертаюся до Вас за допомогою, бо у мене нема ні рідних, ні близьких. Я хворий на туберкульоз і дистрофію. В даний час я важу 39 кг, а зріст у мене 165 см. Сидіти мені ще багато – шість років і вісім місяців. Але чую по стану свого здоров'я, що навряд чи доживу до кінця свого ув'язнення. Весь час відчуваю, що худну, і постійне відчуття голоду. Допоможіть мені, будь-ласка, хлібною передачею, ради Христа-Спасителя. Я молитимусь за Вас і за всіх нас грішних людей на цім світі. З великою пошаною до Вас – раб Божий Віталій.

22.

Слава Ісусу Христу!

Вересень, 2002 р. Я дуже щасливий, що Ви в нас є, отче. Чекаємо Вас, як свободи, хоч ще сидіти чотири роки, та це не страшно. Цього разу за 45 років познайомлюсь ближче до людей і до Бога. Мене, крім горілки, в житті нічого не цікавило, одна проблема була, де зранку похмелитись, а далі – напиться. Напевно, якби хто сказав, йди до церкви, я відповів би – став літру, тоді піду. Та зараз мені на старості дійшло, від кого ми залежні, і більше сатані не хочу підкорятись. Тут я маю роботу в кузні,

маю Вас, і більше мені нічого не треба. У вільний час читаю. Хоть відпочину за всі роки від того, якби сказати, аду. Ми з Вами майже однолітки, але я від тої горілки на цілих 60 потягну, та й менше не дають. Повірте, навіть писати не вмію добре. Попросив свого знайомого і він пише, а я диктую. Я пишу це від чистого серця з повагою, з любов'ю і вірою в Бога і до Вас – Євстахій.

12.11.2002 р. Отче Ігоре! Хочу оповісти недавній епізод зі свого життя, такого розмаїтого і напрочуд грішного. Перебуваючи вісім років у місцях позбавлення волі, я починаю усвідомлювати суттєвість свого існування, аналізувати кожен вчинок. На волі, через життєві турботи, ми над цим не маємо часу задумуватися, забуваємо про Бога, нашого Творця, занурюючись з головою у круговерть гріховності. Ось кілька днів тому я отримав від Вас допомогу, за яку ще раз уклінно дякую. Щось в душі підказувало – роздай, роздай, і я зробив за велінням серця. Роздаючи, я отримав таку легкість і радість, забувся, що знаходжуся в лагері, що завтра сам захочу цього, що роздав сьогодні. Я згадав Вашу науку – роби людям добро, а Господь сторицею віддячить, хоча знав, що ці, кому я вділив, не мають і не будуть мати змоги мені віддати. Я бачив їхні очі, одні повні вдячності, другі – повні хитрості і обману, треті – заздрісні, повні зневаги. Але я був на вершині Божої благодаті, сміявся і радів, дякував Господу, що я, грішний Його раб, можу жити по-людськи, а не тваринним життям. Зрозумів, що не пізно вернутися до Бога, виконувати Його заповіді. Як жаль, що я не зустрів Вас раніше, років 20 тому. Тоді б моє життя склалося зовсім по-іншому, адже моїх батьків теж насильно вивезли з-під Перемишля і вони – свідомі українці. Я вдячний Вам, отче Ігоре, перш за все, адже у своїх проповідях Ви завжди нагадуєте нам, що ми також діти Божі, і що першим пішов у Царство Небесне розбійник-зек. З повагою до Вас – засуджений Євстахій.

23. *Приходить до мене гарний молодий хлопчина і каже: “Отче, якби Ви знали, як мені важко було до Вас підійти. Минулого разу я сидів за бійку. Вийшов, познайомився з гарною дівчиною, любив її і хотів з нею одружитися. Крім того, моя наречена вже була вагітна, а тепер, мабуть, зробила аборт. Як її мама почула, що я вже був суджений, то приклала всіх зусиль, щоб мене знову посадити. Та підла баба щонеділі ходить до церкви і називає себе християнкою. Як мені з такими стояти поруч в храмі?” Я його ледве заспокоїв і кажу: “Юда був апостолом і що зробив? Однак через нього ми не відрікаємося християнства, бо за взірць беремо інших одинадцять апостолів, які життя віддали за Христа і стали святими. Так само і та баба, яка своїми вчинками служить сатані, не має права називатися християнкою і через неї ти не повинен відрікатися правдивої Церкви. Перечитай “Життя Святих” і на кожний день знайдеш тисячі людей, з яких треба брати приклад. Зрозумій – так все не буде і світ не без добрих людей. Тобі ще усміхнеться доля!”

24. Борис, 1957 р.н. Мої батьки бідні селяни. Мати була хвора і ніде не працювала, а батько пив, що було причиною постійних скандалів і бійок. З самого дитинства, наслідуючи батька, я вже помагав сатані своїми ділами. У школі погано вчився, кутив і матюкався, а в 17 років почав пити разом з батьками. У 1976 році в п'яній сварці переступив закон і зарубав батька сокирою. Звільнився у 1982-му, але висновків не зробив і в 1984-му зарізав людину під час п'яної розборки. Дали мені два роки. Після звільнення вів розгульне життя, і в 1990-му мене посадили – державна

кража і розпуста з малолітньою дівчиною. Дали дев'ять років. В тюрмі під час конфлікту вбив зека, добавили мені ще рік. Звільнився і ліг в тубдиспансер, але знову підрізав ножом людину. Дали шість років. З 1998 року я постійно ходжу до церкви. Вперше у житті я висповідався і прийняв тіло і кров Ісуса Христа. Під час Сповіді я сказав тільки те, що було вказано у вирокі і про що знало начальство, а за решта своїх злочинів промовчав. Після цього мені приснився сон і я чую голос: “Що ж ти, брате Борисе, розказав те, що всі знають, а те, що знаю Я – ти не сказав. Негайно піди до священника і розкажи все зі свого життя та виконай те, що тобі буде наказано; коли виконаєш і будеш просити – буде тобі дано”. Я вмить проснувся, в секції темно і я зрозумів, що то сон. У неділю підійшов до священника і повторно сповідався. Тепер на душі в мене набагато світліше, ніж після першої Сповіді. Я зрозумів, що знайшов те, чого так довго шукав у житті – це дорога до Господа Нашого Ісуса Христа. Хай благословить мене Господь. Моя бабуся колись була дуже побожна і, мабуть, її молитви з тамтого світу рятують мене. Дорогі брати і сестри, помоліться за прощення моїх гріхів перед Богом, бо я дуже грішний.

Отче Ігоре, Богу милий друже! Дякую Вам за ліки, які мене рятують вже стільки років, відколи Ви тут; дякую за харчові передачі і за Вашу доброту до мене. Нехай Господь віддячить Вам за Вашу кропітку й нелегку працю. Зі щирою повагою до Вас – Борис і мій Ангел Хоронитель.

25. Серпень 2002 р. Отче! Дякую Вам за ласку, за любов, що Ви мене охрестили і стільки часу рятували від лихих вчинків. Я дуже люблю Вас, бо Ви є мій вчитель. Через Вас я пізнав любов до Бога. Їду додому, не знаю, як складеться моє життя, але в вересні обов'язково приїду і знайду Вас. Хай Бог любить Вас і дає Вам сили приходити до нас на зону, і правити Службу Божу. Дякую Вам і Вашому начальству за нас усіх. Михайл – слуга церкви і Ваш учень.

21.10.2002 р. Отче Ігоре, хочу написати Вам про людину, з якою прийшов до Вас у церкву і з якою вже два роки ділю хліб і все, що є. Борис з бідної родини і фактично у нього не було дитинства. З 15-ти років він не може розстатися з тюрмою, сидить вже 26 років. Після кожного звільнення хотів зачинати нове життя, але щоразу знаходились люди, які змушували його брати ніж в руки.

Хочу Вам сказати за нього правду. Це надзвичайно працююча людина. Все, що Ви йому даєте, він роздає хворим і вбогим. Їх в лагері 70 %. Він не може відмовити нікому, не пройде повз людину, щоб не допомогти. Вже двох людей обув з того взуття, яке Ви йому дали. Книги, газети перечитає і віддає іншим. Він дуже важко хворий на “тубік”, але так постить і покутує за свої гріхи, що нам, зекам, страшно дивитися. В цю п'ятницю принесли йому хліб від Вас і він поділив його між зеками, а потім разом зі мною молився за Вас і за незнайомого. Прошу Вас, отче, дбайте про нього, бо я не хочу втратити людини, яка дійсно увірила в Бога, поступає по Біблії і вчила мене розуму. Я дуже вдячний йому за це. Отче принесіть мені окуляри і вервичку, а також відправте Службу Божу за наше начальство, бо якщо подумати добре, то вони нас годують і одягають. Ваш похресник – Михайл.

Хочу подякувати Вам, отче, за увагу до мене. Вперше за весь час у тюрмі Бог зіслав свою ласку на мене через Вас і до мене прийшла радість. Велике спасибі за теплоту Вашого серця, що Ви охрестили мене і дали зрозуміти зміст життя на цій долині сліз; за радість, яку Ви подарували мені, а через мене ще чотирьом, яких я

привів до Хрещення. Отче, стараюсь пояснити людям про Службу Божу, кажу, що треба сповідатися. Одні розуміють – інші сміються, деякі стидаються йти до церкви, але в Бога вірять. Хочу зробити Вам дарунок за Ваше тепло, за ласку, доброту, що взагалі Ви є; що є людина, яка несе світло і спасіння для нас, зеків. – Це маленькі наручники. Якщо затиснути палець, то без ключа не зіймете! Мені хотілось зробити Вам приємність від маленького доброго серця, яке вірить Вам і зичить добра. Михайл.

26. Вільгельм, 1940 р.н. Я опинився в туберкульозній тюремній лікарні у Херсоні і постійно молився до Бога. Один засуджений з мене сміявся, коли я хрестився. Жартував і робив пародію з цього. Раптом після цього йому відрізало пальці на циркулярці. У молитвах я просив милосердя для себе, за Вас, отче Ігоре, за людей, які ходять з вірою до церкви, за добрих українських священників. Ці молитви я брав з молитовника, який Ви мені дали ще в 1997 році і з того часу він завжди біля мене. Господь почув мої молитви. Після зміни Кримінального Кодексу України я підлягаю звільненню. Відбув уже вісім років покарання, крадіжка в особливо великих розмірах – 180 грн! А присудили мені дванадцять років. Моя дочка, яка давала фальшиві покази щодо мене – померла. Така кара на неї впала, бо насправді сама залізла в магазин. Ніщо не повернеш назад, бо на все воля Божа. Я дуже дякую Богу за його доброту, ласку і спасіння. *Повернувся живий з Херсону і відразу до Сповіді. Плакав з радості, що побачив мене. Його батько був німець.

27. *Один чоловік каже мені, що на п'яну голову вбив свою дев'ятилітню доньку. Дуже мучиться і кається, що таке зробив. Дали йому дев'ять років. Не раз мені люди кажуть: "Який жах! Як ви могли дати такому злочинцеві розрішення?" Відповім таке: А скільки людей роблять аборти – кліщами виривають з утроби і вбивають своїх нехрещених дітей? Навіть не мають жалю за це! Їх ніхто не садить в тюрму і не називає зеками, ще й шикарно живуть такі, хоч деколи й не можуть порахувати, скільки зробили абортів. На Страшному Суді доведеться подивитися в очі вбитим дітям і тяжко мучитися за це після смерті, а зеки вже за життя страшно покутують за свої гріхи.

28. Сулейман, народився у 1952 році в Баку. Ми жили бідно, батьки працювали на цегляному заводі, невдовзі розлучились. Батько одружився на іншій, а ми з сестрою залишилися біля мами. Їй було важко з нами. Ми росли, я хотів гарно одягатись, як мої друзі, але не було можливості. На мене ніхто не звертав уваги. Батько хотів, щоб я покинув маму і жив з ним, але я цього не зробив, тому що любив її.

Все почалося з крадіжок у шкільному буфеті, роздягальнях, учительській. Почав в слабших вимагати гроші, виходив на вулицю і роздягав людей. Мама про все здогадувалась, але вже нічого зробити не могла. Я був п'ять разів за ґратами. Разом відсидів 19 років.

Хочу відразу сказати, що в Бога вірив, але для себе, і мені здавалось, що цього досить. Виявилось, що я дуже помилявся. І ось прийшов з етапу мій земляк, який попав в їдальню на роботу. Я кожної неділі ходив до нього, щоб поговорити, а там щонеділі відправлялись Служби Божі. Мимоволі почув одну проповідь, другу, третю, а відтак і почав ходити. Спочатку мені сподобався священник, власне, як людина. Він так просто і природно правив Службу Божу, що я з нетерпінням чекав наступної неділі. Одного разу, коли всі йшли до Сповіді, я теж пішов і дуже просив священника,

щоб мене висповідав, хоч я і мусульманин. Мені пояснили, що Бог один і треба похреститися. Після Хрещення я з'єднався з Богом у Святому Причасті і в мене було відчуття, немов би Господь ввійшов у моє серце. Я ніколи не здогадувався, що може бути очищення душі, мені стало набагато легше. Не знаходжу слів, щоб описати такий стан. Сльози радості залили моє лице і я вперше у житті відчув себе щасливою людиною!

Якщо раніше мені хтось заподіяв зло, то я проклинав, а тепер священник порадив простити і молитися до Бога, щоб Він ту людину наставив на добру дорогу. Я ніяк не міг сприйняти те, що говорив священник – простити і бажати добра. З часом довелося так вчинити. Людина мене обманювала, обдурювала, але я за нього молився. Одного разу він підійшов до мене і попросив прощення. Я з тою людиною товаришую досі. Таке бувало не один раз.

Опишу випадок, який мені дуже запам'ятався. Я був майже босий, не мав у що взутись, замерзав в ноги. Приходжу в церкву, священник подивився на моє взуття і говорить до дяка Йосипа: сфотографуй, тобто, щоб приблизно запам'ятав розмір взуття. Я довго не міг зрозуміти, чому він мене мав сфотографувати, аж поки не прийшов на другу неділю на Службу Богу. Мене підкликали і дали теплі чоботи, вони були як на мене шиті, підійшли по розміру. У мене був приятель, в якого п'ятеро дітей, він скоро мав виходити і все просив, щоб я подарував йому їх. Я й подарував, проходивши в них тільки місяць. Через деякий час знайомий по бараку запитав про мої чобітки. Я розповів, кому віддав. Прийшовши з перевірки, він дав мені інші мешти. Взагалі тут задарма нічого не буває (ти – мені, я – тобі). Багато разів я розмовляв з священником, він давав мені різні поради, і не тільки мені, а всім, хто до нього звертався. В одній розмові священник сказав: ти головне молись, проси Бога і Він тобі допоможе. 24 лютого 2001 року я цілу годину молився на колінах на тому місці, де правиться Служба Божа, і попав під амністію!

29. *Поважний і вже доволі літній чоловік каже до мене, що спіткало його велике горе, бо дали шість років. Якись негідники зробили аварію і, маючи владу та гроші, перекрутили все догори ногами. Чому така несправедливість? Питаю, коли останній раз сповідався? – Ще в 1953 році і мав після того тяжкі гріхи. Кажу йому: то є Божа ласка, що ви тут опинилися, бо нарешті висповідалися через стільки років. Інакше пішли би до пекла. – Був згідний з тим, що я казав, і більше не нарікав.

30. Слава Ісусу Христу!

27.02.2002 р. Отче Ігоре, мене положили в туберкульозну лікарню. Я дякую за Вашу ласку, за те, що Ви зекам помагаєте. Віра до Бога людину міняє, вона стає іншою і змінює своє минуле життя. І я Вам дякую за все, що ви зробили для мене. Ви дали мені зрозуміти, що є вихід. Через віру я став іншим і приходжу до Бога. Отче, на тім я закінчую писати короткого листа. Якщо ваша ласка, то купіть мені ліки. Ваш – грішний Едмунд.

31. *Дехто питається мене, чи не боюся заразитися туберкульозом. – На все Божа воля. Часто причащаю важкохворих в тюрмі, а пізніше цією ж ложечкою споживаю Святе Причастя. Однак, віддаю себе в руки Божі – і хай Господь чинить зо мною так,

як Йому подобається. Багато християн у світі моляться: Отче наш, нехай буде воля “моя”, тобто – хочу бути здоровим, ситим і багатим, мати триповерхову хату, пса, машину і одну дитину. Але рідко хто може виявити героїзм і сказати: Отче наш, нехай буде воля Твоя – за все Тобі дякую і все з подякою приймаю: як радість – так смуток, як здоров’я – так хворобу, як життя – так і смерть. Оце і є правдива християнська свобода. Я зауважив, що найбільше чуда стаються тоді, коли людина відрікається своєї волі і згоджується зі всім, що Бог пошле.

32. *В грудні 1999 року підходить до мене чоловік, на вигляд – 75 років. Я ледь не сказав “дідусю”, але стримався і питаю: скільки вам років? – В січні буде 50, а сиджу вже 30 років! Батьки повмирали і я жив у родичів. Вони знущалися надо мною і тримали мене в підвалі. Мій швагро попався на крадіжці, а сказали, що то я, – дали мені десять років. Вдруге швагра брат згвалтував дівчину і мене попросили взяти вини на себе, бо я вже сидів. – Ще десять років. А втретє на весілля всі п’яні билися і я вдарив чоловіка. Той впав на штир, який стирчав з-під землі. Смерть, і ще десять років. Та й в зоні наді мною знущаються, кому не лінь. Гірка моя доля.

33. Олег, 1960 р.н. Мої батьки розлучились, а ми з братом залишилися з матір’ю. Згодом я пішов жити до батька. Ходив до школи і батько вчив мене фотосправі та ремонтувати автомобілі. Навесні 1978 року познайомився з дівчиною, котра стала моєю дружиною. Батько з мачухою були проти невістки страшенно, але я не послухав їх і одружився. Жінка народила мені сина і доньку. Було важко і було добре. Але те добро закінчилось у 1987 році, коли моя дружина подарувала мені зраду. Я не розлучався, бо жаль було діточок. У 1993 році пішов від дружини, бо жити з нею через її неможливий характер і тещину музику стало нестерпно.

До 1996 року їздив по селах і фотографував школярів, але фотографій майже не робив, бо зв’язав своє життя з жінкою, яка, залишившись вдовою з двома дітьми, частенько заглядала в чарку. Не стримувався і я. Так і потрапив на лаву підсудних. Мене звинуватили в шахрайстві. У 1999 році я знову почав займатись фотографуванням в іншій області, де мене перестріли в одному із сіл місцеві крутелики, підіслані фотографами. Я, звичайно, отримав конкретно, після чого лікарям довелось рихтувати моє обличчя. Мене попередили, щоб не фотографував у їхньому районі, але я не послухав і в один прекрасний день мене покарали за непослух, викравши в поїзді всі плівки (26 штук), котрі я віз на проявку і друк. І понеслась завірюха: погрози, скандали, телефонні дзвінки і знову тюрма. Але я все це переношу як можу, хоч гірко на душі. Допомагає те, що пишу вірші. То сам для душі, то хтось замовить з засуджених для родичів. Став відвідувати Греко-Католицьку Церкву. Дякуючи отцю Ігорю Царю і його молитвам та добрій науці, не падаю духом, а пишу для людей і про людей: про кохання і зраду, про тюрму і природу, і що найголовніше, про мою розмову з самим Господом Богом.

Липа

Старенька липа біля хати,
А цвіт на липі золотий.
Приємно пахощі вдихати
І слухать шелест чарівний.

Земний рай

Річка тихо протікає
За хатами. Йде у світ.
Зорі в воду заглядають
І сріблять троянди цвіт.

Дивлюсь на липу із віконця,
З хатини рідної батьків.
Дивлюсь, як рано сходить сонце
Й сія у дзеркалі ставків.

Там верба плакуча
Коси опустила до води.
Де ж ти, річко, воду носиш?
Ну, скажи, – куди, куди?

А на горбочку сад чудовий,
З плодами гілля обвиса. –
Ох, як п'янить нектар медовий...
Навкруг – краса, краса, краса!

А в гаю за чистим полем
Словейко щебетав.
То із радістю, то з болем
Щось комусь розповідав...

Там, біля церкви недалечко,
Старезний млин сто літ гуде.
Куди не глянь – гніздо лелече,
Коли ж це все ще раз прийде?

Попід хмарами у небі
Жайвір пісню заспівав,
На озерці диво-лебідь
Собі пару виглядав.

34. *Сидів у зоні старенький дідусь Гнат за вбивство своєї жінки. Діти зреклися його. На побачення приїжджала тільки 90-літня мама. Гнат ніколи не пропускав Служби Божої, і я допомагав йому чим тільки міг. Як він щиро сповідався і каюся за свої гріхи – того словами не передаш. Після Причастя завжди так молився, що аж лице світилося. Все переживав, щоб вийти на волю ще за життя мами, а сталося навпаки. Приїхала мама на побачення – і при ній Гнат помер. Діти відмовилися забрати померлого батька, але хтось з дальшої родини забрав. Шкода, що мені не дали знати, бо я був би з великою радістю похоронив діда Гната, адже він помер у ласці Божій. Який фальшивий світ і немилосердний – Христос прощає людям, а діти батькові – ні. Цікаво би мені було знати, чи ті діти живуть без гріхів на світі, що так засудили свого батька?

35. *Франек, 1956 р.н., два рази суджений за махінації. Його батько був польським офіцером на війні, а мама – українка з Волині. Жили в достатку, мали свій будинок і машину. Мама весь час рвалася на Батьківщину. Одного разу в газеті побачили малюнок: на паркані висить ковбаса, а внизу пес і навіть не хоче її їсти – так добре жити в Советському Союзі. Це дуже вплинуло на батьків – і вони поїхали на Волинь. Тільки перетнули кордон – відразу позбулися всього, що з собою везли. Батько почав протестувати – посадили. Мама залишилася з шістьма дітьми і просила, щоб вернули їх назад у Польщу, але їй відповіли в КГБ: назад дороги нема, є тільки вперед – у Сибір. Тоді просила, щоб хоч відпустили чоловіка, а за маєток вже мовчала. Відпустили і поселили їх у бараці.

36. 14.07.2001 р. Я народився у 1964 році в родині робітників, де батько росіянин, а мама українка. Батько сильно пив і бив матір, до мого виховання діла не мав. Як в школі ставили незадовільну оцінку, то довго не розбирався, а що під руку попало, тим і лупцював. До третього класу вчився непогано, але на той час вже крав у батька сигарети і підпільно покурював. Я з дитинства лівша і коли в п'ятому класі вчителька викликала до дошки, то взяв крейду в ліву руку. Вона здивовано подивилася і каже: візьми в праву. Я їй відмовив, бо не писав тією рукою. Тоді вона поставила двійку і викликала батька до школи. Батько, прочитавши щоденник, взяв коцюбу і так вона по мені гуляла, що тиждень не міг сісти. Вчителька з цього тішилася, бо я був як робот,

що казали, все робив, аби не потрапити під п'яну руку батька. Після цього я зненавидів вчительку, яка, до речі, була класним керівником. І щоб помститися, навмисне перестав її слухати. Після цього вигнали зі школи і перевели в інтернат, знову в п'ятий клас. Там мені було нецікаво, бо я не звик до зачиненого життя. Почав сачкувати зі всіх уроків. Вирішили, що треба мене помістити до психічної лікарні. Полежав я там і виписали, але треба вчитись. У школі мені не місце, в інтернаті теж. Вирішили, що будуть вдома вчити. Приходила вчителька, яка добре мене знала. Отак ледве закінчив сім класів.

Пішов я вчитись в учбовий комбінат на муляра-монтажника. Вчився непогано, пішов на практику. Так і дійшов до армії. Прийшовши додому, зустрівся зі старими друзями і скрізь за зустріч пили. Це тривало декілька місяців. Після чого мати вирішила здати на лікування. Суд дав пів року наркологічного диспансеру. Там я не витримав тортур і знущань, бо спочатку кололи сульфазином, після якого добу то в піт, то в жар кидає, а потім тиждень ногу тягнеш, як полomanу. Ці диво-ліки ще терпів, а як почали після обіду цинк давати, провокація називалась процедура, то ричав далі, ніж бачив. Навмисно в цей час сунули горілку, мовляв, щоб спротивилась. Коли лікаря спитав, чи може в 20 років людина бути алкоголіком, він посміявся, а на запитання: ми тут що, піддослідні кролики? – він промовчав. Вибравши момент, коли вивели вантажити брудну білизну, я чкурнув з того лікування. Мені було байдуже, куди їхати, аби подалі, щоб не зловили. Завербувався на Урал в лісопояс, а там, у Сибірі, люди тільки працюють та п'ють, бо піти немає куди, скрізь ліс.

Прийшовши, зустрів двох собутільників, які в ту ніч обікрали магазин. Запросили мене випити. Прийшов додому і розбив дзеркало. Мама викликала луноход. Приїхали мінти, я лежу без пам'яті, а в кишені у мене шоколадка з пограбованого магазину. Почались допити і я, щоб не видати товаришів, взяв все на себе – дали одинадцять років! За всі роки кенти навіть не поцікавились мною, ні одної буханки хліба не передали за те, що сиджу через них.

Оце чую, що до тюрми священник приходить. Пішов до церкви, а сам не хрещений, якось не по собі. Але горів бажанням охреститись. Вивчив "Отче Наш", підготувався і 9.07.1997 року охрестився. До цього часу я практично нічого не знав про Бога, бо мама була комуністка, а батько невіруючий. Пам'ятаю, в дитинстві, бабця до церкви ходила, але мене з нею не пускали. Тому не знав ні однієї молитви. Після Хрещення сльози рвалися на поверхню, але соромлячись священника, а ще це все в зоні відбувалося, просто змушений був стриматись. Коли священник читав молитву, то відчувалося якесь незрозуміле полегшення, а коли почав мазати руки і вуха, то ніби кисень чистий в мене заряджали. Після цього щастя почав регулярно ходити до церкви, читати духовну літературу та вчити молитви з молитовника, який подарував мені хресний батько – дядько Йосип.

Дуже багато навчив мене наш священник отець Ігор. З його допомогою прочитав більше духовної літератури, ніж за всі роки свого існування в п'яному угарі. Підкреслюю, що існування, бо не жив, а існував. Деякі говорять навпаки, що попавши в тюрму, вони починають існувати, а на волі, мовляв, жили. Я ж скажу інше, що без Бога, хоч в неволі, хоч на волі, немає життя, а справжнісіньке існування.

Одного разу привів отець Ігор паломника Джорджа з Америки, який 30 років по світі ходить. Одяг на цьому святому чоловікові дивний: взутий у постолі, якщо так можливо сказати, бо підшва з гуми автомобіля і вирізана з колеса, підв'язана пасками. Плащ пошитий із клаптиків старих джинсів і підв'язаний мотузкою. Біблія в

руці та образок Діви Марії, а посох наверху мав хрест з розп'яттям. Головне не одяг, а набагато важливіше з якою Божою любов'ю, бадьорістю, сповнений Святого Духа, з посмішкою на лиці він розповідав, як його зустрічають, як він подорожує, як благословив його Папа Римський. Дуже цікава і пам'ятна на все життя була зустріч. Чесно кажучи, що я йому позаздрив, бо від нього віяло чистотою, святістю та любов'ю. Ця зустріч додала багато світлого до мого чорного життя.

Розповідав отець Ігор про студента, який 3000 разів відмовляв Ісусову молитву. Спочатку подумалось, що він цілий день нічого не робив, а тільки молився. На другий день вирішив випробувати "Боже милостивий, будь мені грішному". Правда не рахував, але до обіду молився і не помітив, як час пролетів і при цьому працював. У 1998 році тримав в зоні піст, не їв тиждень. Здається, мав би впасти, бо не має того, що потрібно для організму, але так себе почував, що словами передати цього просто неможливо. Такий прилив духовної енергії, що не ходив, а літав! Потім розповів священнику і він порадив такого не робити, бо в тюрмі і так піст. Якщо починається піст, виходжу на вулицю раненько, відмовляю вервечку тричі, а потім читаю молитви і псалми, які знаю. У той час завжди небо чисте.

Тепер я сміливо можу сказати, що я щасливий чоловік. Не можу описати і пояснити цього стану. Це розуміє тільки душа і серце. Благаю про одне, щоб грішники покались, і як каже отець Ігор: "Жиймо так, щоб разом бути в небі". Дуже шкодую, що в дитинстві не мав такого вчителя. Дивний Божий план, такі щедрі дари, така міцна любов, тепла ласка! З величезною повагою і християнською любов'ю, грішний, Божий раб – Сергій.

37. Слава Ісусу Христу!

1.09.2002 р. Яків, 1978 р.н. У дитинстві пригадую був слухняний, чесний і за це мене любили. Мав я сестричку і брата. Життя було веселе. Як помер батько, то появився вітчим – пияк, і почав маму бити. В хаті зробилося пекло. Зі мною ніхто з дітей не хотів дружити, бо батьки пияки. Часто по кілька днів переховувались по сусідах. Одного разу я сильно побив вітчима. Він взяв ніж і накинувся на мене, але я відібрав ніж і вдарив його. Приїхала міліція і мене забрали. На суді ніхто не хотів мене слухати і мама теж була проти мене.

У тюрмі я вперше читав Біблію і мені відкрилися очі. Я відчув, як міняється моє життя, і стає легше жити з Богом, хоч і в тюрмі. Я дістав спокій на душі і радість, пропала ненависть. А як я висповідався у Вас, отче, то на мене найшла така радість, що інші почали звертати на мене увагу: чому ти завжди такий був сумний, а тепер у тебе таке радісне лице? Я й сам не знав, що зі мною відбувається.

Ви, отче, пам'ятаєте, як я приходив до Вас і казав, що йду на операцію. Поїхав і мені сказали, що нема гарантії на життя. Я відмовився від операції і почав молитися до Шептицького. Був там у лікарні два тижні, молився безперестанку і мене відправили назад у зону. Я далше молився і мені то з вуха щезло. Я зрозумів, що то Божа сила і ласка Митрополита Андрея допомогла мені. Лікар здивувався, викликав, щоб подивитися. Я йому кажу, що нічим не лічив, тільки чистив ватою, бо до мене ніхто не приїжджає. Я зостався один з Богом і братами по вірі, бо з ними молюся і ходжу в церкву до Вас, отче. Ми дуже дякуємо Вам, що Ви не забуваєте про нас, хоч ми не самі, а з Богом.

Я не годен кожної неділі ходити до церкви, бо працюю в кузні і деколи нас водять на роботу. Але я молюся і прошу Бога, най простить мені. Я не хочу бути порушником, бо то Божа воля так мною розпорядилася і вже скоро буде кінець мого терміну ув'язнення. Я не маю куди йти і не хочу вертатись до села – у той диявольський дім. Не знаю, куди дітися, колеги мої зі мною не будуть дружити, бо я не п'ю і не курю. Отче, як я вийду, то багато Вам розкажу. Я бачу в Вас справжнього учителя.

1.12.2002 р. Прийдіть до мене всі втомлені й обтяжені, і я облегишу вас (Мт 11:28). Читати Святе Письмо – то найбільша милість, яку Бог нам дає. Я не знаю, чому скоріше не пізнав слово Боже. Я тепер маю для кого жити, мені з Богом набагато легше відбувати ув'язнення і покращало моє життя. Віра в Бога справді спасає від темноти, в якій я скоріше був. Три рази смертельні аварії пережив, і сам собі дивуюся, яким я чудом вижив, а тепер я зрозумів, що зі мною був Бог. Отче, я завтра не зможу прийти на Службу Божу – це не по моїй волі, вибачте. Я буду за Вас кожного дня молитися, і прошу Бога, щоб Він більше людей навертав до спасіння. Отче, мені днями наснився сон, що я у Вас на свободі на Службі і біля мене стояла молода дівчина. Ви підійшли і кажете: Якове, ти будеш з нею щасливий. Але я її не знаю. Вона мене тоді обняла і назвала своє ім'я – Іра. Я проснувся. За кілька днів начальник загону говорить: я вас в лютому буду звільняти. Але куди? Я не маю до кого піти на свободі, прийдеться тяжко шукати собі затишок домашній. Отче, щиро дякуємо за те, що не забуваєте нас братів-ув'язнених. Молимося за Вас. Хай Вас Бог рясно благословить.

38. *Прийшов до мене Давид. Мав 51 рік і важко захворів. Видно, що колись був здоровий чоловік, але за 20 років по тюрмах залишилося з нього тільки шкіра й кості. Відчував, що скоро помре. Я все робив, щоб підтримати його у важку годину боротьби за душу. Давид вперше у житті мав справу зі священником, але робив усе, що я йому радив. Молився і сповідався на кожній Службі Божій. Востаннє ми бачились, коли він вже не міг ніг переставляти. Я тоді йому сказав: Давиде, не бійся смерті, ти з Богом і в небі, Господь дасть тобі краще життя. У нього загорілися в очах іскорки надії, ми попрощалися, а на другий день Давид помер...

39. *20.09.2002 р. Назар.* Двадцять років сиджу по тюрмах, а мені лише 41, – це просто дурість. Поміж тюрмами я встиг оженитися три рази. Зараз мене найбільше мучить те, що я не охрестив свого сина. Навіть не знаю до сих пір, йому вже 18 років, чи він охрещений, чи ні. Останній раз я його бачив, коли йому було п'ять років. Я вірив завжди, що є Бог, але грішив дуже багато. Одного разу мене зупинила міліція, а я мав крадені речі: відеомагнітофон і трохи золота. Через дві доби знайшли господарів тих речей. Мене чекала тюрма, але тієї ночі, як уже спав мій сокамерник, я став на коліна і сказав: Боже, змилуйся наді мною, Святий Духу, вселися в мене і допоможи мені вийти на волю. Я клянусь тобі, Господи, що залишу наркотики і більше ніколи їх не візьму в руки! На другий день сталося чудо: мене випустили на волю. Це тільки Божа сила звільнила мене. Пройшло півтора року, я знову взяв наркотики і мене посадили.

Звільнився, приїжджаю додому, а мак як лежав готовий помелений, так і чекає мене, мов та спокуса. Візьми і викинь, спали, але ні – жаль. На вокзалі до мене підходять працівники міліції, щоб перевірити речі. Я кидаю свою сумку і починаю втікати. Арматурою проломав череп одному із міліціонерів. Тут мене і затримали.

Одержав вісім років і нема мені кого винити, бо сам собі біди наробив. Мало того, що вів грішне життя, то ще й не виконав свою обітницю перед Богом. Коли мене привезли в зону, я пішов на Службу Божу і прийняв Святе Причастя, розкаюся у своїх гріхах. Відчуваю себе щасливою людиною, бо я не один. Господь завжди зі мною, а я з Ним. Я відчув Його силу і ласку.

Дякую Богу, що послав нам такого священника сюди в тюрму, як отець Ігор. Це дійсно людина, а саме головне, дуже гарно Службу Божу править і розповідає нам різні історії з життя, щоб привернути нас до добрих вчинків. Нехай Пречиста Діва Марія береже його від всякої біди.

40. *У червні 2002 року чую по радіо, що в одній європейській державі 80% населення проголосували за аборти. Я розказав про це хлопцям на Богослужінні і ми вирішили теж погаласувати. Питаюся, хто проти абортів, і всі 100 зеків підняли руки. Отже, кримінальні злочинці, які сидять вже по 10-15-20 років в колонії суворого режиму – злодії, наркомани, вбивці – мають вищу свідомість і більше милосердя та любови, аніж дикий зматеріалізований світ. То як же, “товариші”, буде на Страшному Суді? А дуже просто: *багато з перших будуть останніми, а останні – першими* (Мт 19:30).

41. Григорій. Народився у невеличкому селі. Після закінчення школи поступив в училище. Під час навчання познайомився з дівчиною і за науку призабув. Пройшов місяць і мене виключили з училища. Я залишився на вулиці і познайомився з хлопцями, на мій погляд хорошими. Пацани згодились заплатити за мене гроші і забрати документи. Жити стало весело. Гроші на розходи мені давали і то великі, хоч роботи не було ніякої. При розмовах запитували чи я знаю досконало вогнепальну зброю і з якими видами я був ознайомлений. Одним словом, я став зброярем у них в бригаді. Вийздили ми на всякі розборки, але прямої участі я не брав. Моя робота була пов'язана із повною безвідказністю зброї. Все йшло добре. Мені це сподобалось і я почувався героєм. Але біда не спить.

У тих краях мене мало хто знав і я ніде не був засвічений, а тому мені наказали прибрати одну людину. Мені показали мужика на фотографії, а згодом і в натурі коло кафе. Я без вагань згодився, бо знав, що відмова не пройде. Зовсім незнайомий пацан підвіз мене до місця злочину. Почекавши в машині біля години, появилась моя жертва. Я не думав нічого, крім одного, як швидше покінчити із цим всім. Підійшов майже впритул і вистрілив два рази в серце. Але для певности зробив ще третій вистріл – в голову. Він впав і почали збігатися люди. Я сів у ту саму машину, проїхав метрів 500 і вийшов. Навіть не спитав ім'я того шофера. Дальше по інструкції я повинен був пересісти у таксі і проїхати до набережної. Там ми і збирались. Коли я був на місці, всі пацани когось ще чекали. Приїхала сімка і з неї вийшов наш авторитет, хоча до цього я його ніколи не бачив. Підійшовши до пацанів, він сказав, що той мертвий і хвоста немає. Похваливши мене, він наказав видати мені 5000 рублів і сказав, що я вільний на сім днів, та відлучатись від групи я не мав права. Привозили дівчат до хати, різні випивки і закуски. Та із своїми грошима я міг робити, що хочу. У ці витрати мої гроші не входили.

Отак вийшло, що я був зв'язаний з людьми, які вбивали, грабували, насилували і робили все інше, що було перш за все гріхом, а потім вже протизаконням, яке карається. Дальше продовжувалося те саме: пияцтво, розпуста, грабіж та інше, що не

назвеш нормальним життям. Одного разу наш авторитет сказав, що ми повинні розсіпатись на деякий час по різних містах. Я виїхав додому. Через три місяці я побив трьох пацанів і був затриманий міліцією. Перебуваючи під слідством, до міліції надійшов фоторобот і мене повезли на опізнання. Відкрили кримінальну справу про вбивство. Дістав я дев'ять років. Відсидівши повністю і нікого з пацанів не продавши, я повернувся додому із лісопівалю. Вдома життя теж не пішло, адже я звик до великих грошей, дівчат і кабаків. Батько мій помер, так і не дочекавшись мене. Залишилась одна мати, яка завжди просила мене піти до церкви, висповідатись, адже я вбив людину. Все те я пропускав мимо.

За розбійний грабіж отримую шість років, які відсидів до дзвінка. Після цього через місяць знову два роки за кражу грошей. Звільнився, а місцеві органи дають мені нагляд. Я не витримую і одержую один рік майже за ніщо. Тільки за три неночівки вдома. Після виходу я дав собі слово більше не зустрічатись ні з якою компанією. Більш-менш було добре. Вдома доглядав за мамою, ну і на роботу треба було якось іти, добувати гроші. Мені пригадалось розбійне життя. Почав придивлятись до людей з кримінальним минулим. Із більшими авторитетами я, правда, не наводив контакти, але з невеличкою бригадою зустрівся. Тут теж мій мозок не спрацював нормально. Я ніякого справжнього діла не зробив і випадково попав в міліцію. Знаючи все про моє минуле, вони почали вербувати мене, тобто працювати на них. Я нарешті погодився. Мене закидали в камери і те, що вони не могли дізнатись, я дуже скоро розкривав. Серед них були навіть два вбивства. Мені стало цікаво і дуже вигідно. Одним словом, я мав непоганий дах.

Для роботи мені треба було постійно знаходитись у кримінальному контингенті і я грав свою роль чудово. Навіть познайомився з однією зечкою. Вона сиділа п'ять разів. Дещо я взнавав від неї, та вона нічого не підозрювала. Ось я і проживав з нею, помагала моїй матері. Та пила вона постійно і не могла контролювати свої вчинки. Якось перед Великоднем приїхала додому випивша. Вдома нічого не зроблено, не спечена навіть паска. Я не витримав цього і вигнав її просто зі своїх очей. А вона, покійниця, перебуваючи в алкогольному сп'янінні, недооцінила мене і встряла у сварку, яка закінчилась ударом. Вона тут же померла. Я згадав про Бога, але було вже пізно. Коли я по виклику дочекався міліції, то вони мене заспокоювали. Отримав сім років, але гріх, який я скоїв, і зараз не дає мені спокою. Друге вбивство я не хотів робити і зрозумів, що то підстава диявола. Змарнував я своє життя, знищив здоров'я і сьогодні я нікому не потрібний. В колонії став наближатись до Бога. Почав молитись за прощення гріхів, висповідався. Вірю, що моя молитва буде почута Богом і я буду прощений. А поки що тільки одне: молитись і молитись, повністю прийти до віри всім серцем. Тоді я буду щасливий, що випутався з тенет диявола і впустив у своє серце Бога.

42.

Слава Ісусу Христу!

30.01.2001 р. Дорогий отче Ігорю! Низько Вам кланяюсь за невтомну Вашу працю, за велику відданість Церкві і любов до нашої України, за щирю молитву і тверду віру, за те, що Ви приходите до нас в зону і зігріваєте наші душі і серця, вселяєте віру, що можна ще направитись і стати на правдивий шлях. Я ще кілька місяців назад думав, що вже кінець, життя розбите, сім'я загублена, але пішов до церкви. Ви якраз вели проповідь, розказували про себе і дарували нам книжку "За що

ми любимо Бандеру”. З неї я зрозумів дуже багато, що є ще люди, віддані своїй нації, культурі, народу. Так хочеться послухати Вашої проповіді, молитися з Вами і бути хоч трошки подібним до Вас, принести хоч яку-небудь користь своєму народові через молитву.

Дякую Вам за те, що пишите такі статті і книги, а також дякую за передачу. Після того, як я її отримав, то більшу половину роздав. Можливо, я зробив неправильно, але всі ті, кому я давав, почали ходити в церкву на Богослужіння, тому що я їм говорив, що то дано з Божої ласки і дякуючи Вам. Декотрі з них запитували, що у мене з Вами спільного. Я їм відповідав, що спільна у нас віра в Бога Ісуса Христа, що Ви бачите людей наскрізь і Вас неможливо обманути. Дякую, що відкрили мені очі на цей світ і навчаєте творити тільки добро. Дякую Богу, що на світі є такі люди, як Ви. З великою повагою до Вас – Володимир.

43. *Ще з дитинства на Різдво завжди колядую “Сумний Святий Вечір в сорок шостім році”. Десять у 1975-му і наступних роках ставали з хлопцями навпроти будинку директора школи і колядували так, щоб почула вся комуна. Коли тепер колядую в тюрмі, то деякі зеки плачуть, бо чують такі слова: “Мамо, мамо, де наш тато, чом з нами не вечеряють?” Одного разу правлю Проскомидію, аж раптом в зал заходять декілька сот зеків і колядують “Нова радість стала”. Ото була сила! Такого не забудеш. Я вдячний моїм тюремним ягняткам за те, що люблять Бога і Україну.

44. Теодор, мені 36 років. Закінчив інститут, одружився, народився син. Ось тут все почалося. Горілка, блудні жінки, почав потихеньку красти, потім більше і більше. Так мене засосало це болото, що вже не міг з нього вибратися. Мене і різали, і сам життя самогубством хотів закінчити. Стріляли, кулі свистіли над головою, але якимось чином я залишався живий. Моя покійна мама говорила, що я маю якесь щастя від Бога. Це зараз я починаю розуміти, а раніше до мене не доходило. І ось прийшов час, коли за все треба заплатити. Я погряз в страшному гріху. Померла мама, я ще не міг зупинитися, помер брат, але я вже був у тюрмі. Це мене вже зупинило конкретно і слава Богу. Тому що я вже придбав автомат, гранати і міг забрати чуже життя. Але сім за розбійницький напад і мені дали десять років позбавлення волі. Прийшов в тюрму і говорю сам собі : все, досить, скільки зроблено горя! Почав молитися, просити в Бога, щоб поскоріше вирвав мене з цього пекла, але Він не чув мене. Я думав, що я, напевно, великий грішник, і сатана так заволодів мною, що нічого не можна зробити. До цього ж всього я почав задихатися – астма. Я думав, все, кінець. А скільки зла зроблено? За це все треба буде відповідати.

Я молився, хоч не ходив ще в церкву. Просив Бога, щоб мене почув і поміг мені. Всі свої проблеми я довірив Господу. А потім щось мене почало підштовхувати до церкви. Потихеньку почав ходити, і в 2001 році, перед Великоднем я висповідався. Вже на цей час мав відповідальну роботу, кинув курити, займався фізичними вправами. З жінкою налагодилися відносини. Вона теж мені говорить, що маю якесь щастя від Бога. Тому що до тюрми ми з нею розсталися, не жили разом. Син ріс без батька. Господь розположив її серце до мене. Він через неї піклувався про мене, не давав мені загинути в тюрмі. Зараз сиджу, пишу цього листа і плачу, відчуваю Його любов до мене. Отче, я люблю Тебе всім серцем і душею! Проходить після Великодня пів року і мені знімають три роки. Я був в шоці! Хто скаже, що це не Господня ласка? Ну, ні з того, ні з сього три роки зняли. Яка то була радість! Після Святого Причастя в

мене щезла ця страшна хвороба, я перестав задихатися. Ну, хіба це не чудо якесь? Я ще більше почав молитися і дякувати Богу, що Він не залишає мене в біді. Скоро буду на волі після стількох років. Це велика ласка Божа! Я так дивлюся на це все і очам своїм не вірю.

45. Іван, 1976 р.н. Виховувався спочатку в домі малютки, пізніше у дитячому будинку, де жив до семи років. Там було дуже тяжко, бо в мене чорний колір шкіри, вихователі знущалися надо мною, били. Ще й досі в мене залишився шрам під лівим оком. Хоч я був малий, але добре пам'ятаю дитдом, як я хотів морозива, цукерків, печива. Але нічого цього не мав. Після дитдому мене відправили в середню школу-інтернат, де я пробув три роки і вперше почув слово негр. Там надо мною також знущалися. Годували нас нормально, але мені завжди не вистачало мами. У дитдомі була вихователька, яка мене любила, як свого сина. Багато добрих і чуйних людей вже відійшло до Бога, але я понині їх пам'ятаю і люблю, бо вони ніколи не бажали мені зла.

Однокласники прозивали мене негром, мавпою чорною, а старшокласники навчили мене курити. У школі мене довели до зрушення психіки (директор нагодував мене сигаретами, заставив з'їсти цілу пачку). Після того я побив вікна і почав кидати склом в директора. Тоді мені пришили 85-ту статтю шизофренії.

Був урок історії і ми пішли в ліс, купили дві пляшки сухого вина і випили. Один з вихователів забрав мене і в туалеті бив. Розбив умивальник моєю головою і так знущався хвилин 30, поки не підійшов вчитель і побачив цю картину (весь туалет в крові) і став між нами. Але вихователю це не сподобалось і між ними виникла бійка. Вчитель захистив нас і взагалі заборонив вихователям нас бити. Він багато розповідав нам про Афганістан.

Часто нас били за те, що ми ходили до церкви чи колядувати. Нам завжди говорили, що наші мама і тато – це Сталін і Ленін, чиї портрети висіли в класах і спальнях. У квітні 1992 року прийшов священник і спитав, хто неохрещений, а нас було багато в тому числі і я. Мої хресні мене не признають, бо я чорної шкіри. Я в них нічого не брав і нічого не просив, бо знав, що це даремно. Та одна родина хотіла мене усиновити, але я не захотів, бо ці люди не для мене (вони ходять до Свідків Єгови, тому я і не погодився). Після школи я поступив в училище по професії муляра-столяра, де також побачив, як нас сиріт весь час щемлять. Зимою я поступив заочно в університет просвітки культури на хореографа. Після закінчення училища я влаштувався на роботу. Там мені прийшлося дуже голодувати, бо я звик до харчування в школі. У своєму житті я зрозумів, що треба вміти готувати. Мені трохи допомагали жінки моїх співробітників.

У 1994 році мене призвали в армію і я попав в розвідбат. Там мені було тяжко. Сержанти надо мною знущалися, і тому мене забрали служити в госпіталь. З армії мене комісували і я приїхав додому. Роботи не було, а жити за щось треба, і я пішов в брудну банду, звідки мене засудили на два роки. У 1997-му знову п'ять років позбавлення волі. Після звільнення житло мені не повернули. Я звертався до вищих інстанцій, але передо мною завжди закривалися двері. Я просив їх, але вони погрожували і викликали міліцію, де мене били. Я їм говорив, що хочу жити, а не існувати, і чому я маю жити в чужих людей. Та вони посилали мене на ... Я знову сів на стакан, пив без пам'яті і люди бачили, як адміністрація надо мною сміється. Тоді я не витримав, пішов знову на злочин. Ми побили таксиста і мене засудили на

одинадцять років. Отак я сюди і попав. Ніхто мені не вірить, життя в мене не склалося. Може, якби була в мене мама, то було б все інакше, але я зрозумів, що життя від мене відвернулося і дуже тяжко жити на цій землі чорному поміж білих.

В зоні у мене стався нервовий приступ – і вже хотів одного негідника завалити, або самому піти з життя. Ще до того публіка, з якою я сиджу, відноситься до мене, як до худоби. Так люди і йдуть зі світу. По правді мені вже надоїло таке життя і кожен вечір, коли лягаю спати, прошу Бога, щоб скоріше забрав мене до себе. Доля мене наказала: незаконно осудили, моя мрія мати жінку і нормально жити не збулась. А взагалі, я непоганий господар, люблю робити, блатним ніколи не був і не буду, бо не хочу вирішувати людську долю. Я вважаю, що тільки Бог може рішати людські долі, а не люди, які грішать на цій землі. З тієї клятої тюрми я звільнюся, коли мені буде 36 років. Вся молодість в тюрмі і як далі жити не знаю.

Так, в тюрмі дуже важко, у страшному сні не присниться, ворогу не побажаю. Тут не перевиховують, а калічать. І так все життя по тюрмах, по дитдомах і нема кому руку подати. Недавно я сповідався. Священник відкрив мені очі. З того часу моє життя змінилося в кращу сторону і Матінка Божа чудесно помагає мені у всьому. Як Бог дасть сили і здоров'я, то коли вийду, першим ділом зайду до церкви і поставлю свічку.

46. 17.01.2002 р. Руслан, 1968 р.н. Моя мати розвелася з батьком, коли я був малим, але я його дуже добре пам'ятаю. Він постійно пив і бив нас з братом за кожну дрібницю. Мати не витримала цього і розійшлася з ним. Вона вчила нас обох тільки хорошого. У школі я вчився дуже добре, але поведінка була нульовою. Я був великим бешкетником і дуже рано почав курити. Після п'ятого класу поспробував, що таке спиртне. Правда, воно мені не сподобалось, але я мусів робити так, як уся моя компанія. Після навчання пішов працювати. Був молодий, дурний, здоровий, не звертав уваги ні на які зауваження тих, хто мені бажав добра. Одного разу йшов напідпитку з роботи і зіткнувся з людиною, теж п'яним, який приставав до малолітніх дітей. Я його трохи остудив, пару раз вдарив. Тоді мені дали три роки за злісне хуліганство. По звільненню все пішло шкереберть – пиятика, жінки, друзі, бійки. Попробував, що таке наркотик. Знову бійка, кража, ще й холодна зброя. Дали п'ять років. Звільнився і знову був затриманий за бійку і крадіжку.

Коли мені дали чотири роки, і я попав в цю саму колонію, то не дуже хвилювався. Зустріли мене нормально, дали роботу, з усім помогли, тому що я був уже свій (кримінальний). Приблизно через два роки я взяв, що в зону приходить священник Греко-Католицької Церкви і править Службу Богу. Я почав відвідувати кожну недільну відправу і молитися щодня. Перший раз пішов сповідатися, після чого мені стало легше на душі. Це не означає, що я ніколи на волі не ходив до церкви. Просто при комуністах це присікалось, але ми завжди з мамою ходили на Великдень і до Плащаниці. Але що таке Служба Божа, то я мало розумів. І ось дякувати Богу, який дав нам отця Ігоря, дай Бог йому здоров'я та довголіття, я почав розуміти, Хто є Бог.

Однак, диявол почав мене спокушати ще більше і по звільненню я не довго тримався. Через наркотики заліз в таке болото, що мало не помер. На саме Різдво 2000 року мене забрали до лікарні на операцію. Коли покинув ходити на милицях, зрозумів, що моє спасіння в тюрмі. Я навмисно сів до тюрми, щоб жити нормальним життям, зранку і ввечері молитися, ходити на роботу, до церкви, бо на волі це в мене не получається. А скільки я приніс горя своїм рідним та близьким – це одному Богу відомо. Я чудово розумію, що не готовий ще до життя згідно Закону Божого, але буду

старатися, хоч це нелегко. І дай Боже мені розуму, щоб я колись був з Ним на небі, бо життя – це надто складна річ для таких простих смертних як я і його потрібно прожити гідно. – Тому що відповідати перед Богом будуть усі без винятку.

47. Семен, 1966 р.н. Проживав до посадки в жінки. Попав у таку систему через драку, побив трьох наркоманів. Сам я займався боксом, карате, трохи навчав молодь в будинку офіцерів. Чесно, я не нарікаю на долю, бо все, що не є, все від Бога. На свободі я ходив до церкви, але дуже мало. Завдяки отцю Ігорю, я все більше і більше пізнаю і притягуюсь до нашого Спасителя Ісуса і Матінки Божої. Чесно, дуже боюсь в чомусь згрішити. І ще я несу свій хрест із-за своєї жінки, бо вона зробила пару абортів, навіть не сказавши мені. Думала, що скриє від мене.

В кінці лютого, у перших числах березня я був дуже слабкий, мав високу температуру 39,7. Пішов в санчастину, там тільки звільнили від роботи, уколів і таблеток нема. Взяв книжечку про Митрополита Андрея, змовив “Отче наш”, “Богородице Діво”, “Вірую” і через годину температура пропала. Також був конфлікт на роботі і повели нас десять чоловік на комісію. Я мав біля себе книжечку Шептицького і по дорозі молився. Всім оголосили по сім чи десять діб ізолятора, а мені тільки догану. Зі сльозами на очах я вийшов з кабінету і дуже вдячний Шептицькому за його допомогу.

48. Тимур, відсидів дев'ять років. Я народився у 1956 році на Волзі. Після школи – армія, звідси все і почалося. В нас була окрема рота-спецназ. Потім війна в Афганістані. Спочатку все здавалось цікавим як в кіно, але тільки до тої пори, поки не побачив, що таке справжня війна: скрізь вибухи, свист куль над головою. В першому ж бою зіткнувся зі смертю. На моїх очах розірвало міною мого приятеля. Це було жахливо і стало поштовхом до ненависти і жорстокости, ми ставали по-звірячому злими. Йшли на вбивство, як на роботу, вважали себе героями. Я був молодий, гарячий, сильний і вбивав усіх підряд. Прийшла і моя черга попасти у військовий госпіталь. Осколком міни мені розпоролو живіт. Тоді і згадав про Бога. Схрито від всіх я просив Його дати мені життя, щоб ще раз побачити маму. Напевно, Він мені тоді поміг. Прийшовши на дембель, я думав, що мене зустрінуть як героя, але було навпаки. На мене всі дивились як на найманого вбивцю. Правда, в очі усміхались, мабуть, від страху. Почав грабувати людей і потрапив за ґрати. В тюрмі я став серйозно думати про Бога, а поштовх дав отець Ігор, який відкриває очі таким, як я. Він став для мене духовним батьком. Бог помагає мені, а молитва – це єдине моє спасіння.

Слава Ісусу!

Отче, я ще тут, на сізо. В мене погані справи. Загубили мою легеню і вже чотири місяці я живу з одною. Почали відказувати і гнити ноги та зад. Чекаю етапу на Херсон, а там – операція. Чи залишусь жити чи ні, залежить від Бога. Я зовсім роздягнутий і роззутий. Поможіть, може в останній раз. Живу одними молитвами і уповаю на Вашу поміч. Чекаю і надіюсь на Вас. Хай береже Вас Бог. Я молюся за Вас. З повагою – Тимур.

Добрий день, дорогий тату!

Після твого від'їзду моє життя пішло колесом. Сиджу не по своїй провині, але того, що мав би сидіти, вже нема в живих. У мене туберкульоз, цироз, бронхіт, гастрит і дистрофія. Лікарі сказали, що я вже не жилець. Другий рік не можу набрати більше 50 кг. Ходжу, вітром хитає і втрачаю свідомість. Печінка так болить, що забув уже, що таке сон. А виглядаю як в'язень Бухенвальду. Це, мабуть, перед смертю хочу так наговоритися з тобою. Вже хотів покінчити з собою, кому потрібне таке життя? Смерті я не боюся, просто не хочеться помирати в зоні і щоб не похоронили як собаку. Адже за мною нема кому і заплакати.

Тату, як я хочу тебе побачити і все розказати! А є що. Живу, дякуючи одній людині, яка відкрила моє серце до Бога. Він дуже допомагає мені морально і матеріально, щоб я не здох з голоду. Це – священник, який мене охрестив. Тепер маю двох батьків. У мене одна розрада – зустріч в неділю зі священником. Приїдеш, то обов'язково познайомся з отцем Ігорем. Привези мені побільше продуктів, шоколаду, різного печеня, бо я давно вже не їв таких ласощів. Не пожалій грошей для свого безпутнього сина. Навіть смертникам виконують останнє бажання. Я молюсь за тебе і за отця Ігоря. Міцно цілую тебе і дуже чекаю. *Тимур помер у 2003 році.

49. *Константин. Мені 27 років, тричі суджений.* В 14 років – дали два, в 17 – шість, у 23 – п'ять. Перед вами трагедія людини, яка носить тавро злочинця. Ними не народжуються, а стають через обставини життя. Ще маленьким пам'ятаю завжди п'яного батька, матюки, бійки і маму вічно залиту сльозами. Вони розлучились, а мене в дитсадок на спецвиховання. Дитина хоче зірвати квітку, а її б'ють по руках без пояснення. Це насильство плекало спротив, бунт до навколишнього світу. В першому класі здали в інтернат, де оточення було міні-армійське, така собі маленька дідівщина. Того ж року мене звідтам вигнали з такою характеристикою, що не брали в жодну школу. Згодом прийняли в сільську. За ту ж саму провину всіх дітей просто сварили, а мене тягали за вуха, били лінійкою по пальцях. При добрих оцінках у навчанні – ставили незадовільні за поведінку.

Ми з мамою були бідні, одягали мене добрі сусіди, а їв, де вдалося. Інші мене цим принижували, а тому я завжди відчував себе інакшим, ніж всі, і дуже скоро зрозумів, що в мене нема ближніх. Я опинився в руках старшого від мене чоловіка – негідника і сів за крадіжку в колонію. Набрався там всього, що є найгірше в суспільстві і покотився за вітром злочинного світу. Книга життя – Біблія заставила мене задуматися і я потягнувся до самоти; зрозумів, що в сутінках душі може народжуватися не тільки пекло-злочин, але і рай світлих надій і мрій. В мене залишився тільки один вибір: або прийняти Христа, або віддати себе на поталу зла...

Перечитавши Біблію, я пережив глибоке потрясіння – з очей лилися сльози. Озираючись на свою загублену молодість, на всю глупоту минулого, я побачив, що передо мною мерехтить зоря “першого дня” і відчуття “шостого дня”, в якому буде створена “нова людина”. Почав постійно ходити в зоні до церкви і став задумуватися про необхідність Святого Причастя. Пішов до Сповіді і сказав священнику, що знову можу згрішити, хоч тепер каюся. Як бути? На що він мені сказав: а ти білизну свою переш? – так і з душею. Це була для мене досконала відповідь. Не можу описати стан душі після Сповіді і Причастя. Я став вільний і відчув себе дитиною Божою. Якщо нас

чарує навколишня природа, сотворена Господом, то що можна відчутти прийнявши частинку Його Самого...

* Після звільнення Константин приніс мені надзвичайно гарну ікону Спасителя і просив передати важкохворій дівчинці Мар'янці. Виглядав життєрадісний, повний енергії. Дай Боже йому щасливої долі і щоб ніколи більше не повертався до тюрми.

50. 20.06.1999 р. Геннадій, 1960 р.н. Батько – директор школи, мама – вчителька. Все нормально, але зла година прийшла і до нас. Батько застрілився, чи йому допомогли, не знаю. Ми, троє сиріт, залишились з мамою. Я закінчив військове училище і в армії був запеклим атеїстом. Женився, розлучився і пішов зі служби. Опинився в тюрмі і почав ходити в церкву, бо був хрещеним. Висповідався і мені припала до душі проповідь отця Ігоря. Простою, доступною мовою він зумів полонити мою душу. Та й не тільки мою, а багатьох інших засуджених.

Особливо хочу відзначити такий факт. Десять більше пів року в мене боліло вухо і з нього текло. Я погано чув і по ночах не міг спати. В санчастині ніяких препаратів не було. Якось отець Ігор роздавав іконки з молитвою до Митрополита Шептицького і казав молитися. Я почав зранку, в обід і ввечері читати молитву, що на іконці. Приблизно через три тижні біль вшух, з вуха перестало текти. Мені здавалося, що я вдруге на світ народився. І все, дякуючи молитвам, а також отцю Ігорю. Я надіюсь з його допомогою ще більше укріпитися в вірі, хоча у мене гріх – я не можу кинути курити і в душі кипить ненависть, щоб помстити молодшому брату. Господи, допоможи мені, коли я вийду на свободу, щоб не наробити дурниць. Хочу побачити сина, жінку, я змучився так жити.

51. 10.01.2001 р. Кирило. Я народився у 1961 році в мальовничому селі у звичайній селянській родині. Тато мій був з Волині, а мати насильно вивезена з-під Перемишля. Жили бідно, але дружно. З дитинства мої батьки привчали мене до роботи, а також водили в церкву. Пішов в школу, навчався непогано. У 18 років забрали до совєтської армії. Попав я служити в десантні війська до Афганістану. Коли вперше ступив на цю землю, то спочатку відчув страх в собі і не зміг зрозуміти для чого нас, юнаків, так далеко закинули. Але коли почув свист куль і побачив розриви бомб, снарядів, я зрозумів – це війна. Нас перекидали в самі гарячі точки. Коли одного разу я побачив, як молився російський офіцер, зрозумів, що мені теж потрібно звернутись до Бога. Я почав кожний день молитись. В Афганістані я бачив калік, ранених, мертвих, і сам дуже багато вбивав. Це війна.

В одному бою мене контузило і царапнуло, забрали в госпіталь. Там я зрозумів, що ця війна довга і гинуть невинні люди. Щоб далі не вбивати людей я відрубав собі вказівного пальця на правій руці. Мені ще залишалось служити вісім місяців. З госпіталю мене забирають прямо під слідство. Відправляють в Союз. Там мені дають чотири роки за відхилення від військової служби. Додому вернувся у 1985 році. Пішов працювати шофером, оженився, маю сина. Після розвалу Союзу мене скоротили на роботі. Став безробітний, але треба було якось жити і кормити сім'ю. З того горя почав випивати і красти. Так тягнулося довго, але всьому є кінець. Попався і знову сиджу в тюрмі. В зоні я висповідався і тільки тут зрозумів, що мені без Бога жити не можна. Ходжу кожну неділю на Богослужіння, бо тільки Бог є наше спасіння. Закликаю усіх людей покаятись і прийти до Бога, поки не пізно. Дякую отцю Ігорю,

що приносить мені передачі і дає відчутти, що я теж дитина Божа, хоч так тяжко нагрішив.

Слава Ісусу Христу!

25.07.2004 р. Дорогий отче Ігоре, зараз я знаходжусь на поселенні, але тут ще гірше, ніж було в нашій зоні. Вся робота пов'язана з хімією. Сюди ніхто з священників не приїжджає. То я сам зібрав дванадцять хлопців і нам виділили кімнату. Кожну неділю там збираємось і по черзі читаємо Біблію, яку я привіз з собою.

7.11.2004 р. Нарешті ми зробили ремонт кімнати і тепер до нас приходять греко-католицький священник по великих святах. Скоро повторні вибори і я думаю, що Україна вистійть і на цей раз. Ми молимося, щоб усе було добре і віримо, що український народ перемаже в цій нелегкій боротьбі. Вітайте від мене усіх однодумців в зоні. Хай Бог благословить Вас міцним здоров'ям, а Матінка Божа оберігає під своїм Покровом! З пошаною і любов'ю – Ваш віруючий Кирило.

52.

Слава Ісусу Христу!

11.08.2002 р. Шановний отче Ігоре, прийшовши сьогодні з церкви, вирішив написати Вам листа, бо нема кому, то хоч напишу до Вас. Може воно й краще, що я знаходжусь в тюрмі, хоч на всі 100% я впевнений, що на волі до цього часу не дожив би. Тут, в зоні, багато чого нового навчився. Можу своїми руками заробляти на прожиття, та й ще помагати комусь. В тюрмі я пройшов хорошу практику по художній малярці, також аквареллю, гуашю. Я малюю пейзажі. Дякую Господу Богу, дякую Вам, отче Ігоре, що відкрили мені духовні очі, хоч я ніколи не відкидав релігію, Бога. Ще в дитячих роках колядував з вертепом, хоч нас постійно гонила міліція, шкільні вчителі. Було страшно і цікаво. Крадіжками я теж не збирався набути якийсь капітал, а крав, щоб пропивати гроші і не купляти товари першої необхідності. В нашій радянській державі, як Ви знаєте, крали всі, бо люди хворіли kleptomaniєю. Йдучи з роботи, тягнули з собою все, що можна було донести, а одиниці за це відбували покарання. На них дивилися по-іншому, подавали руку і усміхалися; не заради поваги, а через те, що боялися – це зек.

Коли людина сита, здорова, матеріально незалежна, вона забуває про Бога, сам по собі знаю. Я пив горілку, виносив дорогі речі з хати. Сатана все більше і більше ставав моїм другом, затягував мене в свої сіті. Я забував про молитву, ставав звіром, бо колись служив в піхоті ВМФ, мав здоров'я та сильні навички рукопашного бою. Одного разу вкрали мотоцикл в мого сусіда, точніше, хотіли доїхати до дівчат в друге сусіднє село, а до ранку поставити його на місце. – Суд і два роки виправних робіт. Молодий, робити неохота, прогулював, міняв місця роботи, довго ніде не затримувався. Міліція не давала спокою, тому що я не виплачував 20% в дохід держави. Я перестав появлятися додому, пропадав по знайомих, на вокзалах та різних місцях, де можна було з ким-небудь випити, когось обдурити, обікрати та забрати силою потрібну річ чи гроші. Знову суд і три роки тюрми.

Коли повернувся, то моїх товаришів вже не цікавило моє життя, в них були свої сім'ї. Тільки деколи звертались до мене за якоюсь юридичною допомогою. Вітались і подавали руку, бо боялись мене, думаючи, що тепер я після тюрми готовий на все, що вбити мені людину, то раз плюнути, що тюрма – це мій рідний дім. Я знову повернувся до старого, крав усе, що погано лежало, всяку дрібницю, на що поступив заказ. Одного разу ми залізли в будинок. Там знайшли різні товари професійного злодія, який будучи при владі, дбав про себе. А піддільник, який був старший від мене на 27 років, ще для себе вкрав нову газову колонку. На ранок трохи відійшовши від п'янки, вирішили її продати. Якраз в даний момент їхав дільничий до нас в село. Він відразу нас впізнав.

Я втік у Закарпаття, а друзям сказав, що в Івано-Франківськ, тому міліція була впевнена, що я там. Треба заборонене повідомити своїм кентам – і мене шукатимуть в іншому напрямку. В Мукачеві я постійно займався крадіжками. Залишатись там я довго не зміг, все-таки ностальгія, приїхав додому, де мене затримали працівники міліції. Мій піддільник розповів все, навіть зрадив свою собаку, яка була з нами при крадіжці. На суді я просив за піддільника, щоб його не посадили в тюрму. Воно так і сталось, йому дали виправні роботи, а мені три роки суворого режиму.

Через пів року я захворів туберкульозом і мене повезли в Херсон, де я більше почав звертатися до Бога. Я розкаювався, що скупив пів НЗ, і то коли хворів. Лікування проходило дуже важко і я покинув курити, більше читав духовну літературу, спілкувався з засудженими, які хоч трохи вірили в Бога. На душі стало легше. Почав більше працювати над собою, позбувся жаргону і матюків. Постійно три рази в день молився Богу. Відсидівши половину терміну, попав під амністію. Але знову з своїми друзями вчинили крадіжку і дали чотири роки. Писав до них листи, але ніхто не відповідав. Тут, в зоні, я зрозумів, що зі своїх колишніх друзів я нікому не потрібний.

Я потрібен Господу Богу, тому що Він зупинив мене і дав час подивитися на свої вчинки, а також можливість змінити життя. Скоро мені буде 35, а в мене нема нічого, ні сім'ї, ні дітей. Під час теперішнього ув'язнення я загубив останніх своїх родичів: батька та брата. Добре, що хоч залишився будинок і після звільнення є куди поїхати, а не жити бомжовським життям. Я дякую Богу, що звів мене з Вами, отче Ігоре, що Ви допомагали мені духовно і матеріально. Тут дуже важко, бо живеш постійно з тими самими людьми, а чим більше досконало визнаєш людину, тим ліпше подобаються собаки. Прошу Бога, щоб просвітив мій розум і допоміг достойно прожити останній час життя. З повагою до Вас – Мар'ян.

Хочу Вам написати про те, що наболіло. Я знаю, яким важким шляхом Ви дістаєте і приносите ці ліки, окуляри та інше. На жаль, це все йде людям, які зовсім не відвідують церкву. Все попадає їм в руки з ціллю наживи, щоб заробити на чужій біді. Окуляри не для того, щоб читати Святе Письмо, а детективи Чейза, і сміючись, говорити, як він лоханув священника. Навіть смішно Вам розказувати, людині 70, вже пора робити Оливопомазання, хай простить мене Бог, не мені судити, а в нього і в думці нема покаяння. Нам потрібно хоч би по одному чоловіку із сектора бути в церковному комітеті і разом з Вами вирішувати ці проблеми, щоб все йшло дійсно потребуючим, а не шахраям, які на волі дурили людей і тут знову продовжують. Я прошу Вас, шановний отче, прислухатись до цього. Нехай Господь допоможе Вам відкривати нам очі на минуле і майбутнє. Дай Боже Вам здоров'я та всіх благ від Господа Ісуса Христа.

* Приносили ми з Йосипом окуляри в зону, бо підходили старенькі дідусі і казали, що не можуть читати Святе Письмо. Як не допомогти у такій благородній справі? Через якийсь час викликає нас офіцер і дає втик – забороняє без рецепта лікаря приносити окуляри. Виявляється, що наші парафіяни змайстрували собі далековид і заглядали по навколишніх будинках. Я ледь не тріс зі сміху.

Шановний отче Ігоре, переборюючи свій встид, відважився написати своє прохання до Вас. Біда зі здоров'ям – туберкульоз. Треба вітамінів, а рідних не маю. Не хочу Вам жалітись на свою долю і життя, бо все одно моя вина. Може і ліпше, що я в тюрмі, бо багато зрозумів і проаналізував. Дякуючи Вам, я прийшов ближче до Бога. На волі на це часу не знаходилося. Скоро мене повезуть лікувати в Херсон. Не знаю, на скільки розлучає мене з Вами Бог. Я прошу Його в своїх молитвах, щоб скоріше виздоровіти і повернутись, до нашої церкви (зонівської). Але зерно все одно сіється, потрохи дає плоди і люди міняються. Я пішов на дорогу, яка вела в тюрму, або на цвинтар.

Мені дуже не буде вистачати Вас і пана Йосипа. Прошу Вашої молитви за моє выздоровлення і повернення. Нехай допоможе Господь Бог та Діва Марія, щоб ми скоріше зустрілись. Тому прошу, отче Ігоре, в кінці січня напишіть мені що-небудь. Дуже буду чекати Вашого листа. Мар'ян.

Шановний отче Ігоре! В тублікарні було дуже важко. Смертність неймовірна. Бувало щодня по чотири чоловіки помирали. Мене огортав страх, але на все воля Божа і я віддавав себе в руки Господа, не задумуючи ніяких планів, бо бачив знайомих хлопців, які ще ходили на ногах, а через декілька годин відходили у вічність. Це все було на моїх очах, інакше б не повірив. Я молив Бога за своє здоров'я та інших, постійно згадував у молитві нашу церкву в зоні, отця Ігоря, дяка Йосипа і тих, хто ходить на Службу Божу з вірою. Щонеділі просив Благословення з Літургії, яку правили у моїй відсутності. Дірка в лівій легені 3-4 см зажила. Щасливий, що живий і знову можу прийти в нашу зонівську церкву і воздати хвалу Господу за моє выздоровлення та повернення в Західну Україну.

Я дякую за ліки, якими допомагаєте мені. Чесно кажучи, я ще в своєму грішному житті не зустрічав такої людини, як Ви, отче. Мені все, коли Вас бачив, слухав Вашу проповідь, ставало легше на душі. Не один раз, коли я вночі вставав, після Служби Божої в церкві, то душа настільки була наповнена Літургією, що слова, які були в моїй пам'яті, хотілося співати. Я знаю, що Дух Святий наповняв мене силою та очищав моє грішне тіло. Багато з того, що Ви казали, збувалося. Деколи це збувалося через роки, а деколи в той самий день. Я дуже вдячний Господу Богу, що є такі люди, які допомагають нам, зекам, духовно, підтримують морально і матеріально. Дай Господи Вам здоров'я. Також я дуже вдячний пану Йосипу.

Під час Вашої відпустки в мене одні неполадки, як зі здоров'ям, так і з душею. Мене представляли на комісію по УДЗ. Начальник відділення охарактеризував мене з негідної сторони. Душа болить мене. Я стільки тут зробив добра, постійно брав участь у ремонті приміщень. Мені за це не записали ні єдиної подяки. За що? Я дихав фарбою і пилюкою, лазив як павук по тих стінах, а інші отримували за мене подяки, бо в них є батьки і гроші. Відколи живу, в мене ще ніколи не було такого стресу і такої ярости, я готовий на все, тільки, щоб справедливість настала. Заради Вас, шановний отче, я ще не поїхав кудись на лікарню. Мені жаль Вас і нашої церкви, бо пана Йосипа нема і я мушу дякувати. Сьогодні глянув на себе в дзеркало, я в шоку – на кого я став подібний? Мені 35 років, а виглядаю на 55, з цих нервів, які мене постійно не

залишають. Я знаю, отче, пекло на тому світі, а мені здається, що воно тут починається, в зоні. Бо де я не сидів в колишньому Союзі, таку рану на душі залишила тільки ця установа. З повагою до Вас – Мар'ян.

Лютий 2003 року. Дорогий отче! В мене скоро закінчується термін і треба виходити на волю. На даний час маю проблему зі взуттям та штанами. Самі знаєте, що в мене рідні нема, а більше нікому я не потрібний. Як ви говорили, отче, чужі люди стають рідними, і в цьому я не раз переконувався. Буде нагода у Вас – допоможіть. Вибачте, що завдаю Вам такі незручності. Я багато раз думав, щоб свиня знову не повернулась у своє болото. Ви самі знаєте, отче, що нормальні люди на волі від таких як я відвертаються. Тоді поневолі людина повертається на ту дорогу, котра веде в пекло. Буду старатися жити так, як Ви мене вчили. З повагою до вас – Мар'ян.

53. Слава Ісусу Христу!

20.11.2000 р. **Павло.** Мені 28 років. В тюрмі я третій раз і, слава Богу, що попав сюди, бо саме тут мене знайшов Ісус. До мене ніхто не приїжджав довгий час і я постійно думав, ну чому ніхто не їде? І це якраз була неділя, священник мав правити Службу Божу. Мені на серце лягло: іди до церкви і все буде добре. Я згадав, що в Біблії написано: *Шукайте перше Царства Божого та його справедливости, і все те вам додасться* (Мт 6:33). І я так цьому повірив, що пішов до церкви. Під час Служби Божої мені сказали, що до мене приїхали рідні. В мене серце чуть не вирвалось від радості, тому що я знав, що це зробив Господь. Відтоді я постійно почав ходити в церкву, але ще все одно грішив: курих, матюкався. Я висповідався і відкрив Господу своє серце, впустив Його. Друзі, ви може не повірите мені, але з цього дня я не матюкаюсь і не курю, хоч перед тим курих 15 років, кидав чотири рази і витримував лише п'ять днів. Але тепер я розумію, що коли Господь визволить, то це насправду істинне визволення, бо я це відчуваю, хоч я тут, в тюрмі, але багатьом бажав би переживати ту радість, яку сам переживаю.

54. Остап. Я народився 1955 року. В родині нас було четверо, три сестри і я один хлопець. Як кажуть, жіноче царство в хаті. Ми разом з матір'ю від малесеньких працювали в колгоспі. Вчився я в інтернаті дев'ять років. У шостому класі мене залишили на другий рік, бо на уроці підказав вірш дівчині, а вчителька поставила мені двійку. За це я сказав: долой окупантів! Гримнув дверима і вийшов з класу. Мені не так наука ішла в голову, як техніка. Згодом я закінчив училище з четвертим розрядом електрика. Після служби в армії, я повернувся додому, і пішов працювати в сільгосптехніку. Виховували мене в дусі комуністичної моралі, з семи років мені і всім дітям тлумачили, що Бога немає. Нам сонця не треба – нам партія світить, нам хліба не треба – роботу давай. Коли виріс, пішов до церкви, але баби стали пліткувати: не так став, не так перехрестився, а що я міг знати, якщо змалку виховувався в інтернаті, і того нас не учили. На Великдень коло церкви чергували вчителі, активісти, дільничий, і нас, пацанят, ганяли. Коли підросли, то не сміли йти до церкви, бо нічого не знали. А стояти в храмі як опудало – встидно.

У 1980 році я женився в сусіднє село, а там церква була закрита. Я постійно воював з владою. Люди і моя теща просили, щоб я їм поміг на рахунок церкви. Я погодився. Вони зібрали підписи всіх людей села. Пішов в райком, в обком. За те мене

влада зненавиділа. Приїхала комісія зі священником. В церкві зробили порядок, прибрали, рушники поставили. Представники комісії поїхали, а священник залишився. Люди стали ходити до своєї церкви. Теща ходила кожної неділі і діти мої теж.

Як щось не так, то, вибачте, мене старого дурака. Я тричі суджений. Перший раз за владу, бо постійно не давав їм спокою, так вони пішли на хитрість, а вже другий раз і третій сиджу з-за своєї жінки через її впертість. Той раз дістав п'ять років і сидів за швагра Омеляна, а тепер за Данила, оба – жінчині брати. Тому вона мені мстить: сама не пише і не дозволяє дітям. Настроює проти мене моїх семеро дітей. Якщо вона не перестане займатись дурницями, я її покараю, і то жорстоко. Продам хату і лишу її без житла, або тут, в зоні, сяду грати в карти, щоб програти все, що я придбав і лишу її без нічого. Буде наука не лишень їй, а всім жінкам. Сам я маю де жити – у мене є хата в Кривулі. А цю знищу, щоб її наказати. То, що я сиджу, то вона сама себе наказала і своїх дітей. Я інтернатівський, коло маминої спідниці не ріс і горя хлебнув з шести років. Я тоді пас 600 голів худоби і бігав босим від снігу до снігу! Отче Ігоре, я попросив би Вас, щоб Ви написали до моєї доньки листа. Думаю, що після того може відпишуть мені діти. Ваш – Остап.

*Після цього листа я нагримав на Остапа за те, що хотів в карти хату програти і заборонив йому це робити. Остап відсидів вже десять років, малий ростом і не раз дехто мав бажання познущатися з нього. Але один дістав молотком по носі, другий – чайником по голові, і тепер нема бажаючих. В Остапа семеро дітей і я не раз пропонував йому зробити передачу, але він казав: “Я, отче, працюю електриком і своїми руками заробляю собі на прожиток. Дайте комусь іншому”. Таке почути в тюрмі є чимось неймовірним!

12.10.2001 р. Дякую Вам, отче, за цю роботу, яку проводите серед нас грішних і не гордуєте зеками, бо дехто там, на волі, нас не вважає за людей. Ви вперше у житті мене сповідали і дякую Вам за пораду і підтримку у скрутну годину, за те, що любите людей незалежно від їхнього походження. Тішуся, що наша церква в тюрмі названа в честь священномученика Йосафата.

Я прошу Вас робіть все, щоб діти, коли прийдуть у церкву, стояли спереду, щоб їх не цькували старі баби. Діти хочуть бачити все і чути. Їм цікаво і не треба їх відбивати від церкви, а навпаки, заохочувати, бо вони наша зміна. Як ми навчимо, так і будемо мати. Нехай Бог благословить Вас, а Матінка Божа оберігає Вас від зла, яке роблять люди, особливо баби! Щоб парафіяни церкви любили Вас, як Діва Марія любила свого Сина, як любимо Вас ми – зеки! Щоб за Вас стояли горою проти мафії і партократів. Зек – Остап.

55. 14.10.2001 р. Ми, засуджені, поздоровляємо Вас, отче Ігоре, в цей день Покрови нашої Богородиці Діви Марії з ювілеєм Вашої невтомної праці на благо Греко-Католицької Церкви. Сьогодні рівно десять років, як Ви стали священником. Ми, люди, в яких скалічені душі і життя, відбуваєм покарання за різні злочини в зоні суворого режиму. Щонеділі приходимо, щоб послухати з насолодою Ваші змістовні проповіді, які виховують нас у любові до Христа, в дусі християнської моралі та патріотизму до нашої Неньки-України. Дякуємо Вам, що Ви не погордили нами і приходите до нас у зону, щоб відслужити Святу Літургію. За ці всі пастирські справи ми щиро дякуємо Вам, отче Ігоре. Низький Вам уклін. Міцного здоров'я Вам бажаєм та успіхів у Вашій справі. Щастя Вам і многих літ!

Через села України ішла Божа Мати,
У церквах люди стали її витати.
Поклонились, помолились, вітерець леліє,
І всі разом заспівали: Радуйся, Маріє!

Попри тюрми України ішла Божа Мати,
Усі зеки зі сльозами стали благати.
Заступися за нас грішних, небесна леліє,
І всі разом заспівали: Радуйся, Маріє!

56.

Слава Ісусу Христу!

14.10.2000 р. Андрій. Дорогий пане Ігоре! Щиро вдячний Вам за листа, книги і фотографію. Слухаючи Ваші проповіді і читаючи Ваші книжки, роблю належні висновки. З кожним днем все більше переконуюсь, що Ваша складна і нелегка праця на Господній ниві приносить певні плоди. Особисто я вдячний Богу, що в своєму житті зустрілась така чудова людина, яка допомагає нам, людям зі складною долею, віднайти стежинку до Бога. Спостерігаючи за в'язнями нашої установи, зробив для себе висновок, що люди, які відвідують церкву, не є порушниками режиму. Вони не лаються, майже не курять, читають духовну літературу і намагаються жити згідно Заповідей Господніх і Нагірної Проповіді. А ще, що характерно і є найціннішим, що самі несуть благовість іншим. Вони є світло для світу. Цим людям, які приходять до церкви, в тому числі і мені – Ви приносите радість вже лише тільки своїм приходом. Ми відчуваємо себе людьми, які дійсно готуються до виходу на волю. Читаю Вашого листа, порівнюю з написаними Вами книгами і роблю висновок про те, що Ви дійсно патріот нашої Неньки-України, яку безмежно любите і цініте; ненавидите сатанинсько-комуністичний лад з мафією-хунтою і своїм життям показуєте приклад християнського життя, твердої віри в Бога. У своїх проповідях Ви несете нам біблійну мудрість, щире любов до нашої знедоленої України і закликаєте на боротьбу мечем уст Ваших з сатанистами-атеїстами. Я молюся, щоб Господь допомагав Вам і пану Йосипу у всіх добрих справах.

11.11.2000 р. Пане Ігоре, вирішив звернутися до Вас за допомогою. Останнім часом до мене перестали чомусь писати мої рідні. Мама і тато вже старенькі, їм по 76 років. Знаю, що мама важко хворіє після смерті мого брата. Прошу Вас, якщо на це буде Божа ласка і у Вас змога, зателефонувати до моєї родини. Хочу також подякувати за ті знання, що даєте мені, приносите книги і духовну літературу. З любов'ю до Бога і повагою до Вас – Андрій.

24.11.2000 р. Знову вирішив написати Вам листа, повідомити про те, що з великим нетерпінням чекаю неділі, щоб прийти послухати Службу Божу, Ваші повчальні проповіді. Ви приносите велику допомогу нам, вівцям, які заблудилися у житті. Спостерігаючи за людьми, які ходять до церкви, бачу разючу зміну в їхньому житті. Люди стають доволі-таки іншого гатунку. Їхня поведінка, ставлення до інших, спосіб життя – відрізняються від загальної маси. Отже, можна зробити висновок, що Ваша праця не є даремною. Пане Ігоре! Ви хочете допомогти мені у лікуванні. Якщо

це можливо, то принесіть мені ліки. Зарання Вам вдячний. Ще в мене до Вас прохання, якщо маєте біблійну енциклопедію або словник, принесіть мені також, будь-ласка, на певний час. Вітайте від мого імені Мар'яну і Лесю (хворих дівчаток, за яких щодень молюся). Їхні страждання змушують нас бути кращими. Мир Вашому серцю і любов.

9.12.2000 р. Щиро вдячний Вам за Вашу допомогу щодо медикаментів, але як Ви могли подумати, що я попросив принести мені наркотики? Мені вже 43 роки і майже півтора року я з Богом. Чи можу я підставити людину, яка приносить мені душевне заспокоєння? Невже у Ваших очах я все ще такий нікчема і покидьок, як нас вважає хунта? Ви не можете про мене так думати, тому що я дійсно став іншим. Я вірую в Бога і не хочу більше жити грішним життям. Слава Богові, що Ви мені допомогли. Запальний процес призупинився, але виразка не загоюється. Пишу Вам листа і, дійсно, ніяк не можу зосередитися на будь-якій з тем. Якось нервозність, хоч назовні я спокійний. Внутрішня боротьба з самим собою. Мої знання, можливо, мені шкодять. Вітаю Вас з Днем народження! Бажаю Вам миру, великої любови, радості, мудрости і повного щастя від Бога – Отця Небесного! До побачення. Андрій.

57. *У травні 2002 року одна пані, близька до єпископа, каже: “Отче, у Вас надмірна любов до людей з Камінця-Подільського”. А через день інша жінка, яка була в підпільній церкві і дуже побожна, каже мені: “Отче, у Вас надмірна любов до зеків”. – Судять мене християни за любов! Мабуть, ще не читали у Святому Письмі: *Пильнуйте про мир зо всіма, і про святість, без якої ніхто не побачить Господа* (Євр 12:14).

58. *Серпень 2003 р. Аскольд.* Народився на Полтавщині у 1962 році. “Не бійся ворогів – вони можуть лиш вбити; не бійся друзів – вони можуть лиш зрадити; бійся байдужих людей – це з їхньої мовчазної згоди робляться у світі всі злочини”. Що ж привело мене до церкви, до покаяння? – Я думаю, перш за все те, що мене охрестили в дитинстві. Батько мій, хоч і пияк, але настояв на своєму перед мамою, і мене, дитятком, охрестили в нашій Українській Церкві. Я ніколи не був байдужим і до всього мав справу, але мої старання часто були як ведмежа послуга. Злим, жорстоким теж не був і крові людської не пролив, але крав і крав по-великому. Та не від доброго життя, бо дуже хворіла мама і ми не могли звести кінці з кінцями. Ось і почав стригти державу, забуваючи про все на світі. Мама просила залишити це і покаятися. Я обіцяв, але вже звук до грошей, яких треба було все більше і більше. Почав випивати, правда, не часто, бо професія не дозволяла. Мама казала, що на чужому горі щастя не збудуєш, але це не доходило до моєї свідомости. Я був гордий і самовпевнений. Думав, що за такі гроші, як я мав, можна купити будь-яку міліцію. Так часто і було, але всьому приходить кінець...

Відсидів я 19 років по тюрмах і знищив своє здоров'я до ручки. У 40 років вперше прочитав Євангеліє і в 40 років я вперше убоявся Господа! Але як тяжко далась мені ця дорога до Бога... Мене замучила виразка шлунку. Я не можу їсти те, що тут варять. Кидаю курити, а нікотиновий голод зводить з розуму. Молюся по десять вервичок на день. Помагає, перестав кашляти. Шлунок поболіє, але не так часто. Дістав передачу. Ура! Дякую Вам, отче. Я цей хліб спочатку цілую, як святе послання, а лиш тоді їм. Як важливо для людини мати в житті духовного вчителя, наставника. Я щасливий, бо маю отця, який серед нас злочинців сіє зерно праведности. То не легка

праця, але є плід – це більше сотні зеків, які кожної неділі не пропускають проповіді, слухають слово Боже, затамувавши подих. Наш отець вміє донести Святе Писання до душ кримінальників. А найважливіше – це глибоко віруючий чоловік, і ми від нього заряджаємося цією вірою. Адже не кожному людину станеш слухати, а ось нашого священника не слухати не можна! І в цьому ще одна причина мого покаяння. Дякуючи цій людині, я не покінчив життя самогубством. Я прийшов до висновку – Бог є! Віра в Бога – це найкраще, що є в людини! Все решта – марево, суєта... Моє улюблене місце в Євангелії – це притча про блудного сина. Улюблене свято – Різдво Ісуса Христа. Душа радіє. Тепер і я належу по-справжньому до християнської родини. Я постійно сповідаюся і причащаюся. Так добре мені ще не було ніколи в житті. Я вірю! Господи, як це прекрасно!

Грудень 2003 року. В мене виразка шлунку, і страшні болі довели мене до відчаю. Я взяв лезо і ліг на ліжко. Почав просити помочі в Господа, щоб укріпив мене. Очі мої були закриті і я плакав під покривалом. Коли ж почали мене душити спазми, то я відкинув ногу і побачив фотографію з гробом Митрополита Андрея, яка висить переді мною. Мені здалося, що фотографія сяє сонцем. Я згадав історію цього чоловіка. Йому було не легше, ніж мені. І я подумав: – а він собі жили не різав і не позбавляв себе життя... А що ж я задумав? Зняв цю фотографію і поклав собі на груди біля серця. Став подумки розмовляти з цією людиною. Мені стало до того встидно за себе, що я аж застогнав. Не від болю, а від сорому за все своє змарноване життя, за те, що вирішив піти з життя.

Я почав просити Бога, щоб дав мені сили як і йому, щоб вистояти в цьому житті. І тоді прийшов спокій. Я заснув. А вночі мені знову приснився старий сон, як моя мама молиться до Пречистої Діви Марії і просить в неї дозволу відмолити гріхи мої і мого брата. Богородиця їй відповідає – Ні! Свої гріхи вони повинні самі відмолювати. В мамі було таке видіння, а мені з її розповіді це часто сниться. Але я цього не боюсь! Я навіть радий, що в сні бачу Діву Марію і чую її голос!

59. *Сьогодні 20 грудня 2002 року я похоронив Ореста з 1958 р.н., який відсидів 22 роки. Рік тому вийшов з тюрми, пив і помер. Ще в зоні прийшов до мене, щиро висповідався, а другий раз – перед звільненням. В день смерти пішов до церкви і теж висповідався. Життя скінчив з Богом. Вічна йому пам'ять, бо добрий був чоловік, а сидів за дурниці. Вже один його брат помер, а другий – ледве дихає. Бідна мама мала трьох синів і всі без долі... Якби сидів далі, то б не помер – бо режим і порядок, а світ його з'їв. В зоні пив чифір і жив, а тут – літрами горілку, і врізав дуба.

60. *Одного разу приніс я з тюрми мотузку, яку носив ув'язнений з собою, щоб при нагоді повіситись. Я забрав мотузку, поговорив з ним і зробив все для того, аби цей чоловік відчув на собі людську доброту.

61. *Недавно звільнявся один зек і каже: "Отче, я привезу до вас свою жінку, хай хоч раз в житті висповідається так, як треба". Цікаво і дивно, що багато зеків перед самим звільненням приходять сповідатися востаннє. Попрощатися і подякувати за все, та щоб з чистою душею вийти на волю. Також, як має бути комісія на УДЗ чи перед від'їздом до лікарні, то йдуть до Сповіді і просять помочі в молитві. Буває, що дехто через пів року, чи рік, два знову повертається на свої нари, теж відразу біжить до Сповіді і починає нове життя за старими ґратами.

62. *Просив я Олексу висповідатися, але він мудрував і казав, що вже на волі піде. Звільнився і до року часу ми з ним знову зустрілися в тюрмі. Не міг мені в очі дивитися, але я покликав його до себе і він висповідався з цілого життя. Дали йому вісім років за розбій і це так по ньому вдарило, що став зовсім іншою людиною. Як дивно, бо треба було аж такої страшної біди, щоб людина впокорилася перед Богом. Я завжди говорю: Не ставайте на коліна перед людьми, бо це – рабство, а ставайте на коліна перед Богом, бо це – свобода. *Ухилися від злого і чини добро, шукай спокою і прямуй до нього* (Пс 33:15).

63.

Слава Ісусу Христу!

Мир Вам, отче Ігорю! Десь лежить на серці в мене відчай і знаю, що тільки Ви здатні зрозуміти. Мене дуже зворушила Ваша остання проповідь, а особливо ця пісня “Дивлюсь я на небо”, яку Ви заспівали після Служби Божої. Мало хто зрозумів оті сльози, а мені вони чомусь ще більше дали розуміння у відношенні до Вашої особи. Бо за ці роки я вже, здається, здатний Вас розуміти. Господи! Отче, якби Ви знали, який я вдячний Вам за всю Вашу науку!

“Чом Ти мені, Боженьку, крилець не дав?” Чом Ти, мій Боже, не дав мені цього розуму. Божечку мій, я не знав смиренности, а пізнав. Господи, я не знав про світло, а побачив. Божечку, я не можу більше грішити, бо вже почав пити воду з Твого джерела і знаю, що не буду мати більше спраги. Як важко залишитись самим собою, перебуваючи у цьому злі. Ви, отче, є для мене спасаючим колом. Я привів свого брата до Сповіді. Поможіть йому. З повагою – Вадим.

*Вадим сім разів суджений, а має 37 років. Не раз давав мені список ліків, які треба було йому купити. Два рази в цьому списку були сильні таблетки – наркотики. Добре, що аптекарка звернула на них увагу. Отак можна влипнути в халепу. Незважаючи на такі фокуси, все ж таки Вадим має ласку від Бога, бо приводив людей до Сповіді. Якось питаю, чи зажили рани на ногах? –Так, бо ношу при собі землю з могили Чарнецького і молюся до нього. Ось як дивно поступає Господь у цьому світі – всіх любить.

64. *Любомир сидів за наркотики і дістав виразку шлунку. Завжди приходив до церкви, сповідався. Якось попросив у мене олії, бо шлунок болить. Я дав п'ять гривень, щоб купив собі. Це побачив поліцей і довелося Любомиру много претерпіти. Його змушували написати, що священник дав йому гроші. Звичайно, таке забороняється, але п'ять гривень – це просто сміх. Однак біда вийшла велика. Любомир тримався твердо і постановив: краще вмерти, аніж підставити священника. *По Бозі понад усіх треба любити священників, що очищують нас святими Тайнами і моляться за нас. А своїх духівників ми повинні більше шанувати, як Ангелів* (святий Євагрій). Після звільнення Любомир взявся за розум, вернувся до родини – має двоє гарних дітей. Працює водієм і як має лишню копійку, то знаходить мене і каже: “Отче, купіть щось хлопцям до тюрми”. Це є рідкісний випадок і свідчить про високу мораль Любомира – колишнього наркомана. Отже, зек йшов на смерть за священника, а скільки людей в церкві обливають брудом свого пастиря. *Судити інших – це безсоромне привласнення Божих прав. Засуджувати інших – це руйнувати власну*

душу. Не засуджуй, хоч би ти бачив власними очима, бо вони часто зводять (святий Іван Ліствичник).

65.

Слава Ісусу Христу!

Отче, я буду Вас просити, щоб цього листа Ви прочитали після Служби Божої тим, хто буде в церкві. Я хочу розказати, як мені допоміг Бог добратися додому – 120 км без грошей. Коротко: мене звільнили умовно-достроково, на дорогу дали шість гривень. Я пішов на автовокзал. Підходжу до одного водія автобуса – відмовив, другий сказав, що без грошей не збирається возити зеків. Мені не залишалось нічого іншого, як іти на трасу і зупиняти машини. Пройшов три кілометри, але ніхто не зупинявся. Тоді проказав “Отче наш”, “Богородицю”, іду, дякую Богові за звільнення, прошу, щоб допоміг благополучно добратися додому. Чую, ззаду мене їде машина. Повертаюсь, бачу – державне таксі. Я не став навіть піднімати руки, але машина сама біля мене зупинилась. Шофер запитує, чи він правильно їде? Я йому відповів, що правильно і попросив, щоби мене підвіз. Але відразу сказав, що грошей не маю. Якщо не вірить, то можу показати довідку. Шофер відказав, що він зеків не возить. А я йому: Ну, що ж, тоді щасливої дороги вам. Відступив від машини один крок і чую: “Залізай бігом”. За лічені секунди я сидів біля нього і через три години був вдома. Прошу Вас, отче, розкажіть засудженим, як мені Бог допоміг, бо в теперішній час, 120 км безплатно – фантастика! Так може тільки Бог!

Колишній засуджений Петро, якого Ви хрестили на свято Благовіщення у 2002 році.

66. 5.11.2000 р. Шановний отче Ігоре! З подякою й щирим вітанням пишу Вам відповідь на Ваш такий теплий лист. Я отримав все, що Ви мені висилали. Бандероль розпечатував власноруч, то ж не хвилюйтесь. З жалем думаю, що не мав з Вами листування раніше. Добре, що є такі люди, як Ви і я пишаюсь спілкуванням з Вами. Воно підносить мене у своїх очах і дає надію на краще. Те, що Ви пишете такі добрі книжки – дуже корисна справа. Мало зараз хто пише і говорить про Любов. А той, хто має її у своєму серці, не знає ні страху, ні жалю, ні розпачу, ніколи не гнівається, а головне, Любов дає мудрість, майже безмежну. Коли любиш, не вагаєшся, завжди чітко бачиш, що є добре, а що зле. І коли я відчув її понадземну силу на собі, то наче шори спали з очей. Все стало зрозумілим в одну мить.

Ви знаєте, коли я сів у кримінал, то одразу поставив собі за мету залишитись Людиною. Всяке бувало. Я падав і піднімався, робив недобрі вчинки, робив добрі, але тільки після одного випадку я зрозумів, що переміг зло у собі. Вийшло так, що десять днів мене в шізо лупцювали киями день у день. Я й по сей день не знаю, за що мене туди запроторили й за що клепали, та не в тім річ. Я бачив їх перекошені злобою лиця, їх насолоду від того, що хтось не може відповісти на знущання, які вони завдають. Вони насолоджувались владою, безмежною владою над іншою людиною. Здавалося б, я повинен був зненавидіти їх, зненавидіти державу, що виховує таких покидьків, навіть матерів, що народили таких на світ, але я з подивом вдивлявся у свою душу. Я відчув Любов до них і жаль за ними, “бо не відають, що творять.” Хто зробив з ними таке? Правильно казав Зеновій Красівський:

О чом ти, людино, не дикий хижак,
Що радше загине голодною смертю,
Ніж прийме від ката в неволі маслак!
Ти б жити уміла, уміла б і вмерти.

Я не буду зараз писати про радянську систему виховання та інше. Все це так, та чи не та ж система виховувала й мене, чи ж не було таких в усі часи і в усіх усядах? Це відвічна борня добра зі злом за душі людські, що триватиме ще довго на землі. І боротьба за свою душу – це участь у боротьбі вселенській. Я викинув з свого серця ненависть остаточно і зрозумів це тільки після того випадку, що Вам описав. Зло не має надо мною влади, бо я люблю людей і люблю Бога. Маю віру в те, що Він мене не залишить, і в те, що я в цій битві свого місця у лаві не покину. Ми переможемо все одно! Своє призначення, дане мені небесами, – я виконаю. Тепер я в цьому впевнений.

Колись нам обов'язково треба зустрітись. Я мрію (хоча ще рано) про те, як тільки звільнюсь, то поїду в Яремче відпочити, хоча б на тиждень. Є там одна маленька церква, єдина з тих, в якій я коли-небудь заходив, у якій я відчував зв'язок з Богом. Священник там, коли Службу правив, то навіть очі заплющував. Уперше я бачив, як з серця до серця йшла проповідь любови, злагоди поміж людей, правди – нашої правди. Я хочу знову колись постояти у цьому храмі. Можливо, тоді ми й влаштуємо круглий стіл, але пробачте, чифір я все ж таки п'ю. Без нього ніяк, бо інколи це єдине джерело надходження вітамінів в організм. Може після виходу я це дурне діло полишу, а поки що...

Наостанок хочу у Вас спитати про той хрестик, що Ви його вислали. Чий він? Я бачу, що його носили, і то довго. Одягти його на себе я не можу, бо не хрещений, це було б якось не так. Але запевняю, що він не пропаде. На цьому буду закінчувати. Вашими молитвами у мене тепер II група тубобліку. Це при тому, що вже цілий рік не вживаю тубпрепаратів. Інакше, як чудом, я це не можу назвати. Моліться за нас. З повагою, завжди Ваш друг – Євген з Харкова.

* Листування з Євгеном укріпило його в християнській вірі і з Божою поміччю він вийшов на волю. Приїхав до мене і 9 січня 2002 року охрестився.

67. Христос Рождається!

1.01.2003 р. Вячеслав. Отче Ігоре. Я і всі хворі на туберкульоз, які знаходимось на лікувальній зоні Херсонської області, хочемо побажати Вам щастя, здоров'я, яке ви віддаєте у служінні Господу Богу і подякувати Вам за дарунки, якими Ви потішили засуджених зони і просимо Вас, помолитися за нас. Оскільки народ південної України далекий від релігії, хай йому Бог простить, то ми відчуємо Божу ласку у Ваших різдвяних молитвах, які будуть проходити у нашій зонівській церкві щонеділі.

68. Слава Ісусу!

19.08.2002 р. Шановний отче Ігоре. Хочу подякувати Вам за Вашу наполегливу працю, яка не пройшла надаремно і безслідно, а залишила в моєму серці велике відчуття Божої милости і любови до нас, бідних людей. Через Ваші уста і проповіді я

також відкрив своє серце для Бога. Дякувати Богові, я вже вдома, живий і здоровий на рідній землі. Перед празником Спаса мене звільнили. Ще в лагері у мене була мрія побувати в Соборі святого Юра. Коли я зайшов у храм, то молився і відчув Божу благодать. Подякував Господу нашому, що вивів мене живим і здоровим з в'язниці. Моє серце переповнилось таким жалем, що я заплакав і відчув, яка я немічна і бідна людина, – Боже створіння, яке без Нього зовсім ніщо. У крипті я молився біля гробу святого Митрополита Андрея, якого ціле ув'язнення просив про поміч. По Божій милості я зміг подякувати Шептицькому за його заступництво. Я сам, отче Ігоре, не знаю, як це сталося, але дякувати Богові. Мені дуже сподобався храм.

Додому також доїхав благополучно, хоч трохи і поголодував через те, що наша “кохана контора” випустила босого, голодного і не дала на дорогу ні копійки, а сказали, як захочеш, то зайдеш пішки. Я добрався на Чернігівщину живий і здоровий, у неділю був вдома. Пішов до церкви на свято, якраз святити яблука і мені сподобалась Служба. Все було дуже добре, але не вистачало Вашої проповіді, через яку сам Господь дійсно промовляє і дає силу. За що Вам ще раз вдячний, отче Ігоре, і хай Господь Вас благословляє. В церкву у нас тут ходять тільки старі бабки і малі діти. Я був, можна сказати, як екземпляр, який вийшов з тюрми. І дійсно, Ваші проповіді для мене не пройшли так, але залишились в моєму серці. А вдома все по-старому: звечора і до ранку п'ють горілку, а зранку до вечора також п'ють і ніякого просвіту. На горілку не дивлюся і не нюхаю. Хочу бути, як Ви говорили, вищий за цю нечисть. Я молюсь до Бога, щоб не впасти і прошу Вас також, щоб молились за мене. Молитва – дійсно велика сила, яку я сам відчув по Божій милості. На цьому буду закінчувати свого маленького листа. Я думаю, було б дуже некрасиво, не подякувати за ту Вашу любов, яку Ви віддаєте, щоб хоч одного, але спасти і поставити на вірний і правдивий шлях. Дякую Вам за поміч, отче Ігоре.

З великою повагою і любов'ю до Вас – Максим.

Жовтень 2002 р. Дорогий отче Ігоре, одержав від Вас листа, за якого дуже вдячний. Також фотографію і вирізки з газет. Я дуже радий, що ці роки, які я провів в колонії, не пройшли даремно. Якби не тюрма, я б зовсім не знав, що таке Божа благодать. Як звільнився, то зробив паспорт і поїхав у Москву на роботу. Там ходив щонеділі до церкви. Працювали без вихідних, але я все-таки йшов після роботи на Вечірню Службу. Це, мабуть, і дало мені сили витерпіти, бо не раз доходив до відчаю. Бувало, що кидав роботу і казав, що більше ніколи не прийду. А в Москві дуже багато храмів, і коли я йшов прибитий горем, то постійно заходив до церкви. Помолився Богу і сам не знаю, що зі мною ставалось – на другий день йшов на роботу з великою радістю, якби й нічого не було. Я був дуже щасливий, що Господь допомагав мені у терпінні. І тепер тішуся, що все добре. Після свят знову хочу їхати туди, бо вдома нема що робити. Вже пів року після звільнення, але ще й 100 грам не випив, не курю. Мені вже 35 і хочу женитися, але треба мати свою хату, а в Москві багато не заробиш. Я думаю, що вже став на чесну дорогу з Божою і Вашою поміччю, а тому і прошу Вас допомогти мені виїхати за кордон на заробітки. Родичі хочуть мені продати хату за три тисячі і я думаю, що за сезон міг би заробити. Отче, я знаю, якщо Господь витягнє мене з цього болота і віддає за мене і мої гріхи свого Сина Єдинородного, то і все решта дасть до того. Я за Вас кожен ранок і вечір молюсь. Хай Бог Вас береже і помагає у Ваших добрих справах. З великим і низьким поклоном до Вас – Максим.

Січень 2003 року. Дорогий отче Ігорю. Вдячний Вам за листа, в якому Ви написали мені про допомогу з роботою в Києві. Коли прочитав від Вас листа, це мені придало більше сили і наче зарядився енергією. Дякую Богу, що через такі обставини я зустрів Вас, дійсно чоловіка, якого послав сам Господь до нас грішних людей. Як написано в Біблії, Господні путі незвідані, на все є воля Божа. Кожен раз в молитвах своїх молюся за Вас, щоб Господь послав Вам здоров'я, сили, витримки і нехай Ваша праця благословенна буде. Після тої школи, де я провів десять років, працювати тут, на свободі, дуже важко. Зовсім інша психологія і треба проявляти свою ініціативу, що для мене саме тяжче. Кожну неділю ходжу до церкви і, коли є вільна година, то йду і дякую Богові, що витяг мене з болота, в якому я опинився. А також в молитвах прошу Бога, щоб додав мені витримки.

Не знаю, як далі, а на мою думку, треба буде вже женитися і створювати сім'ю, бо вже роки. Вдома дуже хороші люди хочуть допомогти з житлом. Бачать, що я не п'ю і не курю, вони навіть не можуть повірити, що я змінився на краще. До 30 років жив і не знав, що людина сама по собі не може нічого, на все є воля Божа. Буває, що по обставинах не можу піти до церкви в неділю, то мені робиться погано і я чую перед собою вину. Мені чогось наче не вистачає і я цього навіть не можу передати словами. Бувають такі обставини, що дуже тяжко, наче немає виходу з положення. Тоді я молюсь і все стає найкращим чином. До Сповіді я прийшов теж перший раз в лагері, де я сам від себе може такого б і не сказав, але якась сила, мабуть, Божа воля, розкрила моє серце і мої уста. Я дякую Ісусу Христу, що Він знайшов мене і спас. Не я прийшов до Бога, а Господь по великій благодаті спас мене, я так думаю, і провадить мене по цьому житті. В цьому є велика Ваша заслуга, що Господь через Ваші проповіді відкрив моє закам'яніле серце. І мені тепер дуже не вистачає Ваших проповідей, в яких є дійсно сила Божа. Бажаю вам, отче Ігорю, здоров'я і хай Бог благословляє Вас. Пишіть, буду чекати відповіді. З великою повагою до Вас – Максим.

69. Христос Воскрес!

20.05.2003 р. Олесь 1966 р. н. Шановний отче Ігоре! Щиро вдячний Вам за листа та духовну підтримку. Дуже важливо мати добру розраду та точку опори в цих жахливих умовах, де намагаються зламати не тільки тіло, а й душу; перетворити в бидло, нездатне мислити й прагнути чогось вищого. Рятую лиш віра та надія на Божу ласку, а ще добре дружнє слово. У важкі хвилини знаходжу розраду не тільки в молитві, а й у Вашій “Скарбинці мудрости”. Дякую за добру та корисну книгу. Все минеться і так все не буде. Маю надію здолати цей шлях терпіння, не втративши віри в Ідею та любов до ближніх. За ці три роки пізнав багато чого – біль втрат, відчай від зради, розпач від безсилля в боротьбі з системою.

Однак, ніколи навіть не підкралася думка зійти зі шляху воїна нації, зректися Ідеї чи підкоритися негідникам. Смерть мене не лякає. Хай її бояться ті, хто грабує народ, нищить націю, знущається з безборонних, криво судить, зраджує. Воїн та християнин мають прагнути смерті і перемагати її, або зустрічати з посмішкою. Врешті, той, хто гине в боротьбі за націю та віру, має потрапити до раю. Чи не так? Я знаю, Бог послав мені ці терпіння за мої гріхи, бо інколи робив те, чого зараз соромлюся. Треба змінити

спосіб життя і узгодити його з вимогами християнської моралі. Дай Боже Вам сили і надалі нести світло віри та надії знедоленим і лікувати хворі душі.

До побачення, з повагою раб Божий – Олесь.

Слава Ісусу Христу!

6.07.2003. Щиро вдячний Вам за добрі книжки та теплі слова, особливо, за іконку та вервицю. Щодня молю Господа, щоб дав мудрості та витримки, бо рука по кілька разів на день тягнеться до зброї. Чи вдасться дотягти своє і не розкрутитися? – Не знаю. Щиро заздрю Вашим прихожанам – зекам, які мають доброго пастиря і можливість духовної розради, сповіді, мудрої поради. Я, на жаль, те можу отримати лиш з книжок та листування. Але і це дуже допомагає.

Коли згадуєш про муки Христа, за терпіння лицарів духу і віри, які страждали за Церкву і Україну, – то власні проблеми здаються дрібними, а біль – лоскоткою. Я розумію, що люди більш достойні і праведні, несли свій хрест таким же шляхом, що і мені випав, і що їхній шлях і хрест були важчі. Все в руці і волі Божій. Хоча, за людськими мірками, засуджений несправедливо, незаконно. Вбачаю у цьому кару за інші гріхи свої, гріхи не перед людьми, а перед Господом. Дай, Боже, тільки сили витримати цю кару і не втратити душі і самого себе.

Я походжу з козацького роду, з рідних лишилася тільки мати. Закінчив школу, пішов учитися вище, але посадили. Забрали до війська, просився в Афган – не взяли. Служив в розвідці. Звичайно, не Забайкалля, але проблем було досить. Особливо, коли навезли 70 відсотків азіатів. Врятувала добра підготовка (КМС з дзюдо) та дух донбасівського розбишаки. А ще, не боявся вже за грати потрапити, і як брався за зброю, то пускав її в діло.

Звільнився і одружився, але церковного шлюбу не брав. Знову посадили на два роки за крадіжку. Після звільнення почав цікавитися політикою і проявив забагато ініціативи на східних теренах. Підкинули зброю і посадили на два роки. Опісля закінчив один курс історичного факультету, але знову арешт. Сфабрикували мені шість років. То був цирк, а не суд! Сто раз праві були наші предки, коли казали: твоя воля і право є на кінці твого меча. Але на все воля Божа. Мушу пройти через визначене мені і взяти з того якнайбільше корисного для душі, розуму і тіла.

Одну користь вже маю – жінка чкурнула на вільні хліба. Як не переконував її свого часу – не хотіла вінчатися. Через що не міг стати до Сповіді і Причастя. Тепер треба лиш почекати три роки і матиму змогу очистити душу. Як тяжко носити той бруд гріхів, який накопичив за ці роки. А зараз, навіть від думки про майбутнє очищення, стає легше. Отак, навіть з побутових прикрощів можна мати задоволення. Друга користь – з'ясувалося, хто є хто з кола друзів. Ну, і третя користь – маю досить часу і натхнення на осмислення свого життя та діяльності. А як буде далі – подивимось, але шлях вже обрано і зійти з нього не можна, бо є речі важливіші за особисту волю чи життя.

З того, що Ви надіслали, дуже сильне враження справив “Заповіт Патріарха Йосифа Сліпого”. Який велет духу! Такими людьми Господь винагороджує націю і наш обов’язок – бути гідними тієї нагороди. Акафіст до Пресвятої Тройці – чудовий, дякую, щонеділі читаю разом з Літургією Йоана Златоустого. Це в мене замість

відвідин Служби Божої – прочитав, помолився, наче в церкві побував. У нас тут, крім сектантів, нікого не пуцають, навіть московські батюшки обминають.

З Ваших творів дуже сподобались “Раби! Просніться!”, “Клич до нескорених”, статті про священномученика Йосафата, Кармалюка, отця Федорова, “Патріархат чи знову рабство” та футбольний репортаж. Стаття за РГКЦ стала для мене великою несподіванкою. Дуже зацікавила мене та інших книга за блаженного Владику Миколая Чарнецького. Дійсно, велика потреба пропагувати своїх святих чудотворців, бо більше знаємо за подібне десь за кордоном, а про своє не відаємо.

З цього приводу до Вас велике прохання. Сидить зі мною один євангелист, але має віру в Христа, щирю, нелицемірну. Замучив хлопця геморой. Він і я щодня молимося до Чудотворця Миколая за його оздоровлення. Прошу і Вас в цьому наміренні помолитися на могилі Чарнецького і, якщо можна, вишліть трохи святої землі.

Отче, прошу Вас відповісти мені на кілька питань. Перше. – Маю на душі кілька гріхів, які не дають мені спокою і через них я, мабуть, караюсь тут. Усвідомлення своєї провини перед Господом, досконалий жаль і повне розкаяння з тих ганебних вчинків печуть мене вже не один рік. Але можливості висповідатися і отримати розрішення я не маю і матиму ще не скоро. То чи можна зробити Сповідь письмово (звичайно, враховуючи цензуру) і звільнитися хоча б від частини того тягару?

Друге. – Юда сам скарав себе, бо зрозумів, що зле вчинив. Сучасні його послідовники того не роблять, бо не мають сумління, честі і страху Божого. То чи можемо ми допомогти їм усвідомити всю ганебність їхніх вчинків та прийняти відповідне рішення, гідне їхнього попередника? Чи мусимо чекати на Божий суд і байдуже споглядати на їхню аморальну діяльність?

З цього приводу в мене з деякими друзями суттєва суперечка, бо наші погляди на це питання діаметрально протилежні. А як Ви, як духовна особа, вважаєте? Ось поки що і все. Дай Боже Вам здоров’я, сили, успіху та натхнення у Вашій нелегкій, але так потрібній діяльності. Хай Господь і свята Діва Марія бережуть Вас і допомагають у здійсненні задумів. До побачення. З повагою – раб Божий Олесь.

18.10.2003. Щиро дякую Вам за клопоти і допомогу! Дякуючи Богу, нарешті сталося те, про що я мріяв вже чотири роки! Вчора приїхав священник, якому Ви написали, і я мав щастя висповідатися. Яке полегшення і яка розрада душі, наче тягар, що носив всі ці роки, скинув. Яка то насолода звільнитися від того почуття бруду на душі, спокутувати свою провину перед Богом і почути, що Він мене пробачає і дарує можливість нового життя.

Коли перед Сповіддю читав “Царю Небесний”, відчув як тепла хвиля поволі огортає мене. А коли сповідався – біль і смуток, сором і постійне відчуття тепла, наче навкруги мряка, а на серце падає промінь сонця. А отримавши розрішення і прийнявши святе тіло і кров Ісуса Христа – того відчуття щастя не передати, воістину – блаженство! Щоб це відчуття – варто було стільки років чекати і прагнути того. Ще раз щиро дякую Вам, отче Ігорю, і всім, хто сприяв спасінню моєї грішної душі.

У мене все пішло на добре. Сьогодні оголосили, що найближчим часом мене виженуть по амністії. Молюся до Господа, Богородиці та Миколая Чарнецького, щоб так сталося. Дай Бог Вам здоров’я та успіхів у справах. До побачення. З повагою – Олесь.

5.11.2003. Дякую за доброго листа і молитви. Пройшов суд і скоро звільняють. Ще тиждень будуть морочити мені голову, але головне, що відбулося моє примирення з Господом і тепер можна на Суд Божий ставати, хоча і з трепетом, бо грішний, однак з надією і вірою. Ви радите обрати шлях до монастиря. Можливо, але, мабуть, не зараз, бо ще маю багато справ завершити, та й обов'язок в мене перед тими, кому присягав на Біблії. Я не маю права зійти з шляху воїна, бо саме цього бажали б ті, з ким ми боремося. Як вважатиму, що зробив усе можливе в моєму стані для нації, тоді з чистим сумлінням можна і постриг прийняти. Так, то добра рада і кращий шлях, але треба комусь не тільки хрест, але і меч тримати, щоб той хрест боронити. На все свій час. Надіюсь скоро з Вами зустрітись, поговоримо та віддамо дяку Богові за Його милості до нас грішних. Всіх благ, здоров'я, хай береже Вас Господь і Пресвята Богородиця. З повагою – Олесь. Слава Україні!

70.

Анжела

*Пригадую собі, як у 1994 році, в будний день, до храму святого Йосафата у Камінці-Подільському зайшли дві молоді дівчини. Я завів з ними розмову. Анжела була гарна, здорова дівчина, але наркоманка, а приятелька – сестра її знайомого наркомана з Дніпропетровська і не хрещена. Ми домовились про хрещення цієї дівчини. З того часу Анжела стала парафіянкою нашого храму. Мала ласку приводити багато людей до Хрещення, Сповіді, особливо з наркоманів. Ми навіть окрему Службу Божу для них правили і декому це допомогло. Однак, прийшла чорна година – Анжела зірвалася, і через якийсь час на ній лишилася тільки шкіра й кості. Ніякі прохання не допомагали, хоча вона постійно приходила до мене і сестри Тетяни, яку дуже любила. Тяжко мені було на те все дивитися, і вже підкрадалися думки про похорон, бо до того все йшло... Але якось прийшов до мене один наркоман і дав мені адресу в Польщі, де лікують від наркотиків. Їде Анжела з мамою туди. Там лікування добровільне і нелегке. Слава Богу, Анжела з характером, і те все витримала. Вже багато років живе в Кракові і часто до мене приїжджає. Я тішуся нею, як рідною дитиною, яка була мертва і воскресла. Ось що вона мені пише час від часу.

Слава Ісусу Христу!

18.11.2002 р. Дуже Вам дякую, отче Ігорю, за листа. Одержала його вчора і це був промінчик в моїх буднях. Хочу Вам розповісти про все, що робиться останнім часом в мене. Рівно три роки тому я жила так, що Ви би мною гордились. Перед Великоднем дала обітницю, що відмовлю собі в дечому, тільки, щоб Господь виконав моє бажання. Тоді це для мене було таким важливим! Тепер бачу, що Бог мав свої плани щодо мене. Сьогодні не жалію, а тоді я відчувала велику несправедливість. Перед Великоднем бачила, що моє бажання не збудеться, однак обітницю свою дотримала. А на саме Воскресіння, коли люди йшли до храму, я пішла в бар. Що було далше, Ви самі подумаетесь. Осколок леду врізався в моє серце. Я розгнівалася на весь світ, на своє нещасливе життя, на людей, які мене оточували.

Не пам'ятаю, скільки часу пройшло, може три місяці, а може пів року. Почала знову розмовляти з Ісусом. Не раз, йдучи порожньою вулицею, говорила Йому: “Тільки Ти знаєш, що я відчуваю! Тільки Ти мене розумієш, мій сумний Друге!

Тільки Тобі можу все розказати!” Говорила Йому і не чекала нічого у відповідь. Хіба що знаку у звичайних буденних справах. Хоча найкращим на світі знаком є серце, воно підказує, як треба поступити. Однак, не завжди можемо зрозуміти Його мову. Коли воно болить – розриваємось, неспокій мучить в думках, не дає зрозуміти себе і те, чого очікує від нас Бог.

Примирилась з Богом, але на Службу не ходила, хоча деколи тужила за Святим Причастям і заздрила людям, які можуть його приймати. Була майже впевнена у тому, що як не буду робити злих вчинків, які можуть зашкодити комусь чи поранити, то все буде в порядку. В цей час знімала квартиру разом з дівчиною, з якою у нас не склалися стосунки. Щодня конфлікти, не хотілось йти до хати, поки вона там. Не було де подітись, бо окремо знімати квартиру не в силі через зарплату. Додому теж не могла вертатися. До чого? До безробіття? До бідної мами на шию? А крім того Ви, як ніхто інший розумієте, що значить жити з батьками, під їх диктатом. Мабуть, через це, довго не думаючи, я погодилась переїхати жити до Христофора.

Не думайте, що це я зробила з розрахунку – ні! У його присутності я заспокоююсь, тягнуло мене до нього, хоча не була впевнена, чи люблю його. Тепер можу признатися, що люблю. Не тією полум'яною любов'ю, яка зазвичай згоряє, залишаючи після себе попіл гіркоти, а спокійною любов'ю, яка виражається теплим стиском в моїх грудях, вдячністю за турботу про мене, за опіку, за те, що приймає мене такою, як я є, не зраджуючи мені. Завжди мені здавалося, що я негідна кохання і що з часом любов вигасне. Неправда! – Теплитись в моєму серці, відчуваю її, а проблеми ще більше роздувають вогонь і об'єднують нас. Ми разом йдемо проти ураганного вітру, яким є цей світ.

На самому початку нашого спільного життя Христик почав попивати з приятелем на роботі. Повертався пізно, від нього смерділо горілкою. Зробила скандал. Сказала: або я, або алкоголь! Попросив прощення і ми пішли до храму, щоб там перед Богом і священником дав обітницю, що не буде пити рік. І на моє здивування в храмі сказав, що не буде пити два роки. Я настрашилась, а що, як не стримає обітницю? Стримав. У січні минуло два роки. Тяжко працює, але на Службу не ходить так як і я. Віруючий, але не практикуючий. То є польська назва для таких людей. Але в тому є дуже велика вина самих священників-фарисеїв, які проповідують одне, а їздять на BMW і живуть в розкішних віллах. Це теж віруючі, але не практикуючі...

Запланували ми піти до храму в неділю з Христиком. Не на Сповідь (мені не дали розрешення, пробувала), підемо, щоб помолитися. І наплювати, як живуть священники, що роблять люди, для мене є важливим – Бог, який може і не виконувати всіх моїх побажань, зате завжди мене вислухає і якщо я буду уважна, дасть мені пораду, що треба зробити, аби знову віднайти радість. Вірую, що Бог є добрий і не боюсь Його. Вірю, що Бог цінує щирість, а не фальш. І вірю в те, що не дивлячись на моє життя – Він знає, що я Його люблю! Спитаєте, чому написала це все Вам? Відповім: Не знаю, чи змогла б на якійсь Сповіді висловити стільки почуттів, як в цьому листі. Нам зараз дуже важко через людську підлість. Прошу Вас, щоб Ви помолились за наші гріхи. Прошу Вас, якщо я сліпа, то хай мені Бог відкриє очі, і якщо я глуха, то хай мені скаже те, чого я не змогла почути. Хай не залишить нас напризволяще, як дітей, що заблудились в лісі. Може, я не гідна, щоб просити Його про це... Може, вислухає Вас?

Тільки скажіть мені правду, Ви, який для мене у багато чому служите прикладом – ніколи Вам не приходила думка, чому в Україні така біда? За що цей прекрасний

край завжди перебуває в неволі? Скажіть, Ви можете прийняти з покірністю все, що дає Бог, не вимагаючи справедливості? Ви, який сказав: “Може, теля і ссе дві корови, а я ж людина – хочу правди!” Дивлюсь телевизор щодня. Що робиться в Україні? Я гаряче молюсь за вас всіх. Це беззаконня колись має скінчитись. Хай Бог благословить кожний крок на шляху до справедливості!

Ціную Вас за те, що говорите те, в що вірите. Чекаю Вашої відповіді. Вірю, що будете зі мною щирим, як я з Вами. Ваша думка для мене багато значить. І ще... Це важливо для мене. Передайте привіт своїм в'язням. Самота між людьми – це неволя і найгірше, що може статися з нами. Скажіть їм, що можна бути на свободі і почувати себе невільником, а можна сидіти за сімома замками і бути вільним. Цього їм бажаю! Чому? Тому що більшість з них не зробили і половини гріхів тих людей, які живуть в розкошах.

Думаю, що Ви мене зрозумієте, як ніхто інший, бо ж ми з Вами стрільці по гороскопу. Надіюся, що pomoжете мені порадою, а в Ваших простих словах знайду мудрість, якої мені бракує. Увага! Повертаємось з хмаринок на землю. Хочу повінчатися у Вас! Христик був хрещений в римо-католицькому храмі і візьме довідку та дозвіл з парафії. А з моєю довідкою не відомо, тому що я хрестилась у православній церкві, бо треба було стати хресною. В католицьку церкву я сама прийшла – то був мій вибір, завдячуючи у великій мірі Вам. Ви залишитесь моїм священником назавжди. Я вірю в Єдиного Бога Отця, і Сина, і Духа Святого, і в Богородицю Діву! Амінь. Чекаю від Вас відповіді! Хай Бог благословить Вас! Недостойна – Анжела.

20.12.2003 р. Дорогий отче Ігоре! Велике Вам спасибі від мене і Христика за Вашу допомогу. Ми повінчались 8-го листопада. У нас все в порядку. Христик вже поправляється, а мене ніяка зараза не бере. Десь там в організмі живе мій вірусик. Він дружелюбний до мене і ще не з'їв моєї печінки. Тільки трішки капризний – перебирає харчами. Не любить часнику, смаженого і жирного. Подумати тільки, який тверезник – не любить пива! А я люблю всі ці речі! Ось, що значить мати примхливого співжителя. Шукаю компромісу. Раз пиво + відбивна + пачка цигарок, а на другий день: таблетки від печінки + манна кашка. І все нормально!

Працюю на Різдвяному ярмарку з 8.30 до 22.00. Ходжу вчитися на комп'ютері, а ще піду на англійську. Почала навчальну практику, щоб у майбутньому працювати з людьми залежними від наркотиків. Маю досвід і чому ж його не використати для допомоги іншим. В січні планую поїхати до мами і хочу Вас також відвідати. Розкажіть своїм зекам, що є люди, які втрачають все – від матеріальних благ до права на життя. Однак, живуть і борються з Божою поміччю. Головне у житті – мати чисту совість, щоб не було соромно дивитись на себе в дзеркало. Тільки це дає відчуття спокою в тяжку годину. До зустрічі! Гарячі потиски від Христика. Ваша – Анжела.

71. *На Квітну Неділю 2003 року прийшло на Службу Божу 150 людей. По закінченні я попросив, щоб пропустити без черги до Сповіді тих, хто ще ні разу в житті не сповідався, а особливо за вбивство. Думав, буде десь 15 осіб, а тут, раптом, підходить близько 50 зеків! Я аж захитався, бо час обмежений з 9-ої до 12-ої години, і мені залишалась година часу. Ну, думаю, хоч вмру, але висповідую всіх. Сповідав і причащав по 10-15 осіб і просив відходити, щоб не було балагану. Більшість з них були засуджені за вбивство, а двоє мали по два. Цікаво, що вперше почув від наркоманів про те, що затягнули інших до наркотиків і ті вже пішли зі світу. Називали

себе вбивцями і їх мучила за це совість. Я висповідав всіх, вийшов з тюрми і чую, що пливу від перевтоми і п'янію від щастя. Прийшов додому, впав хрестом і дякував Богові за душі. Заради одного такого дня варто було на світ народитися!

72. *Мав я велике пережиття з чоловіком, який натворив несусвітніх речей – немовби з фільму жахів. Дехто мені радив нічого з ним не мати, а я знав, що він до іншого священника, крім мене, не піде і я мушу привести його до Сповіді. Це коштувало місяць безсоння, невимовних страждань, здоров'я і багато чого іншого. Коли ж все дійшло до вершини безпределу, то я запропонував йому підставити мене, для розв'язки цього сатанинського клубка. Я готовий був до найгіршого...

І саме в цей час він прийшов-таки до Сповіді. Тоді я побачив перст Божий в цій справі і Господь мені показав, скільки коштує спасіння однієї душі. Мені здавалося, що я місяць був в чистилищі, немов би горіла моя душа. Я згадав, що вже десять років щодня молюся, аби тут, на землі, спокутувати за всі свої страшні гріхи і злочини⁴, аби не мучитися після смерті в чистилищі, не кажучи вже про пекло. І якби я раніше знав, що так важко доведеться страждати, то ніколи б в житті не допускався гріхів!

Я міг дістати інфаркт, бо вже віднімало ліву руку, однак віддавав себе повністю в руки Божі. Найбільше мені помагало розважання. Я згоджувався на все, що посилав мені Господь – терпіння, муки і навіть смерть. Хай у всьому діється не моя, а Божа воля, під покровом Пречистої Діви Марії, через заступництво всіх моїх небесних покровителів. Також я відчував велику поміч від того, що за мене молилися сліпі, паралізовані та інші добрі люди. І те, що я колись свідомо помагав у різний спосіб вбогим людям, нині обернулося для мене міцним щитом їхніх молитов. Хіба може бути щось миліше на світі, як за тебе молиться сліпа, або паралізована людина?! Отже, вартує нині робити якнайбільше добра, бо не знаємо, що завтрашній день принесе.

73. Чистилище

**Дар милосердя подай усякому живому, а й мертвому не відмов твоєї ласки (Сирах 7:33).*

Один францисканець зліг від затяжної та болючої хвороби. Відчуваючи, що став тягарем для інших, він просив у Бога скоротити його страждання. Хворий був почутий і йому з'явився ангел і запропонував вибір між смертю з трьома днями покути в чистилищі та одним роком важкої хвороби, після якої він відразу потрапить на небо. Чернець вибрав перше. Після перших кількох годин, проведених в чистилищі, він відчував страшні болі, і в нього було враження, що він перебуває тут уже багато років. Ангел, який його відвідав, запропонував йому, якщо він жалкує, повернутися до ще незахороненого тіла. Монах поспішно прийняв цю пропозицію і через один рік страждань від хвороби помер, потрапивши після цього уже безпосередньо на небо (Вагіндус, Хроніка Братів Менших 1283 року). *Одна година в чистилищі прирівнюється до 20-ти років важких терпінь на землі (з об'явлень Марії Анни Ліндмаєр).*

Єпископ і учитель Церкви святий Августин каже: *Оскільки сказано “та сам він спасеться” (1 Кр 3:15), то на вогонь якимось не зважають. А проте кожен тільки крізь вогонь спасеться, і той вогонь пекучіший буде за те все, що людина може витерпіти в*

⁴ Молитва для скріплення душі знаходиться в розділі «*Пережиття*».

цьому житті. *І коли хто скаже слово проти Сина Чоловічого, проститься йому. Коли ж хто скаже проти Святого Духа, йому не проститься ні на цьому світі, ні на тому* (Мт 12:32). З цього видно, що мова йде про чистилище, в якому дається прощення гріхів, спокутуваних уже в іншому світі.

До святої Мехтільди Всевишній сказав: “Іди сюди і поглянь на найменш щасливого з тих, що перебувають на небі: по ньому ти зможеш пізнати мою доброту”. Мехтільда була перенесена на небо і побачила чоловіка з королівським виглядом та гідністю; він був у квітучому віці, його обличчя було шляхетним, гарним, сонячним і надзвичайно волелюбним. Мехтільда запитала його, хто він такий і як він дійшов до такої великої радості і такої пишності. На це чоловік відповів: “ На землі я був розбійником і злочинцем. Але оскільки я творив зло через незнання та за звичкою, яку я перебрав від своїх батьків, а не зі злости, то я, зрештою, через покуту досяг милосердя. Проте у чистилищі я пробув сто років і витримав дуже багато мук, поки пройшов очищення. Тепер, дякуючи доброті Божій, якої я не заслуговую, – маю вічний спокій в небі.”

74. 13.06.2004 р. Отче Ігоре! Я вже звільняюсь і хочу подякувати Богові за те, що дарує нам грішним людям таких людей – священників, як Ви. А також дякую Вам за Вашу доброту, милість, любов, що не гордуєте нами – зеками, і віддаєте для цього частину свого життя. Допомагаєте нам у цьому світі пізнати, де є правдива дорога, що веде до спасіння і вічного щастя. Нехай Господь Вам дарує правдиву небесну мудрість, дасть здоров'я, кращої долі і добавить Вам років до життя, щоб Ви й надалі направляли заблуканих овечок до Господньої домівки. І я особисто дякую за себе від чистого серця, за Вашу милість до мене.

Два рази суджений і вбивця – Маркіян.

75. 17.06.2004 р. Вацлав, 1968 р.н. Відсидів 16 років. Маючи три роки, я попав у дитячий будинок, бо маму і батька посадили в тюрму. З тих пір життя мене кидало по дитбудинках та інтернатах. Вперше мене посадили у 17 років, якраз на сам день народження. Звільнившись, знову взявся за старе. Я за національністю поляк і, знаючи мову, казав, що приїхав з-за кордону. Брав у людей гроші, обіцяючи принести речі і пропадав з кінцями. Обкрадав квартири, а інколи грабував людей. І знову на сам день народження у 22 роки мене посадили і дали чотири роки. Після звільнення через чотири місяці, ми з другом взяли пограбувати квартиру. Сусіди почули в хаті метушню і викликали міліцію. Я спустився по громовідводу і міг втекти, але мій друг ухопився за телевізійний кабель і зірвався. Впав, поламав обидві ноги і пошкодив хребет. Переломи були відкриті і він стікав кров'ю. Я повернувся назад і заніс його в підвал. Там нас і знайшла міліція.

Мені дали дев'ять років, а друга списали по дурдому. Отже, по ділу я пішов сам і не жалкую про це, бо друг весь час мені допомагає. Він не кинув мене напризволяще в тюрмі, а це велика рідкість тут. В тюрмі я захворів шкірною хворобою і вже п'ять років нею мучусь. А зовсім недавно я вже місяць лежав у санчастині і не міг навіть встати з ліжка. На мені не було живого місця і лікарі думали, що я вже не виживу. Тоді до мене привели отця Ігоря, який мене охрестив і дав Святе Причастя. Я не знаю, що сталося, але Господь через отця Ігоря послав мені свою ласку. Уявіть собі: я місяць як не вставав з ліжка, моє тіло текло, зуділо і гнило, після Хрещення і Причастя я через два дні уже був виписаний з санчастини. Це чудо допомогло мені прийти до Ісуса і з тих

пiр я кожду недiлю ходжу на Богослужiння. Господь любить нас, бо ми Його дiти i за нас Вiн вiддав своє життя на хрестi, на Голготi. Я вiрю, що Господь допоможе менi в життi стати iншою людиною.

76.

Слава Iсусу Христу!

22.06.2004 р. Пане отче, вибачте за затримку, але причина мого мовчання досить банальна – не мав конверта. Природа тут прекрасна, але є і багато негативу. Кормлять неважно, субота – робочий день, відбій постійно в 22⁰⁰, недiля нiчим не вiдрiзняється вiд звичайного дня. Одне, що в недiлю баня. Священника бачив тут тiльки раз, коли був у карантинi. Чесно кажучи, скучив уже за Вами, Святу Лiтургiю “служу” собi сам. Вiдправляю своїх хлопцiв у баню, а сам стаю перед образом i з молитовника читаю. Знаєте, хтось якби збоку подивився, то сказав би, що дах поїхав, а менi то десь... Кожний день у молитвi згадую Вас, бо все-таки Ви, а не хтось iнший, поставили мене на правильну дорогу. I можете не переживати, що десь зiб'юся на манiвцi, я своє слово стараюся завжди тримати. Думаю, що Ви вже трохи мене вивчили за тi шiсть рокiв, а взагалi я вiдсидiв десять i був два рази суджений.

Працюю добре i заробив заохочення, але це мене мало тiшить. Тут їздять зеки на так званi контрагентські роботи в iншi мiста i села. Ось i я рвуся туди, але начальство побоюється вiдпускати строгачiв. Вiд моїх двоюрiдних сестер немає вiстки чомусь. Я їм розумiю, бо моя мама була для них трохи бiльше як тiтка. А з iншої сторони i менi теж не легко на душі за те, що я таке зробив... Гiрко i тяжко, як не крути – у всьому винен я сам.

Дякую Вам, пане отче, що ходили за мене просити начальника, бо моя стаття тяжка i таких не хочуть вiпускати на поселення. Але це свiдчить, що деякi люди в погонах теж вiрять в Бога i рахуються з думкою священника. Хай Вам щастить i бувайте здоровi! Великий грiшник i зецюган – Степан.

77. Серпень 2004 р. Віктор, 1969 р.н. Коли менi було три роки, то батько i мати розлучились. Ходив у дитячий садок, а згодом батько вiддав мене в iнтернат. На вихiднi бабця забирала мене додому i кожду недiлю ми з нею ходили до церкви. Пiсля iнтернату я пішов в училище, там i почалось моє злодiйське життя. У 1987 році обiкрав двi машини, дали пiв року тюрми, а три умовно. Пiсля звiльнення познайомився з дiвчиною, яка почала робити великi запроси. Я взявся за старе i знову три роки посиленого режиму. У 1992 році мої знайомi запропонували їхати на роботу в Польщу. Коли ж усi документи були вже готовi, я взнав, що їдемо красти. Вiдмовитись вже було пізно. Робота полягала в тому, щоб лазити по кишенях за гаманцями i в мене це непогано виходило. Почалось веселе життя. Їздили красти в Угорщину, Москву, Петербург, бо там є люди з великими грошима. Я вiв розпусне життя – горiлка, жiнки i гроші. Це все, що мене тодi цiкавило. Правда, до церкви я постійно ходив, де б я не був. Я багато наробив людям бiди, про що зараз дуже жалію i прошу в Бога прощення.

Одного разу в трамваї я побачив чоловіка, котрий спав i тримав в руках сумочку. Я присiв бiля нього, забрав сумочку i вийшов з трамваю. Коли вiдкрив сумочку, то побачив 300 доларiв i документи. Через день вiршив за 50 доларiв вiддати документи. Чоловік каже, що не має чим заплатити, бо позичив 300 доларiв на похорон i тi йому

вкрали. Я віддав документи, а гроші ні, бо вже їх розтринькав. Мені було дуже тяжко на душі, бо сам перед тим хоронив бабцю і батька за позичені гроші.

Іншим разом вночі я забрав у жінки сумочку і втік. Коли відкрив, то побачив золоту обручку і вервичку з хрестиком. В мене руки затряслись і я подумав, що за цей гріх мене Господь Бог покарає. Так і сталось. Я взяв цю вервичку, повісив на паркан, перехрестився і пішов додому. На другий день пропив обручку і знову пішов грабувати. Забрав у чоловіка 1000 гривень, а через 15 хвилин мене зловили і посадили на чотири роки. Господь мене суворо покарав за всі мої гріхи: забрав у мене рідних, квартиру, жінку і накінець посадив до тюрми. Але рано чи пізно це мало статись, тому що так жити не можна. Не хочу вже більше сидіти, мені 35 років і треба братись за розум. Старість питає: Вікторе, де твоя молодість була, що ти зробив для себе і людей? Я вірю, що Бог мені допоможе стати на праведну дорогу, а для цього треба все починати спочатку і народитись знову.

78.

Христос Родився!

9.01.03 р. Северин. Щиро вдячний Вам, отче Ігоре, за те, що передали свої “байки”, які я з великим задоволенням і з користю перечитав. Не сподівався побачити Вас в такому світлі. У нас погляди на віру, відношення до Батьківщини, нашої історії повністю співпадають і я готовий підписатись під кожним Вашим словом. Колись в мого батька збирались такі люди, які вболівали за долю України і не раз потерпали через свої погляди. Шкода, що моя репутація вкінцець зіпсована і публічного захисника Вітчизни з мене вже не вийде. Але є багато способів себе реалізувати. Згідний, що потрібно випробувати себе, а потім побачити, чи здатний я порвати зі світом і жити згідно Божих вказівок. Звичайно, що не все так просто мені вдається. Моя заповітна мрія – заснувати часопис, щоб привернути увагу громадськості до цієї категорії наших співгромадян. Нещодавно мені написали з одного села, що по Ватиканському радіо читали мою давнішню статтю із “Місіонера” про те, як ми відзначали Великдень. Люди зреагували, зацікавились, бо там було прізвище їхнього односельця. Тепер ця людина звільнилась і відношення до нього вже не вороже. Впевнений, що і дописувачів у такі видання буде більше, ніж достатньо.

На свято Миколая отці Редemptористи зібрали в церкві пожертви на подарунки для нашої зони. Така увага просто шокувала всіх. Ініціатором був отець-доктор Богдан Дзюрах – людина виключно душевної чистоти, великої віри. В подарунках були листи-побажання від незнайомих людей, що просто вражали своєю любов'ю і щирістю. А ми, негідники, цих людей колись ображали, принесли їм багато кривди... Слава Богу, мали ми святу Літургію на Різдво. Гарний, просто чудовий концерт хлопців, яких запросили отці Василяни.

Дуже цікава Ваша стаття “Від знищення обряду до руїни Церкви і Народу”. Є над чим подумати, але про все це потрібно говорити повсякчас, щоб духівництво було єдиної думки. Передав Ваші побажання людям, роздав літературу. Стараюсь не марнувати час. Буду радий, якщо знову передасте подібну літературу. Бажаю творчих успіхів, здоров'я, терпеливості і опіки Матері Божої.

Слава Україні! З любов'ю, Ваш покірний слуга – Северин.

Квітень 2003 року. Скільки себе пам'ятаю, стільки мав неприємні стосунки з правоохоронними органами. Все почалось з кінця 60-их років, коли мене забрали з села від маминих батьків, де я декілька років виховувався. Із сільського неотесаного хлопця з мене пробували зробити щось неординарне, визначне. Виховували на зразок Ніколо Паганіні, як виражався мій батько. Я почав тікати з дому. Дійшло до того, що ловили мене в Києві, а потім і в Москві та інших містах колишнього Союзу. Починав із крадіжок харчів. Закінчив тим, що відбув більше двадцяти років ув'язнення...

Вперше задумався над сенсом життя в 37 років, перебуваючи черговий раз у камері для затриманих. Чомусь здавалось, що настав крах всіх моїх сподівань щодо безтурботного життя. За мої правопорушення слідчі обіцяли не менше десять років суворого режиму. І вони не помилились. Саме в цій камері просто заволав до Бога: Господи, що мені робити, аби не пропасти тут?! Була пізня осінь, свинцеві хмари повністю затягнули небо, було холодно і незатишно, сльози котились з очей. В цей кульмінаційний момент розступились хмари і сонячні промені проникли крізь товсті ґрати в сиру і смердючу камеру. Правдиво здалось, що це сам Господь подав мені знак, зігрів, торкнувся мого закам'янілого серця. Я був так шокований цим видінням, що не повірив і думав – це випадково співпало з моїм станом душі. Набравшись сміливості, обережно звернувся до небес, чи справді це знак мені? І знову сонячні промені пройшли крізь морок камери, ніби відповідаючи на моє запитання, до кінця розтоплюючи лід мого недовір'я до Небесного Отця. З того часу я постійно у важкі хвилини свого життя у в'язниці відчуваю підтримку Господа Ісуса Христа, який направляє, навчає, довготерпить і навіть з батьківською любов'ю картає свого не завжди слухняного сина. На долю не нарікаю, бо такий допуст Божий. Зціпивши зуби несу свій хрест. Маю за взірєць – ісповідника віри Патріарха Йосифа Сліпого – є на кого рівнятись! Слава Всевишньому Богу за все на віки віків. Амінь.

Христос Воскрес!

6.05.2003 р. Дорогий отче Ігоре, листа Вашого отримав, дякую за привітання. Ви праві, отче, що стерпіти відвертому ворогу, і не тільки, – треба навчитись. Напевно, що у кожного свідомого християнина постійно виникають такі дилеми – стерпіти чи ні? В якійсь мірі Ви буваєте в моїй шкірі і тому знаєте, що у середовищі злочинців мені, як віруючому, приходить особливо терпіти, але повірте, що це для мене вже не так актуально, видно, старий чоловік таки здає позиції. Маю тут біля себе таких, що пробують стати на шлях істини і саме стерпіти – для них велика проблема. Вчимося всі, хоч як це не важко і не звично в середовищі, де сконцентроване зло і цинізм.

Знаєте, цього року вперше у нас був чин виставлення Плащаниці. Адміністрація на наше прохання відгукнулась, хоч був робочий день. Я сам малював, скомпонував, правда фарб не було. Прийшлося чорною кульковою ручкою – на білій матерії. Але сам факт, що все вийшло, що пішли назустріч – вражає. Чергував на сцені коло Плащаниці до вечора суботи, приступало море людю, коло 300 чоловік і навіть з адміністрації були. На Великдень мали Службу Божу. Правив отець-доктор Богдан Дзюрах. Він все організовує так, що описати неможливо – справді, людина від Бога. Також нам дуже багато допомагають брати-монахи Григорій Палига і Віталій Котик. З них будуть добрі священники.

Бажаю Вам міцного здоров'я, хай Бог допомагає!

25.12.2003. Дорогий отче, пишу Вам після нашої зустрічі. Ще раз дозвольте подякувати, що знайшли час, аби відвідати нас, негідників і грішників. Ваша промова, чи наука, сподобалась людям, бо всі спрагнені правди. Ви настільки доступно все розповідали, що миттєво стали своїм. Нам якраз і не вистачає такого священника, бо наш отець – людина добра, побожна, але занадто м'яка. Він більше підходить дітям. Тут не раз потрібно рубати по-живому, а не сюсюкати з закоренілими грішниками. Інколи потрібно розмовляти з нами нашою ж мовою, а потім проповідувати Христа! У Вас так виходить і це принесло негайно плоди. Особисто мої враження були прогнозовані. Я вже знав Вас заочно, але зізнаюсь, що таки розгубився. Одне хочу сказати: нам потрібно навчитись правильно сповідатись, а для цього треба ловців душ. Безконечно дивуюсь Вам і Вашій життєдайній енергії.

Шановний отче, я тільки не можу зрозуміти, чому Ви взялися опікуватися мною, чим я заслужив таку прихильність? Нашому брату взагалі не варто довіряти, бо обов'язково підведе і наробить біди собі і людям. Напевно, що і я не кращий, може в чомусь і гірший. Просто стараюсь з Божою допомогою виправити свою гріховну природу і узгодити свою волю з Христовою. Ваше листування зі мною зіграло далеко не останню роль в моїй свідомості. Щиро вдячний Вам – Северин.

30.12.2004 р. Шановний отче Ігоре! Я вже декілька місяців на поселенні, але тут чорна година, бо нема ніякого священника, ніхто нами не цікавиться. Однак, за Божим провидінням я опинився в монастирі і зустрів отця Йосифа Будая. Дуже тепло нас прийняли, що аж здивувалися мої супутники в погонах. Всі були приємно вражені. Я вперше за вісім років опинився в храмі і не міг налюбуватися величчю і красою від побаченого. Розповів отцю Йосифу про наші зеківські проблеми, і він радо зголосився нам допомогти. Вже двічі приїжджали до нас і відправляли Богослужіння. Отець Йосиф без всяких прелюдій заявив, що мені потрібно вчитись на священника. Це шокувало усіх, особливо мене. Він наполягав, що мені потрібно працювати з ув'язненими тому, що я добре знаю їхнє життя і зможу знаходити з ними спільну мову швидше, ніж будь-хто. Я не знав, що відповісти і як мені поступити. Чи варто ставати на такий важкий і надзвичайно відповідальний шлях? Хотілося би почути Вашу думку.

На жаль, в цих умовах нікому не потрібне наше духовне зростання, бо ще діють більшовицькі закони. Тут неначе час зупинився ще зі сталінських часів і повний безпредел. Дуже жаль, бо людські долі, душі просто пропадають, нівечаться, ламаються до кінця. Я кожного ранку відмовляю вервицю, а ввечері читаю усім акафісти і сподіваюсь на Божу поміч. Як Ваші вівці? Бувайте здорові. Щиро – Северин.

14.02.2005 р. Дорогий отче Ігоре, радість звільнення заглушила інші почуття. Пірнув у новий світ, неначе стрибнув у холодну воду на свій страх і ризик. Продирався крізь натовпи людей і насолоджувався тим, що не потрібно оглядатись. Невже можна тепер відчувати себе людиною? Невже прийшов кінець приниженням і знущанням? Всі ці роки нас пробували перетворити на тварин і, на превеликий жаль, це дуже часто вдавалося. Вся ця каральна система тільки озлоблювала, але не виправляла. Тепер я наляканий чуть не до смерти, відчуваю себе у безпеці тільки зачинившись у своїй хаті.

Моя мама нарешті дочекалась свого безпутнього сина на сам день її 70-ліття! В якості подарунка я і прибув додому. Боюсь виходити на вулицю, бо там вороже мені середовище і незрозумілий рух. На серці неспокій і тривога. Єдине, що мене справді втішило – це моя зустріч із тринадцятирічною донькою. Вона щиро зраділа нашій зустрічі і в центрі міста, при людях, кинулась мені на шию, не звертаючи ні на кого уваги. Був з донькою в церкві. Таки дожив до такої події! Прошу, отче, Вашої помочі в молитві і дякую за все, що Ви для мене зробили. Хай Вам Бог допомагає! Северин.

79.

Вітання

14.10.2001 р. Вітаємо отця Ігоря з десятою річницею праці на Божій ниві. Низький уклін Вам, отче, за Вашу любов до Бога та людей, за щире серце; за те, що всю свою душу вкладаєте в духовну працю, у спілкування з нами зеками. Несіть Слово Боже до цих людей, які з нетерпінням чекають на Вас. Щастя, здоров'я і многая, многая літа! З любов'ю до Вас – засуджені колонії суворого режиму.

Шановний отче Ігоре!

16.12.2002 р. Вітаємо Вас із Днем народження. Здоров'я Вам, щастя, в терпінні несіть цей солодкий хрест, бо Ви, пане Ігорю, варті ласки Всевишнього! Моліть Бога за нас і нехай Вашими молитвами спасуться душі наші. – Друзі з колонії суворого режиму.

За хмару, зірко, не ховайся, –	Хай не торка сльоза пекуча
На землю промінь свій зішли,	Його душі, його очей.
Отцеві Ігорю всміхайся,	Хай на шляху не стануть кручі,
Щоб геть печалі відійшли.	Бо шану має від людей.

Теплом зігрій із Неба даним	О, Боже, Господи Всевишній,
Отця родину і його,	Подай отцеві благодать, –
Розвій журби густі тумани,	За нас молитись, грішних,
Щоб радість мав з життя свого.	Тебе, Святійший, прославлять!

Шановний отче Ігоре!

14.10.2003 р. З нагоди величного свята, дозвольте, отче, Вас вітати. Сказати Вам слова подяки щирі, бо з Вами ми у радості і в мирі. Хай доля Ваша буде погожа, хай має в опіці Матінка Божа. Ваш Ангел хай провадить до святого, а Бог подарує здоров'я міцного. Радости, втіхи, щастя без ліку, ласки в Ісуса на многая літа.

Отче Ігоре!

16.12.2003 р. Вітаю Вас з Днем народження. Бажаю міцного здоров'я, а в хаті затишку й тепла, нехай Господь Вас оберігає і зичить радості й добра. Всього Вам найкращого у Вашій нелегкій праці. З повагою – колишній розбійник Лука.

Ісусе Христе, Господи наш!

16.12.2003 р. Схиляю коліна перед Тобою і небом Твоїм. Дякую щиро з любов'ю у серці своїм за воїна Твого, що на землю до нас Ти післав. В найприкрішеє місце – суспільне дно на землі, до грішників, що у тюрмі. Він воїн і лікар, радник і брат! Він зразок і командир для нас, що з ворожого стану визволить нас. Він наш священник, Ігор-отець!

Сьогодні цей день, коли на світ він прийшов. Тож радію і святкую я у серці своїм. Прошу благословення твого, на нележку дорогу його. Вірю, що почуєш, Ісусе, прохання моє і не відмовиш ніколи в житті. Слава Тобі і на віки віки! Отче Ігоре, міцно тисну Вашу руку, а вустами співаю: многая, многая Вам літ! З повагою – Олекса.

Шановний отче Ігоре!

1.01.2004 р. Вітаємо Вас з Новим роком і Різдвом Христовим. Бажаєм щастя, здоров'я, хай серце радіє. Душа хай співає, настрій святковий весь рік не зникає. Нехай Ваше благородне серце і надалі буде відкрите для людей і переповнене любов'ю до ближніх. З повагою – засуджені ВК.

З Різдвом Христовим!

7.01.2004 р. Щастя Вам, здоров'я, довголіття, усіх людських гараздів та наснаги на тернистому шляху священника. Ми дуже вдячні Вам, отче Ігоре, за Вашу безмежну любов та тепло, котре Ви так щедро даруєте нам своїми проповідями. Не легку Ви обрали долю – бути пастирем блудних овець. То ж хай, Господь, Вам дасть здоров'я – достукатись грішних сердець. З повагою – Ваша вдячна паства.

Отче Ігоре!

14.10.2004 р. В річницю Вашої посвяти на воїна Христового, церква Христова, хоч і тюремна, від щирого серця вітає Вас – вся! Богові подяку складаєм за те, що Ви у житті нашім є. Міцно тиснемо Вашу руку, а серцем співаєм многая літа!

16.12.2004 р. Від щирої душі поздоровляєм Вас, отче Ігоре! Нехай в цей день завжди несуть дарунки і квітів море. Щоби ніколи і ніхто не зміг завдати Вам горя. Живіть щасливо довго-довго і не лічіть свої роки. Хай щастя, радість і здоров'я Вам усміхаються завжди.

Спинити час ніхто не в змозі, бує ліс і квітне сад, струмочок теж собі біжить. І вже на Вашім сонячнім порозі з'явилися мудрих сорок шість. Нелегко сіяти, орати, нелегко і врожай збирати, але в житті ще важча праця є – це людські душі рятувати. Хай радість приносить Вам кожна година, від горя хоронить молитва свята. Щасливою буде життєва стежина на многі та щедрі літа!

⁵ Це оповідання з уст священника записав Роман Крип'якевич.

Було це, мабуть, у хрущовські чи брежнєвські часи, на одному з острівців Гулагівського архіпелагу, де відбували свою кару в таборі тисячі й тисячі зеків як політичних, так і побутових – злодіїв, шахраїв, грабіжників тощо. На превелике щастя, політичних поселяли тоді окремо від побутовців. Отже, в бараку, де проживав оповідач, були лише політичні, переважно, люди з деякою освітою й переконаннями, а серед них – декілька українських священників. Тому й моральна атмосфера в бараку була куди краща, як у побутовців. Вечорами, коли було трішки вільного часу, велись безконечні розмови й диспути, а священники радо переповідали старозавітні історії, євангелії, літургичні тексти, і все це з пам'яті, бо релігійної літератури, розуміється, не було ніякої. У скорому часі ці розмови перетворилися в більш-менш систематизовану катехизацію.

Одним з найпильніших слухачів оцих курсів був один досить молодий, могутньої статури, російськомовний зек (хоч добре розумів українську мову), майже без освіти, назвемо його Ваня. За соціальним статусом він був типовим побутовцем, досвідченим злодюгою, якщо не гірше, хоча від природи – кмітливий, допитливий, активний. Вже в таборі пришили йому додатково політичну статтю, бо він тричі намагався втекти, а це кваліфікувалося вже як політичний злочин. Таким чином, він опинився між нашою більш-менш інтелігентською братією.

Ваня слухав ці розмови уважно, хоча спершу дуже скептично, а далі щораз більше схвильовано. В душі у нього щось назрівало і, врешті, після деякого часу привело до якогось перелому і прорвалося назовні криком: Братці! Чому ж я того всього раніше не знав? Стільки літ жив без того! Чому тільки тепер? А таких як я, тисячі, мільйони! Треба їх рятувати! І тут, у побутових бараках їх тисячі! Треба їм негайно все це передати! І прожогом кинувся у сусідній барак, хоча це не дозволялося, але було практично можливим.

Відтепер дозвілля у Вані було поділене на дві частини: слухав курс у своєму бараці, а потім йшов проповідувати до сусідів. Наші отці не на жарт стривожилися. – Як би біди якої не вийшло! – Бог його знає, чи це Дух Святий, чи диявол ним керує? – І що він там може проповідувати?!... – Отче Андрію, ти найметкіший, піди-но туди, послухай, що там творить наш неофіт!?

І справді, небезпека була очевидна. Знання й ораторські кваліфікації Вані явно не відповідали його бажанню й потребі проповідувати Слово Боже. Стримати його було несила, до того ж кому хотілося обмежувати куцу свободу зека? Отець Андрій вирішив перевірити все це. А лектор займався якраз темою первородного гріха і вигнання наших праотців з раю. Вроджений ораторський хист Ваня таки мав. Авдиторія була повністю полонена промовцем. Злодії, гвалтівники і грабіжники слухали, затамувавши віддих, – комара б почув, а Ваня – гримів! Ні, любий читачу, дослівно цитувати Ваню я не буду. Від канонічного тексту Біблії він таки добряче відступив. Словник Вані був багатий і специфічний, а що авдиторія була чоловічою, то він дав повну волю своїй мові. Глибоке і щире обурення гріхопадінням прабатьків і, особливо, Єви, він перелив у слова янгола, що вигнав їх з раю, але його вогненний меч був нічим у порівнянні з вогнем слова в інтерпретації Вані.

– Ти ж ...Євко, ... мала все, що душа запрагне, чого тобі... не вистачало? Тобі... Бог довірив долю всіх майбутніх людей... так ні,... тобі... ще забаглося забороненого! І навіть воно тобі..., ти ..., сама не знала, ... ти ..., й не подумала у своїй ... голові, що

гріх твій ... впаде на голови всього людського роду..., що ми... через тебе... все життя грішитимемо, а потім... будемо каратися!

І так далі, і тому подібне, довго-довго... Ваня промовляв, начебто, по-російськи, але це не мова Тургенєва. Цитований текст був густо пересипаний багатоповерховими фразеологізмами, епітетами в адресу праматері Єви, що серед них “ти, паскудо” звучало б попросту ніжно і чемно. Перепало навіть Євиній матері, хоча вона, як відомо, не існувала. Три крапки, часто вживані в цитованому фрагменті промови, зможе правильно розшифрувати хіба лиш той з читачів-чоловіків, хто служив в радянській армії або флоті, чи працював серед робітників на російських заводах, відвідував колгоспи у глибинці Росії, і то лише за наявності відповідної фантазії. Авдиторія слухала, мов заворожена, ніхто не хихикнув. Отцеві Андрію волосся стало дибки, з розпукою прибіг він у свій барак і доповів колегам-отцям про результати інспекції.

Соборчик був негайно зібраний, почали раду радити. Заборонити? Перекваліфікувати? Безнадійно! Діяти через начальство? – Абсолютно виключається! Якби можна було порадитися з єпископом! – Не жартуйте, панове! Потрібно було вирішити все самому, причому, негайно.

Можна було, наприклад, спробувати по-доброму вмовити Ваню покинути своє діло, але, по-перше, навряд чи він прийняв би наші аргументи, а по-друге, чи доцільно це робити? Адже Ваня інакше не міг. Він мусів проповідувати, бо бачив, що це необхідно. А щодо мови? Він говорив мовою своїх слухачів, не мовою, а ардо, і володів він цим ардо майстерно. Літературної мови, канонічних текстів вони б не сприйняли, як не сприйняв би манної кашки любитель гуляшу. Ваня це розумів, хоча, напевно, не філософствував; десь у його підсвідомості було розуміння, що людину найлегше переконати її рідною мовою. І після важких роздумів отці ухвалили: не робити нічого. Дати Вані (подумки) свою згоду, тобто, хай далі так буде, і нехай діється воля Божа. Розуміється, по змозі, говорити з ним наодинці, потрохи темперувати оту жахливу форму його благородної місії.

Якось випадково один в'язень підслухав розмову начальства, з якої виявилось, що в бараці, де проповідував Ваня, останнім часом дивовижно знизилися випадки порушення внутрішнього режиму, – бійки, різанина, жорстоке знущання над слабшими, розборки. Чим це пояснити?

*Для того, щоб знайти спільну мову з ув'язненими, треба їх розуміти, співчувати і любити. Вони також потребують людського слова, уваги і доброти, їх також Господь створив для неба. Любов перемагає світ! Мені довелося у житті много претерпіти, а тому добре знаю, що таке крапля води, кусень хліба, що таке Правда, Свобода і Любов. Тому зеки для мене – тюремні ягнятка, які сьогодні за ґратами, а завтра мають бути в небі, де сидітимуть під грушкою, слухатимуть, як пташки співають, і питимуть чифір – багато чифіру, задарма...

ЛИСТИ - ВІДГУКИ НА КНИГУ

Слава Ісусу Христу!

Високопреподобний і дорогий отче Ігоре!

Щиросердечно Вас поздоровляю і бажаю Вам всіх благ!

Премного благодарствую за Вашу книжку, яка дала мені змогу пізнати Ваше особисте життя, але й недавню історію.

Ваша книжка для мене, як іноземця, цінна тим, що завдяки ній я міг хоч трохи пізнати неймовірне знущання тоталітарного режиму над людиною на наших землях. Хоч я також народився і виріс в тоталітарному режимі, але все ж таки вже під його кінець. В Чехословаччині хоч і було переслідування християн, однак не набрало воно такого розміру ні жорстокости, як в Радянському союзі. Ваша книжка цінна в першу чергу як історичний запис минулого. З неї одночасно я довідався й про те, як тоталітарний режим може покалічити людину і зробити з неї злочинця. Але одночасно і побачив, що ніколи нічого не є пропавшим і кожну людину можна врятувати і привести до Бога.

На Вашому житті читач бачить, як Божа благодать діє в житті людини, яка повірила Богу і Йому віддала своє життя, як Бог може і хоче кожну людину привести до Себе. Своїм життям Ви показали, що можна виборсатися і з найглибшого пекла, де все виглядає пропавшим і безнадійним, якщо тільки людина звернеться до Господа і в Ньому Єдиному почне шукати спасіння. Ви не тільки сам тим пеклом перейшли, але що цінне, не залишили свій досвід для себе, а показали путь й іншим як знайти Бога.

Своїм життям Ви відчули наслідки гріха, та з Божою поміччю зуміли з нього ви-йти, і показати путь і тим, які опинилися в такому же становищі. Відвідували саме тих, які суспільству вже непотрібні і дали їм відчути, що хтось їх любить, що для когось вони є цінні і дорогі. Все те Ви своїм твором передали і майбутнім поколінням, щоб і ті по нас поучилися і наслідували Ваш приклад, любити ближнього не лише на словах, але в першу чергу ділами. Слова Божественного Спасителя: *Я був у тюрмі, і ви мене відвідали...* запали глибоко в Ваше серце і приносять рясні плоди.

Бажаю Вам, дорогий отче Ігоре, обильних Божих ласк, щоб той талант, який Вам Господь Бог дав, Ви сторицею помножили і заносили світло Христа Господа і надію життя вічного зокрема тим, які найбільш у глибині душі опущені.

Віддаючись Вашим молитвам - вдячний Дам'ян Кіча,

ЧСВВ

14.11.2005 р.Б.

Ужгород

Слава Ісусу Христу!

Дорогий отче Ігоре, сьогодні велике свято - Преображення Господнє, і саме в цей день чомусь мені не спиться. Ще дуже рано, ніхто не заважає, сплять, а я сів Вам писати. Прочитав Вашу книгу вже давніше, але щоб до кінця усвідомити написане, вистраждане Вами за ці довгі роки, то я ще вчора раз переглянув аби разом з Вами, і тими людьми, про яких написано, відчути і біль, і розчарування, і радість. Властиво людині все швидко забувати, особливо коли стало краще жити, коли щось змінилось в позитивний бік. Я маю на увазі героїв Вашої книги (хоч таке властиве і

всім людям), я також не є виключенням із правила. Не то, щоби я забув всі свої поневіряння в місцях позбавлення волі, протягом двадцяти років, просто світ почав диктувати своє, треба самостійно приймати рішення, вживатися, адаптуватися і дуже часто, живучи серед вовчої зграї, вити по вовчому.

Черговий раз, читаючи сторінки цієї чудової книги, навертаються сльози, хочеться очищення, усамітнення, молитви, стати навколішки і просити в Бога прощення за те, що не живеш по Його волі, що живеш хаотично і не приносиш користі ні собі, ні людям. Я безконечно дивуюсь, читаючи Вашу сповідь, як можна залишитись людиною, побувавши в пекельному середовищі совєцької армії, де була сконцентрована суть всієї тоталітарної, насильницької, бандитської системи.

Можу в якійсь мірі порівняти армію і тюремно-виправні установи тої ж Росії. Ви служили, а я там був висланий на подальше відбуття покарання з України. Недалеко був сумнозв'язний „Білий Лебідь”, де „ломали” зеківську волю, тортурами нищили свідомість і настільки озлоблювали людину, що кожен був готовий на самий кривавий злочин. Зло породжувало зло в геометричній прогресії. Вірно зауважив пан Мирослав Маринович, що у нас формально виправні установи, але насправді вони є суто карними, суто сталінськими і не відповідають ніяким європейським стандартам. Держава просто мстить своїм громадянам, але найгірше, що у виправні колонії приходять зовсім випадкові люди, а точніше - заробітчани. Цих, так би мовити, офіцерів самих ще потрібно виправляти, навчати, направляти в потрібному руслі, щоб не калічити в'язнів духовно і фізично, а відроджувати, оновлювати, але не системою дурних заборон, обмежень.

Справді, ця книга повинна бути настільним посібником, її потрібно читати і читати, щоб зрозуміти ув'язненого, щоб побачити його внутрішній світ. І всі дії по зміні світогляду людини, що скоїла проти суспільства злочин, потрібно розглядати крізь призму християнської моралі. Хіба мало в наші церкві прикладів для наслідування? Аж занадто. Бог і Україна - ось з чого потрібно все починати. Виховувати патріота-українця, і це потрібно не тільки в тюремних казематах, такі властивості треба просто насаджувати з дитячого садка. При комуністах пропаганда ленінських ідей була поставлена на перше місце, навіть в райкомах, обкомах був секретар по пропаганді і агітації і це давало рясні плоди, які, до речі, ми пожинаємо ще і сьогодні.

В книжці торкається питання капеланства. Без інституту капеланства всі Ваші намагання будуть марними. Ви один, що волає в пустелі, Ви зі своїми ідеями будете завжди ворогом для тих же „пікових дам” і „комсомольців”.

Напевно буду закінчувати свою, може не зовсім логічну, писанину. Я хочу побажати Вам, дорогий отче Ігоре, нових творчих злетів і щоб Ваші тюремні ягнятка були (в тому числі і я) першими в Царстві Небеснім.

Здоров'я Вам, терпеливості, і щира дяка за таку чудову, потрібну книгу.

19.08.2005 року.

З повагою - Ваш Северин.

Слава Ісусу Христу!

Добрий день, отче Ігорю! Отримав довгоочікувані, і не лише мною, Ваші книги. Я тут багато про Вас розповідав і те, що до видання готується Ваша книга. Отже тут Вас знають. Як тільки отримав їх, відразу порозхоплювали в моєму відділі. Відповідно до того, як їх прочитують, я передаю в інші відділи. У нас три спальні приміщення, і куди не зайду, всюди читають, обговорюють з тими, хто вже прочитав. Навіть вночі прокинувся, вийшов в коридор, а там пацан сидить і читає. Каже: «Ігоре, не можу заснути — книжка не дає спокою, хочеться читати і читати». Я також першу ніч не спав, лежав і згадував. Згадував те, що давно намагався забути.

Мої батьки походять з Західної України. Мати Ольга Калин з Івано-Франківської області, села Чортовець біля Городенки, батько з Львівської, Кам'яно-Бузький район, село Печихвости. У часи, коли на ці землі прийшли більшовики, матері було 15 років, батькові 24. Їх вивезли в Заполяр'є — у Воркуту. Батька засудили до найвищої міри, а мати до 25 років без права виїзду навіть після відбуття терміну. Працювали на шахтах. Батьку потім поміняли на 25 років у шахтах. Це за допомогу бандерівцям зі сформульованим вироком «Зрада Батьківщини». Що вони розуміли під поняттям Батьківщина, очевидно Москву, яку ті, фактично діти, на очі не бачили, і які вони вороги народу їм не пояснили — просто назвали. Там вони познайомилися і згодом поженилися. Воркута — це була друга Україна, 85% вихідців з Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської областей. Надворі на свята всюди співали лише українських пісень, взагалі почути в крамниці «дякую» не було чимось винятковим. Тому в Воркуті не було особливого тиску на наш народ.

Там я народився і закінчив школу. Мати померла, коли мені було 7 років, занадто юною вона була для праці на шахті. Перед смертю казала: «Виростеш, повертайся в Україну — там твоя земля, там і живи». Після школи я поїхав до Києва і вступив у технікум. В 18 років мене призвали до армії, на комісії військовий комісаріат, капітан Зайцев, мені кричав: «Хто тобі дозволив навчатися в Києві, я таких, як ти, бандерівців, разом з батьками до смерті не випускав з Воркути». Я йому відповів: «Батьків, такі як ви, і так до смерті там залишили, обоє померли молодими, так і не нажилися на світі». Рішення комісії: Далекосхідний В.О., залізнодорожні війська, БАМ.

Це був проклятий край, здавалося, що з світла потрапив просто в пекло: п'янки, поножовщина. У нашій бригаді за рік батальйон прощався з життям, батальйон в тюрму — ось така була статистика. Судили тільки тоді, коли вже не можна було приховати. Улюблене заняття ротного, коли того, хто провинився, на його думку, вішали, а він вибивав табуретку з-під ніг. Потім знімали, відливали і знову вішали. До того часу, як одного таки не відкачали. Солдата списали, а ротного перевели в іншу частину. Переломані щелепи і пробиті голови в рахунок не йшли. Сотні дезертирів по тайзі, котрі грабували місцевих мешканців, а ті відповідали ненавистю. Одного разу п'яні виродки вбили трьох солдатів, бо не могли знайти собі заняття, за те, що солдати зайшли в сільську крамницю. Вбили в білий день на очах у всіх, а солдати з цієї частини вночі спалили все селище і кого зловили — кидали знову в вогонь. Частину терміново перевели на Схід і все...

Я згадував, і це все стояло в мене перед очима. Як страшно було спочатку, що вб'ють, бо щоночі піднімали і били, хто хотів. Як важко було себе переламати. Вбити все людське, взяти однієї такої ночі сокиру і бити тих азіатів по обличчю, по голові. Слава Богу, нікого не вбив, тільки покалічив. Зранку прийшли земляки — і все владналось, мене більше ніхто не чіпав, але іноді доводилося хапатися чи за лом, чи за

сокиру. Вжити можна було тільки тоді, якщо тебе боялися. Час минув, я все забув. Зараз прочитав і зрозумів, що я нічого не забув, просто зумів не згадувати.

Я читав книгу, Ви змінили імена, а я впізнав про кого Ви пишете. Ми були з Вами на зоні в один час. Пригадую, коли приїжджали діти і мені весь час хотілося плакати, дивлячись на їхні добрі дитячі личка, і біля мене люди також витирали сльози. І коли писали звернення до папи Римського, я разом з усіма підписав. Коли Ви відправляли. І раптом в залу заходить величезний натовп зеків, що колядували «Нова радість стала», я сидів біля сцени і бачив, як Ви посміхалися — Вам було дуже приємно. Важко орати і сіяти, важко збирати урожай, набагато важче зберегти його. І як важко працювати на людській ниві, щоб зорати ці закам'янілі душі, щоб насіння добра впало і не втратилось. Для цього потрібно стільки тепла і треба віддавати його повністю. Зеки дуже чутливий, обережний народ, котрий ставиться до всього і до кожного з обережністю, але якщо довіряють — відкриваються повністю, до кінця.

Я зараз пишу листа і бачу, як дві людини читають Вашу книгу. Вона нікого не залишила байдужим. Просять, щоб дати почитати, такі, котрі ніколи в руках книги не тримали. Тут багато сидить з Кам'янця-Подільського — це їхній регіон. Вони мені розповідають, як стояв дерев'яний хрест, а зараз храм і як він виглядає. Багато-хто каже, що пам'ятає Вас і показують одне одному фотографію на книжці. Просять почитати на інші загони, а потім в їдальні обмінюються враженнями.

До мене підійшов чоловік, йому 55 років, більше ніж 20 років загального тюремного стажу. Родом з Забайкалля і каже: «Я не служив, але я це бачив як там все написано, так все і було». На наступний день підходить і каже: «Книга безцінна, я далі читаю, і мені здається, що розмовляю з священником, що розповідаю йому про себе, а не читаю книгу». Славко — 44 роки, наркоман, походить з Кам'янця-Подільського, дві вищі освіти, в тюрмі звернувся до Бога. Він сказав: «Ігоре, я прочитав багато книг, але кращої від цієї не читав. Я взяв її в руки, а зміг покласти тільки тоді, коли дочитав. Петро з Одеси, десять років термін, відсидів п'ять: «Я читаю і розумію, що я бідний. Адже жив без цього і в моєму житті не було такої людини». Валерій з Івано-Франківська — сім судимостей: «Я все життя думав, що з кожним терміном мудрішаю і нарешті доб'юся свого, а виявляється допускав одні й ті ж помилки. Хіба вагу мають гроші, авта, дівчата. Тільки один Бог знає, що треба робити — Він Друг».

І нарешті я. Вперше був засуджений в 34 роки на шість місяців. У 37 років вперше потрапив на зону строгого режиму. Дали п'ять, відсидів три з половиною. До цього вірив, що Бог є, але ніколи над тим не задумувався, хоч і читав Біблію. У 1999 році, на зоні, вперше задумався чому я тут. Поряд були люди з величезним терміном і не першою судимістю. Якщо б я потрапив на загальний режим, тоді не знаю, чи замислився б я? А тут я побачив підсумок цього шляху. Як кажуть люди: «Під усім життям підведено ризику, а під ризикою ні чорта».

І добре, що я тоді прийшов до Вас на сповідь. Не дивлячись на вік і певний багаж життєвого досвіду, я насправді не знав, що робити і як тут треба жити. Я прийшов до Вас і зрозумів, що треба жити, працювати і не слухати людей, а чинити, як підказує совість і розум, а найголовніше молитися і просити мудрості в Бога. У підсумку, я прийшов на комісію з УДО, і в мене було сім подяк і жодного порушення. У підсумку я залишив майже 20 місяців з 60 призначених судом. До цього ніхто не пригадував собі, щоб настільки залишали і вся комісія була одноголосною — достойний! Але на волі я помилявся. Думав — не п'ю, ходжу до церкви і достатньо. Одного разу запропонували зайти в бар, посидіти. Я пішов, бо ж не п'ю і нічого поганого не буде,

посиджу за компанію. Бійку розпочали вчителі за сусіднім столом, а посадили мене, тому що раніше судимий — що означає, винний, і знову термін.

У Вашій книзі вражає легкість і доступність думок. У Вас, отче Ігоре, від Бога дано бути пастирем у тюрмі. Може комусь видається, що тут можна якнебудь, але ні — тут так не вийде. Зеки одразу ж побачать байдужість за найгарнішими словами, і помилки у Вашій праці виростуть в геометричній прогресії на волі, коли ці люди вийдуть і будуть жити серед інших людей. Тільки повна довіра і любов здатні змінити людину, а не тюрма. Низький Вам уклін за ці книги, це найдорожчий подарунок для нас. Зона тільки знайомиться, а далі, коли більша кількість людей прочитає, тоді в багатьох з'явиться багато запитань до себе.

Дякую, що пам'ятаєте про мене. Взимку я отримав листа від жінки. Вона написала, що не ставить перед собою мети дочекатися мене, але без мене їй також важко. Вона виїхала до Польщі до родичів, щоб там працювати і жити. Буде мешкати недалеко від Любліна. Адреси я не знаю, а вона не вказала. Праці в мене наразі нема, а здоров'я нормальне. Якось мене мучив головний біль, а ліків потрібних не було, але зараз все владналося. Одне недобре — невдовзі зима, а в мене тільки шльопанці на ногах. Отче Ігоре, це тільки, якщо зможете, у мене 42 розмір і нехай будь-які, я відремонтую. І найнеобхідніше: труси, шкарпетки, станки для гоління, мило. Я розумію, Ви маєте багато проблем. Якщо щось не так, вибачте.

До побачення.

Дякую Вам від всіх нас за книги і за Вашу працю. Ми за Вас молимося.

19 серпня, 2005 рік.

З повагою — Гарбар Ігор.

Слава Ісусу Христу!

Добрий день, отче Ігоре. З перших рядків свого листа хочу Вам відразу подякувати за книги, за посилку і найголовніше — за увагу, яку Ви приділяєте, не дивлячись на Вашу заклопотаність. Відразу не було можливості відповісти, у зв'язку з подорожчанням тарифу на пересилку листів, і не мав можливості навіть позичити чи купити конверт. З Божою допомогою все вирішилося. Ви знаєте — це диво - те, що я як раз думав, якщо б Ви надіслали ще книг, в мене була б можливість віддавати їх тим, кого відправляють на етап. І надати можливість якомога більшій кількості людей познайомитися з цим, Богом натхненим, виданням. І я їх отримав! Тепер люди, котрі поїхали на третю і п'яту зони Донецької області, на сьому в Херсон, на 17-ту в Харківську область, в 69-у Полтавської області і в 98-у Хмельницької області, повезли з собою ці книги. Я назбирав прекрасні відгуки від людей різних вікових і соціальних груп.

Люди, котрі присвятили велику частину свого життя тюрмі, і природньо, що словниковий запас у них обмежений, намагаються пригадати добрі слова, щоб виразити почуття, які ожили в їхніх душах. А сьогодні до обіду ми ходили на перегляд фільму в клуб. Я розмовляв з одним чоловіком, котрий досиджує другу підряд п'ятнадцятку. Він сказав: «Я зараз читаю дуже добру книгу. Думав прочитаю за раз, вона невелика. Не вдається, кожна сторінка змушує думати, пригадувати, порівнювати. Мені дали її почитати, а хочеться після прочитання кожної глави

говорити і говорити про неї. Була б моя, я дав би тобі почитати, дуже гарна книга». Я відразу здогадався і сказав: «Не потрібно, я її читав і ввечері тобі передам цю книгу, щоб в тебе була своя і давай її іншим».

Дві різні людини сказали, що знають добру молитву, вони розпочали, а я закінчив: «як радість — так смуток, як здоров'я — так хворобу, як життя — так і смерть». Нам було добре і весело, нас молитва об'єднала. Завдяки Вашій книзі у мене з'явилося багато друзів. Це, як в темряві засвітилися ліхтарики — маленькі, але дуже яскраві. І зараз часто в натовпі я бачу усмішки і привітання, звернені до мене. Це чудово, отче Ігоре! Тюрма не виховує, а навпаки ізолює і віддаляє людину від істини. Книга в'язнів розбудила — в людей з'явилося бажання запитати себе: чому я тут? Чому тут, а не серед людей? Один чоловік сказав: «Я думав, якщо вийшло обдурити іншого — це означає, що я розумний, налякати — означає, що сильний. Але ні, я ж постійно боюся, що хтось інший вчинить зі мною аналогічно».

Отче Ігоре — в один лист всі враження не впишеш, а хочеться писати і писати. Дякую, що віддрукували попереднього листа, я надіслав його своїй жінці. Думаю, вона його без уваги не залишить. Вітаю Вас з 14-ю річницею, коли Вас посвятили в сан священника. У цей день ми всі вирішили зійтися і спільною молитвою подякувати Вам за нас всіх. Ви навіть не уявляєте, як багато людей моляться за Вас. Низький уклін Вам і від мене особисто. У мене самого стільки змін до кращого, що хочеться обійняти весь світ! Пишіть — ми всі чекаємо. Буде на то воля Божа, колись зустрінемося і порозмовляємо.

04.10.2005 р.

З повагою — Гарбар Ігор

P.s «Тримай завжди в себе на столі книгу, яка б тобі правила за духовне дзеркало»
(М.Гоголь)

Отче Ігоре — такою книгою для мене стала Ваша книга.

Слава Ісусу Христу!

Добрий день, отче Ігоре! Хочу ще раз подякувати Вам за все те, що Ви мені надіслали, за турботу і увагу. Не знаю, що б я взимку робив без взуття. У мене все, слава Богу, нормально, залишилося сидіти один рік і п'ять місяців. Здоров'я теж не турбує і це добре.

Ваші книги я пороздавав людям і отримав прекрасні відгуки. У мене залишився останній примірник, і я думав, кому його віддати. У загоні в мене є один неговіркий чоловік — 7, 5 років терміну. Недавно тільки прийшов і ні з ким не спілкується. Я підійшов до нього і сказав: візьми, прочитай, може щось знайдеш для себе. Через три дні він зупинив мене на вході, відвів убік і каже: «Читав і плакав, так там добре написано!». Сам говорить, а на очах сльози.

І знаєте, отче Ігоре, я тоді подумав, що Ви перед Господом станете спокійно і з чистою совістю. Як багато Ви робите для нас — в'язнів, скільки людей заплакало, прийнявши до серця Ваші слова. Слово, яке Ви несете людям, змушує хвилюватися найчерствіші серця. Скільки разів я вже бачив сльози на очах в людей, котрі і самі не думали, що хтось може змусити їх заплакати. А, прочитавши Ваші книги, заплакали.

Я сам вперше задумався: «А що буде, коли стану перед Творцем?» І мені стало страшно, я не робив зла, але і не робив добра. Байдужість до страждань ближнього — це також злочин. Мені стало соромно, як ніколи в житті. Я вирішив Вам все описати, адже мене зміцнює прочитане, роздуми про все і спілкування з Вами через листи.

Отче Ігоре, 16.12 у Вас День народження. Я Вас вітаю, нехай Господь дасть Вам ще більше сил, здоров'я і дякую Вам за все! Земний Вам уклін від нас — від мене і всіх, хто знайомий з Вами заочно, але дуже любить Вас! До побачення. Буде можливість — напишіть.

P.s Камінецькі просять, щоб від них окремо передати Вам подяку — вони Вас пам'ятають і люблять!

9.12.2005

З щирою повагою — Гарбар Ігор.

Слава Ісусу Христу!

Добрий день, дорогий отче Ігоре! Сьогодні отримав від Вас книги і їх відразу порозхоплювали люди. На душі було тепло і радісно - спотерігати, як обережно люди беруть у руки книги і тішаються тому, що в них є друг. Книги для них — це джерело з живою водою, з якого вони наповнюють свої душі надією. Я вже наперед знаю їхню реакцію. Спочатку читають, потім палко обговорюють прочитане, згадують ті місця з книги, де написано ніби про них самих.

На очах сльози і на день-два усамітнюються, щоб пригадати все своє життя. Бачать там пустку і холод, обман і ненависть, породжені ними самими. Вперше у житті по-справжньому задумуються про те, як далі жити? І відразу з'являється тривога, чи вже не пізно, чи можна і мені? З тим усім йдуть до мене і запитання, запитання, як з відра! Просять навчити молитися, беруть літературу. Я намагаюся відповісти змістовніше на всі запитання і навчаю Вашої молитви.

Від розуміння того, що потрібен людям, я, котрий з раннього дитинства ріс вовчепом і не знав, що таке сльози, — плачу. Ці сльози приносять мені радість і величезне полегшення. Ніби з цими сльозами з мене виходить бруд, якого так багато набралось в душі за ці роки ненависті і зла.

Книги Ваші — це той засіб, який ця система придумати не змогла. Енергія цієї книги будить померлих духовно і змушує думати. Каже, що ще не пізно — у тебе є шанс. І такі люди починають вірити. Той, хто прочитав її, хоче намагатися повернутися до світлого і доброго.

Дякую Вам за все! Хай Бог Вас охоронить! З величезною любов'ю і повагою до Вас — Ігор Грабар і всі Ваші родичі — камінецькі.

8.02.2006 р.

Слава Ісусу Христу!

Любий отче Ігоре, величезне Вам вітання від усіх, хто Вас знає і любить у нашій колонії. Давно не було від Вас новин. Мене, де не зустрінуть, запитують: «Чи не було листа від отця Ігора?». Я їм пояснюю, що ми не одні, багато людей потребують доброго слова і уваги, не лише в колоніях, але й на волі. Всюди є страждання і на все потрібен час, а він не гумовий, і в отця Ігора в добі 24 години.

Але вони мене таки дістали. Сьогодні дали конверт і кажуть — пиши. Мені залишилося 10 місяців. Від моїх наразі нічого нема, але нічого — головне, щоб у них все було добре. Сподіваюся, що жінка зможе все забути і зрозуміє, що я вже інший. Весь вільний час використовую для праці над собою. Постійно прокручую в голові ті епізоди свого життя, коли я вчиняв погано. Перестав брехати сам собі чи шукати виправдання своїм вчинкам.

Коли нам вдається зібратися разом (нас наразі 14 осіб), розповідаємо одне одному про себе все, як є, без таємниць. Я постійно молюся, тільки став дуже плаксивим. Під час молитви постійно течуть сльози. Я розумію що це сльози сорому і каяття за свої вчинки. Зі мною раніше ніколи такого не було. Я з восьми років сирота і ріс вовчечням, завжди готовим вігризнутися і вкусити. А зараз плачу і не соромлюся. Я вже хочу усім добра і зрозумів, що таке молитися за своїх ворогів, на серці нема зла. Хоч і розумію, що ще багато треба працювати над собою, не зупинятися на досягнутому, щоб не підпустити до себе нечистого. Він тільки того і чекає, щоб оволодіти нами.

Нещодавно один камінецький ходив на тривале побачення зі своєю мамою. Вона була Вашою парафіянкою, коли Ви були в Камінці. Він їй розповів про Вас і показав Вашу книгу. Дав їй на волю, щоб прочитала й іншим дала. Вона сказала, що Вас добре знає і недавно вислала листа, де пише, що з задоволенням прочитала книгу. Багато їй стало зрозуміло про наше життя. Книгу читають інші люди і просять передати Вам подяку за те, що Ви рятуєте їх синів і ця праця дає свої плоди.

В усі важкі часи до народу приходила допомога — люди, котрі вказували шлях. Вам, отче Ігоре, також довелося пройти через інтернат і радянське пекло — Забайкалля. У нас подібні долі. Але Ви довели, що з цього болота можна вирватися і знайти шлях до Бога. Зараз Ви нам показуєте цей шлях. Люди, котрі прочитали Вашу книгу кажуть: «Та ж він такий самий, як і ми! Зміг порвати з гріхом і про нас не забув. Допоміг собі і нас всіх хоче спасти в той час, коли весь світ від нас відвернувся. Дякуємо йому!».

Так що, отче Ігоре, своє життя Ви присвятили тюремному Богослужінню — і це Ваше покликання. Для того, щоб зеки слухали — їх треба любити і розуміти. А це — дуже складно! Нас насправді дуже важко зрозуміти, а полюбити — ще важче. Для цього треба народитися особливим, щоб розтопити ці серця і щоб вони відгукнулися. Величезне дякую Вам за все — від всіх нас!

07.07.2006 р.

До зустрічі, з щирою повагою — Гарбар Ігор.

Слава Ісусу Христу!

Найперше хочу Вам подякувати за літературу і одяг, який Ви мені прислали в посилці. З семи років у мене немає мами, але коли вона була жива, то купила для мене плащик. Коли я його примір'яв, то ручкою в кишенці знайшов шоколадку. Радощів було до небес! Те ж саме сталося і тепер – в душі зробилося дуже тепло, все як у дитинстві.

На Покрову 14 жовтня минає 15 років, як Вас висвятили на священника. Ми всі, що тут ув'язнені щиро вітаємо Вас і дякуємо за всі ті роки боротьби за наші душі. За роки важкої праці, прикрощів і розчарувань, за волю і наполегливість, за любов і доброту, за світло, яке Ви для нас засвітили, щоб вказати нам дорогу до спасіння.

До скорої зустрічі. Щиро Ваш – Гарбар Ігор.

12.10.2006р.

Слава Ісусу Христу!

Дорогий отче Ігоре, прочитав Вашого листа і згадав слова римського філософа Сенеки: «Життя оцінюється не кількістю років, а змістом». У Вашому посланні стільки жартів, стільки подій, що тримаючи його в руках, мені здається, що воно живе. Я дуже радий за Вас, що Ви наповнені життєвою енергією і що Бог помагає Вам, а мені в свою чергу молитвою посилили щиро любов і підтримку в справах на благо українського народу.

Я до сих пір знаходжуся під впливом від книг, які Ви мені прислали і декілька разів перечитав їх. Коли я взяв книгу Ярослави Сітко «Вони», то відразу нахлинуло багато спогадів. Ця книга немов з мого дитинства. Скільки подібних історій я чув ще маленьким у Воркуті. Мене повсюдно оточувала люди з такою долею. До Моїх родичів, висланих з України приходили в гості люди з героїчною долею. І тихо велись за столом розмови, співали українські пісні, а на очах блищали сльози. Фотографії надруковані у книзі подібні на наші – із сімейного альбому. Місто Інта – це таке ж шахтарське містечко, як і Воркута. Я там був на весіллі свого двоюрідного брата і навколо були люди, які розмовляли українською мовою у далекому Сибіру.

Спогади архимандрита Спиридона я відразу роздав, щоб люди читали. Через деякий час до мене підійшов чоловік, який все життя просидів по тюрмах. Він повернув книгу і попросив іншу. Я спитав його: як книга? Він сказав: «Ця книга – всім книгам книга, і її повинен кожний прочитати. Там все правдиво і всі події взяті із життя. Я вірю, що так все і було, мені самому тепер треба в своїх гріхах покаятися». Наступної неділі він пішов зі мною до церкви. Уявіть собі, отче Ігоре, яка сила слова! Навіть можна сказати неймовірна сила, всім доступна і всюдипроникаюча, що заохочує, спонукує до життя, до надії, до покаяння найчерствіші серця.

Бачачи сльози на очах цих людей, я сам плачу, і наповнююсь такою силою та радістю, що хочеться обійняти весь світ і сказати: Бог є любов! Перестаньте ворогувати і ненавидіти один одного – тоді побачите, яке прекрасне життя. Помагайте іншим і ви зрозумієте, як приємно бачити радість на лиці у людини. Ви все своє життя провели в тюрмах, невіри вам кажуть, що вже пізно щось міняти і ви повинні доживати у пільмі, але це зовсім не так. Бог любить вас і готовий простити гріхи, якщо ви щиро в них каєтеся і приймаєте Христа, як свого Спасителя. Зараз не пізно – пізно буде потім, і потім вам вже ніхто не зможе допомогти. А зараз Слово вас кличе, і треба тільки відгукнутися. Якщо Ти почув Слово і в серці кольнуло – значить серце твоє ще живе і ти можеш зробити ще багато добра та відчути любов інших. Тобі треба тільки

йти туди, куди тебе кличе серце, поки не пізно. Тяжко буває, але плоди є, і люди відгукуються.

Буду закінчувати свого листа. Отче Ігоре, вітаю Вас із днем народження і наступаючим Новим, 2007-м роком. Мені залишилося відбути пів року. Надіюся, що з Божою поміччю досиджу і в скорому часі ми зустрінемося та зможемо поговорити вічна-віч. Бог Вам в поміч, дякую за все, до зустрічі.

11.12.06

Гарбар Ігор

Слава Ісусу Христу!

Дорогий отче Ігоре! Одержав сьогодні Вашого листа, який на мене вплинув, як жива вода. В одну мить підняв настрій і додав бадьорости. Дякую за добрі новини з нашої 48-ї колонії, бо чути про ці переміни дуже приємно. Я про них розповідав всім, хто там був і це всіх здивувало. Ну, як кажуть – нова мітла мете по-новому і Бог в поміч!

В мене не все добре, були неочікувані неприємності та великі хвилювання. Але на все воля Господня. За два місяці до звільнення у всіх засуджених питають адресу – де вони будуть проживати після звільнення. Я спокійно дав свою адресу а через два тижні мене викликали до штабу і дали прочитати відповідь з Луцька. Я почав читати і мені в очах потемніло. Там було написано, що за даною адресою проживають зовсім інші незнайомі мені люди, і що цю хату вони купили три роки тому. А я сиджу вже 4 роки і 4 місяці.

Розумів, що жінка не буде мене чекати, бо про це говорило її мовчання протягом 4-ох років. Але щоб таке! Я пожинаю ті плоди, що сам посіяв. Це була моя хата і для мене то був удар. В мене не було гніву, але була на душі гіркота і образа. В душі нема ні жаги помсти, ні чогось іншого. Я, отче, покладаюся на Бога, хай буде на все Його воля. Хай він дасть мені розуму та розсудливості і я в молитві буду щоденно про це його просити. І все минеться.

Мені залишилося 50 днів. Але досить про це. Зараз я думаю як вийду, то знайду добру роботу, але красти я вже не піду ніколи. Це тверде рішення і сумлінна праця мені допоможе. Думаю, що до зими все впорядкується як треба.

Мене, отче, вже не зламати. Я не той Ігор, який був 4 роки тому, зовсім не той. З Вашої доброї душі і до мене прийшов промінь надії. Я побачив іншу дорогу та інше життя. Мене вже нікому не схибити на іншу дорогу, бо я дав обіцянку Тому, хто сотворив цей світ і дав мені життя. Іншого шляху я для себе вже не бачу.

Вітаю Вас, отче з 10-ти літнім ювілеєм праці в тюрмі. Вам є що показати Богові, не одну спасенну душу, а ще не одна спасеться. Бо тільки зараз я усвідомив, що сильним я став, коли відмовився від всього, що мене губило та пішов рівною дорогою. Тоді, коли я кружляв у темряві, я був слабкий і мене кидало, як той кленовий листок восени. Зараз пишу Вам, а на очах сльози, бо яке щастя для таких як я, що є на світі людина, якій можна все написати і все розповісти, як «на духу».

Через те і робимо помилки в житті, що нема у нас до кого піти та порадитися. Бо кожного, що за ґратами, виростила вулиця, батьки не мали на нас часу і до нас діла. Всі турботи – аби був ситий, тай годі. А дітям змалку треба приділяти увагу і тепло, тоді вони не пропадуть. Добре, якщо є кому розказати про Бога. Щоб це зародило в його маленькому серці і виросло разом із тим до великого. Досить пів години щодня

для дитини і коли вона виросте, ви не будете на неї нарікати за невихованість та неувагу до дорослих.

Я про Істину прочув від Вас у 37 і то було в 48-й колонії. А до цього мені про Отця нашого Небесного говорили по телевізору, що його немає. І в наших сімейних стосунках з жінкою теж не було Бога. Були тільки гроші, достаток, що купити, дістати, щоб «було як у людей». І мотив, і поступки – теж гроші. За них щастя не купиш. Хай Бог їй суддя, але якби вона мене чесно дочекалася, то пізнала б щастя, бо дочекалася би іншого життя.

На цьому буду закінчувати свого листа, хоч не знаю, куди тепер їхати, але надіюся на зустріч з Вами після звільнення 11 червня. Дай Боже, щоб Ваша праця і надалі відкривала очі сліпим, і щоб в тюрмі люди ставали вільними. Хай наша молитва буде Вам в поміч!

18.04.2007

З повагою – Гарбар Ігор

Слава Ісусу Христу!

Дорогий отче Ігоре, сьогодні я отримав Вашого листа, велике спасибі за нього. Мені залишилося 16 днів, а було 1640. Ви знаєте, отче, я ні за чим не жалію, бо кожен день дав мені багато корисного. Тому що весь мій термін ув'язнення поруч були Ви, і весь час вели мене. Також Ваші листи не дали мені спіткнутися і звернути з доброї дороги. Бо якраз тут у в'язниці я від Вас пізнав, що тому наш Спаситель з'явився на світ в овечій кошарі і його поклали в ясла для того, щоб кожний знедолений і заблуканий міг побачити Його. Коли ж на небі з'явилася зірка яка сповістила світові, що народився Цар і Він прийшов правити та спасати світ, не в палаці, де вхід тільки для окремих людей, а саме тут, в кошарі, де вільний вхід для всіх, хто прагне і хоче Його побачити.

Я, отче Ігоре, теж почув, як Він мені сказав: «Прийди до мене, бо я прийшов у цей світ ради таких як ти. Прийди і ти побачиш мене, я тут, поруч. Відкрий своє серце, простягни свою руку і ти доторкнешся до мене. Ніколи не пізно це зробити». Дякую Вам, отче Ігоре, від щирого серця і молюсь за Вас, щоб сили Ваші подвоювалися. Я навіть не знаю, куди б я заблукав за ці останні 4 роки і 6 місяців у темряві. Моє серце стало би ще більш жорстоким і на одного гада було б більше, а їх і так забагато. Я надіюся, що ми зустрінемося і будемо мати нагоду поговорити про все.

За Вашим клопотанням я отримав листа від пана Романа, який пише, що буде мене чекати 11 червня в селі, і як туди доїхати. Я Вас, отче не підведу ні в якому разі. За це можете бути спокійними. Тепер я сильна людина, не як раніше – тільки м'язи, а сильний духом, і мене не зламають ніякі життєві бурі. Дякую Вам, що знайшли для мене притулок.

25.05.2007

До побачення – Гарбар Ігор

Слава Ісусу Христу!

Дорогий отче Ігоре! Як тільки Ви мені написали, що я можу після звільнення їхати в село до Романа, то я подумав, що треба часу аби розгледітися довкола і побачити в який світ я вертаюся і як він змінився за цей час поки я сидів в тюрмі. І ось

нарешті цей довгожданий день – 4 роки і 6 місяців проминули! Зранку помився, чефір на весь барак, прощання, очікування і ось я за воротами. Земля на яку я дивився з вікна бараку була у мене під ногами. Доїхав до Хмельницького, відніс листа за адресою, поговорив, і кого обіцяв побачити – побачив. Поїхав на пляж.

Останні місяці це було моєю мрією – повалятися на піску, абсолютно нікуди не спішити і купатися в теплій воді. Провалився три години і пішов гуляти по місту. Йдучи я весь час розглядав себе у вітринах і бачив чужий погляд, як мені здавалося, не мій – насторожений, замкнутий. На зоні я не звертав уваги на свій погляд. Тепер він мав би бути радісний, веселий, а бачу чужий, зовсім не те, що на душі. Від цього зіпсувався настрій і появилися сумніви. Розхотілося гуляти і я поїхав на вокзал.

Сів на електричку і по дорозі до Львова вийшов у Тернополі. Вирішив зайти до свого приятеля з яким разом сидів на одному баракі і який запрошував мене в гості. Зустріч була радісною, і він казав: «Ігор, залишайся тут, стара гвардія – це камінь. Знаєш, як тепер мати діло з “пепсі-колою” (шпаною). Вони як яйця з-під квочки. Я з житлом тобі допоможу і подарую машину. Все буде клас».

Я знав, що він поважний чоловік у цьому місті і що каже, те зробить. Але я відповів, що вирішив поміняти своє життя і мені надоїло так жити; я хочу його переміняти, щоб воно стало світлішим.

Він відповів: «Ігор, я знаю тебе давно і знаю, що ти сильний мужик і в тебе залізна воля. Але те, що ти тепер кажеш – перебір. Ми вросли у це життя і міняти його безнадійно. Попробуй, коли-небудь розкажеш, що із цього вийшло. Щось не так – приїжджай, я завжди буду тобі радий.»

Через дві години я вже їхав у електричці в сторону Львова. Наперед скажу, що згодом ця зустріч мені дуже заважала. Нераз, коли я сумнівався у своїх силах, до голови приходили думки: що я тут роблю? Хіба можна мене переміняти? Що я собі нарозказував? Я весь зітканий із злості і чужий в цьому світі. Дві години і я знову в Тернополі, все буде як треба – дівчата, корчми, веселе життя.

Я проводжу аналогію із жінкою Лота: якщо ти вирішив йти з Богом, то не треба повертатися назад. Молитва і ще раз молитва давала мені йти далі. Скільки старих звичок сиділо в мені. Терміново треба було їх міняти. Розмовляючи з одною людиною я замовкав, якщо підходила інша, про себе нікому нічого не розповідав, не міг ні в кого нічого просити і бути відкритим з іншими чи перебувати у великому товаристві.

Спочатку вивчав людей і навіть коли мене хвалили, я більше відчував недовіру і був замкнутий. Здавалося, що почало щось у мене виходити, але знову вибух гніву, злості та агресії. Потім каюся.

В одному випадку я зайшов в тупик. Це було через два місяці після звільнення. Я не знав, що зі мною діється. Тоді став на коліна і сказав: Господи, поможи мені, бо я вже сам собі допомогти не можу! В цей день я поїхав у монастир в Підгірці до отця Самуїла і мав з ним розмову. Потім пішов на Всеношну і молився з 8-ї вечора до 5-ї ранку.

Я отримав відповідь від Бога, який сказав до мене: «Якщо ти віриш мені, то чому надієшся тільки на свої сили. Весь час пробуєш міняти все на свій розсуд. Довірся повністю мені і я поведу тебе та виведу на добру дорогу».

Я вже шість місяців на волі, і навчився любити себе, навчився плакати і не встидатися сліз, відверто говорити вголос про себе, любити людей, і приймати їх такими, якими вони є, а не пробувати міняти їх під себе. Я з Богом, в любові і отримую велике щастя від цієї любови. Мені радісно і мило бути в цьому стані. Я

вірю, що з Божою поміччю не буду вертатися назад, а йти вперед заради спасіння моєї душі і тих, до кого посилає мене Господь.

10.12.2007

Гарбар Ігор

СЛОВО ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Почну з того, що напочатку я не хотіла перекладати цю книжку на англійську мову. Будучи викладачем літератури, після університетського вишколу, після довгих років, проведених в компанії найкращих зразків художнього письма, я потрактувала її стиль надто простим, таким, що не вартує часу, затраченого на переклад. До цієї книжки я перекладала десятки статей, есеїв і буклетів на різні теми, але ніколи ще не бралася за книжку. Я мріяла собі про те, що моїм першим перекладом стане збірка проповідей Джона Донна або поезія Шеймуса Гінні. Моя праця з літературою завжди мене виховувала, всіляко пробуджувала в мені внутрішній розвиток і ніколи переклади не були для мене лише заробітчанством. Я перебірливо ставлюся до текстів і довго роздумую, перш ніж згодитися на їх переклад, позаяк вже знаю, що кожен клаптик перекладеного стає новою цеглиною моєї особистості.

Отець Ігор попросив мене перекласти цю книжку саме тоді, коли я розпочинала свою клопітку роботу над дисертацією, і я знала, що не знайду достатньо часу для цього перекладу, або ж підведу з терміном. До того ж, я була цілковито не обізнана з тюремною термінологією, якою ця книжка просто таки переповнена. Оскільки отець мешкає у двох хвиликах ходи від мене, ми часто зустрічалися або вранці, коли я поспішала з донькою до садочка, або ж протягом дня на базарі, біля церкви, чи деінде. Щоразу отець запитував: чи Ви вже готові? Чи вже маєте час? Я казала „ні”, а всередині молила Бога, щоб послав когось іншого, хто б погодився взятися за цей переклад, бо ж по якомусь часі казати „ні” ставало ніяково. Врешті, отець залишив мене у спокої і, вочевидь, перейшов до молитовної стратегії, бо мої випадкові зустрічі і розмови з ним знов і знов повертали мене до перечитування тексту і змушували добре подумати перед остаточною відмовою. Одного дня отець зателефонував мені і сказав, що не бачить більше нікого, хто б міг зробити цей переклад і край. Я не сказала „так”, але моє „ні” на цей раз вже не було таким категоричним.

Коли я читала цю книжку ще раз, на цей раз вдумливіше, мені раптом пригадалося моє власне навернення, мої власні перипетії з лицемірними клерикалами, моя власна непроста дорога до першої зустрічі з Христом аж у далекій Англії, в одній із баптистських церков. І враз стиль чи слівництво книжки втратили свою колишню вагу. Я збагнула, що ця книжка написана для людей, які б не зрозуміли моєї мови, мови, котрою я користуюся вдома, на роботі, з моїми друзями. Що і як могла б я промовити до в'язня, засудженого за вбивство, якби мені випала така можливість? Що промовила б я до сироти, для якого крадіжки були єдиним способом виживання? Навіть якби я виразила свою симпатію і розуміння, цього було б недостатньо, бо без схожого досвіду у моєму власному житті мої очі не променіли б переконаністю. Мені пригадався фільм про одного французького священика Гі Жільбера, котрий працює з людьми, на яких суспільство вже поставило крапку, і у цьому фільмі, що в основному становить його власний монолог, він розповідає історію одного чоловіка. То був грішний і втрачений наркоман, котрому отець Жільбер, бажаючи посвідчити Христову любов, сказав про те, як сильно Ісус любить кожну людську істоту. У відповідь на це

той чоловік лише обурився і сказав, що такого і близько не може бути, що не може Христос його любити, бо його власні батьки-алкоголіки до трьох років тримали його у спіжарці, де не було навіть вікна. Той чоловік навчив священника спершу показувати любов, а тоді послуговуватися відповідним словом. Дуже часто люди просто не досвідчили в житті таких явищ, як любов, милосердя, відданість, і через те не розуміють слів, котрими ми звикли так просто послуговуватися на щодень. Кожного разу, коли моя донька підходить до мене і запитує: ти мене любиш? вона відразу ж потребує обіймів, поцілунку, усмішки, ласкання по голові. Мого простого підтвердження на словах не достатньо. Коли я запитую її, як вона розуміє любов, вона імітує обійми і притискання руками до грудей. Як часто ми не здатні промовити до людей у тому місці, де вони зараз стоять і де перебуває живий нерв їхнього духовного життя! Як часто сьогодні ми в поспіху вимовляємо слова, не забезпечивши їх відповідним наповненням у наших серцях! Як часто ми приходимо до Бога не такими, як ми є, з декораціями і витонченими масками!

Щойно я збагнула, що ця книжка може привести одні серця до сцілюючого стану розбитості, а інші – до зцілюючого стану заспокоєння і миру, я відпустила свою впертість і „нема часу” і нарешті наполегливість отця взяла гору. Цікаво, що навіть коли я вже перекладала, то все ще відчувала певний спротив, я могла не погоджуватися з певними думками, висловленими в книжці, я могла не розуміти певних описаних у ній дій. І я щоразу мусіла собі нагадувати: ця книжка написана не для мене, я не мушу зі всім погоджуватися, я просто мушу взяти для себе те, що можу. Поступово я просякла світом, у якому в'язні проводять довгі періоди свого життя. Уперше мені спало на думку, що найбільшою проблемою у тюрмі є нудьга: небезпека змарнувати час. І нудьга ця чисто сартрівська, така, що роз'їдає душі мільйонів людей і на волі. Фактично, тюрма і є первинною моделлю життя без Бога у цьому світі, це наша екзистенціальна ситуація, позбавлена усіх тих радощів, якими Бог скрасив наше перебування у цьому світі. Мало де, я гадаю, людина стикається з внутрішнім голосом совісті з такою ж інтенсивністю, як у тюрмі. У світі ми маємо багато речей у нашому розпорядженні, що допомагають нам вбити, задушити, онімити той внутрішній голос, у той час як у тюрмі нема де заховатися, нема куди втекти, Бог кличе надто промовисто, надто наполегливо, і уникання цього поклику миттєво відбивається на тобі і твоїх ближніх. Логічно, кожна особа повинна була б виходити зміненою з в'язниці, готовою полишити старий спосіб життя, і більшість священників мусіли б працювати саме в цій царині. На жаль, найчастіше спостерігаємо цілком протилежне: зеки стають ще більше зіпсованими, за час ув'язнення зло всередині лише помножується і замкнене колесо фортуни крутиться зі злочинного минулого у ще злочинніше майбутнє, священники ж уникають свідчити всепереможного Христа у таких закладах. На щастя, ця книжка доводить, що є винятки.

Англомовним читачам цієї книжки вважаю за потрібне сказати, що я доклала всіх зусиль, аби зробити її читання легким і доступним незважаючи на дивні реалії совєтських часів чи сучасної української в'язниці, маловідомі факти з минулого чи сучасного України. Для цього я помістила в текст перекладу багато зносок. Якщо ж більшість з них виявиться зайвими через високий рівень вашої ерудиції, я наперед прошу вибачення за упереджене ставлення до ваших знань про Україну.

Цей переклад був справжнім викликом для мене в плані слівництва і узгодження часових форм. У багатьох випадках, я зумисне знехтувала канонами англійської граматики для того, щоб зберегти пристрасність стилю оригіналу. Виражаю свою

глибоку вдячність редакторів перекладу, Метью Матушаку, за його терпіння у вичитуванні тексту і за мудрі поради.

Ще поки ця книжка перекладалася, я могла відвідати презентацію її українського оригіналу в приміщенні Українського Католицького Університету і навіть подивитися на її героїв живцем. Гори листів та відгуків прийшли до автора як відповідь від перших, хто її прочитав, найважливіші з них додано до англomовної версії книжки. Я бачила і розмовляла з деякими людьми, що прочитали її українською мовою, і вона, здається, промовляє до кожного своїм простим посланням про те, як людська душа шукає правдивих стосунків зі своїм Господом попри всі перешкоди і турботи, падіння і розпачі. Так, книжка вже за час перекладу неначе обросла коментарями, відповідями, подяками, враженнями, сльозами, риданнями, листами і врешті навіть я не могла не додати свого маленького ділення.

Вартість цієї книжки велика. Вона не тільки глибоко особистісна, інтимна, вона ще й являє собою цінний для історії етюд сучасного життя України, змальований не газетним журналістом чи телекамерою, а простими людськими серцями. Вона розповідає про минуле України і про ремінісценції цього минулого в сучасних поколіннях українців. Нарешті, книжка має у собі богословські і проповідницькі глибини, які можуть втамувати спрагу читача за відповідями на такі фундаментальні питання як: для чого ми тут? чи існує якийсь лад поза безладом цього світу? яке значення має моє страждання і моя смерть?

Я вдячна Богові за можливість послужити людям перекладом цієї книжки. Безумовно, я не витратила час надаремне. Не витратите його і Ви, читаючи її, ділячись прочитаним з іншими.

20 жовтня 2006

Галина Пастушук

ІНТЕРВ'Ю

“Поступ” 2 лютого 2006 р.

Богдан Мазур

«СВЯЩЕНИК ДЛЯ В'ЯЗНІВ»

Отець Ігор роздухує іскру Божої любові у серцях найнебезпечніших рецидивістів

Коли йдеться про осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, у нашій уяві зазвичай постає образ похмурого чоловіка в тюремній робі, що дивиться спідлоба, від якого нічого доброго чекати не доводиться. Отець Ігор Цар змінив цей стереотип. Для себе і для інших. 20 травня 1997 року він вперше переступив поріг Львівської колонії суворого режиму (його попросили висповідати ув'язнених) і залишився там... назавжди. Відтоді - як не парадоксально це звучить - колонія стала для священика другою домівкою.

"Я відразу відчув, що опинився у колі друзів , - розповів "Поступу" отець Ігор. - Бачив, як у зеків від моїх проповідей загорялися іскри в очах. Ми чудово знайшли спільну мову. Так розпочалася моя місіонерська діяльність за ґратами, що триває й донині..."

Праця з ув'язненими вимагає неабиякої посвяти, любові та жертвовності. Тому душпастирів, які вирішили себе посвятити капеланству за ґратами, можна на пальцях порахувати - не хочуть мати справу з особливо небезпечним рецидивістами, бо ж, за великим рахунком, ніхто не вважає їх за людей...

Однак у Біблії написано, що Бог створив людину на свій образ і подобу. Це ж стосується й похмурого чоловіка в тюремній робі! Він також образ і подоба Божа! Просто цей образ у ньому дуже сильно замулений, але все ж він є... Щобільше, засуджені пізнали всю глибину падіння і огиду гріха, тому багато хто з них прагне вирватися з цього багна і скупатися в безмежній та вічній Божій Любові...

"Першим до раю потрапив злочинець! - наголошує отець Ігор. - Це розбійник, якого розп'яли на хресті праворуч від Ісуса Христа. Він попросив Спасителя прощення за свої гріхи і почув у відповідь: "Ще сьогодні будеш зі Мною в раю..."

В самого отця Ігоря Царя також дуже нелегка доля. Народився він у Львові. У шкільні роки займався боксом і дуже любив доводити свою правоту кулаками. Ігор на ціле життя запам'ятав дідові слова: "Боронь Боже, щоб ти когось першим рушив, але як тебе зачіпають, то дай так, щоб десятому заповів". Тому він бився лише тоді, коли треба було заступитися чи за себе, чи за когось... А битися доводилося часто - юнак мав запальний характер і завжди боровся за справедливість... У 1977-79 роки 18-річний Ігор потрапив в найжахливішу катівню, яка тільки могла існувати в колишньому СРСР - Забайкальський військовий округ (ЗАБВО) - "забудь вернуться обратно".

"Я на своїй шкірі багато пережив, - згадує священник. - 60 відсотків людей, які опинилися в ЗАБВО - раніше суджені. Від постійних бійок, різанини та знущань гинуло багато людей. Чудо від Бога, що я залишився живим! Коли у двадцятирічному віці я вийшов з армії в мене було відчуття, що прожив 80 років. Я тоді молився: "Боже, не дай мені ніколи забути цієї біди, яку я пережив, щоб я не марнував життя, а робив все для того, щоб на світі не було стільки зла..."

З Ігорем служили чоловіки, які перед тим відсиділи по 5-7 років в тюрмі, і йому довелося їсти з ними кашу з однієї миски. Тому Ігор дуже добре вивчив психологію ув'язнених.

"Це - люди, які перейшли через велике горе в житті, вони зовсім по-іншому сприймають світ, ніж усі ми. На волі людина сита, одягнена, а в тюрмі - поневолена. Ув'язнений дуже тонко відчуває ставлення до себе", - каже священник.

Всупереч поширеному уявленню про зеків, як про напівлюдей-напівзвірів, отець Ігор переконаний, що немає на світі людини, яка не потребувала б любові, тепла та доброго ставлення до себе. Засуджені - не виняток. Багато з них - сироти, вихованці дитячих будинків або діти алкоголіків чи розлучених. Ці люди ще змалку пізнали, що таке біль, самотність, не раз життя завдавало їм жорстоких ударів. Тому й не дивно, що вони почали дивитися на світ "їжаком", потрапили в погані компанії і ...

"Я прагну дати їм відчути, що їх любить Господь і Пречиста Діва Марія, і що вони мають бути в Небі, - каже отець Ігор. - Я вже 9 років "сиджу" в тюрмі. Ув'язнені стали моїми дітьми, я прагну їм замінити тата-маму, купую для них взуття, одяг та

ліки. Треба десь на це заробити гроші. Наше суспільство не дійшло до того, щоб зекам робити добро. На превеликий жаль..."

Священик зізнався, що відчуває надзвичайну радість, коли сповідає найзакоренілиших злочинців-рецидивістів і бачить, що вони щиро каються в своїх гріхах. За час своєї місії по той бік колючого дроту він навернув на праведну дорогу сотні і навіть тисячі ув'язнених (!). І колишні злочинці не забувають про свого друга та духовного батька.

У книжці отця Ігоря Царя "Останні будуть першими" опублікували десятки листів від вдячних ув'язнених до священика, який привів їх до Бога і побачив в них, насамперед людей, а не звірів. Суворі чоловіки у тюремних робах у рядках цих листів відповідають священикові любов'ю на любов, молитвою на молитву, повагою на повагу. І це не може залишити байдужими навіть найчерствіші серця...

“Високий Замок” 22 квітня 2006 р.

Леся Федів

«МОЄ МІСЦЕ... ЗА ГРАТАМИ»

Отець Ігор Цар вважає, що і зеки мають від Бога право знайти своє місце на небі.

Отець Ігор Цар каже, що прилучився до Церкви раніше, ніж навчився ходити. З дитячих літ він мріяв служити людям і боротися за волю України, загартовувався, вивчав бойові мистецтва, навіть роздобув собі пістолет. А ще – вчився танцювати, грати на музичних інструментах, записував пісні. Прізвище Цар спонукало його триматися гідно, однак життя влаштовувало випробування. У юності пізнав, що таке вулиця з усіма її небезпеками. “У 16 років мене поставили на облік в міліції, - розповідає він. – Я тоді важив 82 кг і не знав, де подіти силу. Спересердя покинув школу і пішов на завод слюсарем. Через рік купив собі “Яву” і так ганяв, що сусідка молилася, аби мене швидше забрали в армію, щоб не вбився”... Далі були ще випробування, які могли закінчитися трагедією. Але Бог мав щодо нього інші наміри. Ігор Цар став священиком, і пішов туди, де багато болю, сліз, відчаю – у в'язницю, служити Богові і... зекам.

Чи пригадуєте свій перший прихід в тюрму? Як вас прийняли в'язні?

- Це було 20 травня 1997 року. Мене попросили посповідати ув'язнених. Пригадую, побачив перед собою змучених, голодних, хворих, обідраних і знедолених молодих людей. Відразу загорівся любов'ю до них і почав говорити, аби додати їм духу до життя, вселити надію на краще, що так все не буде. Я побачив вогники у їхніх очах і зрозумів, що моє місце - за ґратами. Звичайно, тюрма – не дитячий садок, і бувають непередбачувані ситуації. Але коли йдеш туди, аби замінити в'язням батька, прищепити віру в Бога, вивести їх на добру дорогу, купити взуття і ліки, тоді й маєш результат. Я люблю зеків і вони теж мають від Бога право на своє місце на небі. Моє завдання полягає в тому, щоб вже в тюрмі зробити їх вільними.

- Нелегко було, напевно, достукатися до сердець злочинців?

- Я не називаю їх злочинцями. Вони – мої тюремні ягнятка, діти Божі. Завжди треба подумати, а чому в Україні 240 тисяч молодих людей за ґратами? Хто спокушає

народ пивом, горілкою, цигарками і наркотиками? Де справжні слуги диявола, які шикарно живуть, але не знають, що їх чекає після смерті? Скільки жінок роблять аборти, а їхні чоловіки схвалюють це? У в'язниці за вбивство сидять по 12 чи 15 років, а тут – руки в крові, ще й виправдовуються, що не хочуть жебrotу плодити. Звірина б такого не придумала. Хочуть легко жити, але доведеться тяжко помирати і на Страшному суді подивитися в очі своїм убитим дітям. То хто є злочинцями?

Я інакше дивлюся на зеків, бо серед них більшість – дитбудинківці, сироти, з розбитих сімей, які ніколи в житті не чули доброго слова. А тому, коли я простягаю їм руку помічі, то і в них змінюється погляд на життя, а серце наповнюється любов'ю до Бога і ближнього. Я намагаюся жити так, аби кожен, хто прийшов до мене, на все життя запам'ятав, що мав справу зі священником Ісуса Христа.

Коли я у 1977-1979 роках служив у дикій радянській армії у Забайкальському воєнному окрузі (ЗАБВО, “жартома” це розшифровували – “забудь вернутися обратно”), там з тисячі військових 600 були після тюрми, а офіцери – завжди п'яні. Щодня і щоночі – бійки, різанина, стрілянина. Тільки дивом від Бога я залишився живим. Коли у 20 років повернувся додому, здавалося, що прожив 80. Однак просив Бога, щоб ніколи не забути те жахіття, яке пережив, а робити все, щоб світ став інакшим. Коли ж опинився в тюрмі, зрозумів, що армія була для мене школою підготовки для праці з ув'язненими.

- Чи звикли ви до в'язничних порядків, “розкладів”, мови та смаків?

- То не легка справа, бо кожна нормальна людина хоче справедливості, любові і спокою, а в тюрмі можна побачити і почути все що завгодно. Півтори тисячі людей і їх важких життєвих історій... Але якщо не я, то хто буде з тим давати собі раду?

- Розкажіть історію переміни людини в тюрмі, яка вас найбільше вразила?

- Був один з московської банди, що мав на совісті чотири вбивства. На Зіслання Святого Духа прийшов до сповіді, і коли я дав розрішення, він поцілував хрест, мої руки і так плакав, здригався, що тяжко було на це дивитися. Не міг повірити, що Бог прощає йому всі жахіття, які він наробив за життя. Він з дитинства був свідомий того, що можна робити, а що ні. У тюрмі важко захворів, і коли смерть заглянула в очі, навернувся до Бога. Давно це було, думаю, він помер десь у лікарні...

- У тюрмах панують заразні хвороби, зокрема туберкульоз. Вам не страшно заразитися? Кажуть, що в'язні навіть спеціально можуть декого заразити, купивши туберкульозну паличку...

- Свою долю конем не об'їдеш, і нехай у всьому буде Божя воля, а не моя. Я за свої роки побачив цікаву річ: – коли людина визнає перед Богом свою неміч, що вона – порох, ніщо, коли пам'ятає про смерть і готується до неї з молодих літ, тоді Господь дивним способом ще й продовжує життя.

- Ви фізично сильна людина, знаю, що займаєтеся спортом. Як це може знадобитися в житті священнику?

- Був колись здоровим і сильним, займався боксом, і вмів, кого треба, поставити на місце. Тепер з мене лишилася пушка духу, а тому, щоб не переходити на таблетки, ще трохи рухаюся: зранку гімнастика і холодна вода, а пополудні – турнік, бруси та інше. Дух і тіло людини мусять перебувати в гармонії. Тоді йдеш вулицею і молишся, аби тебе ніхто не зачепив, бо можна наробити великої біди і вже офіційно засісти до тюрми. Роки роблять своє: я став трохи спокійнішим, вмію стерпіти, щоб перемогти і донести свій хрест до кінця.

- Чого найбільше зараз потребують в'язні в наших тюрмах? Чим їм може допомогти суспільство?

- Треба, щоб держава ними цікавилася, забезпечувала працею, навчала їх і робила все, аби українська молодь не опинялася в тюрмі. Для цього потрібно ціле суспільство повернути до християнського життя, щоб люди зненавиділи гріх і рабське животіння, а полюбили свободу, правду і мали страх Божий. Добре було б, якби Церква готувала для праці з ув'язненими священників-капеланів. Доля світу в руках священників, і якщо ми будемо правдивими християнами, будемо словом і ділом служити Богові, світ зміниться і багато душ спасеться. Живімо так, щоб разом бути у небі.

У книзі отця Ігоря "Останні будуть першими", яку він написав заради тих і про тих, чиє життя минає за колючим дротом, є спогад одного священника – в'язня радянських таборів. Він пише, що політв'язні вечорами збиралися й говорили на різні теми, у тому числі й духовні. На ті зустрічі часто приходив один кримінальний в'язень – росіянин Ваня. Він усе слухав, а потім проводив "спасенні" бесіди серед своїх "колег". Одного зі священників відрядили послухати, що там "проповідує" Ваня. Того, що він почув, викласти на папері неможливо. Розповідь про гріхопадіння перших людей була рясно пересипана крутими матюками, дісталось і Адамові, і Єві, і "Євчиній матері", якої, як розумієте, взагалі не існувало. Оповідання зберегло свій сенс, а в'язні почули Святе Письмо у зрозумілому їм викладі.

- Для того, щоб знайти спільну мову з ув'язненими, треба їх розуміти, співчувати і любити, - такий висновок з оповідання про Ваню робить отець Ігор. - Вони також потребують людського слова, уваги і доброти, їх також Господь створив для неба. Любов перемагає світ! Мені довелося у житті багато перетерпіти, а тому добре знаю, що таке ковток води, кусень хліба, що таке Правда, Свобода і Любов. Тому зеки для мене – тюремні ягнятка, які сьогодні за ґратами, а завтра мають бути на небі, де сидітимуть під грушкою, слухатимуть, як пташки співають, і питимуть чифір - багато чифіру, задарма...

ПРЕЗЕНТАЦІЯ В УКУ

7 червня 2006 року в Українському Католицькому Університеті за сприяння Інституту історії релігії та суспільства відбулася презентація книжки отця Ігоря Царя „Останні будуть першими". Твір відображає нелегкий досвід багатолітньої праці отця Царя тюремним капеланом.

Вступним словом презентацію відкрив віце-ректор УКУ з питань зовнішніх зв'язків Мирослав Маринович, який, зокрема, зазначив: „Отець Ігор Цар не просто визнав існування Бога, він взявся за Його руку, як мала дитина за руку батька. І Господь привів його до служіння всім тим, хто його потребує. А книга, яку ми сьогодні презентуємо, є новим кроком на цьому шляху служіння. У євангельському розумінні цього слова вона є неводом, за допомогою якого отець Ігор ловить людські душі й запрошує їх до Преображення".

Своїми думками про актуальність книжки та духовних і суспільних проблем, які вона унаочнює, поділилися ті, хто допомагав отцеві Цареві в підготовці й випуску видання - директор львівського видавництва „Папуга" Тарас Гаталяк, літературний редактор Іванка Дорош, директор Фонду св. Володимира Ігор Матушевський, а також отець Йосиф Будай із Кам'янця-Подільського, де колись отець Ігор був парохом, начальник Управління з виконання покарань у Львівській області полковник Василь

Ільницький із колегами. Особливо теплим був виступ одного з колишніх в'язнів, Михайла Витвицького з Івано-Франківська, якого духовна опіка отця Царя направила в тюрмі до Бога.

"Останні будуть першими" - це відверта й щира оповідь про перехід отця Ігора - через терни скаліченого дитинства, роки тюремного досвіду й тяжких духовних пошуків - до пізнання Бога. Велику частину займають листи-свідчення в'язнів, серед яких отець Цар зі справді пастирською любов'ю і невтомністю виконує свою місію - рятує душі "дорогеньких тюремних ягнят", допомагаючи їм не втратити за колючим дротом людську подобу не тільки полум'яним словом, а й конкретним прикладом свого життя.

7 червня 2006 року, журнал для студентів "Аудиторія"

Тетяна Метик

ЗАБЛУДЛИМ ДУШАМ — ПОКАЯННЯ Й ПІДТРИМКА

Минулого тижня в Українському Католицькому Університеті репрезентували книжку отця Ігора Царя „Останні будуть першими” — твір достойного священика, палкого патріота України, котрий працює з в'язнями львівських тюрем уже дев'ять років. Зібрані матеріали унікальні тим, що дають змогу подивитися на „зеків” із зовсім іншого боку, ніж ми звикли. Отець Цар показує нам людей, котрі колись помилилися, упали, але під впливом молитви вирішили покаятися і цілком змінити плін свого життя. Адже, за словами тих, хто побував за ґратами, чи не єдиною „соломинкою”, за котру вони могли вхопитися там, була віра в Бога.

Репрезентацію розпочали із спільної молитви, а далі із вступного слова відомого правозахисника і громадського діяча Мирослава Мариновича: „Ця книжка є неводом, з допомогою якого отець Ігор запрошує людські душі до покаяння”. Захопленими і вдячними були відгуки інших поважних людей. Слово мали директор видавництва „Папуга” Тарас Гаталяк, директор Благодійного фонду ім. святого Володимира Ігор Матушевський, запрошений з Кам'янця-Подільського отець Йосиф Будай, голова профспілки правоохоронних органів Ганна Демків, начальник департаменту виконання покарань у Львівській області Василь Ільницький та інші.

„Хочеться, щоб було більше таких людей, як отець Ігор Цар, бо він справді проповідує, несе слово Боже в наших установах. Його праця робить людей (не лише засуджених, а й наш персонал, котрий працює у колонії) добрішими. А прочитавши „Останні будуть першими”, можна багато чого змінити у своєму житті”, — розповів кореспондентові „Аудиторії” полковник Ільницький.

"Перчинкою" репрезентації став виступ одного з героїв книжки — Михайла Витвицького (у творі він Тарас). Цей чоловік був п'ять разів засуджений, останній раз за вбивство, просидів за ґратами двадцять один рік, і лише знайомство з отцем Ігорем перевернуло його долю. Він не просто потягнувся до Бога, а вирішив присвятити решту свого життя служінню добру і проповідуванню християнських істин. Нині

Михайло мешкає в Івано-Франківську і є головою комітету для упорядкування міського цвинтаря.

Закінчилася зустріч з автором книжки „Останні будуть першими” також спільною молитвою та Національним гімном „Ще не вмерла України...”, який співали всі хором. Як підсумок зачитую слова отця Ігора Царя: „Бог дав мені талант, але я довго не міг знайти собі місця у житті, поки не зрозумів, для чого Всевишній мене створив: моє щастя у тому, щоб робити інших щасливими і приносити людям радість...”

“Львівська газета” 14 червня 2006 р.

Леся Олендій

ГРІШНИКИ, ЯКІ РОЗКАЯЛИСЯ

Вже багато років минуло, відколи я “сиджу” в тюрмі. Добрий пастир залишає 99 овець і йде шукати ту, яка загубилась...Мої тюремні ягнятка дуже милі й лагідні. На Службу Божу приходять близько 100 людей, а на свята може бути й 300-500. Завжди багато до Сповіді, 50 охрестилося... Завжди треба добре готуватися до проповіді у тюрмі, бо якщо зекові не буде цікаво, то ніколи не прийде на Богослужіння і не спасеться. А тому я говорю на зрозумілій для них мові, і це робить своє, бо легко доходить. Одного разу на Великдень розповідаю, як праворуч від Ісуса був розп’ятий мудрий розбійник, а ліворуч – той, що насміхався. Тоді мудрий розбійник і каже до немудрого: “Що ти гониш? Він невинно постраждав, а ми з тобою за тяжкі гріхи...” Коли я ляпнув оте “що ти гониш?”, то зеки бризнули сміхом. І то я сказав механічно, сам потім із того сміявся. Ось і маєш Євангеліє на зеківській мові”, – пише отець Ігор Цар у своїй книзі “Останні будуть першими”.

Презентацію цієї книги, що відбулася минулого тижня в Українському Католицькому Університеті, відкрив Мирослав Маринович, віце-ректор цього навчального закладу. Він розповів історію з власного тюремного життя. Власне, це була не історія, а розмова з одним в’язнем, якому пан Маринович пропонував через молитву та розмову з Богом полегшити стан перебування за ґратами. “Я був вражений його реакцією, – розповідає віце-ректор УКУ. – “Не говори мені про Бога! – сказав він. – Я щасливий, якщо його немає, бо якщо він є, то не розумію, чому він мене так мучить, чому я, невинний, повинен відсидіти тут 15 років. А отець Ігор, якому свого часу також довелося пройти через тюрму, по-іншому сприйняв ув’язнення. Він не просто визнав існування Бога, а взявся за Його руку, як мала дитина за руку батька. І Господь привів його до служіння всім тим, хто його потребує. Отець Ігор постійно вертається до того пекла, яким є ув’язнення, й витягує звідти інших. А це є найкраща його особиста покута, шлях очищення не лише власної душі, а порятунком людських душ навколо. Книга “Останні будуть першими” в євангельському розумінні цього слова є неводом, за допомогою якого о. Ігор ловить людські душі та запрошує їх до преображення”, – зазначив пан Маринович.

“Останні будуть першими” – це відверта й щира оповідь про прихід о. Ігоря, який був сильним, фізично розвиненим чоловіком і на шляху пізнання власного “я” пройшов крізь терни скаліченого дитинства, бійки, пиятики, роки тюремного досвіду й тяжких духовних пошуків, до пізнання Бога. Велику частину займають листи-свідчення в’язнів, серед яких отець Цар зі справді пастирською любов’ю та

невтомністю виконує свою місію – рятує душі “дорогеньких тюремних ягнят”, допомагаючи їм не втратити за колючим дротом людську подобу не тільки полум’яним словом, а й конкретним прикладом свого життя.

Присутній на презентації книги Тарас Гаталяк, директор видавництва “Папуга”, яке опублікувало твір, зазначив, що життя за ґратами пізнав на власному життєвому досвіді, потрапивши туди через свавілля попередньої влади. І наголосив, що кожна людина, яка перебуває в тюрмі, чіпляється за єдину рятівну соломинку, якою є віра в Бога. “Я сподіваюся, що представники влади звернуть увагу на цю книжку і її розповсюдять саме там, де її найбільше потребують, – у в’язницях”, – висловив надію пан Гаталяк. А автор книги наголосив на необхідності створити в церкві структуру для підбору кадрів священства на працю з ув’язненими, а також для вирішення питання їхнього фінансування.

Про роботу отця Ігоря Царя з ув’язненими Василь Ільницький, начальник управління виконання покарань у Львівській області, зазначив, що, якби була така нагода, він навіть рекомендував би включити отця Ігоря у штат їхнього управління на посаду одного зі своїх заступників.

Варто зазначити, що отець Ігор Цар не лише править Служби Божі в тюрмі, сповідає ув’язнених і допомагає їм прийти до Бога (“Вільно проповідь я можу сказати лише у в’язниці, тому що там сидять професори”, – говорить священник), він ще й матеріально їх підтримує: приносить різний одяг і харчі. Усе це надають йому Благодійний фонд святого Володимира та просто люди доброго серця. Якимось його з усім цим не пустили до в’язниці, оскільки там саме проводили передвиборну агітацію, – і це було справжнісінькою трагедією для нього, адже священник знав, як чекають на нього.

“Боже, не хочу ніякої церкви, тільки в’язницю”, – закричав у душі отець Ігор Цар до Господа на Великдень під час Служби Божої, коли побачив, скільки людей прийшло на неї. “Якби не отець Ігор Цар, не знати, ким би був: пияком, наркоманом, ханигою. Проте завдяки йому став нормальною людиною”, – зізнається колишній в’язень Михайло Витвицький, присутній на презентації книжки, який був п’ять разів ув’язнений, відсидів за ґратами 21 рік і кардинально змінив своє життя. Цікаво, що й на цьому не обмежуються благодіяння отця Ігоря. Крім в’язнів, він ще опікується неповносправними, допомагає їм зрозуміти, що хвороба тіла і хвороба душі – це абсолютно різні речі.

22 травня 2007 р. «РОДИНА»

Оксана Герасим

ОТЕЦЬ ІГОР ЦАР: "МИ ПОВИННІ ДУМАТИ ПРО ТЕ, ЩО ЗАЛИШИМО ПІСЛЯ СЕБЕ"

Тюрма... Лише від згадки про неї здригається душа. Це місце видається багатьом прокляттям, адже там відбувають покарання люди, які завинили перед суспільством. І хочеться одразу просити Господа, щоб охоронив нас від перебування, навіть короткочасного, у цьому закладі, у товаристві злодіїв, убивць та наркоманів. Адже лише так ми сприймаємо тих, хто перебуває за ґратами. І навряд чи знайдеться багато людей, які б погодились провести там добровільно хоча б декілька днів. Та є на світі люди, які інакше дивляться на зеків, співчують їм і люблять їх, бо любов перемагає світ. Треба завжди дивитися на причину того, чому людина опинилася за ґратами.

Хіба в Україні хтось закрив горілчаний чи пивний заводи, чи тютюнову фабрику? А наркотики звідки беруться?

Уже десять років отець Ігор Цар щотижня поспішає до виправно–трудової колонії № 48 з піднесеним настроєм. Адже йде туди за покликанням серця, щоб порятувати людські душі. Він не просто відправляє богослужіння як тюремний капелан, а, як висловлюється сам, живе життям "своїх тюремних овечок".

В'язні ставляться до нього як до найближчої людини, котра всіляко їм допомагає. Вони діляться своїми турботами і негараздами, а він переживає за них та опікується їхніми долями не лише поки вони відбувають термін ув'язнення, а й після звільнення. Оскільки його головною місією є зробити так, щоб ті, котрі виходили з колонії, вже не поверталися туди, а ставали на шлях істини. Він приносить їм взуття, одяг, ліки, газети, продукти, допомагає відродитися людській гідності і повірити у те, що й для ув'язнених можливе інше життя.

Я схиляю голову в пошані до отця Ігоря Царя. Я певен: коли він у день Останнього Суду почує Господнє запитання: "...Був нагий – чи зодягли ви Мене? Слабував – чи Мене ви відвідали? У в'язниці Я був – чи прийшли ви до Мене?" (пор. Мт 25:36), – то зможе стояти перед Господом спокійно і з чистим сумлінням. (Мирослав Маринович)

Перед Богом ми всі рівні. І навіть найбільший грішник має шанс виправитися, коли щиро покається. Таке особливе відчуття витало і під час Служби Божої, що була приурочена десятирічному ювілею такої кропіткої праці отця Ігоря у виправній установі. На ній були присутні архієпископ Львівський Ігор Возняк, канцлер курії отець Микола Яворський та інші представники духовенства. Після урочистої служби посвятили фігуру Матері Божої, що розташована біля тюремного клубу. Її поставили завдяки пожертвам львів'ян Івана Соханя, Мирослава Данилківа та Василя Ілечка. Звісно, до встановлення долучилися і в'язні: зробили дашок, перегородку та виклали синьою плиткою стіну. Цього дня отець Ігор прийняв щирі вітання і від начальника управління з виконання покарань у Львівській області полковника Василя Ільницького, начальника ЛВК–48 майора Петра Харкавого, прокурора Василя Тупчія, голови Фонду св. Володимира – Ігоря Матушевського. Отцеві подарували різьблений посох і ковану підставку для вазонів. А в'язні зі сльозами на очах подарували гарні ікони та дякували за батьківську опіку.

Варто також зазначити, що ця високодуховна людина опікується не тільки засудженими, а й усіма потребуючими. Він за першим покликом поспішає у будь–якій годині дня і ночі до хворих та знедолених, допомагаючи їм матеріально і морально. Багато свого часу присвячує праці з бідними багатодітними сім'ями, оскільки дотримується погляду, що в кожній українській сім'ї повинно бути не менше трьох дітей, належне виховання яких одна з найбільших заслуг християнської родини перед Богом. А ще намагається переконати чиновників, що людські душі – це не асфальт і по них не можна топтатися брудними чобітьми байдужості й бездуховності.

Уся багатогранна діяльність отця Ігоря впливає з глибокого розуміння того, що на нього, як на священика, покладена значно більша місія, ніж обрядові обов'язки. Священик повинен пам'ятати, що Бог з нього питає за кожну душу, адже саме через нього, через його добрий чи злий приклад, його активність чи байдужість дуже багато людей підуть до неба або до пекла. Тож свої дії отець Ігор аргументує так: "... Бог знає, кому і яка має випасти доля та де і хто має опинитися. Я зовсім не шкодую, що вже десять років "сиджу" в тюрмі. Треба йти, де важче, витягати зблукалі душі й навертати

їх до праведного життя. На мене Господь поклав таку місію – і я всіма своїми силами стараюсь це робити. Життя дано тільки раз, і ми повинні думати про те, що залишимо після себе... Спішімо робити добро, поки сонце світить."

* * *

Для нас злочинець – це зашкарублий згусток зла, якого ніколи не розм'якшить біль каяття. Тому, якщо ми стаємо свідками людяності зека, то звично "заспокоюємо" себе: "Та це просто випадковість. Завтра він знову стане звіром". Що ж, часто справді так стається. І тільки душпастир-капелан вловлює ті пульсації і, ніби вартовий біля розкладеної ватри, роздмухує вогник, що тільки-но зайнявся. Бо знає: навіть найзапущеніша ікона часом відновлює свої первісні барви, навіть зовсім вицвіла світлина часом "оживає". На тій вірі в можливе Преображення навіть найгіршого злочинця тримається усе християнство.

Мирослав Маринович, віце-ректор Українського Католицького Університету.

25 травня 2007 р. "Народна думка"

Галина Чорняк

НАШ КРАЯНИН З БУЧАЛ – В'ЯЗНИЧНИЙ КАПЕЛАН У ЛЬВОВІ

Отець Ігор ЦАР: "Я дякую Богові, що моя життєва дорога привела мене до знедолених і що можу їм з любов'ю служити"

Надміру випробувань посилає Господь тим, кого призначив виконавцем своїх неосяжних для людського розуму планів, дарувавши їм співчутливе і небайдуже до пересічних страждань серце. Нелегка життєва дорога цих людей, але вони не зупиняються на половині шляху, а продовжують трошити мури байдужості. Позаяк інакше й жити не можуть...

До когорти цих одержимих священничою працею краян належить і виходець із села Бучали, нині ж – діючий львівський в'язничний капелан отець Ігор Цар. Пройшовши шмат нелегкого і суперечливого життєвого шляху та важких випробувань замолоду, цей чоловік не скорився долі, а навпаки – поспішив робити добро іншим, взявши собі за гасло: "Бог і Україна".

Окрім священничої праці та громадської діяльності він уже чимало років поспіль опікується важкохворими паралізованими людьми, допомагаючи їм матеріально і морально. Багато часу присвячує праці з бідними багатодітними сім'ями, бо вважає, що належне виховання дітей – одна з найбільших заслуг християнської родини перед Богом. Також успішно працює з ув'язненими та наркоманами, стараючись переконати чиновників, що людські душі – це не асфальт і по них не можна топтатися брудними чобітьми байдужості й бездуховності.

Вся багатогранна діяльність отця Ігоря впливає з глибокого розуміння того, що на нього, священника, покладена значно більша місія, аніж чисто ритуальні обов'язки. Про численні карби цієї благодійної місії, про висліди духівника з його широкої царини діяльності наші читачі мають нагоду довідатися у нинішньому святковому числі "НД". Отець Ігор Цар, який встиг стати вельми відомою і навіть харизматичною постаттю для широких верств віруючих, є гостем нашої редакційної світлиці.

-Отче Ігоре, як сталося, що в епоху суцільної криміналізації Ви жертвовно відновили в Церкві чин в'язничного капелана? І в чому Ваша місія?

-Направду: хто не зміряв глибінь гріха, той не знає розкошів святости. Я – людина буремної долі. Але Дух Святий, що потужно діяв у моїй бунтівній душі, перемиг. З того часу особисті страждання стали дорогою визволення, якою я спроможний виводити бранців гріха. А живемо у важкий час – немає спокою ні в державі, ані в церкві, ні в родині. Гинуть людські душі, бо топляться в мамоні і розпусті, дуріють від горілки й наркотиків, звіріють від абортів і йдуть до пекла на вічні муки. Ще трохи, і злочин та насильство, брехня і підлість задушать світ...

Що робити нормальній людині на цій долині сліз? Ми повинні завжди пам'ятати, що Бог і Україна – це дві легені, якими дихає кожен щирий українець. Любов до рідної землі, до праці і молитви є даром з неба, нам даним. Ми є народ, який постійно бореться за правду і свободу, але ніколи їх не має. Попри це українці є твердинею християнства. Тому коли ми котимося до руїни національної свідомості і вимирання без війни, я вважаю, що не маю права мовчати. З любові до України я зобов'язаний перед Богом подати свій голос на захист розп'ятого народу. Відтак і занурююся у місце стогону і печалі, яким є тюрма.

Там клекоче гнів і вирує каяття, пропікає гріх і жевріє надія, множить зло і кристалізується добро. Там, за кількома смугами колючого дроту – справжнє чистилище. Це ніби "колектор-розподільник", в якому вершаться людські долі: одних в'язнів нестримно вабить униз, у чорну пітьму ще більшого гріха. Інші з дивної ласки Божої відбілюють свої душі й тягнуться до добра. І я щасливий, що пізнаю тайни такого преображення, бо вірю і знаю: навіть найзапущеніша ікона часом відновлює свої первісні барви, навіть зовсім вицвіла світлина часом "оживає". Дякую Богові за те, що дав мені велику енергію душі, аби здійснювати свою місію – плавити адміністративні бар'єри, людську байдужість і суспільні стереотипи. А конкретно – просто пам'ятати, що найзапекліші грішники в тюремному задзеркаллі – також люди, які прагнуть доброго слова, молитви, теплої свитини, бодай ношеного взуття, кращої їжі.

-Отче Ігоре, це, мабуть, найбільше благо – стояти так твердо на засадах Христової любові, правди і свободи, аби впливати не лише на звичайних людей, а й на вертати на шлях істинний найзакам'яніліших грішників. Як вдається душпастирю-капелану єднатися з цим багатоліким світом?

-Ставши священиком у 33 роки, я добре вивчив ситуацію у суспільстві, хиби і принади нашого життя – і твердо постановив йти проти цього світу. Як писав Іван Франко, "проти вітру перти, проти хвиль плисти – сміло, аж до смерті хрест важкий нести". Старався якнайкраще сповняти свої обов'язки: Святу Літургію служити так, наче востаннє у житті; проповідь говорити так, щоб люди ніколи вже її не забули; сповідати так, щоб прийшло полегшення і спокій; хрестити і вінчати, щоб запам'ятали на все життя; померлого хоронити, щоб вся родина почала ходити до церкви. І все робити з жертвовною любов'ю, пам'ятаючи, що служиш Богові.

Я знав, що люди пильно дивляться на священика, а тому ніколи не дозволяв собі носити дорогий одяг чи взуття. Мусить бути добровільна вбогість. Дуже часто у Кам'янці-Подільському я бачив, як хоронять без священика, не хрестять, не вінчають і не сповідають, бо не мають чим заплатити. Грошовство відбирає людям розум. А тому, сповняючи якнайсумлінніше свої обов'язки, я абсолютно ні за що не брав грошей. Це давало мені право казати правду в очі цьому фальшивому світові й чути себе вільним. Люди масово горнулися до церкви, робили пожертви, вірили мені. Ці

золоті роки мого життя й стали згодом підґрунтям для безкорисливої праці в "чині" в'язничного капелана.

-Все-таки, отче, як сталося, що Ви обрали такий непростий шлях душпастирювання?

-Якось, рівно десять літ тому, мене попросили посповідати у тюрмі засуджених, а пізніше відправити Службу Божу. Я бачив, як у цих людей від моїх проповідей запалювалися вогники в очах, і ми чудово знаходили спільну мову. Починалася непогана праця, але мене змусили шукати парафію у селі. Знайшов, але коли приїхав до Львова, мене викликали і сказали: "Тюрма за тобою плаче, вертайся до зеків!" А вдома читаю листа: "У неділю на службі Божій було 16 в'язнів, ще раз не прийдеш – ніхто не піде до церкви". Ультиматум! Дали мені грамоту душпастиря для ув'язнених, і так я опинився "за ґратами". Тут я зрозумів, чому мав скалічене дитинство, чому служив у страшній армії, чому довелося перейти через Крим і Рим, вогонь, воду та мідні труби. Це все була школа підготовки до праці з тими, кому найважче у цьому світі. Я їх розумію з півслова, бо добре знаю, що таке кусень хліба і крапля води, зрада і підлість; я знаю, як то відчувати, що ти нікому не потрібен на цьому світі і не маєш права ні на що; знаю, що таке бути загнаним звіром і шукати п'ятий кут. Я дякую Богові, що моя життєва дорога привела мене до кривих, сліпих, паралізованих, бідних, голодних, спраглих, знедолених, нещасних, ув'язнених – і що можу їм з любов'ю служити.

-Що означає бути священиком у тюрмі?

-Ходити лезом бритви між наглядачами і зеками. Не можна стати ні на один, ні на інший бік, бо хтось тебе зненавидить, і зламаєш справу. Священик має бути взірцем християнства для одних і для інших, знаходити з ними спільну мову і з любов'ю робити все, щоби і ті, й ті дісталися до неба. Не раз треба йти напролом чи "заграти на цимбалах", дбати про те, щоб зек мав у що вдягнутися, взутися, що з'їсти, чим полікуватися. Сімейний бюджет на таке не дозволить, тому одруженому священнику немає що робити в зоні. Вже в семінаріях треба готувати для тюрми відповідні кадри.

Христова Церква є структура воююча, яка бореться за спасіння людських душ, за правду, свободу й добро. В тюрмах України сидить 240 тисяч ув'язнених, а тому Церква повинна рятувати їхні душі. Потрібна армія священиків – воїнів Ісуса Христа. А це вже мусить бути покликання від Бога – дар, даний з неба. Треба мати бажання з любові до ближнього віддати своє життя. В тюрмі не пройде "номер" байдужого відбування; "в'язничних ягнят" треба любити і дбати про них. Звичайно, тут ситуація не проста – існує ризик, треба мати гострий розум, "підвішений язик", потрібна велика второпність. Крім того, священик мусить на своїй шкірі багато перетерпіти в житті, щоб зрозуміти зека. Але понад усе – Любов! Вона перемагає світ!

-Чи бачите, отче, результат своєї праці?

- На Службу Божу приходять близько 100 людей, а на свята може бути й 300-500. Завжди багато до сповіді, хрещення, їхня присутність на Літургії – це свідчення віри в їхніх серцях. Люди змінюють своє життя. Я бачу, як їхні обличчя випромінюють світло Божої любові, і рідко в якій церкві так уважно паства слухає Службу, як в зоні. Де хрест і терпіння – там віра й спасіння.

Це велика ласка Божа, що люди з такою скаліченою долею усвідомлюють: раніше тяжко грішили, а тепер змінюють своє життя, єднаються з Богом. Суспільство ж дивиться на зеків "кривим" оком і водночас вдає, що не бачить, як горе-матері вбивають, ще в утробі, мільйони своїх дітей. І рідко хто з них жаліє за такі важкі гріхи,

шукаючи виправдання за невинно вбите дитя! А зеки приходять і без крутїйства визнають, що те і те зробили зле. Переважно це люди зі скаліченою долею та зраненим серцем. Вони не знали своїх батьків, їх маленькими ніхто ніколи не пестив, не цілував і не гладив по голівці. А тому вони якраз найбільше потребують уваги, любові, ласки, тепла і людяності. Багато хто з них уперше бачить священника і раптом вперше у житті чує, що їх любить Ісус, що вони комусь потрібні на цій долині сліз. І коли про них забула рідна мати, то є небесна Ненька – Пречиста Діва Марія, яка їх дуже любить і готова прийти на поміч. Коли про це говорю, то не раз бачу сльози в їхніх очах, а також надію на краще...

Для мене зеки – це мої дорогенькі тюремні ягнятка, це моє щастя, це мій скорб! Я маю справи з ними у багатьох тюрмах по всій Україні. Зібравши їхні листи-життєписи, у 2005 році видав книгу "Останні будуть першими". Сподіваюсь, вона пригодиться священникам, сприятиме праці з людьми, заохотить інших іти до знедолених. А головне – з любов'ю та співчуттям ставитись до тих, котрі спіткнулися і допомагати їм вибратися з того дна, у яке потрапили.

МЕНІ ПОДОБАЄТЬСЯ ПРОТИ ЦЬОГО СВІТУ ПЕРТИ

Український тижневик «Наше слово» в Польщі 21.10.07р.

Розмовляв

Степан Мігус

Вже від самої лише згадки про тюрми взагалі, а в пострадянському просторі передусім, здригається душа. Тимчасом Ви подалися туди добровільно, знаючи реалії. Ваше дотеперішнє життя могло би стати сюжетом не однієї детективної історії: Ваших предків вигнали з прабатьківських земель. Ви служили на БАМі (Байкало-Амурська магістраль), були боксером, а тепер понад 10 років у тюрмі. Де і коли прийшло священниче покликання?

Ще будучи маленькою дитиною я бачив, що навколо робиться, що Україна поневолена, люди в комуністичному ярмі. Заборонили мову, культуру, віру в Бога. А мене дідусь і бабуся виховували, говорили звідки рід мій, якої ми віри. Ми - з Надсяння, з Ліська. І я тим жив. Вже маленькою дитиною мене дідусь все до церкви водив. Коли я вчився у школі і хтось з учителів сказав, що Бога нема, то я аж підскачів. Тоді пообіцяв собі, що коли виросту, то всім недовіркам обов'язково доведу, що Бог є. У мені з дитинства був протест проти такого страшного насильства радянської влади. В українця не може бути іншої ідеї, як Бог та Україна. Але ще тоді я думав, що прийдеться боротися проти того насильства так, як боролася УПА, як бандерівці. Тому протиставляючись, я гартував себе, щоб збройно боротися. Але прийшли інші часи. Власне словом, добрими вчинками і вірою дуже багато доброго можна було навколо себе зробити. Належало все робити для того, щоб Україна була вільною, а люди - щасливими. Оце все було в мене завжди в душі. Священником я став у віці 33 років.

Ваші корені в Надсянні, біля Ліська. Чи маєте зв'язки з вітчизною батьків, дідів?

Коли йдеться про рідні землі, мої батьки зробили добру справу: вони мене повезли туди, на свою і мою батьківщину, щоб я побачив і відчув ту красу, ті гори. І це лишилося в душі на все життя, хоч мені лише 10 років було. Я від того часу живу тим, що бачив. У мене перед очима стоїть Сян, гори, ця краса. І біль - чому людей

повиганяли? Пізніше я почав читати вартісні книжки про прабатьківські терени, але деякий час не хотів туди їхати, на те все дивитися, бо серце розривалося. П'ять років тому ми поїхали туди з мамою і приятелем. Їдучи до Ліська через перевал і повз Перемишль, я завдяки прочитаним книжкам знав кожную місцину, гору, місця боїв УПА й умови життя людей - про все, що і де робилося. Розповідав про це своїм друзям подорожі, а вони дивувалися.

Як Вас прийняли місцеві мешканці?

- Після багатьох років відсутності я спершу навідався в село під Ліськом, на місце, де стояла наша хата. Там багато наших родичів залишилося. Всі українського роду, але ополячилися. Однак вони тішилися, що з нашої родини вийшов священик... І я пішов на гору Грушку, де стояла хата моїх предків - там хрест є закопаний, став на коліна, помолився і зачав шукати фундамент хати. Знайшов його, витягнув один камінь і забрав із собою до Львова, він у мене в кімнаті стоїть. Потім у Ліську, на тому місці де колись стояла церква Різдва Пресвятої Богородиці, а де тепер руїни, я взяв обпалену цеглину, привіз її до хати і молюся, згадую і цілую те каміння, бо там кості моїх пращурів лежать... Але історії не вернеш, того життя не зміниш, тільки треба йти вперед, не забуваючи про минуле. І живу надією, що хоч на тому світі це все по-іншому буде.

Частина мешканців Вашого села оминуло виселення в Україну 1946 року. Їх виселили 1947 внаслідок злочинної операції «Вісла» на західні і північні землі Польщі. Чи маєте з ними зв'язки?

Про це я читаю тільки в «Нашому слові», яке я ціле життя виписую або купую. А безпосередніх контактів немає.

Ви обрали складну, якщо не страшну, дорогу - служіння Богу й Україні серед злочинців у тюрмах. Звідки саме такий вибір?

Перш за все, я служив у страшній армії - в Забайкальському військовому окрузі Читинської області. Ці жахіття я згадую на власній шкірі: з тих тисяч людей, які там служили, шістдесят відсотків були після тюрми. Ті майже щоденні різанини, стрілянини це все я пройшов сам. І вижив. Це було чудо від Бога, що живий лишився. Коли став священиком, то перших п'ять років служив у Кам'янці-Подільському. Там я залишив після себе дві наші церкви. Коли мене повернули до Львова, то якогось дня, чисто випадково, попросили піти до тюрми допомогти сповідати. Як тільки я там з'явився, то побачив і почув, як ув'язнені слухають, що я говорю, спостерігають за виразом мого обличчя, очей, слухають з відкритими, знаєте, писками, оцінюють щирість...

Бачити людей обдурених, знедолених, змучених, хоч і покараних, але в жахливих умовах - серце до цього тягнеться... І так помаленьку я до цього всього втягнувся. Вже на початку я одного дня дуже багато людей в тюрмі висповідав, один з них скоїв два вбивства. Де таке знайдете на простій парафії? Там такого немає. І це є різниця: мати справу з убивцями, бандитами, злодіями, які після розмови зі священиком стараються помінати своє ставлення до життя. Завжди мусить бути один принцип іти туди, де найтяжче, вибирати найтяжчий хрест і черпати з цього радість. Мені подобається проти цього світу перти.

Чи до Вашого вибору спричинилася віра в те, що навіть убивць можна повернути на праведний шлях?

Є такі приклади, бо ж трапляється, що люди міняють своє життя. Один із ув'язнених, який раніше був п'ять разів суджений також і за вбивство, відсидів 21 рік. Вийшов із тюрми і зараз живе в Івано-Франківську, дає гарний приклад усім людям, як праведно жити. Він талановитий організатор при церкві, велику працю проводить. Для мене це велике щастя... То тут, то там бачу переміни тих людей, які віднайшли віру і Бога. Нещодавно був цікавий випадок. Приходить один чоловік і розповідає свою історію: прийшов до нього сусід і попросив згоди зварити... наркотичного зілля, він не заборонив, а тут зразу міліція появилася. І цю людину, яка мала тридцять з лишнім років і четверо дітей, засудили на чотири з половиною років ув'язнення. Він перед звільненням прийшов до мене, розповів свою історію і каже: «Знаєте, отче, я абсолютно не нарікаю, що я невинно сидів, бо те, що я від вас тут почув і навчився, то для мене пригодиться на ціле життя. Інакше б релігія повз мене пройшла». Це щастя, почути таке від людини, яка зазнала несправедливості.

Добре відомо, які були радянські і пострадянські тюрми. Чи в Україні за 16 років незалежності умови в тюрмах і ставлення до в'язнів змінилися на краще?

Змінилися відчутно після Помаранчевої революції 2004 року. Коли в Києві начальником Департаменту у справах ув'язнень поставили Василя Кощинця з Долини, що на Прикарпатті, він тут у Львові призначив генерала Василя Ільницького, який також походить із Долини. А в цій тюрмі, де я служу, директором майор Петро Харкавий з Рогатина. Бачу, що останніми роками в Києві, Львові і в тих структурах, де буваю, пішла докорінна зміна: керівники тюрем дуже воюють із корупцією, хабарництвом і просто людяніше ставляться до в'язнів. Мені як тюремному священику набагато легше зараз працювати, тому що маю справу з керівництвом з нормальною психікою, з яким можна вирішувати всі, навіть найскладніші питання. Після Помаранчевої революції в ці останні роки до влади в тюрмах прийшли порядні, людяні господарі, а до цього був безбожний комунізм, сатанинська система... Просто... концтабори. Інакше не скажеш.

Чи й надалі будете допомагати знедоленим людям у тюрмах, калікам та всім, хто потребує допомоги, чи оберете інший шлях?

Крім ув'язнених, я багато років опікуюся ще й бідними, багатодітними та паралізованими і сліпими, переважно молодими людьми. Це для мене найбільше щастя. А з тюрми піду хіба що тоді, коли єпископ печатку на папері про мій відхід поставить. Мене звідти вирвати буде важко, бо я мав би гріх, якби добровільно пішов. Навпаки, я стараюся ходити ще й у слідчий ізолятор. Мені трапляється сповідати людей у залізних клітках - це небезпечні злочинці, не кожен може з ними дати раду і вони не до кожного потягнуться. Я думаю, треба ще більше себе вдосконалювати, щоб ловити більше «акул», а не тільки дрібні рибки. Працювати зі злочинцями - це ризик. Але я не є одруженим священиком, у мене немає сім'ї, дітей, ні маєтку, я не дуже переживаю за себе. Віддаю себе в руки Божі. Хай діється воля Божа.

ЗЕКІВСЬКА ЛІРИКА

Володимир Петрус

Земний рай

Річка тихо протікає
За хатами йде у світ.
Зорі в воду заглядають
І сріблять троянди цвіт.

Там верба плакуча коси
Опустила до води.
Де ж ти, річко, воду носиш? –
Ну, скажи, – куди, куди?

А в гаю, за чистим полем,
Соловейко щебетав, –
То із радістю, то з болем
Щось комусь розповідав...

Понад хмарами, у небі
Жайвір пісню заспівав.
На озерці диво – лебідь
Собі пару виглядав.

Ранок сонечком засяє
І прокинеться життя.
Підбере і закружляє
Вітерець журбу й сміття.

Сонях для мам

Ніжно білих пелюстків
Мамі я нарвать хотів, –
Як же їх дістать рукою
За колючою стіною?

Що сказати, чи запитати,
Як рідненьку привітати? –
Ох, як важко! Сил немає!
Туга серце рве і крас.

Поцілую тебе в руки,
Щоб забула ти про муки.
В хаті килим з диво-цвіту
Розстелю, щоб було літо.

Принесу в своїх долонях
Величезний спілий сонях, –
Він, мов сонечко засяє,
Бо від сонця вроду має.

Хай він мамі подарує
Щастя мить! – Хай не сумує.
Глянь, матусю, у віконце, –
Я прийду, як зійде сонце.

Калинове вікно

Маленька річечка і чиста в ній вода,
А над водицею красується калина.
Вона, мов дівчина, струнка і молода,
З вустами гарними, мов ягідка малина.

На воду дивиться, мов там когось шукає, –
То усміхнеться, або з тиха шелестить
Чи то із кимось та красуня розмовляє ?
А може, з річкою, що хвилю шумить?

Все було б добре, якби люди не прийшли
І не зрубали ніжне дерево без жалю...
До чого ж люди ті недобрії дійшли –
Невже калину молоду візьмуть і сплять?

А, може, з дерева та витешуть вікно
І закують його в сталеві чорні ґрати ?–
В тюрму вмурують, щоб не тішилось воно
І, щоби знало, як у річку заглядати...

Пропало все прекрасне

Старенька липа коло хати,
А цвіт на липі золотий.
Приємно пахощі вдихати
І слухать шелест чарівний.

Дивлюсь на липу із віконця,

З хатини рідної батьків.
Дивлюсь, як рано сходить сонце
Й сія у дзеркалі ставків.

На горбочку сад чудовий,
З плодами гілля обвиса, –
Ох, як п'янить нектар медовий...
Навкруг – краса, краса, краса.

За тим садочком ліс казковий, –
Зозуля років накує...
Ідеш тим лісом світанковим,
Немов джерельну воду п'єш!

Там біля церкви недалечко,
Старезний млин сто літ гуде.
Куди не глянь – гніздо лелече, –
Коли ж це все ще раз прийде?

Ні, вже не вернеться здалеку
Ні ліс, ні млин, ані стави.
Не стукотить в гнізді лелека, –
Що ж поробили, люди, ви?

Люблю вас.

Люблю вас, гори і рівнини,
Люблю вас, ріки і стави.
До вас я лину щохвилини,
До вас щомиті хочу йти.

А синє небо, що над вами,
Де зорі й місяць уночі,
Рясніє добрими дивами,
А в день летять птахів ключі.

Лебідку лебідь ніжно кличе
До плеса чистої води,
Їм так обом у парі личить! –
До них, стежинонько, веді.

Краса навкруг, та серце нис, –
Бо не для мене весь цей рай, –
Тривога сіллю рани мис,
Я загубив свій рідний край!

В думках я сяду під калину,
Роси сріблястої нап'юсь,
Життя згадаю, тай загину...
Бо жить не хочу! Жить боюсь.

Сирота

Війна...страшне, жорстоке слово.
Це лихо чорне для людей, –
Її не бачив я ніколи,
Не бачив подвигів, смертей.

Лиш із книжок про війни знаю, –
Аж серце холодом пройма,
Коли про горе це читаю, –
Про горе з іменем „війна”...

Усе горить, тріщить, палає
Сидить маленька сирота
Край поля маму виглядає,
А мами все нема й нема.

Навколо глум и бомби рвуться,
Горять ліси і береги, –
Ніяк вже крові не нап'ються
Лихі прокляті вороги.

Мале сиділо і кричало, –
Дитячий рветься голосок
Війна спалила і зламала
Життя мов стиглий колосок.

Ось на худі тоненькі ніжки
Звелось дівча і йде в світи,
Іде, не бачачи доріжки, –
Куди ж зібралося ти йти!

Земля здригається, святиня,
А сирота все йде та йде.
Шукають матір очі сині,
Та не видать її ніде.

А ось і яма від снаряду
Парує тепла й ще горить
Глибока прірва серед саду, –
Ой, що ж то в ямі тій лежить?

У ямі мамина хустина, –
Ой мамо, мамочко вставай, –
Гіренько плаче сиротина, –
Мене рідненька не лишай!

Та мати донечки не чує,
Бо вже матуся не жива, –
Душа її в раю вирує,
Все далі й далі відплива...

Поплачте очі-оченята,
Дитя вже кругла сирота,
Бо на війні убили й тата, –
Не приголубить, не спита...

Сирітська доленька гіркая,
Чи вбережеш мале дитя? –
Мовчить! І не відповідає...
Бо й гріш не коштує життя!

Ох люди, люди, схаменіться!
Ви не примножуйте сиріт
До них обличчям наверніться
Бо діти – наш життєвий цвіт.

А як не буде з цвіту плоду,
То світ загине, пропаде,
Бо без дітей нема народу, –
У вічну безвість відійде!

Запитай

Ти запитай у мене, запитай,
Чому в очах моїх так повно суму...
Ти глянь в ті очі й тихо прочитай
Про мене все, чим жив і чим я думав.

А ще в душі моєї ти спитай...
І з мого серця всі почуєш тайни, –
Воно розкаже! – Ти лиш не тікай,
А, як почуєш, – тяжко тобі стане.

Свята правда з гореньком навпіл
З душі моєї виллється на зовні
І ти відчуєш, – мало в мене сил,
А сліз гіреньких очі мої повні.

Тож ти підстав на мить своє плече,
Мене підтримай ніжною рукою,
Бо так життя терзає і пече,
І в мить спливає бистрою рікою.

Я лиш торкнуся пальчиків твоїх,
А дотик той – порада і спасіння.
Не буде більше сліз в очах моїх, –
Не мов папір, згорить біди насіння.

Приворожу тебе

Зацілую тебе до безтями,
Приворожу в обіймах тебе.
Так уп'юся твоїми устами,
Що забуду весь світ і себе.

Присолоджу своїм поцілунком
Твої сльози і висушу їх,
Щоб гірким не тривожили трунком
Оченьток ласкавих твоїх.

Заспіваю тобі колискову,
Мов дитині, на добрую ніч.
Тебе в снах цілуватиму знову,
При тремтінні згораючих свіч.

Я життя своє вистелю цвітом,
Щоб не знала ти суму й тривоги.
Будь весела, мов сонечко влітку, –
Хай тобі допоможе пан Бог!

Ти прокинься, мов ластівка зранку
Глянь на мене, – я поряд, я тут...
Помилуємось, мила, світанком, –
Сонця промені радість несуть.

Пригорнися до мене лебідко, –
Я твій берег і пристань твоя.
Я не зраджу, кохана крихітко,
Твою долю, твої почуття.

А як вечір зірками засяє,
Понесу на руках я тебе,
У садок, де ріка водограєм

Свої води у далі несе.

Ти віночок із квітів барвистих,
На ту воду легенько пусти,
І три слова чудових і чистих
Тої ж миті скажи мені ти, –

Я кохаю тебе... Боже милий,
Як же довго чекав я цих слів! –
Скільки радості в них, скільки сили,
Що пробуджує серце від снів!

Все, що було раніш, викидаю
Я зі свого нового життя!
Я коханий, і сам я кохаю, –
Ось вершина людського буття!

Треба жити.

Зачарую тебе, приворожу,
В дивну ніч заберу я тебе.
Ти єдина, на інших не схожа, –
Віддаю тобі, мила, себе.

Повезу я тебе в сині гори,
Де смерічок величні ліси, –
Там забудеш про сльози і горе,
Вип'єш з рути святої роси.

Потім знову на рідні простори, –
Там ні рік, ні озер не злічить.
Льон синіє, неначе те море,
Місяць-красень на вербоньці спить.

Ти, кохана, у вісні усміхнися,
Притули до серденька дитя.
Ну скажи, – чом тобі тай не спиться?
Сон твій місяць порушив, чи я?

Може я... Ти не сердься, кохана,
Що приходжу до тебе в думках.
Я готовий, моя довгождана,
Тебе нести у рай на руках.

Ти мене хоч словечком підтримай
І усмішкою милих очей,
Стану батьком для твого я сина, –
Плюй на заздрість непевних людей!

Ми забудем про біль і минуле,
Треба жити, –так Бог нам велів.
Все пропаде погане, що було,
Зрозуміло все стане без слів.

Тож поглянь в мої змучені очі, –
В них тепло, а не холод, чи зло.
Ну скажи, – що на світі ти хочеш? –
Дам тобі, що повік не було!

Смереки

Кучері смерек по синіх горах
Вітрові шепочуть про печаль.
І що боязко їм, жити в темних борах,
І тому до сонця тягнуться у даль.

А на гілоньках гірляндами звисають
Їхні сльози із насінням золотим.
Час прийде, – вони на землю опадають,
Проростають буйним лісом молодим.

Ой, ви кучері, ви кучері зелені,
Заспівайте мені з вітром, звеселіть.
Хай краплина щастя знов прийде до мене, –
Заспівайте, смереченьки, та не спіть!

Тихо, тихо раптом стало, як в могилі.
Чую серця свого поштовхи гучні.
Чом замовкли, кучеряві мої, милі,
Хіба нічого сказати вам мені?

Біла хатина

Пшеничним лісом навмання
Йду та йду в задумі.
Ніч мене не зупиня, –
Йду з печаллю й сумом.

Від усіх тікаю я, –

Втік би й сам від себе!
Доля, підла, мов змія,
Б'є! – Не видно й неба.

Була жінка – самоцвіт,
А тепер немає...
Де ж я йду? В який же світ?
Хто ж я є? – не знаю!

Розгубив життя усе,
Вилив по краплині,
Блуд шмагає і трясє,
Аж згинаю спину.

Йду тим лісом, – де ж бо край?
Де ж то просвітління?
Брате-ліс, відповідай, –
Де пустить коріння?

Може там, де три верби
Край дороги плачуть? –
Так веди ж мене туди,
Бо шляху не бачу!

Може хатка там стоїть
Біла та старенька,
Може в ній я буду жить? –
Говори швиденько.

Чепурна й благоденська піч
Служить хай за ложе,
А в ночі, при світі свіч,
Завіта хтось може...

Вітер з моря, дощ рясний
Лиш прийдуть до мене,
Або смерть бери, убий!
Поховай під кленом.

Бо нема добра мені,
Ой, нема й не буде!
Мучать ночі, мучать дні, –
Хай себе забуду!

Не ридай даремно.

За лісами, де сонце сідає,
В чужинецьких далеких краях,
Батьківщину дівча споминає
І оплакує слізно в піснях.

Чом покинула землю, небого,
Де коріння твоє родове? –
Там стежина, що йде від порога,
У садочок вишневий веде...

Чи не тішили твого серденька
Чисті плеса поліських річок?
А на схили Карпатськи сивенькі
З неба падають сотні зірок...

А чи душу тобі тай не гріли
Кобзаря придніпровські степи?
Чи в полях за селом не поспіли
Золотисті пшеничні снопи?

Емігранткою стала в державі,
Так далеко від свого села...
Тут всі рівні, – і ліві, і праві, –
Тебе доля із ними звела.

Хмарочоси навкруг аж до неба
Повпирались плечима й стоять.
Сонце те ж. Для життя – все, що треба!
Тож чому серце хоче ридать?

Не ридай же, дівчино, даремно.
Шкодувати не маєш за чим!
В Україні нещасно і темно,
Мов оплутана мороком злим.

Лиш багатою стала на тюрми,
На безчинства країна твоя, –
Не закликають за правдою сурми.
Вже зісохло калини гілля.

А згорьовану земленьку палять
Із Чорнобиля смертні вітри.
Тож сльозинку, що боляче жалить,
Ти із личенька свого зітри.

Пам'ятай же, що матір'ю буде
Та земля, що прийме й сохраниць.

Україна поб'є, ще й спаплюжить, –
Не живе, а, існуючи, спить...

Кияночки

Серце лине в стольний Київ,
Де Дніпровські береги.
Величава хвиля мие,
Де Софії хоругви.

На бульварах цвіт каштанів,
А на пагорбах гаї,
Мов у казці, незрівнянні,
Душу радують мені.

А кияночки-кияночки –
Найкрасивіші жінки.
Личка ніжні, мов рум'янок,
Вмитий краплями роси.

Як поглянуть прямо в очі, –
Аж вогнем тебе пройма,
Що до хмар полинуть хочеш,
Хоч у тебе й крил нема.

І залишиш у столиці
Назавжди тепло своє,
А вночі тобі насниться
Щастя київське твоє...

Купальський дивоцвіт

На Купала, в тиху нічку,
В ліс піди по дивоцвіт.
Квітку тую кинь у річку, –
Хай пливе собі у світ.

Ясне сонечко засяє,
В небі купелі прийме,
Ранні птахи заспівають,
Вітер хвиленьку здійме.

Я на берег із журбою
Зустрічать тебе прийду
Світанковою порою

І на хвилях цвіт знайду.

Квітка ніжна і прекрасна
Щось про тебе розповість,
Сонцем зморена, загасне,
Залишивши добру вість.

Ну, а я через болото,
Через терни і яри
Йду, бо знаю, мила, хто ти, –
Від печалі забери!

Забери мене швиденько
І під крилечком зігрій,
Бо стомилося серденько, –
Ну, почуй же голос мій!

Зрада

З ями вилізти не можу, –
Сил не вистачить і край!
І ніхто не допоможе, –
Хоч бери і завивай!

Тягне, здавлює болото
Руки, горло, – гину я,
На ногах колючі дроти
Обкрутились, мов змія.

Стигне кров і в'яне думка,
Ніби я уже старий,
А душа залита трунком.
Цілий світ мені чужий.

Серцем я любив єдину
І здавалося мені,
З пут я вирвусь і полину
До отих очей її...

Що чекав, того не сталося,
Бо кохана вже не та, –
Загордилась, насміялась,
Навіть слова не спита.

Не спита і не заплаче,
Мов мене і не було

На цім світі, вмер неначе,
А кохання загуло.

Нема гіршого, як зрада! –
Ох, і жалить, ох, пече...
Хто врятує, хто зарадить?
Хто полюбить, не втече?

Доля

Не душіть мене, сльози, благаю,
Бо вогонь мене в грудях пече!
За не скоєний гріх відбуваю, –
Що ж ти, доленько, хочеш ще?

Може треба життя тобі мого?
То у Бога спитай і бери...
Зачиняй же до щастя дорогу,
Бо земля під ногами горить.

Доле чорна моя й навіжена, -
Навіть слова не скажеш, мовчиш...
Підло вкусиш , звірино скажена,
Мов до жертви, змією шипиш.

Я не мріяв про манну небесну! –
Хіба легкого хліба хотів ? –
Вмерла радість і вже не воскресне,
Згас той промінь, що серденько грів.

Ще й украла ти, доле, єдину,
Ту єдину, що сонцем зову...
Я непотріб якийсь, чи людина ?
Я існую, – скажи – чи живу ?

Тихий вечір

Тихий вечір , місяць ясний,
Та не тішить він мене.
Скажи, місяцю прекрасний, –
Чом до мене сон не йде?

Не йде сон, той не треба, –
Я розмову поведу
Із зірками, що на небі, -

Їм про доню розкажу.

Розкажу їм, що вітаю
З днем народження її.
А бажати що? – Бажаю,
Що сама бажала би собі.

Бо ж бажання в неї чисті,
Бо ж бажання не пусті, –
Кришталеві та іскристі,
Від самої, від душі.

За твоє здоров'я, доню,
П'ю гіркий гарячий чай, -
Він міцний, тому й безсоння,
Зате в серці, наче рай.

Та цей рай і гріш не вартий,
Бо не вдома я в цей час...
Тож хай місяць, що на варті,
Сон хранить твій повсякчас!

Хочу жить

По дорозі, по терновій
Я своє несу життя, –
Вже б і кінь протер підкови
Об колючки і сміття.

Кров із ніг тече струмочком,
Засихає на шляху.
Полежати б у садочку,
Щоб забуть біду лиху.

Пристановища не знайду
Ані зранку, на зорі.
Ані в час, як сонце зайде
Спати в хату на горі.

Далі що переді мною?
Чи каміння гуркотить ?–
Все живе зміта собою
І мене захоче вбить...

Може б то звернуть направо,
Щоб полегшення здобуть ?–

Нагород не прагну й слави...
Хочу жити! – В цьому суть.

Хочу жить, як завжди я мріяв, -
Обминуть трясовину!
Де ж попутний вітер віє,
Що куйовдить сивину?

І втече печаль

Місто сонечком зігріте
І обвіяне вітрами,
Одяглося ти у квіти
І в сади поміж хатами.

Через парки, повз дороги
Срібна річечка тікає,
Сіном пахнуть оборogi,
Жайвір в небі заспіває.

Прокидаюся від сонця,
Що над лісом дивним сходить, –
Засвітило крізь віконце
І журбу мою відводить...

А, як осінь золочена
Пофарбує все навколо,
То земля, мов наречена,
Порадіє своїй долі.

А розквітлі хризантеми,
Наче пух, ласкаві, білі,
В парі з листячком зеленим
Такі всміхнені та милі.

За рікою горобина
Спілим плодом зачарує,
А під деревом дівчина
Гірко плаче і сумує...

Сльози капають солені,
Очі змучені терзають.
Листя жовте і зелене
Їй не миле! – Горе має...

Не журись, моя лебідко,
Витри слізоньки рукою.

Я прийду до тебе, квітко,
І втече печаль рікою !

Серце сина

Мамочко, хустинкою зітру
Зі щоби сльозу свою солону.
Ти себе, рідненька бережи.
І хай Бог тебе від зла боронить.

Ти мене рідненька проводжай
В путь далеку, мамо, до вокзалу.
Лиш додому ти не поспішай, –
Зачекай, – ще сонечко не встало.

Притулюсь обличчям до вікна
Не печалься, матінко моя, –
Нам ще доля щастя напропорчить.

Із мандрівки грішної прийду,
Щоб тюрма не снилась мені, ненько.
Я твою не зраджу сивину,
Бо ж і я уже не молоденький.

Ти мені за біль свою прости,
Посади черешню коло хати
І що рік вона буде цвісти,
І твоє серденько милувати.

Спілих ягід китиці рясні
Запалають вогником червоним,
Наче квіти райські чарівні, –
Назавжди печальний згине спомин.

І гріхи мої мені прости, –
Я усе спокутую, матусю.
Я тебе зумію захистити
Від біди, ріднесенька, – клянуся!

Як належить синові, зроблю
Я тобі щасливу, тиху старість.
Я все зло водицею зап'ю,
Щоб тобі лишилась тільки радість.

Все життя обдумував, як жити...
Розбивав калічив твою душу.

За водою досить мені плити, –
Вже пора виходити на сушу!

Ти лиш руку дай мені свою, –
Поцілую змучені долоні...
Як же, мамо, я тебе люблю!!!
А любов до мами не холоне.

Серце сина плаче і болить.
Як і мами серденько, ридає, –
Мій уклін тобі в цю світлу мить!
Хай душа на щастя заспіває.

Сповідь

Сьогодні, Боже, я покаюсь
За всі гріхи, і зло своє, –
З своїм минулим розпрощаюсь,
Бо Ти змінив життя моє.

Відкрив мені мої Ти очі, –
Я Слово Господа почув.
Воно добро мені пророчить, –
Де ж я до цього часу був?

Я попросив Тебе спасіння, –
Хоч соломиночку підкинь...
Бо я розгублюю сумління, –
Рятуй, Всевишній! – Не покинь!

І відгукнувся Ти, мій Отче,
І все згадав я що творив!..
Сон відвернувся серед ночі,
Бо я із Богом говорив!

Мене питав Ти, о, Всевишній, -
Кому вклонявся я в житті...
Відповідаю: каюсь, грішний,
Бо жив на радість сатані.

Чи шанував ти матір батька ? –
Та де ж там, марно? Забував!
До їх сердець пропала кладка, –
Своїх батьків я обмовляв...

Чи вів розпусниць в своє ложе?

Чи ти бажав чужих жінок?
Було таке, було, мій Боже!
Чужу повів я під вінок...

На думці мав убить людину?
Так мав, признаюсь, і не раз!
Хотів ударом я єдиним
Убить себе в недобрий час!

Чи споминав ім'я Господнє
Ти надаремно? – Говори! –
Печаль я сіяв до сьогодні,
До Бога мовлячи, - спаси!

Я зло тримав на свого брата,
Хоч мав молитися тоді,
Дурих людей, дурих багато, –
З обманом жив, – прости мені!

І крав я, Господи, частенько,
І бив я немічних, – о, жах!
Образив словом свою неньку
На людських, Боже мій, очах!

Я пив безтямно оковиту,
До забуття я напивавсь,
Не хочу так я більше жити,
Бо вже „до ні” розперезавсь!

Мені випробування часто
Давав Ти, Боже, у житті, –
Щоб міг я край гріхам покласти,
Спіткнувся я прости мені!

І тюрми навіть не зуміли
Мене, Всевишній, зупинить, –
Душа моя не зрозуміла,
Що маю я себе змінити.

Себе змінить, а своє серце
Узять, та й просто відчинить
Бо вже іржею вкрились дверці,
Нечистий тішиться, не спить!

Та своє серце, свою душу
Не сатані я віддаю! –
Господь мене повів на сушу.

Я на ногах уже стою.

Та я просив лиш соломинку,
Небесний Отче мій ясний!
І Бог сказав, – послухай синку!
Покайся, рабе, очі мий!

О, Боже праведний, блаженний,
Підставив Ти Своє плече.
Щоб я не згинув, мов скажений, –
Життя, ж бо, річкою тече.

Любов безмежна і велика
Від Тебе, Господи, іде,
А я до Тебе йду! Ти ж кликав!
Іду я вже! Приймай мене!

Ти захисти мої дороги
Незламним муром від гріха,
В ріці життя розбий пороги, –
Хай згине доленька лиха!

І Бог сказав мені, – молися, –
В молитві тішся і живи.
Більш не гріши відгородися
Від зла, болота й чорноти!!!

На воленці краса...

Загарбниця печаль мене заполонила,
Не можу я її прогнати із думок.
Неділенька свята мене не звеселила, –
Ну як мені зробить з багна рішучий крок?

Як сумно, – все не так! Щось горло затискає...
І зрадниця сльоза з очей все витіка.
Поїхав поїзд літ, – мене не зачекає,
А бажана любов сплила немов ріка.

Той поїзд не догнати, а річки не спинити
І вийти із дощу сухим не зможу я.
Вогонь в душі пече, – його не погасити,
Бо він і в темну ніч палає і сія!

Хотів я через міст на інший берег вийти,
Та міст раптово впав і щез на глибині.

Ой, птахи, замовчіть! Ви кров мою не пийте.
І серце по шматках не шарпайте мені.

А, може, я помер, лежу на дні могили
І морок обгорнув усе моє єство ?
На вулиці краса, а встать не маю сили, –
Все бажане пройшло, неначе не було...

Як сонечко встане

Ой, зіроньки-зорі, вкрадіть моє горе,
Візьміть в мене смуток, печаль.
А я піду в сині, лісистії гори,
Щоб там розгубити свій жаль.

Нап'юся водиці, що ясно іскриться,
Що річенька в далі несе, –
В тій чистій красі я б хотів заблудиться,
Послухать чарівних пісень.

Як сонечко встане і промінь дістане
Верхівки сріблястих ялин,
То й лід з мого серця миттєво розтане, –
Повернуться дочка і син...

Сон

Я був засмучений, безсилий,
Коли зустрівся я у сні
З Тобою, Сину Божий, Милий, –
Ти шлях показував мені.

Іду з Тобою я лугами, -
Трава зелена, мов смарагд...
Ведеш, Ісусе, мене стежками,
Даруєш мить Господніх благ.

Сказав мені, Ісусе Христе,
Пророчі ці слова Слова:
Не пропадеш, як впале листя,
Бо доля жде тебе нова.

Чи хочеш ти живого Бога
Побачить в саяві золотім?

Тож глянь, – по небу йде дорога
Й сія промінням чарівним.

Я глянув... Боженько! Ісусе!
Той Промінь начебто живий!
Благословен Святим я Духом!
Тож я для Бога не чужий.

Христос поглянув, каже тихо:
Я йду іще до тих людей,
Котрих терзають горе, лихо,
Йду рятувати від зла й смертей.

Достойних є іще багато, –
Поглянь, Мене чекають знов
Ті, що бажають прославляти
Мою пролиту Божу кров !

Осінній мотив

Осінній лист впаде під ноги
Кому завгодно, – не мені
Не можу я пройти дороги,
Яку пророчив сам собі.

Природа одяг свій міняє,
Фарбує в жовті кольори,
Бо за печаль мою не знає,
Не зна, як душу рвуть вітри.

Хотів би враз я листям стати,
Тоді б і вітер допоміг
Мені на волі політати, –
Я б політав, спочить приліг.

Але не там де смуток, грати,
Не там, де дроти – хижаків ,
Хотів би я відпочивати,
А там, де гори і ставки.

Там де беріг, шовкові коси,
Там, де ковдриною туман,
Там, де зціляють серця роки,
Де не досягне зло й обман.

Не забув і не покинув

До води верба плакуча
Гілоньки пустила,
Біль душі дівчину мучить, –
Гірко затужила.

Із очей сльоза гаряча
Краплями спадає.
Де ж ти, легіню – юначе? –
Кличе, визирає.

Тихо в хаті, як в могилі,
Лиш старенька мати
Гляне в даль на гори сині,
Та й в куточок спати.

Дівчинонька засвітила
На столі три свічки,
Коси пишні розпустила,
Слуха шепіт річки.

Склала рученьки на груди
Й заспівала тихо,
Бо кохання злії люди
Відняли, – ой , лихо...

Пробудилась серед ночі
Матінка питає, –
Чи ти, доню, спать не хочеш ?
Чом же не лягаєш ?

Ой, матусю, мила ненько,
Час тіка рікою.
Прийде син ваш, дороженька, –
Жду, щоб ліг зі мною.

Дроти щезнуть, що вп'ялися
Жалом в його серце,
Чорний муре, розвалися,
Відчиниться, дверці!

Хай подихає мій милий
Листям пожовтілим, –
Вороги, ж – бо, вкрали сили, –
Щоб вони помліли!

Не забув і не покинув
Мене молоденьку
І в нещасну хвилину
Не прикрив серденька.

Як з печалі, туги й болю
Неживу дитину
Народила я у горі, –
Мене не відкинув.

Не відкинув, не відрікся,
Лиш думами плаче, –
Об чужий вогонь опікся,
Стигне кров гаряча

Так невістка і свекруха
В горі розмовляють,
Просять Бога, Сина й Духа,
Вже й зорю стрічають.

Замовчала стара мати
Й молода дівчина,
Раптом стук, – іде хтось в хату, –
Стрічай, Мамо, сина !

Стрічай мужа із дороги
І ти, молодице, –
Дар отримуйте від Бога !
Ось він, – вам не сниться !

Хоч ляж і помирай

Яскраво – сине небо,
Червоно – жовтий лист...
Ох, волі, волі треба ! –
Де ж ти, на волю міст?

Вночі хоч би приснилось
Оголене гілля,
Що інієм покрилось,
Сріблясто засія!

Та мури непорушні
Не пустять навіть сну, –
Стоять собі бездушні,
Породжують пітьму.

Дивлюся через ґрати
На осені красу, –
Рукою не дістати
Туманову росу...

Я взяв би у долоні
Осінній листопад,
Та я гнию в полоні, –
Мене не пустять в сад.

Ні в сад, ані на поле,
Мене не пустять в рай.
Лиш кров мою присолять, –
Хоч ляж і помирай ...

Весільний Букет

Троянди у весільному букеті
Стулили від морозу пелюстки.
Легенький вітер лагідні сонети
Співа і сковує засмучені листки.

Хотів зігріти квіти я руками,
Щоб сивий іній кров їм не студив.
Нехай вони порадуються з нами, –
Та не зігрів я їх, – занапастив...

Своє тепло забула й ти вдихнути
У ніжні стебла, – знищила красу.
Як до життя тепер їх повернути,
Щоб пили квіти вранішню росу?

Ми не цінили того дивоцвіту, –
Невже моя стежина заросте
До твого серця, не діждавши літа,
Невже букет ще раз не зацвіте?

Чому цінуєм те, що вислизає
Із наших рук? – Вже того не вернуть...
Цінуєм те, що губимо, хоч знаєм,
Що в цьому щастя згубленого суть!

Милый сердцу уголок

Наедине хочу с самим с собою
Податься в лес, где зелень, благодать,
Поговорить с осиной молодою.
Берёзку тонкую за талию обнять.

Дышать листвою и ягод ароматом,
С ветвей птенца упавшего спасти,
Налюбоваться солнцем ярким златом, –
Развеселить нутро, что всё грустит.

Уснуть бы там, в тенёчке да на травке
Под тихий шепот пихтовых ветвей, –
Ох, как свежо и мягко на муравке!
Со мной росы, соловушка попей.

Чуть слышно звуки песни колыбельной, –
Её поёт мне лёгкий ветерок.
Нет лучше места в мире, во вселенной,
Чем этот милый сердцу уголок!

И даже дождик добрый, словно в сказке,
Сберёг мой сон, – нарушить не посмел.
Лишь зори в небе строят свои глазки, –
Меня тревожить Бог им не велел!

Проснусь я рано, с солнышка лучами, –
Кукушка лет счастливых накуёт
Два озерца – да синими глазами
Глядят, как тучка по небу плывёт.

Я помашу ей вслед своей рукою
И окунусь в прохладу озерца
Как хорошо, природа, мне с тобою!
Как мне тебя приятно ощущать

Поговори со мною, вечер

Ну, вот и все, – защелкнуты «браслеты».
Я больше неба видеть не смогу.
На волю все распроданы билеты, –
Поверьте мне, ведь я совсем не лгу

Опять колючка сердце обматывает,
Опять сирены с лаем злых собак.

Что на душе? – Никто о том не знает.
Жизнь в холостую катиться в овраг.

За что терплю? – и сам того не знаю.
За что жена осталась одна?
Ну чей же грех так тяжело искупаю,
И как себя мне вытащить со дна?

Как я хотел бы тучей грозовую
Упасть на дом, где благо и семья,
Поговорить с любимой, родною,
Поцеловать рожденное дитя...

Поговори со мною, тихий вечер, –
И передай ты звездочкой своей
Моей жене, что время боль залечит,
А ты пока теплом ее согрей.

Еще согрей дитя мое в кроватке, –
Пусть ему снятся розовые сны
И белый слоник в плюшевых заплатках,
Цветочек нежный будущей весны...

Напиши мне, малыш

Ты рано сын мой повзрослел.
Я не сберег твое, родимый, детство,
Не дал тебе всего, чего хотел,
Собой не защитил тебя от бедствий.

Мне тяжело смотреть в твои глаза, –
Они полны тревоги и страданий.
Меня печет, сынок, твоя слеза.
Не обмануть твоих бы ожиданий...

Как мне прогнать с души твоей печаль,
Как успокоить сердце молодое,
Как сбросить с глаз колючую вуаль,
Как оказаться рядышком с тобой?

Ты напиши мне, милый мой малыш, –
Я так люблю твои, любимый, строки.
Ведь знаю, что за папой ты грустишь,
Но долг путь до окончания срока...

На мели

Молодость осталась за плечами,
Отошла, как в море корабли,
Убежала с талыми снегами, –
Я очнулся...Где я? – На мели?

На мели своей души и тела,
Я брожу, как одинокий волк,
Никому ко мне нет никакого дела, –
Потерял я в жизни своей толк.

Да, любовь была и страсть, и радость,
Но теперь все это позади.
Чернота осталась, боль и гадость,
И добра мне больше не найти.

Потерял не только я кого-то,
Потерял я сам себя на век, –
Не всплакнет за мной родимый кто-то,
Ни один на свете человек...

Что ж меня во мне же погубило,
Может кто-то проклял? – Но за что?
Неужели с рождения мне светило,
Чтоб я был ничем и был никто?

Дождик плачет

Нет дороги у тумана,
А у дыма нет пути.
Нет предела у обмана,
Нет веселья без тоски.

Без добра и зло не ходит,
Дым не мокнет под дождем.
Блуд в лесах безмолвно бродит,
Третий лишний, где вдвоем...

Засыпает на закате
Солнце, в тучи заходя.
Нету мира без солдата,
А меня нет без тебя.

Но у грустного окошка
Ты за мной не уронишь

Ни слезы и на дорожку
Больше ты не поглядишь.

Неужель перегорело
Чувство нежное твое
Тем горячим, желто-белым,
Страшным, яростным огнем?

Что ж все так, а не иначе,
Как ушедшее спасти? –
Тишина... Лишь дождик плачет. –
Ты хоть, дождь, меня прости...

Лицо на стене

Лицо любимой на стене,
Ее глаза и губы, слезы
Вдруг показались ночью мне,
Как луч тепла в метель, морозы.

Откуда ты взялась? – Скажи! –
Пришла нежданно – нежданно...
А, может это миражи? –
Скажи, хоть что-то мне, Оксана!..

Милая зорюшка

Ой, ты милая моя зорюшка,
Что же ты грустишь на ветру? –
Шепчешь, одинокая, в полюшке
И роняешь стон поутру.

Белою кудрявой березою
Вижу я тебя, как во сне.
Плачешь ты с весенними грозами,
Что-то рассказать хочешь мне...

Ветки протяни, белогрудая, –
Утону я в них, утону...
Позабуду кто я, откуда я
И с тобой в обнимку усну.

Вечерами закат рыжей краскою
Разрисует листочки твои, –
Одари же любимая, ласкою
И теплом согрей.

Решеток не убрать

Улетели с неба тучи,
Вечер звездочку зажег, –
Светит пламенем могучим
На родимый мой порог.

Там жена моя с сыночком
У окошечка грустят...
Не уснуть им лунной ночью, –
Ждут меня. Обнять хотят.

Посмотри жена, – вон зорька
Заморгала в небесах.
Ей, наверно, тоже горько, –
Глянь, печаль в ее глазах...

Той звезде хотел я слово
О любви своей сказать,
Но облилось сердце кровью, –
Мне решеток не убрать...

Ох, решетка, что ж ты давишь? –
На осколки разлетись,
Как стекло! Ну что ты травмишь
Душу мне? – Остепенись!

Покажи мне сына, доля! –
Ну какой он, мой малыш?
Ох, ты воля, моя воля,
Ты проснулась, или спишь?

Подальше в лес

Хочу уехать на Гавайи,
Хочу на Амазонку,
Где стаями кишат пираньи,
Хочу в Дакар, на гонки.

Уеду в лес, куда-то в Конго
И поселюсь среди зверей.
Забуду речь, как Бинго-Бонго,
Чтоб не погибнуть средь людей!

Мне фарисейские законы,
Ох, ненавистны и чужды!
Я окунусь в природы лоно, –
Подальше, в лес от суеты!

Там нет предательства и фальши,
Где друг понятно и где враг.
Я навсегда уйду подальше, –
Готов я сделать этот шаг!

Тают свечи

В Новый под метелью снежной
Прилечу к тебе одной...
Две свечи зажгу и нежно
Поцелую облик твой.

Задрожали огоньками
Наши свечи на стене, –
Таяю, плачут вместе с нами
В комнатушке, в тишине.

А звезда с небес летела,
Чтоб найти меня с тобой, –
Отыскала! – Светом белым
Обогрела... Боже мой!

Ты, любимая, в ладони
Эту звездочку возьми, –
Не пугайся, не уронишь!
К сердцу ты ее прижми..

Напиши мне

Напиши мне сюда пару слов,
Тут и стены, и нары немые,
Загустела моя в жилах кровь,
Лезут в голову мысли дурные.

Напиши, о чём думаешь ты,-
Плачешь горько ,иль просто смеёшься?
Я прочту, обцелую листы,-
Так напишешь ты мне: отзовешься?

Руку сына возьми ты в свою

И черкните всего хоть два слова,—
Напишите мне: папа люблю!
И не надо нам папы другого.

Жизнь прекрасна

Море пениться, бушует,
Ветер на море ликует.
Плачет чайка над водой.
В небе – дождь. Внизу – прибой.

А вдалеке, в открытом море,
Где с неба грустно смотрят зори,
Качаясь на волне крутой,
Плыл человек судьбы шальной.

Что ищет он в аду жестоком?
Куда плывет, гонимый роком? –
О, человек, ведь смерть кругом,
А ты один, в кольце тугом...

И силы все вода убрала,
Тебя, глупца, обворовала.
Но ты твердишь, – не верю, ложь!
Хоть пробирает тело дрожь.

На что надеешься? – скажи-ка, –
Ведь твоего не слышно крика
На милом дальнем берегу.
Ты шепчешь. – Боже я смогу!

О, да, услышан ты Всевышним, –
Не посчитал тебя Он лишним
В безумном мире! Глянь, – весло
К тебе приплыло и спасло!!!

Ты за него вцепись зубами.
С последних сил, гребь руками!
За жизнь держись, – она прекрасна!
Живешь ты, грешник не напрасно!

На пруду

Покатаемся на лодке мы с тобою

На пруду, под дивною луной
Ночью ясной, теплою, шальною, —
Ну, присядь же, милая, со мной.

Глянь, вода все звезды отражает,
Улыбаясь шепчется луна,
Ведь она о чувствах наших знает, —
Посмотри, как ласкова она.

Пруд играет чистою водою,
Тишина прозрачна, как хрусталь.
Хорошо несказанно с тобою...
Только это сон... Ох, как мне жаль!

Для тебя, мама

Мама, мамочка родная,
Ты прости меня за все, —
За мои грехи страдаешь
Я ведь горюшко твое.

Ты по тюрьмам да этапам,
Ты за мною в след.
Я уже стал больным, горбатым, —
Я источник твоих бед...

Возишь ты мешки за мною,
Возишь чай, везешь курить,
Хлеб, испеченный тобою, —
Жизнь готова ты вложить!

Я преступник для кого-то,
Кем же буду для тебя? —
Ты всю жизнь меня с болота
На себе несешь крехтя...

Для тебя я самый лучший,
Лучше всех чужих детей.
Плачешь ты слезою жгучей
От насмешек злых людей...

Я твои сединки, руки
Обцелую, — слышишь, мать? —
За твои тревоги, муки
Кровь и жизнь готов отдать.

Ты скажи, – а что подруга,
Что жена моя молчит ? –
Нет жены... Другого друга
Отыскала, – с ним и спит.

Я не нужен ей побритый,
Да с печалью, да с бедой, –
Нужен ей богатый, сытый,
Нужен крепкий, молодой...

Что ж она ребенку скажет? –
Сын за папою грустит...
Не расскажет, а накажет,
что ночами он не спит.

Ох, бы вырваться на волю,
Сына ласково обнять!
Пусть жена гуляет вволю, –
Сына, кровь свою, отнять!

Ты не мама, – ей скажу я, –
У меня, вот это мать!
Телом ты, душой торгуешь,
Навсегда ушла ты вспять.

Ладно, мама, не печалься
Все пройдет и я вернусь!
Будь здорова, улыбайся
И твоя исчезнет грусть!

Разбей оковы, мама

Судьбы большое колесо
По бездорожью да ухабам
Мою повозку занесло
В мир, где грохочут камнепады.

С ресницы чистая слеза
Изподтешка все вытекает, –
Опухли матери глаза
Из-за меня не высыпаясь...

Не плач, родная, не грусти, –
Я виноват перед тобою.
Мои грехи мне отпусти,
А то я сорюсь сам с собою.

Была жена и нет ее....
Но разве я виновен в этом! –
Виновна в этом воронье,
Что затерялась в небе где-то.

Из-за него не вижу туч,
Не вижу звезд в вечернем небе.
И не пробьется солнца луч,
И нет пруда, где плавал лебедь...

О, мама милая, согрей
Меня, как в детстве, добрым словом.
Ведь от чужих и злых людей
Нет сострадания, – лишь оковы...

Оковы ты лишь разобьешь
Своей любовью дорогая,
Меня из ада заберешь, –
Ты сможешь все, – я это знаю!

Жизнь не отдам

Как много фальши, много гнили
Душевной в мире развелось!
Так, может, лучше мне в могилу?–
Я здесь и так случайный гость?

Но чёрта два вы угадали!–
Не упаду я, не собоюсь!
Хоть люди волю своровали,
Я к жизни скоро вновь вернусь!

Я буду рад весне и лету,
И листопаду, и снегам.
Я жизнь на мелкую монету
Не разменяю,- не отдам!

Быть может, с неба аист белый
С собою в даль меня возьмёт
И я пойду упрямо, смело,
Как по карнизу дома кот.

Простите мне

Не вспоминайте лихом обо мне
И узелок за долю завяжите.
Спасите, мама, – я горю в огне, –
Меня от беспредела защитите.

От зла, беды, от зоновских цепей
Вы защитите, мать, своей душою.
Ваш сын закован подлостью людей, –
Лишь только мать от подлости укроет.

Я перед мамой голову склоню,
Своих седин стыдиться я не стану, –
Все тучи жизни прочь я прогоню
И за грехи молиться не устану.

Пусть Бог простит и вы простите, мать,
Меня за все печали и за слезы.
Я так хотел бы жить, любить, мечтать,
Попить винца под ветками березы!

Смотрите, мама, вот калины цвет
Роняет капли утром под окошком, –
Грустит за вашим сыном много лет
И все глядит устало на дорожку.

По той дорожке в дом он приходил,
Его тепло еще живет в квартире...
Сын любит жизнь, – всегда ее любил, –
Теперь несчастный самый в целом мире!

Твой сын строгач

Встречай, отец, меня ты у порога, –
Я вновь вернусь, как пару лет назад.
Ты за меня молись, проси у Бога,
Чтоб не грозил мне больше этот ад.

Я побледнел и кожа шелушится,
Я похудел, но это все пройдет.
Мне пару слов скажи, чтоб мог забыться,
Сними с души моей колючий лед.

Твой сын строгач... И ты им был когда-то,
Колючку видел в двадцать семь рядов.

Боль унеслась, как сизый дым куда-то,
Но помнит сердце лязг стальных оков.

Запарь, отец, «индюхи», да покрепче,
Налей в бокал горячего вина.
Попей со мной, – в душе мне станет легче,
До капли выпей горькое, до дна!

Чтоб этих капель в кружке не осталось,
Чтоб зацвела акация в саду, –
Пусть в дом войдет добра и счастья малость, –
Встречай меня, отец, и я прииду!

Меня ты не любила

Я ждал затмения солнца,
Я ждал звезды паденья.
Дарил тебе я кольца,
Браслеты, ожерелья.

Меня ты не любила,
Меня ты не желала, –
Ты золото копила
И от меня сбежала.

Когда-то был богатым,
Теперь остался нищим.
С тобой стал арестантом,
И в сердце твоём лишним.

Теперь своей дорогой
Идти тебе по жизни.
Ты стала бабой людной, –
Лоха по-новой ищешь.

И вот совсем немного, –
Я выйду на свободу,
Тебя случайно встречу
И уступлю дорогу.

Но ты тут вдруг полюбишь,
Меня ты вдруг захочешь,
Но все, что с нами было,
Обратно не воротишь...

Другую в жизни встретил

И ей дарить я буду
И кольца, и браслеты
И верю, – не забудет!

Ей золота не надо,
Ей нужен я на воле, –
Она мне, как награда
За боль мою и горе!

Две седые мамы

В комнатушку зоновских свиданий
Две седые женщины вошли, –
Вы пример иным для подражаний, –
Отыскиали сына и пришли!

А сединку чёлкой непослушной
Спрячут все морщинки и печаль.
Счастлив я, что так я мамам нужен,
Только то, что плачут, очень жаль...

Вы не плачьте, матушки родные,
И сердец не мучайте своих,
Я б вам слёзы вытер, дорогие,
Но вокруг людей полно чужих.

Не стыжусь сыновей своей ласки,
Не стыжусь обнять, поцеловать.
Своих мам, – обнял бы без опаски,
Но стекло мешает вас обнять...

Рассказать хотел вам столько много
О себе, о мыслях, - обо всём!
Я молюсь к святым за вас и к Богу, –
Пусть теплом согреет милый дом!

Я людьми не добрыми осуждён
И Всевышний – главный их Судья!
Я пройду сквозь ливни, зной и стужу,
Не свалюсь, как мальчик для битья.

Вы лишь, мамы, сына подождите
И в мои седые сорок лет
Две свечи во здравие зажгите.
Пусть меня согреет ихний свет.

Вот и всё, - вы к выходу идёте,
А слезинки горестным ручьём...
Но не плачьте – вы меня дождётесь,
Мои мамы! Мы ещё споём!

Может быть

Письмо ты написала мне, родная, -
Ношу его у сердца своего...
Я много, много раз его читаю, -
В глазах лишь ты – и больше никого.

Ты пишешь мне, – в душе твоей тревога.
Любовь моя, ну как тебе помочь?
Взлететь, упасть? Иль умереть, быть может?
Во сне прийти? – Но сны уходят прочь...

В твоём письме искал всего два слова.
Одно – «люблю»... Но не было его...
Гляжу в письмо, читаю снова, снова, –
В нём нет «целую» мужа своего...

Ты написала строчки осторожно.
Чего же ты боишься, цветик мой?
Глаза мои забыла ты, возможно,
Но я всё тот же, любящий! Я твой!

Но всё равно я строчки обцелую,
Ведь их писала ты, не кто иной ...
Люблю тебя, печалюсь и тоскую.
А, может, нет меня, а есть... другой?..

Может себя позабуду

Я потерял, или, всё-же, нашёл, –
Что ты мне, сердце, подскажешь?
Ты мне поведай, – куда я дошёл
Будешь молчать, иль уважишь?

Ты же, как будто, не можешь молчать, –
Речи хочу твои слышать!
Как мне любовушку не потерять,
Прыгнуть мне как выше крыши?

Столько вопросов тебе я задал,

Сердце, – ну где же твой голос?
Ждать очень тяжко, – я сильно устал,
Засеребрился мой волос.

Избороздили морщины мой лоб
Сетью, глубокими рвами,
Нервы, как струны, колотит озноб,
Утром мешки под глазами.

Всё потому, что не вижу я снов, –
Если что снится забуду,
Кажется, ядом отравлена кровь, –
Господи, что теперь будет?

Дай мне уснуть хоть на пару годков, –
Может, себя позабуду.
Где я, откуда и кто я таков?
Может тогда лучше будет?

Вор и старушка

Старушка в переполненном трамвае, –
В руке авоська с хлебом и чайком.
О том она не ведает, не знает,
Что вор полез в карман за кошельком.

Там, в кошельке лишь мелкая монета,
На завтра хлеба серого купить...
Но наплевать вору на все на свете, –
Ему, мол тоже надо как-то жить!..

И он полез безславно и безстыдно,
Клешню в карман старушки запустил.
Теперь – тюрьма... Ох, как ему обидно,
Что мент поганый руки покрутил!

А четверем унылым, бледным стенам
Он рассказал, как сильно любит мать...
Он так рыдал, что дрожь бежит по венам,
Ведь мать святая, – что же тут сказать?

Но зек один спросил его, – скажи-ка, –
За что тебя, парняга замели?
Здается мне, какой-то ты двуликий, –
А ну-ка нам по теме приколи!

И начал вор. Толкает свои речи
О том, как он старушку обокрал...
И как его в тот неудачный вечер
«Проклятий мусор» взял да повязал.

– Так что же ты мента винишь и стонешь,
О матерях тут уши прожужжал?
Ты нам тут всем «пургу» такую гонишь;
Ты разве мать любил и уважал?

Твоя же мать для сына передачу
Несет в тюрьму... Чтоб ты попил, пожрал!
А та, с трамвая за копейки плачет, –
За те гроши, что ты, подлец, украл!

Там, у стены, стояли две старушки
С авоськами для милых сыновей...
Одна... с трамвая, – в торбочке ватрушки,
Другой шептала – матери твоей...

Сказала ей, как сына посадили
За то, что взял в державы пять рублей.
И, как она все плачет от бессилья,
И стыдно ей смотреть в глаза людей.

Другая мать не ведала, не знала,
Кого же сын ее обворовал...
Ох, как она от жизни подустала
И от того, как низко сын упал...

Протрезвись

Ты за колючкою, без воли, –
Изменник ты своей же доли.
Ты по каким живешь идеям? –
А выйдешь – вновь свое затеешь!

Опять все то же, вновь туда же, –
Неужто ты не мыслишь даже,
Что лет прошедших не воротишь
И за грехи все не уплатишь?

Ты стал бездушником отпетым
И посчитал, что песня спета.
В твоей житейской кутерьме, –

На воле хуже, чем в тюрьме???

От жизни ты отстал на много, –
Промолвил ты, что веришь в Бога?
Но, лишь колючка за плечами, –
Ты с долей вновь дерзишь ночами.

Но сам себя ты не отмажешь.
О, Боже ты не слышишь даже,
Ну где же, грешник, честь твоя!
Знай, чести больше в муравья!

Не дармовым живет он хлебом, –
Ему не падает он с неба.
А ты о Библии воркуешь
И тут же грабишь, бьешь, воруешь.

Пока не поздно, оглянись же!
Ведь смерть на годик стала ближе
Изголовья! – Тормознись, –
От жизни прошлой протверзвись!

Дивная луна

Дивная луна расскажи мне сказку,
Расскажи мне сказку о моей любви.
И за туч армады ты не прятай глазки,
Чтобы я к рассвету мог ее найти.

Освещай дорогу, чтобы не споткнуться,
Не упасть на корни горлышка – беды.
Ты не дай, светило, мне в себе замкнуться,
Укажи, – где в мире зацвели сады?

Подышать бы свежим утренним нектаром
И увидеть солнца первые лучи, –
Стал я одиноким, – я опять без пары,
Как ручей невзрачный, что в лесу журчит.

Нелепая погода

Ну почему ты, сердце, так тоскуешь?
Ты ночью спать мне не даешь.
Рассыпаться на части ты рискуешь, –
Чего же от меня еще ты ждешь?

За окнами нелепая погода,
В июне, словно осенью, туман.
Со мною плачет матушка – природа...
А, может, это зрительный обман?

Обмана нет, – печаль, как на ладони.
Добро, как в горький час, уходит прочь.
Все ноет и дрожит, и мысли мои стонут, –
Неужто день потухнет? – Будет ночь?

Луне бы рассказал о сильной боли,
Но спряталась за тучами она.
Прилег бы я в траве, что в чистом поле, –
Не выросла, исчезла вдруг трава...

Музыканты от Бога

По ухабистой, пыльной дороге
Мчит кибитка цыганская в даль, –
Едут в ней музыканты от Бога,
Прогоняя тоску и печаль.

Ох, цыгане, возьмите гитары,
Ну потешьте мне душу и кровь.
И спляшите и малый, и старый,
Чтоб я ожил от гибельных слов.

Ваши души обвеяны ветром,
Не боятся ни грома, ни туч,
Не боятся ни черта, ни смерти,
Урагана, что дерзок, могуч!
Отворите в кибиточке дверцы.
И меня заберите с собой, –
Я свое подуставшее сердце
Вам дарю, ведь я вам не чужой!

Я обвенчан с гитарою

Тройка сильных коней вороных
Мчит заснеженным полюшком
В даль, где ели на склонах крутых
Пробуждаются с солнышком.

Из-под быстрых, летящих копыт

Разлетается искрами
Яркий снег, словно метеорит, –
Бьёт фонтанами чистыми.

Бубенцы звонко песню поют
Под гитару цыганскую
Засвистел в зимнем воздухе кнут,
Словно выстрел шампанского.

Ой, ромалэ, налейте вина
И попейте за здоровье, –
У меня с вами доля одна, –
Я обвенчан с гитарою!..

Майская гроза

Капелька дождя тихо постучала
В грустное окно и стекла слезой.
Капелька дождя с белых туч упала,
Прилетела к нам с первою грозой.

И за нею вслед тонкие дождинки
На стекле печаль стали рисовать, –
Ох, ты, ливень дождь, не роняй слезинки
На моё окно, – не мешай мне спать...

Вдруг присниться мне ветер в чистом поле,
Или детский смех звонкий во дворе...
Может, разъяснит сон, где лучше доля
И меня туда свозит на ковре...

Майская гроза. Вылечи мне раны,
Что горят огнём, – нету сил терпеть!
Майская гроза ты развей туманы,
Разорви на мне горестную сеть!

Давай еще с поем

Гитара семиструнная,
Хранитель – Ангел мой,
Приснись мне ночью лунною, –
Поговорим с тобой.

О жизни ты сыграешь мне,

О тайнах вещей снов.
Ты словно свет в ночном окне,
Зовёшь в объятия вновь.

Поглажу струны я рукой
И зазвучат они
Той дивной музыкой святой,
Зажгут в душе огни.

Внезапно лишь не умолкай,
Ни ночью и не днём!
Играй же, милая, играй, –
Давай ещё споём!

!

Рай устрою...

Подари, Господь, удач
Этой дивной ночью, –
Пусть душа моя не плачет
И печаль не точит.

Кровь горячая пылает,
Бьётся сердце звонко, –
За цыганочкой скучает...
Полюбил девчонку...

Под отцовским ты запретом,
За большой стеною
Ты за мной рыдаешь где-то
Горькою слезою...

Отвори, любовь, окошко
Ты перед рассветом
И свои подай ладошки, –
Не страшись с ответом.

Украду тебя, цветочек,
И помчимся в поле,
Где ромашек лепесточки,
Где нет слёз и боли.

Станешь ты моей женою,
Ангел кареглазый, –
Одарю тебя любовью,
Сохраню от сглаза.

В шалаше я дом устрою
Для тебя, родная,
Чистой, любящей душою
Тучи разгоняя.

Не моё это поприще

Оскорблён я, унижен до крайности
Лишь за то, что хотел просто жить,
Лишь за то, что терпеть не мог зависти,
Что хотел всей душою любить.

Лишь одну называл я единственной, –
Для неё своё сердце хранил.
Был я верным, как пёс, был я искренним.
Но я не был любим...Лишь любил...

И расплата меня не заставила
Ожидать её долго, - пришла !
Окунула в дерьмо и оставила
В мире чёрном тревоги и зла.

Честь мою заклеили позорищем,
Затолкали в бетонную клоть.
Я кричал. – не моё это поприще!
Но никто не убрал с меня сеть...

И не плачет любимая ноченькой,
А смеётся в ночных кабаках.
Нужен был ей, наверно, не очень я, –
А хотел же носить на руках!..

Что же слушаешь ты, ясноглазая,
Очерстневших душою людей?
Миг придёт, – обесчестят, размазуют
Всю тебя! Злее нету зверей!

Да зачем я с тобою беседую?
Ты же просто не слышишь меня!
Иль не хочешь... И зря я усердствую,
С самого издеваясь себя!

Белая сирень

Мне к дому завернуть бы на мгновение,
Порогу поклониться и войти,
Где мама в детстве сына на коленях
Держала и кормила на груди.

Там белая сирень цветёт весною
И гроздья бело снежные манят,
Скучает мать в окошечке за мною,
Виски её сединки серебрят.

А я всё не доеду, иль проеду
Околицами родненький очаг.
Забыл я мамы добрую беседу
И прячусь за забором словно враг...

А сердце своей болью тихо просит, –
Зайди в свой дом и маму обними, –
Она тебя до зорюшек возносит.
Ты камень тяжкий ей с души сними.

О, белая сирень, прости, помилуй,
Мамулечка и ты не обессудь, –
Я только наберусь немного силы
И разыщу пропавший к дому путь!

Ты же первая любовь

Дождь по камням городским
Ночью тихо застучал.
Окон тёмные глазки
Заслезились, – город спал...

Только я не сплю чего-то,
Сон меня не увлечёт, –
В тишине мне шепчет кто-то
И с собой меня зовёт...

Может это сны, иль дочка,
Или бывшая жена?
Может это с книги строчки,
Иль фужер того вина,

Что допить я был не в силах,
Что осталось, как на грех,
Чтобы с глаз желанных, милых
Слёзы шли? – Молюсь за тех,

Кто всё ждёт меня и помнит,
Кто ошибки мне простит,
Кто из сердца не прогонит
И со мной в ночи не спит.

Кто ж ты, кто ты? – Отзовись же
И со мной поговори, –
Хоть на шаг ко мне стань ближе, –
Подо мною мир горит!..

Пять мгновений до рассвета, –
Может быть, сейчас усну?
Может быть, просплю до лета
И забуду боль тоску?

Лучик первый объявился,
Появилась вдруг и ты,
Ты, с которой я простился,
Ты, цветок моей мечты.

Не хочу тебя звать «бывшей», -
До сих пор люблю ведь я
Взгляд очей, меня сразивший, –
Столько лет люблю тебя!!!

Не ослышалась ты, солнце,
Хоть чудны слова мои, –
Посмотри в моё оконце,
Руки дай, любовь, свои.

Да, любви сильнее нету, –
Ты же первая любовь!
Ты же ласкова, как лето,
Что согреет мою кровь.

Мёрзну я, – душа устала.
Дай мне терпкого вина.
Чтоб печаль ушла, отстала, –
Каюсь я! Моя вина!..

Закружи меня как прежде,
Ночью в танце при свечах.
Дай хоть капельку надежды, –
Я распят на ста крестах!!!

Прощальные слова

Прощальные слова тебе я посвящаю, –
Предательство твоё простить я не могу.
Себя ещё чуть-чуть, поверь, я уважаю, –
Лгала ты о любви, а я тебе не лгу.

Какой же я глупец, – надеялся и плакал,
Когда твоё письмо открыл и прочитал...
Решил тогда судьбу свою я взять атакой, –
Ошибся я, прости, но знай, что не упал!

Я грех не совершал, а ты всё обвиняешь,
Со злобою клянёшь, – но ты же не права!
Ведь ты моей души совсем, совсем не знаешь.
На месте наших встреч уж выросла трава ...

Последний раз тебя я милой называю,
Последний раз пролью из сердца вон печаль!
Увидимся ли мы? Быть может... Я не знаю...
А лет прошедших мне ни капельки не жаль!

Что было то прошло, – покаешься ты поздно,
Захочешь всё вернуть, но поезд мой ушел...
Реку остановить, ты знаешь, невозможно
И больше я судьбу не положу на стол!

Прощальные слова... Прощай, не осуждая.
Прощай и позабудь ту ночку при луне.
Из жизни из твоей навеки исчезаю, –
За то, что я любил, прости уж как-то мне...